

Çin ve Japon Mitolojisi

Donald A. Mackenzie

Çeviren: Koray Akten

Donald A. Mackenzie

Çin ve Japon Mitolojisi

Çeviren: Koray Akten

Donald A. Mackenzie
China and Japan. Myths and Legends
© İmge Kitabevi Yayınları, 1995
Bu çevirinin tüm hakları saklıdır.
ISBN 975-533-155-7
1. Baskı: Nisan 1996

Yayıma Hazırlayan
Kubilay Aysevener

Kapak Tasarımı
Fatma Korkut

Dizgi
İmge Ajans

Kapak Baskısı
Pelin Ofset 418 70 93

İç Baskı ve Cilt
Zirve Ofset 229 66 84

İmge Kitabevi
Yayıncılık Paz. San. ve Tic. Ltd. Şti.
Konur Sok. No: 3 Kızılay 06650 Ankara
Tel: (90 312) 419 46 10 - 419 46 11
Faks: (90 312) 425 65 32

İÇİNDEKİLER

Önsöz.....	7
I. Medeniyetin Doğuşu	11
II. Uzaklara Ulaşan Bir İcat	21
III. İlk Denizciler ve Kaşifler	30
IV. Dünya Çapında Zenginlik Arayışı	40
V. Çin Ejderha Bilimi	49
VI. Kuş ve Yılan Mitleri.....	65
VII. Ejderha Halk Hikayeleri.....	73
VIII. Deniz Altındaki Krallık	88
IX. Kutsal Adalar.....	97
X. Çin Ve Japonya'nın Ana Tanrıçası	116
XI. Ağaç, Ot ve Taş Bilimi	138
XII. Bakır Kültürü Çin'e Nasıl Ulaştı?.....	162
XIII. Yeşimtaşı Sembolizmi.....	180
XIV. Yaradılış Mitleri ile Tanrı ve Tanrıça Mezhepleri	215
XV. Mitsel ve Efsanevi Krallar.....	229
XVI. Taoizm Mitleri ve Doktrinleri	248
XVII. Japonya'da Kültür Karışımı	270
XVII. Japon Tanrıları ve Ejderhaları	286
XIX. Hayatın ve Ölümün, Gün Işığı ve Fırtına Tanrılarının Rekabeti	295
XX. Ejderha Katili ve Onun Rakibi	305
XXI. Eski Mikado ve Kahramanlar.....	310
Notlar.....	319

Kitapta Yer Alan Resimlerin Listesi

Simşek Tanrısı.....	Karşı sayfa
Çömlekçi Tekerleği, Simla, Hindistan.....	24
Kanton Nehrinde Modern Bir Çin Yelkenlisi.....	25
Çin Ejderha Gemisi Festivali.....	44
Bulutlar Arasında Çin Ejderhaları.....	45
Oyma Tahta Ayak Üzerinde Çin Ejderha Vazosu.....	56
Dalgalar Üzerinden Sıçrayan Sazan.....	57
Dalgalardan Yükselen Beş Pençeli Ejderhalarla Süslü Çin Porselen Vazosu.....	82
Oyma Kara Tahta Çerçeveye Asılı, Bulutlarla Süslenmiş Ejderha Desenli Çinlayan Yeşimtaşı Kayası.....	83
Kaplumbağa ve Yılan.....	94
Uzun Ömür Meyvelerinin Toplanması.....	95
Shou Shan, Tao Cenneti.....	112
Çinli Si Wang Mu (Japon Seiobo) Ve Mao Nu.....	113
Alimlerin Sığınağı ile Bir Dağ Manzarası.....	124
Si Wang Mu'nun Sarayında Genii.....	125
Mitolojik Figür Ve Yazılarla Bir Han Hanedanı Kare Tuğlası.....	140
Uzun Ömür Sembolüyle Bir Çin Kasesi.....	141
Hayat Bitkisinden Otlayan Keçiler.....	150
Şebnem Tanrıçası.....	151
Tanrılara Bir Sunu, Pekin.....	170
Şehir Duvarında Eski Bronz Astronomi Aletleri.....	171
Han Döneminden Yeşim Taşından Bir Ölüm Balığı.....	182
Ts'in Ya Da Han Döneminden, Beyaz ve Koyu Sarı Yeşimtaşından Kelebek Figürü.....	182
Ölü İçin Muska ve Yeşimtaşından Diğer Nesnelere.....	183
Cennet Tapınağı, Pekin.....	194
Yin ve Yang Sembollerini İnceleyen Üç Bilge.....	195
Kwan-yin, Çin'in "Merhamet Tanrısı".....	226
Lao Tze ve Müritleri.....	227
Çin'deki En Ünlü Pai-lo (Tanrıça Sembolü), Pekin Yakınlarında, Meng Mezarlarında.....	274
Ünlü Yaşlı Tori-wi (Tanrıça Sembolü), Miyajima, Japonya.....	275
Japon Hazine Gemisi.....	290
Hasta Ruhlarla Bir Sözleşme Yapan Susa-no-wo.....	291
Mağarasından Dışarı Çıkan Güneş Tanrıçası Amaterasu.....	302
Refakatçisiyle Birlikte Seiobo (Çinli Si Wang Mu) ve Rishi Ağacı.....	303

Şimşek Tanrısı

ÖNSÖZ

Bu kitapta Çin ve Japon mitleri ele alınmakta ve bunların, uygarlığın temeline ve doğuşuna ve pek çok değişik yaşam biçimi ile ilişkili karmaşık düşüncelerin geniş yayılımı konularına ışık tuttıkları gösterilmektedir. Uzak Doğu'nun eski zamanlarda dış kültürel etkilerden bağımsız olmadığı görülmektedir. Modern araştırmalar, Çin'in tamamen yalıtılması konusunda ısrar eden eski düşünce biçiminin artık daha fazla süremeyeceğini ortaya koymaktadır. Laufer'in söylediği gibi: "Şu anda da anlaşıldığı gibi, Çin uygarlığı, Çin'in kendine özgü üretimi değil, pek çok değişik toplulukların çok geniş bir yığınının kültürel çalışmalarının bir sonucu, zamanda ve mekanda geniş bir şekilde çeşitlenmiş ve türlü çevrelerden bir araya toplanmış fikirlerin bir birleşimidir. Bundan dolayı, sadece imparatorluklarının sınırları içinde ortaya çıktıkları için, herhangi bir kültürel düşünceyi Çinlilere atfetmekten daha ciddi bir hata olamaz."

Yine, Çin kayıtları dikkatli bir şekilde incelenmelidir. Bugünlerde, Han hanedanı ve ondan sonraki hanedanlar zamanında politik ve diğer amaçlar doğrultusunda Çinli alimlerin yazdığı ve derlediği şişirilmiş kronolojilerin ve fabllerin, tarihe ciddi birer katkı sağladığını kabul etmek imkansızdı. Bu alimlerin, kendi ülkeleri ve insanların tarihi hakkında gerçekten çok az bilgisi vardı. Hatta, mevcut olan pek çok gelenek ve dinsel alışkanlıklar hakkında bile bilgisiz durumdaydılar; arkeologlar ile bilimsel alanda çalışan diğer kişiler tarafından toplanan bilgilerle bağdaşmayan "ikinci açıklamalar" konusunda ustalasmışlardı. Çinlilerin karmaşık dinsel fikirleri, açıkça, onların kendi nesillerinin doğal ürünü değildi. Bunların birçoğu başka yerlerde bulunan kültürel yapılara çok benzemektedir, bu yüzden bunların tarihi Çin imparatorluğu sınırlarına sığdırılmaz. Görüldüğü gibi, gerçekte, bunların bazıları, şüphesiz başka

yerlerde kazanılmış insan tecrübelerinin birer ürünüdürler ve anavatanından başlayan aşamalı bir aktarma süreciyle, maruz kaldıkları etkileri ortaya koymaktadırlar. İlk Çin'liler, Çin'e girdiklerinde, bu geniş topraklarda, daha sonra bir imparatorluk dahilinde bir araya getirecekleri, Çin'li olmayan topluluklarla karşılaştılar. Bu insanlar kara insanlarıydı, bu yüzden gemilerden haberleri yoktu; temelde tarıma dayalı bir yaşam biçimine dayanmasalar da, elde ettikleri tohumları ve aletleri kullanarak, bu yaşam biçimini daha sonra uygulamaya başlamışlardı. Bunlar, Çin'in ilk zamanlarından beri aşına oldukları çömlekçiliği icat etmemişlerdi, ve belli ki, Shensi bölgesine göç etmeden önce, bütünleştikleri başka karmaşık kültürlerle birlikte çömlekçilik geleneğine sahip oldular. Çin'liler gibi toprağa bağlı bir tophum, Doğu Okyanusundaki "Kutsal Adalar"ın varlığına olan inancın yaratıcıları olamazdı; onlar, Asya'da, dağların arasında bulunan bir Batı Cennetine inanan tek toplum da değildi.

Laufer'in, *Jade* (Yeşimtaşı) adlı eserinde gösterdiği gibi, Çin'liler, bu "Neolitik" olarak adlandırılan kültürel devreyi Çin'de geçirmediler. Shensi'ye ilk yerleştiklerinde, tıpkı Avrupa'ya ilk giren bronz taşıyıcıları gibi, yeşimtaşı aradılar ve buldular. Yeşim taşı arayışında, içlerinde, mutlaka daha önceden kazanılmış psikolojik bir güdü bulunmaktaydı ve Çin'in yeşim taşı sembolizmi, bu güdünün, daha önceki istiridye kabuğu, inci ve değerli metallere ait sembolizmi yeşim taşına geçirenlerden elde edildiğini ortaya koymaktadır. Yeşim taşına ayrılan bölümünde, bu görüşün, yeşimtaşı, istiridye kabukları, inciler vs. ile bağlantılı Çin geleneklerine ait kanıtlar tarafından doğrulandığı gösterilmektedir.

Dünyanın hiçbir ülkesinde, kültür süreçlerinin Çin'dekinden daha fazla etki altında kaldığı ve birçok farklı kültürel etkileşim ve karışımların ortaya çıktığı görülmemiştir. Profesör Elliot Smith'in de belirttiği gibi, Çin ejderhası "bileşik bir mucize yaratıktır". Bu cilt dahilinde, oldukça karışık olan karakterini elde ettiği değişik etkiler dikkate alındığında ve dikkatle incelendiği takdirde, kayda değer kanıtlar elde edildiği gösterilmektedir. Bir Çin ejderhasına ait büyüünün, bir İskoç yılan bü-

yüstiine olan benzerliği, bu bağlantıya duyulan özel bir ilginin sonucudur. Bununla birlikte, Çin'in pek çok efsane ve tecrübe-leri, Çin'li yazarlar tarafından "Fu-lin" (Bizans İmparatorluğu) olarak adlandırılan bölgelerden elde ettiği ve "Celtic" bölgesin-de, sadece Bizans değil Ege etkileri de ortaya çıkarıldığı bilindiğine göre, İskoçya ve Çin arasındaki bu sihir benzerliği çok "uzak bir etkileşim" olarak görülmemelidir. Çin ve İskoç efsa-nelerindeki istiridye kabukları ile ilgili mitler ve adetler arasın-daki şaşırtıcı benzerlikler de dikkate alınarak, aynı şey söylene-bilir. Batı İskoçyalılar ile Doğan Güneş Ülkesinde oturanlar hiçbir zaman karşı karşıya gelmemiş olsalar da, benzer kültürel etkiler, doğdukları bölgelerden doğuya ve batıya doğru sürük-lenmiş ve bu etkileşimleri, okyanuslarla ayrılmış bölgelere, aynı kanallardan, denizcilerin taşımış olabilecekleri olasılığı yüksektir.

Çin'de olduğu gibi, Japonya'da da, tamamen köklerine bağlı bir kültüre rastlanılmaktadır, fakat orada rastladığımız kültür, bugünkü nüfusu temsil eden ırsi örnekler kadar, birbi-rinden farklı, dışarıdan elde edilmiş birçok etkiden ortaya çıka-rak gelişmiş bir kültüredir. Hem Çin'de hem de Japonya'da bu ithal edilmiş öğeler, zamanın ve bölgeselliğin etkisinde kalmış ve ulusal fikirler ve idealler ile aşılanmış, karıştırılmıştır. Bu-nunla birlikte, gelişme ve değişim süreçleri, gelişimin değişik evrelerinde özgün fikirlerin pek çoğunun ortaya çıktığı kay-nakları saklamamaktadır.

Japonya'nın eski yerel tarihi, tıpkı Çin'inki gibi, uzun süre gözardı edilen Brute ve Scota hakkındaki İngiliz ve İskoç ma-sallarından daha dikkate değer değerdir.

Budistlerinkinden daha eski sistematik misyonerlik atılım-larına ait kanıtlarımız olmamasına rağmen, bu ciltte toplanan bilgiler, Mısır İmparatorluğu ve Mezopotamya'da gelişen ilkel çağların etkili dinsel mezheplerinin, çok uzaklardaki toplumla-rın bile entellektüel yaşamları üzerindeki etkilerini kaybettikle-rini ortaya koyma yönündedirler. Görünen o ki, düşünce bi-çimleri, ticari grupların kurdukları ilişkilerin doğrudan ve do-laylı yollarından iletilmiştir. Ticaret yolları açılmadan önce bile,

dinsel inançların ve adetlerin, uzaklardaki ülkelere, altın arayıcıları ve oralara kurdukları kolonilerden, daha sonraki kolonilerin ortaya çıktığı yerleşmeye gelenler tarafından tanıtıldığı anlaşılmaktadır. Birbirinden oldukça uzak bölgelerde aynı komplekslere rastlandığında, özellikle de daha eski olan kültür merkezindeki komplekslerin tamamen bölgesel fiziksel şartları ve hatta insanlarla, onlara ait mitlerin, sembollerin ve dinsel inanç ve adetlerin birleşmesinden ortaya çıkan politik şartları yansıttığı anlaşıldığında, bunların aynı özel tecrübeler ve aynı olaylar silsilesinden ortaya çıktığı görüşünü kabul etmek zordur.

Donald A.MACKENZIE

ÇİN VE JAPON MİTLERİ

I. BÖLÜM

MEDENİYETİN DOĞUŞU

Çin Kültürü-Bağımsız bir kökene mi sahip?-İnsanlık meselelerindeki Evrim-Zihnin Sırrı-İnsanın İlk Yaşam Felsefesi-İlk Uygarlıkların Etkileri-Kültür Karışımı-İlerleme Düşüncesi-Pleistosen Çağ'ında Sanat-Tarıma Giriş-Osirian Uygarlığı'nın Doğuşu-"Hayat Suyu" olarak "Yeşillik Suyu"-Ticaret Nasıl Başladı?-Bakırcılığa Giriş-Dünyanın En Eski Takvimi-"İnsanlığın Kralları"-İlk İnsan ve Modern İnsan.

Bir toplumun kaderi, ona ait düşünce biçimleri ile şekillenir ve bu nedenle onun gerçek tarihi aslında ona ait kültürün tarihidir. Çinlileri Çinli yapan ve Çin'i de Çin yapan, Çinlilere ait düşünce biçimidir. Toplumun her bir kesimi, geniş bir biçimde ve devamlı olarak, kaynaklarına çok eski zamanlarda rastlanan bu düşüncenin etkisinde kalmıştır. Bu, toplumsal fikirleri bile şekillendiren ve politik hareketleri yönlendiren bir güçtür. Düşünce İmparatorları ve liderleri, bu güç tarafından yüceltilmiş ya da etkisiz hale getirilmiştir.

Çin'i anlamak için, Çin'e ait tarih - kültürel tarih - hakkında bilgi edinmemiz, Çin'lilere ait bakış açısına sahip olmamız ve meselelere Çin'lilerin gözünden bakabilmemiz gerekmektedir. Bu tarih, onun dünya üzerindeki uluslar arasındaki ilk tecrübelerine ait kayıtlarda bulunur. Bir zamanlar, bütün yığını mayalayan küçük maya, hareketlenmeye ve çok geniş bir alana yayılan bu kültür küçük bir merkezde ve nispeten küçük bir insan topluluğu etrafında toparlanmaya başladığında Çin oluşma sü-

reci içerisindeydi. Bu insanlar kimdi, nerelerde yerleşmişlerdi, onları hareketlendirecek ve hürslerini şekillendirecek ne gibi etkiler faal haldeydi ve tüm dünya nüfusunun yaklaşık üçte birinin düşünceleri ve vücutları üzerinde onları güç sahibi yapan ne gibi bir sır öğrenmişlerdi? Kısacası, Çin kültürü nereden geldi, nasıl yayıldı ve nasıl bu denli sağlam bir yapıya kavuştu? Acaba bu sadece bölgesel gelişmeye ait birşey miydi? Diğer bütün kültürlerden tamamen bağımsız olmak üzere mi ortaya çıkmıştı? Eski ve modern çağların kültürleri arasındaki yığıtlığını ve ayırd edici özelliğini ona sağlayan, sahip olduğu "bağımsız kaynağı" nı da barındıran bölgeselliğin bir etkisi miydi? Acaba gerçekten bağımsız bir kökene sahip miydi?

Bu sorular bizi dünyadaki uygarlığın temelini ne olduğu problemi gibi daha büyük bir probleme getiriyor. Bu noktada, bundan dolayı, insani meselelerdeki evrim fikrini kabul edip etmeyeceğimize karar vermemiz gerekmektedir. Biyolojik evrim prensipleri, etnolojik sorunlara da uygulanabilir mi? Dünyanın birbirinden yalıtılmış bölgelerinde toplulukların, kendilerini çevrelerine adapte edebilmek için tabiat kanunları tarafından yönlendirildikleri ve bir kere başladıktan sonra, birbirinden ayrı toplulukların benzer yönlerde gelişme gösterdikleri teorisini kabul edebilir miyiz? Her bir eski uygarlık kendi doğal gelişme ve çöküş periyotlarına mı sahiptir? Birbirinden ayrı topluluklar bu periyotlar boyunca, insan fikirleri ve arzuları tarafından etkilenmediler mi? Onların kaderleri tabiat kanunları tarafından mı yoksa toplum fikirlerinin ortaya çıkardığı güç tarafından mı şekillendirildi? İnsanı avlanmaktan vazgeçirip tarıma dayalı bir hayat biçimine yönlendiren, bir tabiat kanunu muydu? Eski zamanlarda tabiat kanunlarından etkilenen pek çok insan topluluğu, ilk önce ruhların ibadet grupları tarafından dinsel sistemlerini şekillendirmiş ve en sonunda çok iyi tanımlanmış kademelerden geçerek, kendilerini, bu tabiat kanunları tarafından tek tanrılı din kademesine yükseltilmiş olarak mı bulmuştur? Bazı ırkların, kimi esrarengiz nedenlerle, bu kademeleri diğerlerinden daha hızlı bir şekilde geçilmiş olmaları sebebiyle midir ki, onlar "gelişmiş" payesini hak ederken,

diğerleri "geri kalmış" olarak nitelendirilmektedirler?

Bu sanılar olumlu olarak yanıtlanırsa, Düşünce bilmeceğini çözmüş olduğumuzu kabul edebiliriz. Biyolojik evrimin prensiplerini insan meselelerine uygulayanların insan zihninin işleyişini kontrol eden yasalara başvurma alışkanlıkları bulunmaktadır. Ancak, insan zihninin çalışması hakkında gerçekte ne biliyoruz? Bu soru sadece, Evrim Ekolü'nün aşırı temsilciler tarafından edinilmiş olan düşünme biçiminin tehlikeli karakterinin vurgulanması amacıyla sorulmalıdır. Ancak insan zihni hakkında çok az şey biliyoruz ya da hiçbir şey bilmiyoruz anlamında kabul edilemez. Düşündüğümüz sırada neler olur? Anılar, beynimizde nasıl saklanır? Duygular nasıl ortaya çıkar? Bilinçsizlik nedir? Arzu ve isteklerimiz nasıl çalışır? Ne tür bir güven derecesi ile olursa olsun, insan düşüncelerini ve hareketlerini idare ettiği kabul edilen kanunları tartışma sorumluluğunu üstlenmeden önce ciddi psikolojik problemlerin çözülmesi gerekmektedir.

Yaklaşık bir nesil öncesinde yapılan insanlık tarihine ait ilk araştırmaların, bazılarınca pekçok "yüzeysel farklılıklar da olsa, insan beyninin ilk ham yaşam felsefesini ortaya koyduğu temel benzerlikleri ifşa ettiği" ne inanılmaktadır. Birbirinden oldukça ayrı topluluklar arasında benzer inanç ve adetlerin olduğu bulunmuştu ve "gelişmiş" ve "geri kalmış" topluluklar arasındaki doğrudan ve dolaylı kültürel temasların oluşturduğu etkinin o zamanlardan beri mümkün olan en uzak mesafelere kadar ulaştığı konusunda şüphe yoktu. Kara ve deniz üzerindeki ticari yollar aynı zamanda kültürel etkilerin de yayıldığı yollardı. İlk insanlar, birer tüccar ve kaşif olarak Tylor'un zamanında inanılandan daha çok girişimciydiler. Son zamanlarda elde edilen kanıtlar, dünyanın hemen hemen hiçbir yerinin, eski çağların büyük uygarlıklarının etkilerinden bağımsız kalmadığını ve bu uygarlıkların, tarihlerinin hiçbir periyodunda "mükemmel bir izolasyon" durumunda bulunmadıklarını ortaya koymaktadır. Bu bilgilerin ışığında, Viktoriyen etnologların çok fazla benzerlik kurmak istedikleri ve daha yoğun bir bölgesel kültür araştırmasının ortaya koyduğu farklılıkları hesaba kat-

makta başarısız oldukları her geçen gün daha açık hale gelmektedir. Tabii ki, geri kalmış toplulukların kolonicilerinin gelişmiş topluluklar arasına yerleşmeleri ve kültürel temaslarda bulunmalarının etkisiyle ortaya çıktığı düşünülen benzerlikler bulunmaktaydı, fakat bölgesel temellere dayanan ve büyük olasılıkla "yüzeysel" olarak nitelendirilebilecek inanç ve adet farklılıkları da vardı. Bu temaslara neticelerinden biri de "kültür karışımı" süreciydi. Adetler ve düşünce biçimleri bir ülkeye getiriliyor ve bölgesel gelenekler ve bölgesel düşünce biçimleriyle harmanlanıyordu. Daha sonra da gösterileceği gibi, Eski Çin'de "kültür karışımı" bulunmaktaydı. Çin düşünce biçimi, çok eski zamanlarda uygulanmış olan uzlaşmaların bir sonucudur. Öyleyse, ilerleme fikri nasıl ortaya çıktı? İnsan zihninde insanoglunu ilerleme yapmaya sevk eden bir içgüdü mü var? Eğer öyleyse, bazı toplumlar, gelişmiş ırklarla temas kurana dek neden ilerleme kaydedemediler? Örneğin, Malezyalılar, misyonerler ve sandal ağacı tüccarlarının onlara ulaşmasına dek neden Taş Devrinde kaldılar? Misyonerler ve tüccarlar onların Taş Devri'nden Maden ve Makina Devirlerine kısa zamanda ilerlemelerine neden oldular. Eski çağlarda ani değişimlerin gerçekleşmediği düşünülebilir mi? Örneğin, bir ülkeye bronz işçiliğini getiren insanlar, başka hiçbir şey getirmedi mi? İnançlarını, mitlerini, adetlerini ve tarihlerini geride mi bıraktılar?

İlerleminin nasıl başladığı sorusu sorulduğunda, "Modern İnsan"ın ilk tarihi dikkate alınarak, sadece mevcut olan şöyle bir kanıtla karşılaşabiliriz. Çok eski bir zaman diliminde, Avrupa'da Pleistosen Çağı'na geri dönüldüğünde, insanlar organize topluluklar halinde yaşıyorlardı ve avcılığa dayanan bir yaşam biçimine sahiptiler. Fransa ve İspanya'daki prehistorik mağara evlerindeki resim sanatları ve yeraltından sağlam olarak çıkartılan aletleri ve silahlarındaki süsleme sanatları, onların kültürlerini ortaya koymaktadır¹. Bu sanat, yüksek bir kusursuzluk mertebesine ulaşmıştır. Bazı yönlerden, modern sanata oldukça benzemektedir². Belli ki çok eski bir tarihe sahiptir ve Allah vergisi yeteneğe sahip ve eğitim almış insanlar tarafından yara-

tılmıştır. Cro-Magnon ırklarına ait olan bu ilk insanlar, avcı oldukları kadar tüccardılar. Bazı denizden uzak merkezlerde, Akdeniz kıyılarından getirilmiş olan istiridyeye kabukları bulunmuştur.

Avcılığa dayalı yaşam biçimi, eski zamanlarda geniş bir yerleşim imkanı sağlama konusunda Avrupa'nın geniş ve verimli düzlüklerinden daha az elverişli bir bölge olan Nil Vadisi'nde yaşayan ilk Mısırlılar arasında da çok yaygındı. Mısır, tarıma dayalı yaşam biçimine geçene dek seyrek nüfusluydu. Birileri, Nil vadisi ve Batı Asya'da bolca yetişen arpadan nasıl yararlanılabileceğini keşfetmişti. Zamanı gelince tohumlar yetiştirildi ve nitelikli bazı küçük topluluklar, kendilerine oldukça verimli bir gıda desteği sağladılar. İnsan aklı, daha sonra Nil Vadisi'ndeki tarıma elverişli bu alanların nasıl genişletilebileceği problemine çare bulmaya çalıştı. Onlara yol göstermek için ellerinde tabiat ana vardı. Her sene Nil Nehri, güneşin yakıp kavurduğu topraklara taşarak bolluk getiriyordu. Sular, çölün "bir gül gibi açılmasına" sebep oluyorlardı. Akıllı gözlemciler, eğer Delta bölgesi'nde olduğu gibi, suyla üretim işlemini uygulayabilirlerse küçük çiftliklerini büyütebileceklerinin ve yenilerini kurabileceklerinin farkına vardılar. Sulama sanatının keşfedilmesi ve yavaş yavaş benimsenmesi ile birlikte Avcılık Dönemi boyunca fazla nüfus barındıramayan dar nehir vadisinin büyük bir nüfusu barındırabilecek kapasiteye ulaşması sağlandı.

Tarıma dayalı yaşam biçiminin ilk olarak hangi özel bölgede ortaya çıktığını söylemek imkansızdır. Kimine göre güney Filistin, kimine göre güney Mezopotamya. Mısır olduğunu kabul edenleri³ kendi görüşlerinin desteğinde, ilgi çekici ve önemli kanıtlara başvurabilirler. Örneğin Mısır, tarıma dayanan yaşam biçimini getiren insanlardan⁴ kalma geleneklere sahip tek ülkedir. Bu geleneği yerleştiren kişi, tanrısalLaştırılmış bir rahip-kral⁵ ya da bir kişi ya da bir grup tarafından nasıl mısır yetiştirilebileceğini keşfettiğine inanılan bir tanrı olan Osiris idi. Plutarchos'un Mısır efsanesinde şöyle denir: "Şimdi Mısır kralı olan Osiris, halkını daha önceki yoksulluğundan ve barbar yaşama biçiminden kurtararak uygarlaştırmaya kendini adanmıştır;

Onlara nasıl ekip biçileceğini ve yeryüzündeki meyveleri nasıl yetiştirebileceklerini öğretmiştir. "Hanedan öncesi Mısır"lıların tarımla ilgilendikleri gerçeği ortaya çıkmıştır. Bunların pek çoğunun cesetleri, mezarlarında Yukarı Mısır'ın sıcak kısımları ile korunmuş olarak bulunmuştur. Profesör G. Elliot Smith "Bu ilk çağ insanların mideleri ve bağırsaklarında, aslında yedikleri son yiyeceklere büyük miktarlarda rastlama imkanı buldum" şeklinde yazmaktadır. Midelerinde bulunanların içeriği dikkatle incelenmiştir. "Hemen hemen her bir örnek, arpa kabukları içermektedir ve numunelerin yaklaşık yüzde 10'unda dan kabukları kesinlikle tanımlanabilmektedir. "Bu cesetlerde bulunan darılar, "Şu anda Batı Hindistan'da⁶ yetiştirilen" çeşide benzerlik arz etmektedir.

Böylece, 60 yüzyıldan fazla bir süre önce Mısır'da tarıma dayalı bir yaşam biçiminin hüküm sürdüğü ve Kuzey Afrika ve Güney Asya'da çokça yetiştirilen mısır cinslerinin tohumlarının çok uzaklardaki bölgelere tacirler ve kononistler tarafından taşındığı yönünde deliller elde etmiş bulunuyoruz. Bu gerçeğin, Çin uygarlığının eski tarihi ile önemli ölçüde ilgisi bulunmaktadır.

Bununla beraber ilk andaki ilgimiz, ilk uygarlık tarihi üzerinedir. Nil Vadisi'nde insanlar, amaçlarına yönelik vasıtaları akıllıca kullanarak ihtiyaç duydukları bir şeyi elde edebildikleri zaman ilerleme kaydettiler. Onları mısır yetiştirmeye ve güneşin kavurduğu toprakları sulamaya sevk eden tabiat kanunları değildi. O, içgütülerini kullanarak da çiftçi olmadı. Gözlem yaptı, muhakeme yeteneğini kullandı, denemelerde bulundu ve büyük bir keşif gerçekleşti. İnsanın hafızası, insanlık ırkının en fazla hayır sahiplerinden biri olan Osiris'den geldiği için kutsal sayılıyordu. Bol miktarda bir yiyecek stoğunun nasıl sağlanabileceği problemini çözdüğünde, büyük bir nüfusun küçük bir bölgede yaşayabilmesini mümkün kılmış oldu. Osiris için, "Mısır"lılara, yönetimlerini düzenleyebilecekleri bir dizi kanun verdiği" söylenmektedir. Şüphe yok ki, ilk avcılar av hasasında olduğu kadar mağara evlerde de idareyi düzenleyecek yasalara gözetmişlerdi. Yaklaşık 20.000 yıl önce Batı Avru-

pa'daki Altın Çağı insanı tarafından büyük bir resim sanatının geliştirilmiş olduğu gerçeği, belli bir sınıfa ait- muhtemelen rahip sınıfı- bireylerin kendilerini sanat çalışmalarına adanmaları ve diğerlerinin de yiyecek tedarik edilmesiyle uğraşmalarına imkan sağlayacak yeterli bir sosyal organizasyonun oldukça iyi gelişmiş olduğunu göstermektedir. Altın Çağı sanatı, eğer bir sanat okulu- görünen o ki dinsel bir okul- ve zenginliğini daha da ileri götüren bir yasalar dizisi olmasaydı, hiçbir zaman mükemmellik mertebesine ulaşamazdı.

Mısır'da tarıma dayalı hayat biçimi yerleşmeye başladığında ve bol miktarda yiyecek stoğu sağlandığında giderek artan nüfusun kontrol altında tutulabilmesi için yeni yasalar konulması bir ihtiyaç haline geldi. Bu yasaların dinsel bir niteliği bulunuyordu. Osiris "Mısır'lılara, Tanrılara ödenmesi gereken saygı ve ibadet borcunu öğretti". Toplum, dinsel bir düzenlemeyle birleştirilmiş durumdaydı ve, bilindiği gibi, Nilotik dinsel tarıma dayalı yaşam biçimi ile adeta iç içeydi. Bu din, ilk çiftçilerin tecrübelerini ve ayrıca Nil Vadisi'nin doğal olaylarını yansıtıyordu. Su- Nil nehrinin suyu- bolluk getiren güçtü. O, "hayat suyu" idi. Tanrı Osiris, Nil nehri ile tamamen özdeşleşmişti; topraklar güneş tarafından kavrulduğu ve bütün yeşillikler kum fırtınaları ile örtüldüğü süre içinde, Nil nehrinin su seviyesinin düşük olduğu zamanlardan sonra, elverişli dönemde yükselen "taze" ya da "yeni" su idi. Nil nehri yükselmeye başladığında rahip "Ey Osiris! Sel baskını geliyor", diye bağırdı. "Horus geliyor; O, babasını sende tanır, senin Taze Suyundaki gençlikle doludur"⁷. Kelimesi kelimesine çevirirsek: "Horus geliyor; O, babasını sende görür, senin *Yeşillik Suyu*'ndaki *yeşilliktir*". Bu sözlerin dayanağı, her sene gerçekleşen taşmanın ilk bir kaç gününde oldukça yeşil renkli akan "Yeni Su"dur. "Yeni Su" toprağa girdi ve bitkiler büyümeye başladılar. Osiris, hayatın esasıydı; O, ayrıca nehri kontrol eden hayalet tanrıydı. Tıpkı Nil nehri gibi, Osiris de tüm hayatın kaynağı- yaratıcı ve besleyici ve hükmedici- olarak kabul ediliyordu.

Mısırın nasıl yetiştirileceğinin keşfi, insanlardan insanlara ve ülkelerden ülkelere geçtiğinde, bu sayede sadece tohumlar

ve tarım aletleri değil, aynı zamanda çıkış noktasındaki tarımsal yaşam biçimine ait dinsel inançlar ve törenler de anılan kaynaklara ulaşıyordu. Törenlerin de en az aletler kadar önemli olduğuna inanılıyordu. Bundan dolayı, sadece Doğu Hindistan'da Kuzey Afrika'nın mısırını değil, bu birbirinen oldukça uzak ülkelerde tarımla ilgili Kuzey Afrika dinsel inançlarını da bulmak bizi şaşırtmamalıdır. Osiris'e ait dinsel düşünce ve mitler geniş alanlara ulaşmış ve değişik ırklar arasında yayılmıştı. Bu nedenle, Plutarchos'un Osiris'in misyoner çabaları hakkında vermiş olduğu bilgilerde gerçek bir tarihi öz bulunmaktadır. Okuduğumuza göre "Osiris dünyanın geri kalanına seyahat etmiş ve insanları kendi ilkelerine boyun eğmeye ikna etmeye çalışmıştır... Yunanlılar, onun, Dionysos ya da Bachus ile aynı insan olduğu sonucuna varmışlardır⁸.

Zaman geçtikçe, Mısır'lılar, kendi ihtiyaçlarından daha fazla bir yiyecek stoğunu elde edebileceklerini farkettiler. Bunun sonucu olarak, ihtiyaç fazlasını, ticareti hareketlendirmek için ayırdılar ve Mısır'da mevcut olmayan malzemeleri, diğer ülkelerden temin ettiler. Böylece, diğer topluluklarla temasa geçtiler, bu topluluklar, odunculukla uğraşan Lübnan'lılar gibi, Mısır uygarlığından etkilendiler ve yeni yaşam biçimlerini edinmek üzere harekete geçtiler. Mısır'lıların kereste talebine karşılık, onların yiyecek ihtiyaçları gideriliyordu. Kendilerinin iş gücüne karşılık olarak Mısır vadisinden mısır temin ettiler. Mısır'lılara ait kayıtlarda, Kuzey Suriye ve buğday ihraç edildiğine dair bilgilere rastlanmıştır.

Bakırın nasıl işlenebileceğine dair büyük keşif yapıldığında, ilk tarımcılar hızlı bir şekilde gelişme kaydettiler. Gemiler daha kolayca ve daha çok sayıda inşa edilebildi, yeni silahlar imal edildi ve Yukarı Mısır'lılar, Aşağı Mısır'ı fethettiler, bunun sonucunda Mısır, tek bir krallık altında birleşti. Kayda değer faaliyetlerin yapıldığı bir dönemin başlangıcı olan bu birleşme ile Eski Mısır'ın tarihi de başlamış olur.

Elindeki mısır tohumunu ilk kez toprağa eken ve Osiris olarak hatırlanan insan, aynı zamanda güçlü bir imparatorluğun ve büyük bir uygarlığın de tohumlarını ekmişti. Onun

keşfi, toplumdun topluma ve ülkeden ülkeye yayılmış ve dünya tarihinde yepyeni bir çağı başlatmıştı. İnsanoğlu, geniş avlanma sahalarından, Taş Devri'nin⁹ çiftçilerinin küçük alanlarına doğru yönlendikçe, büyük topluluklar halinde, nasıl mutlu ve düzenli yaşamlar sürülebileceğini gösterdikçe, ilerleme mümkün olmuştur.

İlk Mısır'lı çiftçiler zamanı ölçmeyi ve mevsimleri hesaplamayı gerekli gördüler. İlk çağlarda (Palaeolitik)¹⁰ Mısır'lular bir takvim öğrenmiş, kendilerine uygulamış ve binlerce yıl kullanmışlardı. Julius Caesar bu Takvimi Roma'da kullanmak üzere adapte etmiştir. Bu Takvim, ard arda Papa Gregory ve diğerleri tarafından tekrar ayarlanmıştır ve şu anda bütün uygar dünyada kullanılmaktadır. Bu nedenle, duvara her yeni bir takvim asışımızda, çok eski bir zaman diliminde ve çok uzak bir yerlerde geniş alanlar üzerinde nısır tohumu ekerek ailesine yiyecek sağlamış ve ilerleme hareketini başlatmış insanlar hatırıma gelmektedir.

İlerlemenin temeli problemini göz önüne aldığımızda, onu ve onun gibi, bütün insanlığın minnet borçlu olduğu o ilk düşünürleri ve kaşifleri unutmamalıyım. Pek azı icad eder, pek çoğu onu kullanır; pek azı düşünür ve pek çoğu onları izler.

Bu konuda, Sir James F. Frazer "Hiçbir soyut doktrin, insanın doğal eşitliğini savunandan daha yanlış ve zararlı değildir... Ortak yaşam tecrübesi, böyle boş bir hayalle yeterince çelişmektedir... En keskin zekaya ve en güçlü karaktere sahip insanlar diğerlerini yönetir ve en azından dışarıdan görüldüğü kadarıyla, toplumun içine konulacağı kalıplara şekil verir... İnsanların gerçek idarecileri, bilgiyi daha da geliştiren düşünürlerdir... Uzun vadede, toplumun güçlerini yöneten ve kontrol eden bilgidir. Böylece, yeni gerçekleri ortaya çıkaranlar, taş takmasalar ve ellerinde asa taşımaları da insanoğlunun gerçek krallarıdır."¹¹ diye yazar.

İlerlemenin temeli Akıl'dadır. Bu temel, geçmişte, insanın zekasını- tabiat engellerinin üstesinden gelmek ve doğal kaynakları geliştirmek için kullandığı o bölgelerde kendini göstermiştir. Eski büyük uygarlıkların tarihleri, kökeni insanın içgü-

düşüne dayanan bir evrim süreci fikrini desteklememektedir. Profesör G.Elliot Smith'in yazılarında "İnsan toplulukları arasında, Avrupalılar tarafından entellektüel ve materyel ilerleme olarak görülen şeyleri elde etmek konusunda, genel ya da yaygın bir eğilim yoktu. İlerleme içinde olan toplumların sayısı azdı, çünkü böyle suni bir gelişme elde etme çabasının tehlikeli sürecine girmek için insanları zorlayacak çok karmaşık bir etkenler dizisine ihtiyaç bulunmaktadır" denmektedir.

Profesör Elliot Smith'in söylediklerinin, Dr. W.H.

Rivers'in "ham evrimsel fikirler" olarak göndermede bulunduğu şeylerle hiçbir ilgisi yoktur. Onun yazdığına göre "İnsanın tarihi, biyolojik evrimle kurulan rastgele ve hatalı benzerlikler yoluyla değil, gerçek tarihsel metodların uygulanması ile hatasız olarak yorumlanabilir". İnsanoglunun modern faaliyetlerinin sebepleri, geçmişin derinlerine uzanmaktadır. Ancak insan ruhu her zaman aynıydı: Ve eski zamanlardan alınacak dersler, eğer bugünkü insanda rastlanabilecek özelliklere sahip aynı insani güdüler eski insanları da harekete geçirmişse ancak tam olarak değerlendirilebilecektir"¹².

Bundan sonraki bölümlerde, birbirinden ayrı toplulukların birbirleriyle tacirler vasıtasıyla ilişki kurdukları gösterilmektedir. Bununla beraber, "ticaret" terimi, özellikle ilk çağlarda, bölgesel olarak değerlendirilemeyen varlıkların aranması ve işletilmesi anlamına gelmekteydi. Kalıcı ticaret yollarının kurulması ancak uygarlığın çok uzaklara ve geniş bir alana yayılmasından sonra mümkün oldu. Nihayet deniz yollarının açılmasından sonra, bazı karayolları daha az önemli hale gelmiştir.

2. BÖLÜM

UZAKLARA ULAŞAN BİR İCAT

Çömlek tezgahı-bir Mısır icadı-Tezgahın teolojideki yeri-Kil çömlekler ve taştan yapılmış kaplar-Yetenekli zanaatçiler kalitesiz çanakçılığı ortaya çıkarıyorlar-Yakut Olayı-Kadın Çömlekçiler-Ana Tanrıçanın Çömlek Sembolü-Erkekler tarafından kullanılan çömlekçi tezgahı-Babil, İran, Hindistan ve Çin'de benimsenen Mısır "Tezgahı"-Amerika'da "Tezgah" Yok- Çin, Japonya, Hindistan ve Roma'daki dinsel ve dinsel olmayan çömlekçilik-Bir yaratıcı sembolü olarak çömlek tezgahı- Çömlekçi olan Çin İmparatorları-Kültür kahramanları-Tarımın çömlekçilikle birleşmesi-Uzak Doğu'daki Mısır düşünceleri.

Mısır'da yapılan keşiflerin, Çin'in eski tarihi ile ne gibi bir ilgisi olabileceği sorulabilir. Eski zamanlarda, bu birbirinden çok uzak ülkelerin birbirleriyle bir temasta bulduklarına dair bir delil var mıdır? Erken dönemdeki Çin'liler, Mısır'luların buluşlarını alıp onları benimsedi mi ve eğer öyleyse, bu icatlar, Akdeniz kıyıları ile Sarı Deniz arasındaki o geniş ve geçilmesi çok güç olan kıtanın üzerinden nasıl nakledildi? İlk çağlarda Asya'nın tam ortasından ticaret yollarının uzandığına dair herhangi bir kanıt var mıdır? İlk çağların maden arayan ve ticaret yapan denizcileri Hint denizini geçip Çin kıyılarına ulaşmışlar mıdır?

Çömlekçi tezgahı, kültürel ilişkiyle ilgili enteresan kanıtlar içermektedir. Bu harika alet, Mısır'da 4. Hanedan zamanından (yaklaşık olarak İ.Ö.3000) bir süre önce icat edilmiştir ve ortaya çıktığı bölgede sadece seramik işçiliğini değil, dinsel düşünceleri de etkilemiştir. Tıpkı eski İskoçya'da bronz silahların, aletlerin, müzik enstrümanlarının, vs. perilerin armağanları olarak kabul edilmesi gibi, bu alet de tanrıların bir hediyesi olarak gö-

rülmüştür. Görünüşe göre bu icad ilk olarak "bütün el zanaatkarlarının ve bütün metal ve taş işçilerinin üstün tanrısı olan Ptah adlı baş tanrı tarafından korunan Memphis şehrinde ortaya çıkmıştır. Ptah zaten evrenin içinden çıktığı ilk yumurtanın ve "güneş yumurtası" ile "ay yumurtası"nın da yaratıcısı olarak görülmüyordu. Sonuç olarak Ptah, hayat hikayesi, Ana tanrıçanın ilk yumurtayı bırakan kaz olarak sembolize edildiği ilk zamanlara kadar uzanan bir tanrıydı. Yumurtanın mı yoksa kuşun mu önce geldiği problemi, tanrıların "yumurta"nın yaratıcısı olarak kabul eden, Memphis'in Ptah mezhebine bağlı rahiplerince çözülmüştür. Çömlek tezgahı kullanılmaya başladıktan sonra, rahipler, Ptah'ın "yumurta"yı bunun üzerinde şekillendirdiğini tasvir ettiler. Bu tezgahlarda imal edilen çömlekler böylece, dinsel anlamlar kazandı. Bunun, tarımsal yaşam biçimine dayanan Mısır kültürü ile yakından ilgisi bulunuyordu. Sanatlar ve zanaatların tümü, dinsel düşüncelerin etkisiyle ortaya çıkmıştı; bunlar, tapınakların atölyelerinde, rahip sınıfı tarafından geliştirilmişler ve esasen Mısır inanç ve kavramlarının bir ifadesi olmuşlardır.

Çömlek tezgahı kullanılmadan önce, çömlekçilik sanatı yozlaşmıştı. Vazolar, çanaklar, kavanozlar, tabaklar ve diğer kaplar, dionit alabaster ve porphyry gibi çok pahalı taşlardan imal ediliyordu ve bunlar bakır aletlerle düzeltiliyordu. Bakır kaplar da yapıyordu. Bakırın nasıl işleneceğinin keşfi, zanaatkarların, çömlekçilik sanatını ihmal etmelerine ve üstün bir yeteneğe sahip olana dek en sert taşları, coşku içinde işlemelerine neden oldu. Bundan dolayı, tezgahın ortaya çıkmasından önceki kaba çömlekçilik, uygarlığın bir gerileme dönemine girdiğinin göstergesi değildir. Bu gerçek, bazı özel bölgelerdeki bir tabakadan alınan çömleğin "kaba" olmasına bakarak, onun temsil ettiği dönemde, onu üreten insanların da mutlaka geri kalmış olduğu sonucunu çıkarma eğiliminde olan bazı arkeologlara bir uyarı olabilir. Bu bağlamda, Yakut'ların ürünlerinde saklı olan kanıtlar, özel bir ilgi uyandırmaktadırlar. Yakutlar genellikle "Sibirya'daki en akıllı ve en ilerici insanlar" olarak kabul edilirler. Bununla birlikte, onlar çömlekçilikte zayıf kal-

mişlardır. Yakutlar, kaplarını hiçbir zaman sırla kaplamamışlar ve çömlek tezgahı kullanmamışlardır. Yakutslı'nun büyük Rus pazarında, tezgahta yapılmış çanak çömlek satın almayı reddedip, bunun yerine, hemen hemen Taş Devrindekiler kadar kaba olan kendi el yapımı çanakları imal edecekleri ham kil satın almışlardır. Ancak, onların çömlekçiliğinde kendini gösteren tekniğin kaba olmasına rağmen, onlar mükemmel ağaç oymacılığı ve demir dövmeçiliği¹ ile ünlüdürler. Bundan dolayı, bir toplum sadece çömlekçiliğine bakılarak yargılanamaz. Çömlekçilikte zayıf olan bu eski toplumların, başka faaliyet alanlarında kabiliyetli ve ilerici olmaları mümkündür. İbraniler zanaatte zayıflar ve hiçbir şey icad etmediler, fakat dünyaya büyük bir dinsel literatür bıraktılar.

Çömlek tezgahının Memphis'te ortaya çıkmasından sonra, çömlekçilik tarihinde yeni bir çağ resmen başlamış oldu. Aynı zamanda kapalı pişirme fırınları kullanılmaya başladı ve çömlekçilik sanatı ve tekniği çok hızlı bir biçimde müthiş yüksek bir mükemmellik derecesine ulaştı. Ancak eski, kaba, el yapımı çömlekler halen üretiliyordu. Mısır'ın büyük ve bağımsız krallığı çökene kadar da devamlı olarak üretildi. Gerçekte, bugün bile üretilmektedir.

Bir ülkede hem iyi hem de kötü çömleklerin üretilmesinin -Mısır, bu kuralın bir istisnası değildir- nedeni, eski zamanlarda el yapımı kapların imal edilmesiyle, esas olarak kadınların uğraşmasıdır. Çömlek tezgahı bir erkek tarafından icad edilmiş ve bir tanrıya mal edilmiş ve başından beri sadece erkekler tarafından kullanılmıştı. Değişik işlemlerle cinsiyetlerin ilişkisinde, görüldüğü kadarıyla dinsel bir anlam bulunuyordu. Eski Mısır'da kil çanak, ana tanrıçanın bir sembolü idi². Büyük Ana'ya ibadet ile ilgili kullanılan çanaklar görünüşe göre onun rahibeleri tarafından imal edilmişlerdi. Kadınlar, tarımla ilgili törenlerde kendi görevlerini yerine getirdikleri gibi, tanrıçaların çömlek sembollerini yaparken de - belli ki daha belirgin olan görevlerini yerine getirmişlerdi. İçlerine şaraplar, yağlar ve yiyecek maddeleri depolanmış olan kaba kavanozlar, herşeyi veren Büyük Ana'dan birer hediye idi; O hiç tükenmeyecek

olan kutsal çanak, yani, Doğa'nın dölyatağıydı. Anlaşıldığı kadarıyla, eski zamanlarda, çoğu evde kadınlar tarafından kullanılan çömlekler, çok açık bir biçimde, yine kadınlar tarafından yapılmıştır.

O.T.Mason, bu konuda "Kadının adına, yerli çömlekler konusu incelenirken rastlanacağı dikkati çekecektir. Bunun sebebi, bu gibi eşyaların her bir parçasının kadının el işçiliğinin ürünü olmasıdır. Kadınlar, kili toplamış ve sabırlı bir yük hayvanı gibi sırtında eve taşımıştır. Onu yıkamış yuvarlayarak ve keserek şeritler haline getirmiştir. Bunları da dikkatli bir şekilde kıvrarak ve simetrik bir biçimde birbirine sararak kapkacaklarını imal etmişlerdir. Daha sonra onları süslemiş ve fırınlamış ve ev işlerinde kullanmıştır. İlk başta, bu, kadınlara ait bir sanattı"³. diye yazmaktadır.

Pek çok ülkede, kadınların el yapımı ve erkeklerin tezgah yapımı çömleklerle olan bağı, günümüzde bile sürmektedir. Çömlekçilik sanatı üzerine kısa, fakat güvenilir araştırmaları bulunan Amerikalı iki bilim adamının aşağıdaki ifadeleri, geniş bir alanda toplanmış olan kanıtların yakından incelenmesi, dikkatli bir biçimde özümsemesi ve özetlenmesinin bir sonucudur⁴:

"Çömlek tezgahı insanoğlunun bir buluşudur ve bundan dolayı, el yapımı seramik eşyalar dönemi boyunca kullanılan alelerin hiçbirisi tarafından geliştirilmemiş ve yayılmamış bağımsız bir icad eylemidir. İnsan faaliyetlerinin birbirinden tamamen ayrı iki alanında iki ayrı proses gelişti. Tezgah, başka bir dünyadan geldi. Eski sanayide kullanılan hiçbir aletle benzerliği bulunmuyordu, ancak tıpkı bir hikaye konusu gibi, dış bir bölgeden gelmişti ve böylece o zamana dek kadınlar tarafından geliştirilmiş olan bir işi, erkekler üstleniyorlardı. Gelişme içeriden değil, dışarıdan gelen bir gelişmeydi. Buna bağlı olarak, konuyu sadece teknolojik açıdan değerlendiren ve tezgahın ortaya çıkışını kadınların daha önceki çömlekçilik faaliyetlerine bağlamaya çalışan tüm çabalar, boş ve yanıltıcıdır. Bu yaklaşım, sabanın bulunmasını kazma ya da çapaya bağlamak kadar hatalıdır; gerçekte, bu ikisi tarihsel bir ilişkiye sahip de-

Kanton Nehrinde Modern Bir Çin Yelkenlisi

Çömlekçi Tekerleği, Simla, Hindistan.

ğildir ve tamamen birbirinden farklı kültür sınıflarına ve dönemlerine aittirler.- çapa, kadınların bahçe faaliyetlerine, saba, erkeklerin tarımsal faaliyetlerine- Hem Hindistan hem de Çin'de seramik işbölümü, çömlek tezgahını ayrı tutmakta ve kalıpcılıktan da tamamen ayırmaktadır. Hindistan'da tezgahta çalışan çömlekçiler, kalıpcılıkla uğraşan ya da resim yapanlarla evlenmemektedirler. Bunlar kendi aralarında bir kast oluşturmuşlardır."⁵

En eski tezgah yapımı çömlek Mısır'da bulunmuştur. Hiç şüphesiz çömlek tezgahı bu ülkede icat edilmiştir. Tezgah, İ.Ö. 3000 yıllarında eski Firavunların tüccarları ile ticari ilişkilerde bulunan Girit'e ihraç edilmiştir. Tezgahın benimsenmesinden önce, Girit'liler, Mısır'lıların modellerini örnek almış, fakat sert taşlar yerine yumuşak taşlar kullanarak kap kakak imal etmişlerdi. Mısır'lılarınkı gibi, onların da el yapımı çömlekçilikleri yozlaştı. Mr.H.R.Hall "Çömlek tezgahının ve pişirme fırınlarının icadi ile her iki ülkede de çömlekçilik tekrar kendine geldi" diye yazar⁶.

Çömlek tezgahı eski zamanlarda kendine hazır bir pazar bulmuş olmalıydı. Zamanı gelince, batı Avrupa'da benimsenmişti; Babil ve İran'da hızla "yayılmış" ve nihayet Hindistan ve Çin'e ulaşmıştı. Ancak sadece yüksek Asya uygarlıkları çömlek tezgahını kurmayı becerebiliyorlardı ve bunun sonucu olarak tezgah yapımı çömlekçiliğe her yerde rastlanmıyordu. "Yerli Amerikalılar" arasında, tezgah hiçbir zaman kullanılmadı. İlginçtir ki, her yerde aynı biçimde "çalışan" insan aklı, Meksika ya da Peru'da asla bir çömlekçi tezgahı "geliştirmede"⁷. Binbaşı Gordon, Assam'da⁸ "kadınların çömleklere elle şekil verdiğini, tezgah kullanmadıklarını" anlatır. Benzer durumlara diğer değişik ülkelerde de rastlanabilir. Çin'de kalıpcılar ve tezgahçı çömlekçiler vardır ve o dönemin yazarları tarafından bunların arasında bir farklılık olduğu vurgulanmıştır. "Bu kesin farklılığa çömlekçilikle ilgili bilimsel eserinde, Chu Yen tarafından da dikkat çekilmiştir⁹. Ayrıca tezgah çömlekçileri tarafından yapılan malzemelerin, ölçüm için tasarlanmış olan "yu" kabı dışında tamamının yemek pişirmede kullanılmak üzere yapıldığı çok

doğru olarak belirlenmiştir; bu arada "kuei" ve "tou" adındaki t6ren kaplarını yapan kalıpcıların 6r6nleri ise, dinsel t6renlerde kullanılmak amacıyla yapılıyordu. Ayrıca burada, eski Roma, Hindistan ve Japonya'da olduğu gibi, tezgah yapımı bir kavanozun elle yapılan bir diğerinden daha az kutsal nitelikte olduğu fikri hakim olabilir¹⁰. 6yleyse burada, eski k6lt6rleri 66mlek6ilik y6n6nden dikkate değer sonu6lar 6ıkarımlar tarafından akla getirilen bir başka noktaya geliyoruz. 6rneğin İngiltere'de mezarlarda daha kaba bir 66mlek6iliğin 6rnekleri bulunmuştur. G6nl6k kullanım i6in daha iyi 66mlekler yapılmış olması m6mk6nd6r. G6mme işleminin ger6ekleştiği d6nemde insanların yapabildiklerinden daha kaba 66mleklerin mezara konmasına, cenaze adetlerine olan muhafazakar yaklaşım neden olmuş olabilir.

El yapımı 66mlek6iliğin bazı mezheplerce kutsal sayılması gibi, bazı başka mezhepler i6in de tezgah 66mlek6iliği 6yle g6r6l6yordu. Hatta 66mlek tezgahı da kutsaldı. Daha 6nce de belirtildiği gibi, Mısır'da Ptah mezhebi tezgahı benimsedi; Hindistan'da yaratıcının bir sembol6y6d6; 6in'de (eski Mısır'da olduğu gibi), Yaratıcı'nın, tezgahında g6neş ve ayı, erkek ve kadını d6nd6rt6p karıştıran bir 66mlek6i olduğu fikri, zamanla bu mit soyut bir felsefi d6ř6nceye d6n6şmesine rağmen, ilk başlarda egemendi. Jeremiah Sembolizminin de benzer şekilde bir hikayesi vardır:

Ey İsrail halkı, bu 66mlek6i gibi sizden yararlanamaz mıyım? dedi Tanrı. Bakın işte, tıpkı 66mlek6inin ellerindeki kil gibi, siz de benim ellerimdesiniz, ey İsrail halkı XVIII.B6l6m, 6.

St.Paul de, 66mlek6i 6rneğine başvurur:

Ama hayır, ey insan, sen kim oluyorsun da Tanrı'ya karşılık veriyorsun? Yaratılmış şey, onu yaratana, beni neden yarattın der mi? 66mlek6inin kil 6zerindeki g6c6, aynı hamurdan şeref ve onura bir kap şerefsizliğe de bir başka kap yapmaya yetmez mi? (Roma'lılar, IX, 20-21)

6in İmparatorları 66mlek6ilere benzetilmişlerdi: Bir ulusu,

tıpkı bir çömlekçinin tezgahını kontrol edişi gibi kontrol edebilme güçleri ile saygınlık kazanmışlardı. Mısır'lıların çömlek tezgahını alıp kullanan eski toplumla, sonunda bunun ilahi bir temele dayandığını öğrendiler. Bununla bütünleşmiş olan Mısır inançlarını ve mitlerini de benimsediler. Bununla beraber, tarımla uğraşan bir toplumun ülkesinden geldiği için, tezgah tarımsal hayat biçimiyle bütünleşmişti. Kutsal çömlekçi Ptah, bütün diğer önemli Mısır tanrıları gibi diğer şeyler arasında "kültür kahramanı" olan Osiris ile kaynaşmıştı. Daha sonra İmparator olan Çin "kültür kahramanı" Shun'ın "Çiftçiliği, balıkçılığı ve çömlek kavanozlar yapmayı bildiği" söylenmektedir. Nehir kıyısında, kilden kusursuz kaplar yapıyordu¹¹.

Çin'li kültür kahramanı Shen-Ming ("Kutsal Çiftçi") "tarımın babası ve bitkileri iyileştirmenin mucidi olarak kabul edilmekteydi." Eski Çin biliminde "tarım ve çömlekçilik arasında çok yakın bir ilişkiye ve en eski çağlarda çiftçi ve çömlekçinin aynı insan olduğu gerçeğine dayanan bir illüstrasyona rastlıyoruz."¹²

Ptah-Osiris'in anıları çömlekçi tezgahına bağlanmıştır. Ticari yollar, insanoğluna bu muhteşem aleti hediye eden tanrı hakkındaki hikayelerle uğuldamış olmalıdır. Bu hikayeler değişik ülkelerde yerleştiler ve tezgahın ihraç edildiği dönemin rengine büründüler. Japonya'da, Ptah efsanesine Budist bir anlam yüklendi. Çömlek tezgahı, orada, ünlü Koreli rahip Gyogi'nin (M.S. 670-749) buluşu olarak tanındı. Hiç şüphe yok ki, Japonya'ya, ilk çömlek tezgahı, Ainus'un fatihlerinin geldiği yer olan Kore'den ulaşmıştır. Ancak, 6.ıncı yy.da Budizmin anavatanından çıkıp deniz yolları boyunca dolaşıp sonunda, iki yüzyıl sonra garip bir biçimde Şintoizm ile karışmasından önceki dönemlerde tezgahın kullanılmakta olduğuna dair kanıtlar bulunmaktadır. Hiç şüphesiz, Şinto tanrılarını Buddha'nın insan ve hayvanlarına ("avatar") dönüştüren Budist rahipler, ayrıca çok uzaklara taşınmış olan Ptah-Osiris'i, kendi rahipleri ile birleştirmişlerdi.

Japonya'daki ilk çömlekler Ainus tarafından imal edilmiş ve kadınlar tarafından "elle şekillendirilmişlerdi". Buna benzer bir çömlekçiliğe Kore'de rastlanmaktadır. Tezgah yapımı ürün-

ler, Silla krallığı zamanında Çin kültürünün Kore'ye doğru yayıldığı, Japonların kendi geleneklerine göre, onların adlarını taşıyan adalara göç ettiği, M.S.59 yıllarında ortaya çıkmıştır. Hiç şüphe yok ki, Japonlar, Airui adalarını fethetmeden ve Çin'liler Kore'yi istila etmeden çok önceleri, tacirler denizde ve karada faaliyet gösteriyorlardı. eski zamanlarda büyük göçler ve fetihlere, dolaylı yoldan ticaret yol açmıştı. İlk maden arayıcıları ve tüccar koloniciler tarafından geri kalmış topluluklara yeni bir kültür getirilmişti ve bu topluluklar zamanı gelince silah temin etmişler, evcil atlar yetiştirmişler ve tacirler tarafından tanıtılanlara benzer gemilerin nasıl inşa edileceğini ve kullanılacağını öğrendikten sonra denizlere açılmışlardı.

Çömlekçi tezgahı Kore'ye geldiğinde, kilden kaplar, Çin çömlekçiliği taklit edilerek şekillendiriliyordu. Bu nedenle, tezgahın nereden geldiği konusunda hiçbir şüphe kalmamaktadır. Çin, Uzak Doğu'daki ilk uygarlıkların baş merkeziydi ve etkisi çok uzak ve geniş alanlara yayıldı. Burma'nın, ilk dönemlerinde, Çin ile, Hindistan'dan daha yakın temasları olduğunu düşünenler bulunmaktadır; ancak hala bu teoriyi doğrulayacak daha fazla kanıtı ihtiyaç vardır. Güney Çin'de, hakkında bilgi sahibi olduğumuz en eski uygarlığın ana vatanı Hindistan'dı.

Eski Burmanya'lı nehir tekneçilerinin öne sürdüklerine göre Hint Okyanusu'nu aşan deniz tacirleri, miladi tarihten yüzyıllarca önce Burmanya'ya ulaştılar. Bununla beraber, çömlek tezgahının, gemicilerin Çin kıyılarına ulaşmalarından çok önceleri, Orta Asya ticaret yolları vasıtasıyla taşınmış olması mümkündür. Çömlek tezgahının Çin'e, çok çok eski zamanlarda ulaşmış olduğuna hiç şüphe yoktur. Araştırmacılar kökenini dikkate alarak hiçbir yerli efsaneyi ortaya çıkaramamışlardır. Ayrıca kadın çömlekçilere dair hiçbir gelenek de bulunmamaktadır. İlk çömlek kapları yapan Çin'li kültür kahramanlarının, tezgahı kullanmış oldukları anlaşılmaktadır ve Çin'lilerin çömlek tezgahı, Mısır'lılarınkı ile aynıdır. Çömlek tezgahı Japonya'ya geldiğinde, el yapımı çömlekler dinsel amaçlarla kullanılmaktaydı ve çok uzun süre sonra bile, Şinto kutsal mezarlarında kullanılan kaplar, çarkta döndürülmemişlerdi. Hindistan'da

el yapımı çömlekçilik, tezgah yapımı örnekler kullanılmaya başladıktan sonra, dinsel ibadetler için korundu¹³. Tezgah Hindistan'a Demir Çağı'na kadar ulaşamadı¹⁴. Hindistan'da Demir Çağı'nın ne zaman başladığı da kesin değildir. Bu tabii ki gerçek anlamda bir "Çağ" değildi, fakat kültürel bir "dönemdi"¹⁵. Kuzeydeki Hint-Avrupa Veda dönemi süresince demir biliniyor ve anlaşıldığı kadarıyla kullanılıyordu.

Çömlek tezgahı Babil'e çok daha eski zamanlarda ulaşmıştı. Babil'den İran'a geçti. Fırın için kullanılan kelime *tanura* dır ve Laufer'a göre, Sami diline ait *tanur* kelimesinden gelmekte olduğuna inanılır.

Tabii ki, Babil, Hindistan ya da Çin'e çömlek tezgahının ilk gelişiyile ilgili kayıt bulunmamaktadır. Kesin olarak bütün bildiğimiz, ilk kez Mısır'da kullanıldığı ve daha sonra kültürel etkilerin değişik bölgelere doğru "aktığı" eski uygarlık merkezlerinde benimsendiğidir. Tezgahla birlikte bu bölgelere pek çok dinsel düşünce ve gelenekler de gitmiştir. Bu düşünce ve geleneklere çömlek tezgahının ulaşmadığı bölgelerde rastlanmamıştır.

Çin'in, tarihinin ilk zamanlarında, Mısır'luların çarkıyla temsil edilen kültür tarafından etkilendiği anlaşılmaktadır.

3. BÖLÜM

İLK DENİZCİLER VE KAŞIFLAR

Çin Tekneleri-Kıfa'lar-Eski "Sazdan Şamandıra" ve Deri Şamandıra Sal-"Gökyüzünün iki Şamandırası"-Oyma Kanolar-Denizciliğin Geliştiği Yer-Eski Mısır gemilerine benzeyen Burma ve Çin-Girit'li ve Finike'li Denizciler-Afrika'nın etrafının dolaşılması-Sümer diyarı deniz yolcuları tarafından mı koloniler kurulmuştu?-Okhotsk Denizi'nde Mısır Gemileri-Japon ve Polonez gemileri-Akdeniz ve Kuzey Avrupa'da Mısır harfleri-Küçük gemilerle uzun yolculukların hikayeleri-Çin Teknelerinin Thames'i ziyareti-Solomon'un Gemileri.

Eski zamanlardaki kültürel temaslarla ilgili daha önemli kanıtlar, gemicilikle ortaya çıkmıştır. Eski Çin'liler gibi kara insanların deniz yolculuklarıyla ilgilenmelerine sebep neydi?

Bu konuda ortaya çıkan ilk soru şudur: Gemiler tek bir eski toplum tarafından mı icad edilip geliştirilmişlerdi yoksa, değişik zamanlarda değişik toplumlar tarafından bağımsız olarak mı icad edilmişlerdi? Çin tekneleri bağımsız bir kökene mi sahiptiler? Ya da bu tekneler Çin sularında seyahat eden yabancı gemiler gibi ilk gemi modellerinden yola çıkılarak mı geliştirilmişlerdi?

Çin tekneleri, düz tabanlı gemilerdi ve bunların büyük bir kısmı yaklaşık 1000 ton ağırlığa ulaşıyordu. Teknenin kış kısmı ve kamaralar yüksekti ve direkler genellikle bambudan yapılmış ana yelkenleri taşımaktaydı. Dümenle idare edilen bu teknelerde, sıklıkla pruvanın üzerinde, boyanmış ve kakma gözlerle raslanmıştır. Bu gözler eski Mısır modellerinde de bulunmuştur.

İlk Han Hanedanı (yaklaşık olarak İ.Ö 206) döneminde,

"bin *kin*'lik" (Yaklaşık 15 ton) tekneler, çok büyük gemiler olarak kabul ediliyordu. İlk Çin'li denizcilerin bu teknelerle Kore ve Japonya'ya ulaştıkları anlaşılmaktadır. Ancak onlar denizlere açılmadan çok önceleri, Çin denizinde başka denizciler bulunmaktaydı.

Daha önce de belirtildiği gibi, Çin'liler temelde kara insanları idi. Deniz kıyısına ulaşmadan önce nehir Kufa'ları (küçük ve hafif bir çeşit-tekne) ile tanışmışlardı. Bunları, Babil'lilerin *Kufa*'larına benzeten Herodot, şöyle yazmıştı.

"Nehir boyunca Babil'e doğru gelen tekneler yuvaraktılar ve deriden yapılmışlardı. Söğütten yapılmış çerçeveler Asur'luların yukarısındaki Ermeni'lerin ülkesinde kesilmiş ve bunların üzerine, gövdeyi oluşturmak üzere, dışarıdan bir deri kaplama gerilmiş ve böylece, tıpkı bir kalkan gibi oldukça yuvarlak, ne gövde ne de kış bölümüne sahip tekneler yapılmıştır"¹.

Bu Kufa'lar Mezopotamya'da hala kullanılmaktadırlar. Hammurabi ve hatta Akat'lı Sargon zamanlarından beri pek fazla değişmişe benzememektedirler. Asurlular, nehirleri deri teknelerle geçmişlerdir ve Orta Asya'nın bazı ilkel toplumları, şişirilmiş sığır derilerini hala nehir "feri-bot"ları olarak kullanmaktadırlar. Fakat böylesi yenilikler gemicilik tarihine çok zor girmiştir. Modern transatlantikler, ne Kufa'lardan ne de deri teknelerden ortaya çıkmış ve geliştirilmiştir. Hiç şüphesiz, ilk zamanlarda nehirleri geçmek için kütükler kullanılmıştı. Bunları kullanma fikri, eski avcılarının, bir sel taşkını sırasında ağaç üzerinde sürüklenen hayvanları görmüş olmalarına bağlanabilir. Fakat bir nehri geçmek için bir ağacı kullanma atılımları, eğer avcılar yüzme bilmiyor idiyse, ilk zamanlarda korkunç sonuçlar doğurmuş olmalı. Ağaç kütükleri suyun içinde dönmeye son derece elverişlidir. Bunun dışında, bu kütükler eğer ustaca idare edilen bir çubukla yönlendirilmezlerse kullanışsız olabilirler. İlk insanlar, en azından birbirine bağlanmış iki adet kütükle nehirde nasıl yolculuk edilebileceğini öğrenmiş olmalılar. Mısır ve Babil'de, bu yönde ilk teşebbüslerin izlerine rastlıyoruz. Birbirine bağlı iki saz yığınının imal edilen tekneler ve

su yüzünde kalabilirliği sağlamak üzere şişirilmiş hayvan derilerinin bağlanmış olduğu salları, eski çağlarda Nil ve Fırat nehirlerinde kullanılmaktaydılar. Belli ki, bu çeşit bir salın kökeni, tıpkı geç Asur'lular gibi, nehri yüzerek geçmek için deri tekneler kullanan bir topluma dayanmaktadır. Asur'lu askerleri göğüslerinin altında şişirilmiş derilerle yüzerken tasvir eden oymalar bulunmuştur.

Sazdan yapılan tekneler, Nil nehrinde çok eski zamanlarda kullanılmaktaydı. Profesör Breasted iki adet prehistorik salın "iki adet çok büyük sigara gibi, yan yana, sıkı şekilde bağlı" olduğunu söylemekte ve şu ilgi çekici notu da eklemektedir: "Yazar, bir zamanlar Nubya'da teknesizdi ve komşu köyden bir yerli bir keresinde uzaklara gitti ve Nil kıyılarından toplanıp kurutulmuş sazlardan yapılmış buna benzer bir çift sal ile geri döndü. Bu tehlikeli tekne üzerinde yazarı, geniş bir kanal üzerinden nehirdeki bir adaya taşıdı. Bu, yazarın böyle bir icadı ilk görüşüydü ve sadece 5000 yıl öncesinin Piramit yazıtlarından tanıdığı bir teknenin hala hayatta ve Nubya'da eski nehir üzerinde günlük kullanımda olduğunu görmek onun için hiç de azımsanacak bir şey değildi". Piramit yazıtlarında, nehrin üzerinde ölüme doğru taşınırken Kralların ruhları tarafından kullanılan sazdan tekneler hakkında bilgiler bulunmaktadır. Bir Piramit yazıtında, tanrıların "Kral Pepi için iki salı birbirine bağladıkları" yazılmaktadır. Bir başka yazıtta "Düğümle bağlanmış, nehir tekneleri bir araya getirilmiştir" denmektedir ve teknenin kış tarafında ayakta duran ve tekneyi yönlendiren dümenciye ait imalarda bulunmaktadır. Mısır güneş tanrısı bir tekneye yerleştirilmeden önce, kendisini kutsal Nil nehri üzerinden ufka taşıyacak "iki adet gökyüzü" teknesine² sahiptir.

Ağaçtan oyulan kanolar, büyük olasılıkla sallardan yola çıkılarak geliştirilmiştir. Kütükleri nehre sürüklemiş olan insanlar, "oyma" fikrini, ilk önceleri bir kütük üzerinde oturacak bir yer ya da nehir yolculuğunda yiyeceklerin güvenliğini sağlayacak bir "yuva" oluşturma gereksiniminden edinmiş olmalıdır.

Pitt Rivas, içi oyulmuş bir kütüğün suda kullanılabileceği keşfinin yapılmasından sonra, "kanonun gelişimindeki bir son-

raki safhanın, uçları sivriltmek olabileceğini" öne sürmektedir³.

Oyma kanoların nerede icat edildiğini tam olarak söyleyebilmek mümkün değildir. Bununla beraber denizcilik mimari-
siyle ilgili tüm yazarlar Mısır'ın denizcilik mimarisinin "beşiği"
olduğu konusunda hemfikirdirler⁴.

Chatteron şöyle demektedir "Gemi inşa sanatının gelişimi için Mısır kadar elverişli çok az ülke bulunabilir... Nil'in sularının sakinliği, fırtınaların olmaması, bütün kış mevsimi ve ilkbaharın ilk ayları süresince, sakin kuzey rüzgarının nehirde bir Ticaret Rüzgarı'nın düzenliliği ile esmesi ve böylece gemilerin akıntıya karşı küreklerin yardımı olmaksızın yelken açmasına imkan sağlaması ile birlikte, pekçok diğer ülkede özlenen koşulları yaratmıştır. Gerçekten, Kuzey Avrupa'daki ilk gemi inşa atçileri ve denizcileri için savaşılmaması gereken pek çok farklı zorluk bulunmaktaydı."⁵ Eski Mısır'lular devamlı olarak nehir geçiyorlardı. Taş ocaklarından kayaları taşımaya başladıklarında, başka teknelere ihtiyaç duydular. Mısır'luların ihtiyaçları, özellikle onları büyük keşiflere yönlendirecek tecrübeler için çok elverişli olan bir nehrin üzerinde, denizcilik sanatının gelişmesini teşvik etmiştir. Keresteye duyulan ihtiyaç her zaman büyüktü ve bu gereksinim, metal işçiliğine geçilmesinden sonra ocakları beslemek üzere giderek artan bir yakıt miktarına ihtiyaç duyulması nedeniyle, daha da yoğunlaşmıştı. Mısır'lular için, kereste aramak için çok uzak bölgelere gitmek artık kesinlikle gerekli hale gelmişti. Bu nedenle, ilk zamanlarda Lübnan'dan kereste desteği sağlamaları, özellikle ilgi çekicidir. Onların, kerestelerle dolu suları Şuriye kıyılarından Akdeniz'e indirme konusundaki tecrübeleri sadece denizcilik mimarisini hareketlendirmek ve ilk denizcilerin tecrübelerini artırmakla kalmamış, giderek artan bir şekilde deniz yolculuklarının organize edilmesi alışkanlığını da başlatmıştır. Elliot Smith'in söylediklerine göre "İnsanlar deniz trafiğini, ne amaçsız bir zevk, ne de başıboş maceralar için başlattılar. Onlar denize, sadece en güçlü dürtülerin baskısı altında gittiler"⁶.

Akdeniz, çok eski zamanlarda geçilmiş olmalıdır. Deniz gezginleri Girit'e İ.Ö 3000 yıllarından önce yerleşmişlerdir⁷.

Adada, tarihinin başlarında Melos adasından getirilen siyah volkanik kaya tabakalarına rastlanmıştır. Hiç şüphesiz, bu volkanik kayalar, bakır aletler yaygınlaşmadan önce, gemilerin yapımında kullanılmışlardı.

Gemi inşasının, organize ve önemli bir ulusal endüstri olarak ilk eserlerine Mısır'da Eski Krallık Döneminin (İ.Ö. 2400) mezar resimlerinde rastlanmıştır. Ustabaşarın kontrolündeki ekiplerin, büyük ve küçük, pek çok tekne çeşidini inşa ettikleri görülmektedir. 500 yıl öncesine kadar giden tarihlerde düzenli deniz gezilerinin yapıldığına dair kayıtlar mevcuttur. Pharaoh Snefru, "yaklaşık yüz yetmiş feet uzunluğunda" tekneler inşa etmiştir. "Lübnan bayırlarından sedir kütükleri temin etmek üzere Finike kıyılarına kırk teknelik bir filo" yollamıştır⁸. Ayrıca Kızıl Deniz'in ötesine deniz gezileri düzenlenmiştir. Çok sayıda küreğe sahip tekneler ve hatta yelkenli tekneler, yaklaşık İ.Ö. 6000 yıllarına kadar dayanan Mısır ilkçağ çömleklerinde tasvir edilmektedir. Dünyanın hiçbir ülkesinde, bu kadar eski zamanlarda deniz yolculukları ve gemi inşası gerçekleşmemiştir.

Açık deniz gemilerine ait en eski tasvirler Mısır'da bulunmaktadır. Bunlardan bir tanesi, Beşinci Hanedan'a (İ.Ö.2600) ait olan Sahure mezarında görülmektedir. Kraliçe Halshepsut'un (İ.Ö. 1500) hükümdarlığı sırasında, Punt'a (Somali toprakları) büyük bir deniz seferi yapılmıştır. Oldukça gelişmiş bu gemilerden beş tanesi, Deir-el-Bahari'deki Kraliçe'ye ait tapınakta tasvir edilmiştir. Bu gemilerden birini Çin teknesi ile karşılaştırmak ilgi çekicidir. E.Keble Chatterton "Bugünün Çin ve Burma tekneleri ile, altı bin yıl öncesinin Mısır gemileri arasında pek çok benzer nokta bulunmaktadır... Oldukça yakın zamana kadar, Çin, dörtbin yıldan bu yana aynı gelişim mertebesinde kalmıştır. Eğer bu, genel olarak sanatı ve yaşam tarzıyla böyle olmuşsa, özellikle denizcilik mesleğinde de böyle olmuştur." diye yazmaktadır. Hem Çin tekneleri, hem de eski Mısır gemileri "ortak bir etki ve dikkate değer bir dayanıklılık göstermektedirler"⁹.

Bir okuyucu, "Eski Mısır'lı denizcilerin Çin kadar uzak diyarlara gittiklerine inanmalı mıyız? Uzun yolculuklar yapmış ol-

duklarına dair herhangi bir delil mevcut mudur? Eski Mısır'lılar, uzun bir dönem boyunca dış etkilerden uzak bir şekilde yaşamış bir toplum değil miydiler?" diye sorabilir¹¹.

Mısır'lı denizcilerin, denizlere açıldıktan sonra ne kadar uzaklara gittikleri kesin olarak bilinmemektedir. Ama kesin olan birşey vardır. Bir nesil öncesinde inanılandan daha uzun yolculuklar yaptılar. Mısır'lılarla deniz ticareti yapan Finikeliler, denizcilik sanatını çok eski zamanlarda kereste aramak için kıyıları ziyaret eden, Nil nehri maceracılarından öğrenmişlerdi; tıpkı Akdeniz'de kendilerinden önce deniz yolculukları yapan Girit'liler gibi, Mısır'lıların gemi modellerini edindiler. Kral Solomon zamanında Finike'liler, İspanya'da koloniler kurdular ve Akdeniz'de sadece Kartaca'dan değil, görünen o ki, aynı zamanda Hint Okyanusu'nda da faal halde iken, İngiliz Adalarından da ticaret yaptılar. Netice olarak, uzun keşif gezileri yapmaya alışık hale geldiler. Yahudi'lerin egemenliği sırasında, Kral Necho (İ.Ö 609-503) Kızıldeniz'den, Afrika çevresinde deniz yolculuğu yapmak üzere Finike'lileri gönderdi. Bunlar, üç yıl sonra Cebelitarık üzerinden geri döndüler. Ama bu yolculuk Mısır'da heyecan uyandırmadı¹¹. Rahipler uzun zamandır dünyanın sularla çevrili olduğuna inanıyorlardı. Bundan başka, bu rahipler uzak ülkelere pekçok kez uzun seyahatler yapmış durumdaydılar.

İngiliz Batı Afrika'sını ziyaret etmiş ve Arap kıyılarına yelken açmış bulunan ilk Mısır'lı denizcilerin, İran körfezinin başında Sümer'deki en eski kolonileri bulduklarına inananlar bulunmaktadır. Sümer kültürünün beşiği, bir "liman" kenti olan Eridu idi. Eridu'nun tanrısı, bir kaptana ve mürettebata sahip bir gemisi bulunan Ea idi. Babil geleneklerine göre, Mısır'da Osiris'in yaptığı gibi, insanlara toprağın nasıl sulanacağını, nasıl mısır yetiştirileceğini, evlerin ve tapınakların nasıl inşa edileceğini, kanunların nasıl yapılacağını, ticarete atılmayı ve bunun gibi konuları öğretmişti. O, bir canavar olarak anılmaktaydı- bir keçi-balık tanrı ya da yarı balık, yarı insan. Anlaşıldığı kadarıyla Berosus'un Oannes'i ile aynıydı. Ea-Oannes, kıyıları ziyaret eden ve Eridu'da bir koloni bularak oraya tarımsal yaşam biçimi

mini ve bakır işçiliğini getiren deniz gezginlerini sembolize ediyor olabilir. Tıpkı Küba'luların, Kolomb ve onu takip edenleri gökyüzünden gelen ziyaretçiler olarak görmeleri gibi, ilk kara insanları, ilk temas kurdukları denizcileri yarı-tarımsal yaratıklar olarak görmüş olmalıdır. Tataristan'da yaşayan Moğollar, Çin'e karşı giriştikleri ilk savaşlardan birinden sonra İngiliz "yabancı şeytanlar" hakkında garip düşünceler edinmişlerdi. St.Lazarus cemaatinin Fransız misyoner rahibi olan M.Huc, Tataristan, Tibet ve Çin'e 1844-46 yıllarında seyahat etmiş ve bir keresinde, "Çin'liler tarafından kendisine İngiliz'lerin ne cins insanlar ya da daha çok ne cins yaratıklar oldukları anlatılan" bir Moğol ile ilginç bir konuşma yapmıştır. Hikayede, İngiliz'lerin "balıklar gibi suyun içinde yaşadıkları, suyun yüzeyine doğru yükselip insanlara ateşten toplar fırlattıkları ve onlara bir ok fırlatmak üzere yayını gerdiğiniz anda kurbağalar gibi tekrar suya daldıkları"¹² anlatılmaktadır.

Sümer'lerin İran Körfezinden Kızıl Deniz'e doğru yolculuk ederek Afrika'nın kurak topraklarına çıktıklarını ve korkunç bir çölü geçerek, yaklaşık 200 millik daha önceden keşfedilmemiş bir yol üzerinden Nil Vadisi'ne girdiklerini öne sürenlerin, bu teorilerine göre, eğer hala gelişmemiş bir durumda ve "Avcılık Çağı"nda bulunuyor idiyse, ilk çağ Mısır'ında bu insanlara ne gibi bir özel cazibenin sunulduğunu açıklamaları gerekmektedir. Çöl diyarının içerisinde akan bir nehirden nasıl haberleri olmuştu?

Nil Nehri insanların Kızıl Deniz kıyılarına ulaştıkları ve daha sonra nehir gemileriyle denize açıldıkları ve zamanı gelince denizcilik yeteneğini kazandıktan sonra İran körfezi kıyılarına ulaştıkları ihtimali daha yüksektir. Mısır'lular, Hanedanlıklarından önceki dönemlerde, Kızıl Deniz kıyılarından istiridye kabukları elde etmişlerdir.

Hindistan'a ilk olarak hangi dönemde ulaşıldığı kesin değildir. Solomon, bu ülkeden tavus kuşlarını getirdiğinde, deniz yolu zaten iyi biliniyordu. Kızıl Deniz'den Hindistan'a, Seylan ve Burma'ya kadar bütün kıyılar boyunca, deniz yolculuklarının yapıldığı en eski zamanlardan beri Mısır tekne çeşitlerinin

kullanılmakta olduğunu görmek dikkat çekicidir. Irawadi'deki Burman tekneleri, daha öncede belirtildiği gibi eski Mısır'luların Nil nehri teknelerine çok benzemektedir¹³. Çin tekneleri Mısır'lulara ait modellerden geliştirilmişti. Mısır teknelerinden daha eski olan tekneler, Çin kıyılarında, Okhotsk Denizi çevresinde yaşayan Koryak kabilesi tarafından hala kullanılmaktadır. Mr. Chatterton Koryak kabilesine ait teknelerin "Dördüncü ve Beşinci Hanedanlara (İ.Ö 3000-2500) ait Mısır'lı teknelerle önemli benzerliklere sahip olduğunu" söylemektedir. Nitekim, bir kürek yardımıyla tekneleri yönlendirmek konusunda eskileri taklit etmenin yanı sıra, yaptıkları yelkenli gemilerin ön bölümlerinin uç kısımlarında içinden zıpkın yolunun geçtiği bir uzantı yapıyor ve bu uzantı kimi zaman tekneyi koruyacağına inanılan bir insan yüzü şeklinde oyuluyordu. Eski Mısır'lular gibi, iskarmoz yerine, küreklerin içinden geçirildiği kauçuk halkalar yapıyorlardı. Aynı zamanda yelkenleri de dikdörtgen şeklinde birbirine dikilmiş Ren geyiği derisinden yapıyordu. Ancak özellikle Mısır'lular ve Burma'luların tekneleriyle aynı olan şey, direklerdi". Bu yelken direkleri bir tripod oluşturacak şekilde yerleştirilmiş üç adet direkten oluşuyordu. Çifte direk, eski Mısır'daki ile aynıydı, fakat Mr. Chatterton, Mr. Villiers Stuart'ın "üçgen bir piramidin kenarları gibi yerleştirilmiş üç adet direkten oluşan bir üçlü direğe sahip bir tekneye ait resimleri, Gebel Abu Faida'da Altıncı Hanedan'a (İ.Ö. 2400) ait bir mezarın duvarlarında bulunduğunu" belirtmektedir¹⁴. Nitekim pek çok toplum tarafından benimsenen bu Mısır tipi teknelerin, sadece Çin'e değil, bunun ötesinde, dikkate değer uzaklıklara ulaştığını görüyoruz. Japon tekneleri hala, Mısır teknelerinin özelliklerini yansıtmaktadır. Malezya'da eski üçlü direkler hala kullanılmaktadır. Keza Polinez tekneler, Mısır modellerinden geliştirilmiştir. Misyoner William Ellis,¹⁵ "yüksek baş ve kış kısımları" ile "Tahiti'lilerin geniş kanolarının tuhaf ve hemen hemen klasik biçimlerine" dikkat çekmiş ve bunlardan oluşan bir filonun, kendisine, "Argo kahramanlarının seyahat ettikleri gemileri ya da Homer'in kahramanlarını Truva kuşatmasına taşıyan tekneleri" hatırlattığını söylemektedir.

Pekçok yazar Mısır'lılara ait modellerin, Akdeniz'de ve Kuzey Avrupa'da gösterdikleri dayanıklılığa dikkat çekmektedir. Klasik denizcilik hakkındaki büyük bir otorite olan Mr. Cecil Torr, "Eski dünyanın her çağında ve her bölgesinde gemilerin donanımı ve desteklenmesi temelde aynıydı; ve bu metod ilk olarak Mısır'lılar tarafından ortaya konmuştu"¹⁶ der.

Uzak Doğu tekneleri çok uzak mesafelere gittiler. Ellis, Polinezyalı şeflerin yaptıkları 300 ve hatta 600 millik mesafelere ulaşan düzenli yolculuklardan bahsetmektedir. Bir keresinde, Rurutu'dan bir şef "yarım ay şeklinde, baş ve kış kısımları yüksek ve sivri ve yanları derin"¹⁷ bir yerli tekneyle Sosyete Adalarını ziyaret etmişti.

Bazı zamanlar, olağanüstü uzun yolculuklar Okyanusya'nın hava şartları tarafından mecbur kılınmıştı. Ellis'in yazdığına göre "1696 yılında iki kano Ancarso'dan, Filipin Adalarından birine, 800 millik bir mesafe boyunca sürüklenmişlerdi"¹⁸. Ellis, benzer nitelikteki yolculuklara örnekler vermektedir. Bir yerli teknesinde seyahat eden Hristiyan bir misyoner "güney batı istikametinde yaklaşık 800 mil kadar "sürüklenmişti. Afrika kıyılarında deniz seyahatleri yapan Finike'liler tarafından yapılan uzun ve cesaret gerektiren yolculuklar zaten anlatılmaktaydı¹⁹. Bir başka olağanüstü girişim, Cornelius Nepos'un kayıp çalışmalarından aktaran, yaşlı Pliny tarafından anlatılır. Bu, İ.Ö 60 yılından önce, ticari bir yolculuğa çıkan ve Almanya kıyılarına ulaşan Hint'liler tarafından gerçekleştirilen bir yolculuktu. Ümit Burnu'nun etrafından dolanıp Atlantik Okyanusunu mu geçtikleri yoksa kuzeye doğru yönelip Japonya'yı geçtikleri, Kuzey-doğu geçidini keşfettikleri, Sibiryaya kıyılarından geçip Japonya ve Norveç üzerinden Baltık Denizine mi ulaştıkları kesin değildir. Onlar, Süveys'liler tarafından tutsak edilmişler ve Gaul'un valisi Quintus Metellus Celer'e teslim edilmişlerdi.

1770 yılında Japon denizciler Sibiryaya'nın kuzey kıyılarına ulaştılar ve Kamchatha topraklarına ayak bastılar. Buradan kendilerine büyük bir nezaket gösteren Rus İmparatoriçe tarafından kabul edilecekleri St. Petersburg'a götürülmüşlerdir. 1847-1848 yıllarında *Keying* adlı Çin teknesi Canton'dan Thames'e

kadar gitmiş ve oraya varışında epey yankı uyandırmıştı. Bu tekne Horn'un etrafından dolanmış ve yolculuk 477 gün sürmüştü.

Solomon'un gemileri uzun yolculuklar yaptılar. "Bir zamanlar, her üç senede bir, Tarshish'in donanmaları altın, gümüş, fildişi, maymun ve tavus kuşu getirirlerdi"²⁰.

Çömlekçi tezgahı örneğinde olduğu gibi, kültürel malzemeleri, daha çok eski denizcilerin gemileri ile çok uzak ve geniş alanlara yayılmışlardı. Bu malzemelerin Çin'deki izlerini incelemeden önce, ilk deniz gezginlerini uzun ve maceralı keşif yolculukları yapmaya ve uzak diyarlarda koloniler kurmaya zorlayan güdülerin incelenmesi yerinde olacaktır.

4. BÖLÜM

DÜNYA ÇAPINDA ZENGİNLİK ARAYIŞI

Zenginlik arayışının Dinsel Dürtüsü-Değerli Metal ve Taşların Kutsallığı-Altın ve Gökyüzü Tanrıları-Şeytanın Metali Demir-Çin Ejderhaları ve Metalleri-Hindistan'da Altın İyi, Gümüş Kötü-Ejderhalar ve Bakır-"Ejderha Kanı" ve Hayat İksiri olan Civa Küktürt-Ejderhalar ve İnciler-"Tüm Arzuları Bahşeden Mücevherler"-Budist Başrahip ve Deniz Tanrısının Hikayesi-"Med ve Cezir Mücevherleri"-Japonya ve Kore-"İnci Prensi" olarak Deniz Tanrısı-İnci Avcıları-Deniz Trafığının Eski Tarihi-Tacirler ve Kolonistler-Ana Tanrıça ile İlgili Sığır, Ay, İstiridyeler ve İnciler-Ekin Tanrıçası-İstiridye Kabuğu İnançları-Kültürel Eğilimler ve Kültür Kompleksleri.

Solomon'un kendi zamanından çok önceleri, Hindistan'dan tavus kuşları, İspanya'dan gümüş ve Batı Afrika'dan altın getiren Finike'lileri, denizcilik faaliyetlerine özenmesini gerektiren sebepler olduğu konusunda hiçbir şüphe olamaz.

Ve Kral Solomon, Edom diyarında, Kızıl Deniz kıyılarındaki, Eloth'un yanında bulunan Ezion-geber'de bir donanma kurdu. Ve Hiram, Solomon'un köleleri ile beraber, deniz hakkında bilgi sahibi olan kölelerini donanmaya gönderdi ve Ophir'e geldiler, oradan Kral Solomon'a bol miktarda altın getirdiler¹.

Kraliçe Sheba, Kudüs'ü ziyaret ettiğinde, yanında "baharat ve bol miktarda altın ve değerli taşlar taşıyan develer"² vardı. Solomon zamanından yaklaşık yedi yüzyıl önce, geçen bölümde kendisine değinilen Mısır Kraliçesi Hatshepsut, bir filoyu, yeni tapınağı için diğer şeylerin yanı sıra sakız ağaçları da getirmeleri için Punt'a (Somali ya da İngiliz Batı Afrika'sı) gönder-

miş, ecdadının başarılarını daha da geliştirmişti. Bu sakız ve reçinelere, "tapınakta kullanılacak güzel kokular"³ için ihtiyaç duyuluyordu. Eski denizciler, uzun yolculuklara sadece zenginlik aramak üzere değil, aynı zamanda dinsel amaçlar için gereken pek çok değişik malzemeyi temin etmek üzere çıktılar. Gerçekten de, zenginlik arayışı esasında dinsel temellere dayanıyordu. Altın, gümüş, bakır, inciler ve değerli taşların hepsi de kutsaldılar ve insanlar ilk olarak, eski ilahlarla olan ilişkileri yüzünden, bu maddeleri bulmaya çalışmışlardı. Çok eski zamanlarda yaşamış olan atalarımız tarafından takılan "takılar", şeytana ve kötü talihe karşı sihire sahiptiler.

Metallerin de benzer şekilde koruyucu özelliklere sahip olduklarına inanılıyordu. Demir, İskoç yaylalarında, hala Çin saldırılarına karşı koruyucu bir metal olarak kabul edilmektedir. Çin'de demir, ejderhalara karşı koruyucudur. Mısırlı ölülerin ruhları, öteki dünyada, mezarlarına konulan muskalar tarafından "tılsımlanmaktaydılar". Kralların ruhları güneş tanrısının teknesine bindiklerinde, metaller tarafından korunuyorlardı. Piramit yazıtlarında "Sana gümüş blokları ve yeşim parçaları getirdik"⁴ denmektedir. Altın, güneş tanrısının, gümüş ise ay tanrısının metalleri idi. Horus'un bakırla, zanaat tanrısı Ptah'ın ise değişik metallere ilgisi bulunuyordu. Demir, mısır Şeytanı "Set'in kemikleri" idi. Yunanistan ve Hindistan'da efsanevi çağlar metallere ilgiliydi ve demir, şeytanın karanlık çağının metaliydi (Hint "Kali Yuga").

Çin'de de, benzer bir biçimde, metallerin dinsel anlamları vardır. Su, yağmur ve yıldırımın Ejderha tanrıları, pek çok değişik altın rengiyle ilgilidiler- "altın", simyacılar tarafından diğer metallere birleştirilerek renklendiriliyordu. Nitekim Çin'de aşağıdaki yazıda olduğu gibi, kırmızı, sarı, beyaz, mavi ve siyah altın hakkında bazı bilgilere rastlanmaktadır:

Bin sene önce sarı altından doğan sarı ejderha derin bir yere girdiğinde sarı bir kaynak fışkırır; ve eğer bu kaynaktan bazı parçalar (ince toz) yükselirse, bunlar sarı bir buluta dönüşür. Yine aynı şekilde, sekiz yüzyıl önce mavi altından doğan mavi ejderhalardan mavi kaynaklar ve

mavi bulutlar ortaya çıkmıştır; Kırmızı, beyaz ve siyah kaynak ve bulutlar da, bin sene önce aynı renkli altınlardan doğan kırmızı, beyaz ve siyah ejderhalardan gelir⁵.

Hindistan Vedic öğretisinde altın iyi, gümüş ise kötü bir metaldir. Bu konuda, Yaradılış Efsanelerinden birinde şunlar söylenir:

"Prajapati, Asuras'ı (canavarlar) yarattı. Bu onun hoşuna gitmedi. Çirkin renkli kıymetli metal (gümüş) haline dönüştüler. Bu, gümüşün kaynağıydı⁶. Tanrıları yarattı. Onun hoşuna gidiyorlardı. Güzel renkli kıymetli metal (altın) haline dönüştüler. Bu da altının kaynağıydı".

Uzak Doğu'nun ejderhası altınla olduğu kadar bakır ile de özdeşleştirilmiştir. Japonya'daki *Tarihsel Kayıtlar*'da, İmparator Hwang'ın bir ejderhayı, sırtına binip gökyüzünde gezinmek için nasıl yere indirdiği anlatılır. Önce, bir dağdan bakır topladı. Sonra bir sac ayağı yaptı. Aniden, bir ejderha, bıyıklarını sarkıtarak ona doğru geldi. Kral, tanrıyı bir "hava aracı" olarak kullandıktan sonra, tebaasından en az 70 kişi onu aynı şekilde izlemiştir. Hwang, cinnabar'ı ("ejderha kanı" olarak bilinen civa kükürt) eriterek "Ölümsüzlük likörü"nü (Japoncası "soma") hazırlayan kraldır. Wang Fu'nun *Rh ya yih* adlı eserinde anlattığına göre, Çin ejderhaları demirden korkarlar ve değerli taşları severler. Japonya'da, ejderhaların ülkeyi harap eden fırtınalar çıkarmasının nedeninin gölcüklere demir ve pislik atılması olduğu inancı geçerlidir. Çin'liler, yağmur istedikleri zaman, büyük bir gürültü yaparlar ve ejderha havuzlarına demir atarak ejderhaları uyandırırlandı. Demir "keskin bir tabiata" sahiptir ve ejderhaların gözlerine zarar verir, bu nedenle onlar da gözlerini korumak için uyanırlar. Çin'de, bakır, karanlık ve ölümlü bağdaştırılır. "Karanlıkların Taşı"nın içi boştur ve su ya da "bakırın yaşamsal ruhu"nu⁷ ihtiva eder. Ejderhalar bunlara ve güzel kıymetli taşlara çok düşkündürler⁸.

Hindistan'ın ejderha biçimli deniz tanrıları ve Çin ile Japonya'nın ejderha tanrıları; incilerle yakından alakalıdır: 6.ıncı yüzyıl Çin eserlerinde,⁹ incilerin ejderhalar tarafından tükürül-

dükleri belirtilir. Ejderhaların ağızlarında, boğazlarının altında ya da buldukları gölde "yüz altın parçası kadar değerli" incileri vardır. Ejderhalar gökyüzünde savaşırken, inciler yeryüzüne düşer. De Groot,¹⁰ ejderhaların ağızlarından düşürdükleri "gökgürültüsü incileri"ni anlatmıştır. Bunlar geceleri bir evi aydınlatabilir. Wang Fu'nun ejderha tasvirlerinde, ejderhanın "çenesinin altında parlak bir inciye sahip olduğu" anlatılır.

Japonya'da bir dağ, "Ejderha-İncisi Tepesi" anlamına gelen Ryushuho olarak adlandırılmıştır. Bu dağ, Mino vilayetinin Fuwa bölgesindedir ve bir efsanede, "Bulut-Ejderha Türbesi" olarak adlandırılan bir Budist tapınağı ile özdeşleştirilmiştir. Bu tapınak inşa edilirken, ağzında bir inci taşıyan bir ejderha rahiplerden birinin karşısına çıkmıştır. Sonuç olarak, dağlara ve tapınaklara, hep ejderha isimleri verilmiştir.

"Bütün arzuları bahşeden mücevher", Hindistan, Çin ve Japonya'da bilinmektedir. Bir Japon hikayesine göre, bir zamanlar, Bussei adında Hintli Budist bir başrahip, "okyanusun ejderha kralı"na ait bulunan bu mücevheri (bir inci) ele geçirmek için bir yolculuğa çıkar. Denizin ortasında, Bussci teknesiyle dolaşırken, bir tören yapar ve tılsımlı sözcükler söyleyerek, ejderha kralın ortaya çıkmasını sağlar. Başrahip, daha sonra, mistik bir işaret yaparak, inciyi ister; ancak ejderha onu yanıltır ve mistik işareti etkisiz hale getirir. "Okyanus'un Kralı" gökyüzüne yükselerek öfkeyle büyük bir fırtına çıkarır. Tekne tahrip olur ve Bussci dışında teknedekilerin hepsi boğulur. Bundan sonra Bussci Baamon'un eşliğinde güney Hindistan'dan Japonya'ya doğru göç eder.

"Med ve Cezir mücevherleri", arzuları gerçekleştiren mücevherlerdi. Japon efsanelerinde, tıpkı Hindistan Naga Krallığının ve "Dalgalar Altındaki Ülke"nin Galli hükümdarınıninki gibi krallığı denizin dibinde bulunan ejderha kral (*sagara*) bu mücevherlerin sahibidir. Beyaz mücevher "Cezir İncisi" ve mavi mücevher "Med İncisi" olarak adlandırılır.

Bir Japon hikayesinde, İmparatoriçe Jingo'nun bir deniz tanrısından "bütün arzuları gerçekleştiren bir mücevher" aldığı anlatılmaktadır. Hükümdarlığı döneminde, büyük bir filo,

haraç toplamak üzere Kore'ye gider. Kore donanması onları karşılamaya çıkar, fakat savaş için hazırlandıkları sırada, bir Japon tanrısı denize "Cezir İncisi"ni atar ve aniden sular çekilerek her iki filonun da karaya oturmasına neden olur. Kararlı Kore Kralı, cesaretini kaybetmeyerek, kuru deniz yatağına sıçrar ve birliklerini orada toplayarak Japon filosuna saldırıp onları mahvetmek üzere askerlerinin başında ilerlemeye başlar. Daha sonra Japon tanrısı, denize "Med İncisini" fırlatır. Bundan çok kısa bir süre sonra sular geri çekilir ve çok sayıda Kore'li boğulur. Ardından bir gelgit dalgası, birlikler hayatta kalabilmek için boş yere dualar ederken, Kore kıyılarını süpürmeye başlar. "Cezir İncisi"nin tekrar denize atılmasına kadar da sular karadan geri çekilmez.

Bu mucizevi ve feci olaylardan sonra, Kore Kralı yapılan barıştan memnun kalmış ve düşmanı tek bir Japon askerini ya da denizcisini kaybetmeden ve hatta tek bir Japon'un yaralanmasına bile meydan vermeden alt etmiş bulunan İmparatoriçeye, hediyelerin yüklenmiş olduğu üç tekne göndermiştir.

Japon deniz tanrısı *Sagara'nın*¹¹ diğer isimleri *Obowatasumi* ("deniz lordu ya da deniz yılanı") ve *Toyo-tama biko no Mikoto* ("Varlıklı İnci prensi")¹²dur ve *Toyo-tama-bime* ("Varlıklı İnci Prensesi") adında bir kızı vardır. Fırtınalı günlerde, denizciler, ejderha kralı sakinleştirmek için denize mücevherler atıyorlardı.

Mısır'lı krallar gibi, Çin İmparatorlarının da, yağmur duası törenlerinde kullanılan ederha tekneleri vardı. Ayrıca, "yih" adı verilen kuş tekneleri de vardı. Mr. Wells Williams yih'leri "yükseklerden uçan bir cins deniz kuşu olduklarını ve bu nedenle, Çin'liler tarafından teknelerinin kış bölümlerine, onların ne kadar hızlı gittiğini göstermek amacıyla canlı bir şekilde resmedildiklerini" anlatmaktadır. "Tasvirleri birbirine zıt olsa da, yih resimlerinin büyük ölçüde kırlangıca benzediklerini" de eklemektedir¹³.

Yukarıda özetlenen konulardan, Çin'lilerin ve Japon'ların denizcilik faaliyetlerinin, kendilerine ait sulara Mısır teknelerini getirip geliştirmelerinin, değerli metaller, taşlar ve incilerin ara-

Çin Ejderha Gemisi Festivali

Bulutlar Arasında Çin Ejderhaları

yışı ile yakından ilgisi bulunmaktadır. Bu gemilerle beraber, pekçok gelenek ve inanç da seyahat etmiş ve dalıa sonra yerel gelenek ve inançlarla birleşip, karışmıştır. Yeni yaşam biçimleri ve bunlarla birlikte, yeni düşünce biçimleri ortaya çıkmıştır. Hiçbirşey özel bir yaşam biçimiyle özdeşleşmiş gelenekler, mitler ve dinsel inançlar kadar kalıcı olamaz.

Çin ve Japonya'daki kültür komplekslerinin, çok sayıdaki yabancı malzeme içinden yerel olanlarının ayıklanabilmesi amacıyla incelenmesinden önce, dünya okyanusları ötesinde zenginlik arayışının tarihine bir göz atmak yerinde olacaktır.

Bu yüzden, gemi yapıcılığının ve denizcilik girişimlerinin beşigine- etkilerini çok uzak ve geniş alanlara göndermiş, 3000 yıllık harika bir uygarlık olan eski Mısır'a- bir geri dönüş yapmak gerekmektedir. Mısır'lıların, Çin ve Japonya'ya ulaşip ulaşmadıklarını bilmiyoruz. Bu konudaki Pauthier'in görüşü, yıkıcı eleştirilerinin iyi bir örneği haline gelmiştir. Yaklaşık olarak İ.Ö 1113 yılında Sarayın "Nili" krallığından gelen denizciler tarafından ziyaret edildiğini anlatmakta ve bunların Nil Vadisi'nden geldikleri görüşünü ortaya atmaktadır¹⁴. Diğerlerine göre "Nili", "Nele" ya da "Nere" halkı, Japonya taraflarından ya da Kore'nin ötesinden gelmişlerdir. Bunlara ait bilgiler, oldukça karanlıktır. Bu Mısır gemileri, belki de, çömlekçi tezgahı örneğinde olduğu gibi, Mısır'lıları hiç görmemiş insanlar tarafından benimsenmişti. Tıpkı Bantu dillerinin, Bantu'nun egemenliği dışındaki, Afrika'nın uzak bölgelerine kadar ulaşması gibi, bir kültür, ona belirli bir özellik kazandıran insanlar tarafından çok uzak bölgelere doğru akar.

Öyleyse, deniz trafiğinin doğuşu sırasında, denizcilik girişimlerini hangi güdüler harekete geçirmişti? İlk denizcilere cazip gelen neydi? Eğer bu zenginlik idiyse, "zenginlik" onlar için ne gibi bir anlam taşıyordu?

Son sorunun cevabı, zenginliğin, dinsel bir anlam taşıdığıdır. Altın, para imal etmek üzere aranan bir madde değildi. O zamanlar para imali yoktu. Altın, şans getirdiğine inanılan değerli bir metaldi ve eski toplumlar için "şans", bu dünyada ve sonrasında arzu duydukları herşey anlamına geliyordu.

Batı Avrupa'da "Paleolitik Çağ" olarak adlandırılan zamanlarda, daha önce de belirtildiği gibi, zenginliği deniz kabuklarında aramışlardır. Orta Avrupa'daki avcılar, Akdeniz kıyılarından istiridyeye kabukları getirdiler ve bunları uğur olarak kullandılar. Bu getirilen kabuklar, mezarlarda bulunmuştur. Eski Mısır'da, tarihsel çağlardan çok önceleri, deniz kabukları, Akdeniz kıyılarından olduğu kadar, Kızıl Deniz kıyılarından da getiriliyordu. Mezarlarda bulunan kalıntıların ışığında, Kızıl Deniz inci istiridyesi ve Kızıl Deniz deniz kabuğunun dinsel amaçlarla kullanıldığı anlaşılmıştır. Maspero'nun belirttiği gibi, "Bunlardan milyonlarca" eski Mısır mezarlarında bulunmuştur. Zaman gelince, inciler kullanılmaya başlandı, bu inciler sadece Nil Nehri'nden değil, Aden Körfezi'nin güneyinden elde edilen istiridyelerden de çıkarılıyordu. Denizcilik geliştikçe, inci avcıları, inci arayışı içinde daha da uzaklara gitmeye başladılar. İran Körfezi'ndeki eski ünlü inci alanı çok eski zamanlarda keşfedilmişti.

Asur ve İran krallarının taktıkları incilerin kısmen, İran Körfezi'nden geldiğine şüphe yoktur. Seylan incilerinin hangi dönemde avlandıklarını söylemek mümkün değildir. Bununla beraber, tek bir şeyden emin olabiliriz. Bu inciler, Mısır tekneleri kullanan insanlar tarafından çıkarılmıştı.

Oradan oraya göç eden ve ticaretle uğraşan inci avcıları yanlarında inançlarını da taşıyorlardı. Hemen hemen her yerde, inci ve deniz kabuklarıyla ilgili benzer inançlara ve aynı geleneklere rastlanmıştır. Bu inanç ve gelenekler oldukça karmaşık bir karakter göstermektedirler- gerçekten, kendilerine ait bir tarihleri olan insanlara ait inanç ve gelenekleri yansıttıkları bir çıkış noktasına sahip olmalarını gerektirecek kadar karmaşıktır. Örneğin, inci, ay'la, Büyük Ana olan tanrıça'yla, güneşle ve güneş tanrısıyla ilgiliydi. Venüs (Afrodit) denizde doğmuştu. Tritonlar tarafından, bir istiridyeye kabuğunun içinde denizden çıkarılmıştı O, sihirli istiridyeye kabuğunun yaşamsal özü ve "Cennetin İncisi" olan ay idi. Ay gibi, incinin de insanlar üzerinde bir etkisi olduğuna inanılırdı. Mısır'da, Ana Tanrıça bir inekle sembolize edilmiştir ve inek, ay, inci ve istiridyeye, ihtiyari ola-

rak birbirleriyle ilişkilendirilmişlerdir.

Ana Tanrıçanın bir inekle sembolize edildiği bölgelerde, inci de onunla özdeşleştirilmişti. Yunanlılar sığırlara "küçük domuz" anlamına gelen bir ad takmışlardı; bu ad, dişi cins ile özel bir ilgi arz ediyordu. Roma'lular, istiridyeye "porci" adını vermişlerdi; ve porselen, bu kelimeden türemiştir¹⁵. Daha önce de gösterildiği gibi, kadınlar, el yapımı çömlekçilikle ilgileniyorlardı ve çömlek, Büyük Ana'nın bir sembolüydü. İskoçya'da pek çok istiridye, hala, "inek" ve "domuz" olarak anılmaktadır. Bunlara eskiden, verimi artıran ve şans getiren nesnelere bakılıyordu. Pencere eşiklerine, kapılara ve bahçe çevrelerine istiridye kabukları yerleştirme adeti, İngiltere, İskoçya ve İrlanda'nın bazı bölgelerinde halen yaygındır. Roma'lular, tıpkı Yunan tapınaklarını benimsemeleri gibi, hükümlerlerini kabul ettirdikleri Batı Avrupa toplumlarının tanrıçalarını da benimsemişlerdi.

Gemilerden yola çıkılarak elde edilen kanıtların ip uçlarını izleyerek, ilk inci avcılarının, Kızıl Deniz'den İran Körfezi'ne, Hindistan etrafından Bengal Körfezi'ne, Malezya yarımadası etrafından Çin Denizi'ne, oradan kuzeye doğru Okhotsk Denizi'ne ve Kuzey Amerika kıyılarına doğru yol aldıkları sonucuna varılmıştır. Bu yolu izleyerek Güney Amerika kıyılarına ulaştıkları anlaşılan insanlar Okyanusya'ya yerleşmişlerdi. Daha önce de gördüğümüz gibi, Afrika'nın etrafı dolaşmıştı. Batı ve kuzey batı Avrupa ve İngiltere Adalarına da çok eski zamanlarda ulaşılmıştı.

Eski deniz gezginleri sadece inci ve istiridye kabuğu değil, ayrıca altın, gümüş, bakır, kalay ve diğer metal ve değerli taşları da aramışlardı. Bu insanların, kültürel etkilerin çok uzak ve geniş alanlara yayılmasını sağlayan merkezler haline gelen ticaret kalonileri kurdukları anlaşılmaktadır. Bu kolonilerden, inci elde edilecek yeni topraklar ve yeni mineral kaynakları keşfetmek üzere seyahatler düzenlendi. Dinsel bir dürtüye sahip bulunan, zenginlik arayışı daha önce de söylendiği gibi, dinsel fikirlerin yayılmasına yol açtı. Pekçok değişik ülkede, dışardan gelen inanç ve adetler, yerel inanç ve adetlerle bir karışım oluş-

turdular ve bunun sonucu olarak pek çok ÷lkede, tarihi önem arz eden "k÷lt÷rel kompleksler" kuruldu. Bu k÷lt÷rel kompleksler, insanların birbirinden farklı tecr÷belerini ve değişik zamanlarda anavatanlarına dışarıdan gelen etkileri yansıtıılar.

Bir sonraki bölümde, Çin'in ejderhasının tarihinin karmaşık k÷ltür öğelerini çok uzaklardaki yerlere taşıyan kaşif ve tacirlerin ilk hareketlerine nasıl ışık tuttuğu gösterilecektir.

5. BÖLÜM

ÇİN EJDERHA BİLİMİ

Dağların ve Ormanların ejderha Yağmur Tanrısı ve Kaplan-Tanrı-Doğu ve Batının Gökgürütüstü tanrıları-Defne Bekçileri olan Köpekbalığı Tanrılar-Ejderha ve Balina-Tılsım olarak kullanılan balık Omurgası-Ejderha ve Dugong, Timsah, Su Yılanı vs.-"İnci-ana" olan Polinezya Ejderhası-Çin Ejderhası ve "Gökyüzünün Erkek Geyiği"-Babililerin Deniz Tanrısı ve Antilop, Gazel, Erkek Geyik ve Keçi-Babil Ejderha Avcıları-Mısır Antilop ve Gazel Tanrılar-Deniz Tanrısı olarak Osiris-Afrikalı Antilop ve Asya Ejderhası-Mısır ve Hindistan'da "Suları Hapseden" Yılan-Çin Ejderhası "Yılan Tabiatındadır"-Uzak Doğu Ejderhasının eski isimleri-Ejderha Savaşları-Doğu ve Batının Ejderhaları-"Ejderha Yumurtası" Taşlar-Ejderha Ana ve Dünya Ejderhaları-Ejderhalar ve İmparatorlar.

Çin Ejderhası pekçok hayvanın garip bir karışımıdır. Wang Fu gibi eski yerli yazarlar, ejderhanın, bir devenin başına, bir erkek geyiğin boynuzlarına, bir canavarın gözlerine, bir ineğin kulaklarına, bir yılanın boynuna, bir midyenin göbeğine, bir sazan balığının pullarına, bir kartalın pençelerine ve bir kaplanın ayaklarına sahip olduğunu belirtirler. Kafasının üzerinde, ejderhanın havaya yükselmesini sağlayan *Chi'ib muh* denen büyük bir parça bulunmaktadır. Gövde üç birleşik bölümden oluşur, bunlardan ilki "kafadan omuzlara", ikincisi "omuzlardan göğüse" ve üçüncüsü "göğüsten kuyruğa" kadardır. 117 adet bulunan pullardan 81 adedi iyi etkiler (*yang*) ile, 36 adedi ise kötü etkilerle (*Yin*) doludur ve böylece ejderha biraz koruyucu ve biraz da yok edicidir. Boynun altında, pullar terstir. Her bir ayakta beş adet "parmak" bulunur. Erkek ejderhanın

uzun bıyıkları ve çenenin altında ya da gırtlığın içinde parlak bir incisi vardır. Bu incinin anlam ve önemi inkar edilemez.

Bir erkek ejderha, dışısından, tepesine doğru giderek incelen dalgalı boynuzuyla ayırt edilir. Dişi bir ejderhanın burnu düzdür. Boynuzlu bir ejderhaya *k'iu-lung*, boynuzsuz olanlarına *cb'i-lung* adı verilir. Bazı ejderhaların kanatları vardır. Çin ve Japonya'da, buna ek olarak, at-ejderhalar, inek-ejderhalar, kurbağa-ejderhalar, köpek-ejderhalar, balık-ejderhalar vs. bulunur. Gerçekten de bütün kılı, tüylü ve pullu hayvanlar, "Orthodox Ejderha" olarak adlandırılabilen bir cinsle az ya da çok bağdaştırılmıştır. Kaplan, ejderhanın düşmanlarından biridir, fakat kaplan başlı ejderhalara rastlanır. Ejderha bir su ve yağmur tanrısı, kaplan ise bir dağ ve orman tanrısıdır¹. Beyaz kaplan bir batı tanrısıdır.

Diğer ülkelerin tanrıları gibi, Çin ejderha-tanrısı (ve Japon ejderhası) genç ya da yaşlı bir adam, sevimli bir genç kız ya da çirkin yaşlı bir kadın, bir fare, bir yılan, bir balık, bir ağaç, bir silah ya da bir alet gibi değişik şekillerde ortaya çıkabilir. Ancak şekli ne olursa olsun, ejderha su ile yakından ilgilidir. O, bir "yağmur efendisi"dir ve bu sebeple yağmur yağmasına neden olan gökgürültüsü-tanrısıdır. Nitekim Çin ejderhası, Ari-Hint tanrısı Indra ile, Yunanistan'ın Zeus'u, Anadolu'nun Tarku'su, Kuzey Avrupa'nın Thor'u, Babil'in Marduk'u vs. gibi tarımla ilgili diğer yağmur ve gökgürültüsü tanrılarını birbirine bağlamaktadır. Rüzgar tanrıları gibi, fırtınalar yaratan ve çeşitli hediyelerle sakinleştirilebilen deniz-ejderhaları vardır. Bunlar, hazinelerin ve özellikle de inci sahalarının bekçileridir. Eski inci-avcılarının, köpek balıklarını, incilerin bekçileri olarak kabul ettikleri anlaşılmaktadır. Köpek balığı, istiridye toplamak üzere dalan "hırsızları" yakalamakta ve uzaklaşturmaktadır. Çin'in baş deniz-tanrısı, bazen çok büyük, aslan kafalı bir köpek balığı şeklinde ortaya çıkmıştır.

Bir altıncı yüzyıl yazarı olan Procopius, bu konuda şunları söylemektedir: "Deniz-köpekleri kabuklu deniz hayvanlarına müthiş derecede hayrandılar ve onları denizin dışına kadar takip ederler... Pek çok balıkçı, bu kabukluların kendilerine re-

fakat eden deniz-köpeklerinin dikkatinden çıktıkları anı bekleyerek, kabukluları yakalayıp, sahile çıkardılar... Bununla beraber deniz-köpeği bu hırsızlığın hemen farkına vardı ve doğruca balıkçıya yönelip onu yakaladı. Böylece yakalandığını anlayan balıkçı son bir çabayla kabuklu hayvanı kıyıya fırlattı ama orada, kendisi koruyucu tarafından hemen parçalandı"².

Polinezya'da, yerlilerin köpek balıkları hakkında olağanüstü fikirleri vardır. Ellis'in söylediğine göre "Pek çok köpek balığını sadece yakalamakla kalmayıp, aynı zamanda yiyebilmelelerine rağmen, büyük mavi köpekbalığı, *Squalus glaucus*, yerliler tarafından ilahlaştırılmıştır, ve yerliler bunları yok etmeye çalışmaktan daha çok, dualar ve adaklarla onları sakinleştirmek için çaba göstermişlerdir. Rahiplerin görevlendirildikleri tapınaklar inşa edilmiş ve buralarda, balıkçılar ve diğerleri denizlerde rızıklarını ararlarken, kutsal köpek balıkları için adaklar adanmıştır"³.

Polinez tanrıları da, Çin ejderhaları gibi değişik şekillere girerlerdi. Turner'ın yazdığına göre "Örneğin, biri tanrısını bir su yılanında, bir diğeri köpek balığında, bir başkası bir kaplumbağada, başka biri bir köpekte, bir başkası bir baykuşta, bir diğeri bir kertenkelede görmüştür ve bu örnekler, denizdeki bütün balıklar, kuşlar ve dört ayaklı hayvanlar ve sürünen şeylere kadar çoğaltılabilir. Hatta, bazı kabuklu deniz hayvanlarında bile tanrıların mevcut olduğu düşünülüyordu"⁴. İşte yine deniz kabuğu inançlarıyla karşılaşırız. Eski bir Çin eserinde, bir mağaranın girişinde oturup üç inciyle oynayan küçük bir kız biçimine girmiş bir ejderhadan bahsedilir. Bir insan görüldüğünde küçük kız hemen mağaraya girdi ve tekrar ejderha biçimine gelerek incileri sol kulağına koydu⁵. Incilerin koruyucusu olarak Çin ejderhası, ilk inci-avcılarının köpekbalığı-tanrısıyla bağlantılıdır. Bu deniz-tanrıların pekçok çeşidi bulunuyordu. Ellis'in kayıtlarına göre Polinezya'da insanların, balıklar üzerinde hakim olduklarına ve kendilerini düzenli olarak ziyaret eden değişik balık sürülerini kendi kıyılarına yönelttiklerine inandıkları tanrıları vardı". Polinezyalılar "kanolarını denize indirmeden önce olsun, denize açılırken olsun" bu tanrıların yar-

dımuru dilemişlerdi. Bu konuda, ejderhanın balina ile bağlantıları olduğunu görmek ilgi çekicidir. Eski denizciler balinaya saygı duymuşlardı. Giritliler evlerine balina omurgaları getirirlerdi⁶. Mezarlara balık kılıçklarının konulması, Avrupa'da çok eski bir alışkanlıktır. California'ya tarih öncesi dönemlerinde ulaşan ilk deniz gezginleri bu çok eski alışkanlığı devam ettirdiler. Beuchet, California'da, yanında bir balina omurgası gösterilmiş insan iskeletinin bulunduğu bir ev çöplüğü mezarına ait bir illistrasyona yer vermiştir⁷. İlk Amerikan çömlek tasarımları arasında gamalı haça rastlanmıştır⁸. Eski Peru'lular, balinaya ibadet ederlerdi ve Maori ejderhası bir balinaya benzetilmişti⁹. İskoç folklorunda, cadılar bazı zamanlar balina biçimine girerler.

Yunus, mavimsi dugong¹⁰ (büyük ihtimalle Aelian tarafından anlatılan "yarı insan balina") ve diğer deniz sakinleri, eski deniz gezginleri tarafından tanrı olarak kabul ediliyorlardı. *The Religious System of China* adlı eserinde, *Shan hai King*'den aktarma yapan De Groot, Doğu Denizi'nin "Yuvarlanan Dalgalar Diyarı" olduğunu anlatmaktadır. Bu bölgede, inek biçimli ve mavi gövdelere sahip deniz-yaratıkları yaşamaktadır. Bunlar boynuzsuz ve tekbacaklıdır. Sulara her giriş ve çıkışlarında, rüzgar çıkar ve yağmur yağar. Sesleri, gökgürültüsünün sesi ve ışıkları ise güneşin ve ayın ışığıdır.

Tek bacak hakkındaki bilgi, dugong'un daldığı sırada kuyruğunun görünmesi sonucu ortaya atılan bir iddia olabilir. Bu ilginç deniz hayvanı, tarihi çağlarda "pervasızca ve rastgele katledilmiştir":

Klasik yazarlar, denizciler tarafından "deniz-inekleri" olarak görülen bazı garip canavarlardan bahsederler. Benzer şekilde, Çin'liler de derinliklerin sakinlerini, değişik kara hayvanlarına benzetmişlerdir.

Değişik deniz ve kara hayvanları ile ilgili dinsel inançlar, bu kompozit tanrı, ejderhaya sınımsız bağlıdır. Bu sebeple onu incelerken, aynı zamanda ilk deniz ve kara tacirleri ve kolonistlerden etkilenen Çin gibi ülkelere de dikkat çekerken, sadece Çin'de değil, aynı anda Çin uygarlığını etkilemiş olan bu ülke-

lerdeki ejderha hikayelerini de gözardı edemeyiz.

Polinezya'da, ejderha, *mo-o* ve *mo-ko* olarak adlandırılır. W.D. Westervelt,¹¹ şöyle demektedir: "Polinezya geleneklerinde bu kelimenin kullanılışı, timsah ve aligator gibi hayvanları sık sık düşündüklerini göstermektedir ve Polinezyalılar, bazı zamanlar bu adı, insanları öldürebilecek efsanevi güçlere sahip herhangi bir canavar için de kullandılar. Güçlü su yılanları, çok büyük deniz kaplumbağaları, okyanustaki büyük balıklar, vahşi köpek balığı, hepsi de *mo-o* diye adlandırılıyordu. Hawaii'lilerin en eski ejderhalarının havuzlarda ve göllerde yaşadıkları söylenmektedir." Mr. Westervelt, "şimdi Pearl Harbour olarak bilinen Ewa gölünde bir ejderha'nın yaşadığını" da eklemektedir. "O Pīpi'yi (istiridyeleri) Ewa'ya getirdiği söylenen *Kane-kua-ana* idi. Deniz kabukları toplayanlar, O'na¹² ibadet ediyorlardı. 1850 yıllarında istiridyeler ortadan kaybolmaya yüz tutunca, yerliler, ejderhanın öfkeli olduğunu ve istiridyeleri Kahiki ya da çok uzaktaki yabancı bir diyara gönderdiğini söylediler." Böyle bir inancın çok eski olduğu açıktır. Daha sonra da görüleceği gibi, Çin ejderhasının çenesinin altındaki incinin ilginç bir hikayesi vardır.

Ancak burada şöyle bir soru sorulabilir: Bir dağ geyiğinin, eski inci-avcıları ile ne gibi bir ilgisi vardır? Weng Fu'nun bize hatırlattığı gibi, geyiğin boynuzlarına" sahiptir. De Groot'un belirttiği gibi¹³ bazen "gökyüzünün erkek geyiği" olarak anılır. Bu yalnızca şiirsel bir görünümü değildi. Eski Babil'in deniz-tanrısı Ea, bazılarının belirttiği gibi, büründüğü şekillerden birinde "keçi balık" olmuştu. Profesör Sayce'nin bu konuda söylediğine göre Ea, "derinlerin antilobu", "yaratıcı antilop", "güçlü antilop" olarak adlandırılmıştı. Bazen de "bir gazel" olarak anılıyordu. *Lubin*, 'bir erkek geyik', *elim*'in, 'bir gazel', formunun bir kopyasıydı. Her iki kelime de *sarru*, "kral" sözcüğüyle eş anlamlıdır¹⁴. Ea diyarının hayvanı ne olursa olsun- keçi, gazel, antilop ya da erkek geyik- Babil inançlarına göre, uygarlıklarını liman kenti Eridu'da geliştirmekte olan, daha sonra da incilerin bulunduğu İran Körfezi'ne yerleşen eski Sümerlere kültür unsurlarını getiren deniz tanrısı ile özdeşleştirilmişti. Ea, yarı kara

hayvanı, yarı balık olarak ya da Mısır'lı ilahların vahşi hayvanların derilerine bürünmeleri gibi, dev bir balığın derisine bürünmüş olarak tasvir edilmiştir. Ea'nın adlarından biri de bir ihtimalle Dagan'dı, bu, Filistin'liler Kaphtor'dan (Keftiu yani Girit) gelmeden önce Canaan yerlileri ve ayrıca Filistin'liler tarafından badet edilen Dagon'dı.

Ea, oğlu Marduk tarafından öldürülen ejderha Tiamat'a benzetilmişti. Babil yazıtlarında, Ea'nın "adını Marduk'a verdiği" anlatılmaktadır. Bir başka deyişle, Marduk, Ea'nın yerine geçmiş ve onun adlarından bir çoğunu ve tarihinin bir kısmını almıştı. Diğer bazı şehir ve başkentlerin yerini alan Babil'in tanrısıydı ve böylece bu şehirlerin baş tanrılarının yerini almıştı.

Ea, Tiamat'ın katiliydi ve onun yerini alarak, Tiamat'ın hakim olduğu derin suların fatihi oldu¹⁵. O, en sonunda, kültür merkezlerinde yakın ilişkilerde buldukları diğer insanlarınkilerle benzer inançları olan, eski avcı ve balıkçılar tarafından tanılaştırılan hayvanlarla ilişkilendirilmiş kompozit bir tanrıya-"keçi balık" ya da "derinlerin antilobu"- yani ejderhaya dönüştü. Bir ejderha biçimine sahip olan Ea, balığa olduğu kadar, yılanı ya da "solucan"a benzetilmişti.

Mısır'da, Horus, Osiris ve Set, gazele benzetilmişlerdi. Osiris, girdiği biçimlerden birinde, Nil Nehri idi. Sadece Nil'in kendisi değil, aynı zamanda nehrin deneticisiydi; O, Nil nehrinin yılanı ve ruhuydu; ve Nil'in aktığı okyanustu ve derinlerin ejderhasıydı. Piramit yazıtlarında, Osiris'e şöyle hitap edilmiştir: "Sen büyüksün, sen yeşilsin, Büyük-yeşil (deniz) adına; Büyük Daire (okyanus) gibi yuvarlaksın; Hauneba'yı (Ege) çevreleyen daireler gibi yuvarlaksın"¹⁶ Böylece Osiris, okyanusun dibinde uzanıp dünyayı çevrelemiş olan yilandı(ejderha). Oğlu Nones, Piramit yazıtlarının bir yerinde "denizi geçerken temsil edilmişti"¹⁷. Horus, bazen, bir gazel ya da bir antilopun sırtında gezerken tasvir edilmişti. Zamanı gelince, Mısır'luların antilop-tanrısı, denizin ejderha ve yılanı ile birleşmişti. Bu konuda, Frobenius'un¹⁸ bulduğu kanıtlara başvurarak, Profesör Elliot Smith "Afrika'nın bazı bölgelerinde, özellikle batısında, antilop, Asya hikayelerindeki ejderhanın rolünü üstendir"¹⁹ demektedir. Hindis-

tan'a ulaştığımızda, rüzgar-tanrısı Vayu'nun, bir antilopun sırtında seyahat ettiği görülür. Vayu, su kaynaklarını kontrol eden ejderhayı öldüren Indra ile karıştırılmıştır ve gerçekten, su taşkınlığından önce, "alçak Nil" dönemi boyunca, Mısır'ın yılan Osiris'inin ya da Osiris'in yılan-annesinin suları, büyük mağaralarında alıkoymaları gibi, suları kuşatarak alıkoymuştur²⁰. Suları hapseden yılan (ejderha) olan Osiris öldürüldükten sonra, sular onun kanıyla kırmızı akmış ve yükselerek etrafı basmıştı. Esas olarak, "tehlikeli bir tanrı"²¹ olan Osiris, suların yükselmesindeki "yeni" ya da "taze" suydur. Breasted'in yorumuna göre "Onun kötü karakterine olan inanç, geniş bir popülerite kazandıktan çok uzun yüzyıllar sonra, hafızalarda yaşamaya devam etti. "Sonunda Osiris", iyi huylu bir bolluk dağıtıcısı" haline geldi ve onun katili ve esasen yararlı bir tanrı olan Set, hikayenin kötü kahramanı haline getirilmiş ve karanlığın ve kötülüğün sembolü olan ejderha Apep ile birleştirilmiştir. Bu değişikliğin, tarımsal yaşam biçiminin benimsenmesinden sonra gerçekleşmiş olduğu anlaşılmaktadır. Eski zamanlarda tahrip edici olan Nil, daha sonra koruyucu, destekleyici ve günlük ekmek ve "ruh malzemelerini" cömertçe sunucu hale gelmiştir.

Çin'de tarımsal yaşam biçimi yerleştikten sonra Osiris, su-yılanı, boynuzlu ejderha ya da boynuzlu yılan haline geldi.

Shu i ki'de, bir yılanın nasıl bir ejderhaya dönüştüğü anlatılmaktadır: "Bir su yılanı 500 yıl sonra bir *kiao*'ya dönüşür,²² bir *kiao* 1000 yıl sonra bir *lung*'a dönüşür; bir *lung* 500 yıl sonra bir *kiob-lung*'a²³ ve 1000 yıl sonra da bir *ying-lung*'a²⁴ dönüşür" Buna ek olarak Japonya'da, henüz cennete inmemiş olan *p'an-lung* ("kırılmış ejderha") bulunmuştur²⁵. "Kırılmış ejderha" sonuç olarak, suları tutan canavardır.

Çin ejderhası'nın su ile kurulan ilişkisi, eski Mısır'da Osiris'in yılanı biçiminin Nil nehri ile ve Hindistan'da Indra'nın "kuraklık ejderhası" ile kurulan ilişkileri kadar yakın bir ilişkiydi. Ejderha havuzlarda yaşar, bulutlara yükselir, gökgürültüsüne ve yağmura neden olur, nehirleri besler, okyanusta sihirli incilerin yaptığı gibi ("Med ve Cezir Mücevherleri") suların yükselip alçalmasına neden olurdu ve bu, imparatorun bir sembo-

lüydü. Mısır'lı firavun, bir Osiris ya da Horus²⁶ "avatar"ıydı, benzer biçimde Çin imparatoru da bir "avatar"dı ya da ejderhanın yeniden vücutlanmasıydı. Su yokediyorsa, ejderha bir yokedicidir; Su koruyor ve destekliyorsa, ejderha bir koruyucu ve destekleyicidir.

Daha önce de belirtildiği gibi, ejderha esasen Çin Sultanıydı. De Visser'in dediği gibi "Eski yazıtlar kısadır, fakat ejderha ile ilgili eski Çin düşüncelerini bize ulaştırmada yeterlidir. O, şimdi olduğu gibi, eski günlerde de suyun, gökgürültüsünün, bulutların ve yağmurun tanrısı, nimetlerin habercisi ve kutsal insanların semboli olarak kabul ediliyordu. İmparatorların, yeryüzünün kutsal varlıkları olması gibi, ejderhanın, imparatorluğun gücünün bir sembolü olduğu fikri bu eski düşüncelere dayanmaktadır"²⁷.

Çin'lilerin "ejderha kuyuları", genellikle derin bir dağ mağarasının içinde bulunur. Bu kuyunun, kaynağını ejderhaya borçlu olduğuna inanılır. Bu konuda De Visser, eski bir bilgenin yazdıklarından, şunları aktarmaktadır: "Son ejderha, bin yıl önce sarı altından doğduğunda, derin bir yere girer ve yarıktan sarı bir su kaynağı fışkırır; eğer bu kaynaktan bazı parçalar (ince toz) yükselirse, bunlar sarı bulutlara dönüşür. "Ünlü bir ejderha kuyusu, Hu-Cheu'daki Pien Dağı'nın tepesinde bulunur. Bir mağaradan akar ve adı "Altın Kuyu Pınarı"dır. Mağara, "Altın Kuyu Mağarası" olarak bilinmektedir ve dibine hiç kimsenin ulaşamayacağı kadar derin olduğuna inanılır. Kudüs yakınlarında da bir ejderha kuyusu vardır²⁸. Diğer ejderha kuyuları İrlanda ve İskoçya gibi çok batıdaki bölgelerde bulunmuştur. Cromarthy'deki "Damla Mağarası" olarak adlandırılan mağaranın en dip köşelerinde bir iblis vardır. Anadolu'lu Tayfun'un mağarası da benzer niteliktedir. Yunan efsanesine göre gözlerinden ışıklar saçan, bu yüz-başlı canavar, birgün Sicilya'daki çiftlikleri yerle bir etmek için, üzerlerine dolu, sel ve ateşten nehirlere gönderecektir²⁹. Rhone Nehri'nin taşkınlarının sebebinin "drac" olduğuna inanılır. Mısır'da, Set, toprakta bir delikten içeriye doğru sürünen "ve orada kendini gizleyerek yaşayan" bir "kükreyen yılan" dönüşmüştü. Mısır'lı "ejderha ka-

Oyma Talıta Ayak Üzerinde Çin Ejderha Vazosu

Dalgalar Üzerinden Sıçrayan Sazan

tili" Horus'tan kaçabilmek için, daha önceden de timsah ve su aygırı şekillerine girmişti.

Çin'de kurak mevsim, kışır. Ejderhaların, kurak geçen mevsim boyunca havuzlarında uyuduklarına inanılır ve bu yüzden, eski Çin eseri, *Yib Ling*'de, "suda gizlenmiş bir ejderhanın faydasız" olduğu anlatılır. Ejderhaların, "gövdelerini koruyabilmek" için uyuduklarına inanılır. İlkbaharda hareketlenip, ayağa kalkarlar, az zaman sonra da birbirleriyle savaşmaya başlarlar ve böylece, insanoğluna faydalar getirmesi için onları savaşmaya mecbur etmek üzere bir Horus'a, bir Merodach'a ya da bir İndra'ya gerek kalmaz. Çin'liler, kurak bir mevsimden sonra, "ejderha savaşı" olarak adlandırdıkları bu olayı mutlulukla karşılarlar. Gökğürültülü fırtınalar patlar ve yağmurlar sel gibi yağmaya başlar. Eğer bir takım ejderhalar savaşa tutuşur ve gökyüzündeki bu savaş arzu edilenden uzun sürerse, nehirler su baskınlarına sebep olur ve pek çok tahribat ve can kaybına yol açar. İmparatorun, baş ejderha-tanrıyla yakından alakalı olması gibi, eski inanışlara göre, sosyal kargaşalar ve savaşlar, rahiplerin ve imparatorların (rahiplerin en kutsalı), ejderhaları kontrol edememelerine sebep olabilirlerdi. Hanedanın, köylülerin infial içinde ve harap durumda olmalarından çekinmeleri gerekiyordu.

Çin'de ejderha savaşları hakkındaki garip hurafeler arasında, hiçbir ölümlünün onları göremeyeceği şeklinde bir inanış da vardır. İnsanların, esrarlı şeyleri görmeye çalışması sadece uğursuz değil, aynı zamanda tehlikeli bir davranıştı. Bu konuda, De Visser bir Çin nazım şiirini aktarmaktadır:

Savaştıkları sırada, ejderhalar bize bakmazlar;

Onlar savaşırken biz neden onlara bakalım?

Eğer biz ejderhaları aramazsak

*Onlar da bizi aramayacaklardır*³⁰.

Gal İskoçyasında, tanrıça Bride ile ilgili olan yılan, bütün kış uyur ve "Gelin Günü (Brides Day)" olarak bilinen Şubat ayının ilk günü ortaya çıkar. Bu konuda bir Gal şiiri şöyle der:

Yılan evden gelecektir.
Esmer Gelin gününde,
Bir metre kar olsa da
Toprağın üstünde³¹.

Çin'de de, Gelin yılanı ya da ejderhasıyla bir anlaşma yapılmıştır:

Bugün Gelin Günü,
Yılan deliğinden çıkıp gelecek.
Ben yılanı rahatsız etmeyeceğim
Ve yılan da beni rahatsız etmeyecek.

İskoçya ve Çin gibi, aralarında çok uzak mesafeler bulunan ülkelerdeki bu ilginç şiirlerin arkasında tarımsal yaşam biçimiyle ilgili çok eski bazı inançların yattığı aşikardır. Gelin ve onun yılanı, savaşılan ejderhaların, Uzak Doğu'da yaptıkları gibi, her tarafın meyvelerle dolacağı bir mevsimin açılışını yapmak üzere çıkar gelirler.

Çin ejderhaları savaşırken, ateş topları ve inciler, yeryüzüne düşer. Inciler, gelecekteki verimli su kaynaklarını vaat eder. Tarımla uğraşanlar için, eğer herşey yolunda gidecekse, mavi ve sarı ejderhaların diğerlerine galip gelmesi gerekmektedir. Mavi ejderha, su ve yağmurun ana ruhudur ve bahar mevsimi boyunca nezâret eden tanrı budur.

Çin'de kabul edilen inançlar, değerli ve kutsal metal ve mücevherleri arayan ilk insanların zihinsel alışkanlıklarıyla az da olsa ilgilidirler. Bu metal ve mücevherlerin, taşlardan, özellikle de güzel taşlardan çıktıklarına inanılıyordu. Taşların renklerinin, içlerinde bulunan ruhların renklerini yansıttıklarına inanılıyordu. Örneğin Mısır'da, mavi turkuaz rengi, diğer tanrılar arasında gökyüzünün tanrısı ve bu nedenle Nil nehrinin olduğu kadar, gökyüzünün üzerindeki suların da efendisi olan İş tanrısı ana-tanrıça Hathor'la ilgiliydi. O, güneş ve ayın anasıydı. Ona çiftçiler su için, denizciler de iyi rüzgarlar için yalvanyorlardı. Böyle bir durumda kullanılan sembol mavi bir taşı. Bu,

"tanrıça tarafından kontrol edilen maddelere etki eden bir "şans taşı" idi. İbranilerde, mavi taş, eski deniz gezginlerinin torunları tarafından saygı gösterilmesi için kullanılmıştır. Western Isles adlı eserinde Martin daima ıslak olduğu söylenen böyle bir taşın, Fladda Adasında, St.Columba'ya adanmış bir kilisede saklanmakta olduğundan sözeder. "Orada yaşayan saf bir ada sakinin söylediğine göre, eğer herhangi bir balıkçı ters rüzgarlarca adada alıkonursa, mavi taşın, özellikle de bir yabancı tarafından suyla her tarafının yıkanması ve böylece iyi rüzgarların esmesinin ümit edilmesi sıradan bir adetti." Neden bir "yabancı"? Acaba bu garip alışkanlık, engin denizleri geçen yabancılar tarafından mı getirilmişti? Acaba bu yıkama töreni, karmaşık bir dinsel kültürün gelişmiş olduğu ve insanların su kaynakları ve dolayısıyla yiyecek kaynaklarıyla ilgili olan bir tanrıyı, tapınaklarla ve okyanus gelgitleriyle ve gökyüzüyle bağdaştırdıkları bir bölgedeki gelenlerin uyguladıkları, çeşitli içeceklerin dökülmesi geleneğine mi dayanıyordu?

Pekçok güzel taşı, "ejderha yumurtası" olarak adlandıran Çin'liler, bu taşlar kırıldıkları zaman yıldırımların çıktığına ve gökgürültüsünün patladığına ve karanlığın çöktüğüne inanıyorlardı. Yeni doğmuş ejderhalar gökyüzüne çıkarlardı. Ejderhalar doğmadan önce, taştan çok fazla su geliyordu. İbranilerde olduğu gibi, ejderha taşının, esas olarak verimlilik veren su tanrısı ile ilgisi vardı.

Yeni doğmuş bir Çin ejderhası, bir solucan, bir yavru yılan ya da bir kertenkeleden daha büyük değildir, fakat çok çabuk gelişir. Sonuçta, su yılanı tanrılarıyla ilgili inançlar, renkli taşlarla ilgili inançlarla kaynaşmıştır. Yılan, nehrin ruhuydu. Nil gibi, Osiris'de bir yilandı. Dolayısıyla, annesi de bir yılan biçimindedi.

Su ruhlarının ana-tanrıçasının akıldan çıkmayan anısı, eski yazarlarca anlatılan ve bir versiyonu De Visser³² tarafından özetlenmiş olan Çin efsanesinin "ejderha ana"sına sıkı sıkıya bağlanmıştır. Anlatıldığına göre, bir zamanlar yaşlı bir kadın, çimenlerin üzerinde beş "ejderha yumurtası" bulur. Mısır'da "şafak dağının", güneşe hayat vermek üzere çatlaması gibi, yu-

murtalar çatlayınca, kadın, küçük yılanları nehre götürür ve onları bırakır. Bu hizmetinden dolayı kendisine, gelecekteki olayları önceden haber verebilme gücü verilir. Bir kahin-bir rahibe haline gelir. İnsanlar ona "Ejderha Ana" adını verirler. Nehir kenarında çamaşırlarını yıkarken, ejderhaların tebası olan balıklar" onun ötünde dans ederlermiş".

Pek çok ülkede, balıklara, şekil değiştiren ejderhalar olarak bakılırdı. Galli ejderha, bazı zamanlar, samon balığı olarak görünürdü; Mısır'da göçmen bir balığın Osiris ve onun "annesiy-le" ilgili olduğu düşünülürdü.

Çin'li "Ejderha Ana" öldüğünde, nehrin doğu tarafına gömülmüştü. Neden doğu tarafına gömüldüğü sorusu sorulabilir. Esasen bir tanrıça olarak, doğunun güneş tanrısının "ana"sı- "Şafak dağı" olan ve etkileri mavi taşlarda yoğunlaşmış olan ana- olduğu için miydi? Çin'in doğu ejderhası mavidir ve mavi ejderha senenin ilk doğan mevsimi olan ilkbaharla ilgilidir. Ancak anlaşılan, ejderhalar, "Ejderha Ana"nın, doğu tarafına gömülmesine razı olmamışlardı. Efsane, ejderhaların şiddetli bir fırtına çıkararak, mezarını batı tarafına taşıdıklarını anlatır. Günümüze kadar, "Ejderha Ana'nın Mezarı"nın yakınlarında her zaman yağmur ve rüzgar olduğu inancı sürmüştür. İnsanlar bunu, ejderhaların "mezarı yıkamaktan" hoşlandıkları şeklinde yorumlarlar.

İşte, Büyük Ana'ya inanan ve uzaklardan gelerek ona, ibadet edenlerin yaptığı gibi, ejderhaların da çeşitli içkileri dök-tüklerini görüyoruz:

Batı tarafının tanrısı beyazdır ve heryerin meyvelerle dolu olduğu sonbahar mevsimin üzerinde egemendir. Sonbaharın "doğumundan" hemen önce Çin'liler dağlara ve tepelere dua etmeye başlarlar.

Eski Mısır'da, Güneşe ait mezheple Osiris mezhebi arasındaki çatışma, "doğu mezhebi" ile "batı mezhebi" arasındaki çatışmaydı. Profesör Breasted, Osiris'in "Batılıların ilki" (batı onun bölgesiydi) olmasına rağmen, "Piramit yazıtlarında (güneş mezhebinin yazıtları) doğuya doğru gittiğini (ölümünden sonra) ve Isis ile Nephthys (tanrıça) ikilisinin ölüyü doğuya taşıdıklarını"

ifade etmiştir. Doğu, gökyüzüne yükselmenin gerçekleştiği yerd. Mısır güneş teolojisinde, doğu, güneyle birleştirilmiştir. İki mezhep arasındaki rekabet "Ölü, doğu yerine, güneş-tanrıyla birleşmek için batıya gitmeye yemin ettiriliyordu!" cümlesinin yazılı olduğu özel bir Piramit yazıtında ortaya çıkmıştı. Fakat güneş mezhebi için, doğu "bütün bilgiler içinde en kutsal" olanıydı. Piramit yazıtlarında "daha sonra çok meşhur olan batı'nın, ölünün daimi krallığı olduğu öğretisi, doğunun üstün hale gelmesiyle önemli ölçüde terkedildi"³³ ifadesi yer almaktadır.

Öyleyse, bu doğu ve batı teolojik savaşının kökeni Mısır'dır. Acaba, ejderha Ana efsanesinde kutsallaştırıldığı Çin'e nasıl ulaşmıştı? Çin'lilerin, ilk denizcilerin anavatanlarında çok önemli ve eski bir tarihe sahip olan bir efsane yaratmalarının "doğal" olduğu kabul edilebilir mi?

Mevsimler ve dünyanın çeşitli bölgeleri üzerinde egemen olan ejderha-tanrıların sayısı beştir. Doğuda, ilkbaharla ilgili olan mavi (ya da yeşil) tanrı, batıda sonbaharla ilgili olan beyaz tanrı, kuzeyde, kış mevsimiyle ilgili olan siyah tanrı (Çin'lilerin kuraklık mevsimi) ve güneyde kırmızı ve sarı olmak üzere iki adet tanrı bulunuyordu; kırmızı tanrı, yaz mevsiminin büyük bir bölümünde hüküm sürerdi, sarı tanrının hakimiyeti son ayla sınırlıydı.

Ejderhalar, sadece mevsimlerle egemenlikler kuran ve yiyecek yardımı sağlayan tanrılar olarak değil, hastalıkları iyileştiren tanrılar olarak da, hayat-verici olarak kabul ediliyorlardı. "Kırmızı Bulut Otu" ve diğer tedavi edici otlar, bir fırtına sonrası, ejderhaların sıkça uğradıkları havuzların yanında bulunmuşlardı. De Groot,³⁴ fosil kemiklerin "ejderha kemikleri" olarak adlandırıldıklarını ve tıbbi amaçlarla kullanıldıklarını anlatır. Ejderhaların derilerini döktükleri gibi kemiklerine de çıkarıp atıklarına inanılıyordu. Beş renge (beş ejderhanın renkleri) sahip kemiklerin en etkili kemikler olduğu düşünülüyordu. Beyaz ve sarı kemikler, faydalı olma konusunda ikinci sırada geliyordu. Siyah kemikler "düşük kalite"li idi. Meşhur bir Çin klasiği olan *Shu King'de*,³⁵ ejderha kemiklerinin Ts'in ülkesinden

geldiği anlatılır. En iyi kemiklerin beş renkli olanlar olduğu belirtilmiştir. Renklerine göre, mavi, sarı, kırmızı, beyaz ve siyah olanlar, beş *chih* (yararlı bitkiler), beş kristal (*shih ying*) ve mineral ağaç gövdesinin beş cinsinin (*shih chi*) olduğu gibi, bağırsaklara uygundu. De Groot,³⁶ iç organlarla ilgili renkleri şu şekilde vermektedir:

1. Mavi- Ciger ve safra kesesi
2. Beyaz- Akcigerler ve ince bağırsaklar
3. Kırmızı- Kalp ve kalın bağırsaklar
4. Siyah- Böbrekler ve mesane
5. Sarı- Dalak ve mide.

Anlaşılan bir ejderha kemiğinin tedavi edici niteliği, renginden belli oluyordu. "Büyük konakların" değişik tanrıları, insan vücudunun değişik organlarını etkilemiştir.

Eski Mısır'da, iç organlar kavanozlara yerleştiriliyordu ve önemli noktaların Horus'ları tarafından korunuyorlardı. Kuzeyin tanrısı ince bağırsaklarla, güneyin tanrısı mideyle ve kalın bağırsaklarla, batının tanrısı ciğer ve safrakesesiyle ve doğunun tanrısı kalp ve akciğerlerle ilgileniyorlardı. Mısırlıların kuzeyi kırmızıydı ve Kızıl Taç ile sembolize ediliyordu, güney de beyazdı ve Beyaz Taç ile sembolize ediliyordu.

Meksika'da, beyaz, kırmızı ve sarı renkler, değişik iç organlarla, siyah rengi ise bağırsakların dışarı çıkarılması durumuyla ilgiliydi.

Deniz ve kara tüccarlarının tıbbi bilgi birikimlerini geniş alanlara taşıdıkları açıktır. Bu konuda, Çin inançlarına göre, üzerinde ejderha kemiklerinin bulunduğu bir adanın var olduğunu anlamak anlamsız değildir.

Ejderhalar sadece yağmur tanrıları ve dört mevsimin tanrıları değil, aynı zamanda ay ve güneşle, gündüz ve geceyle ilgili "ışık tanrılarıydılar. *Yih lin*'de, ışık kusan ve karanlığı aydınlığa dönüştüren siyah bir ejderhadan söz edilir. Chung Dağı'nın ejderhası "Karanlığın Aydınlatıcısı" olarak anılır. "Gözlerini açtığı anda gündüzdür, gözlerini kapattığında gecedir. Üflediği

zaman kışı getirir, soluğunu verdiğinde yazı getirir. Rüzgar onun nefesidir."³⁷

Aynı şekilde Mısır'lı Ra ve Ptah, güneş ve ay onların "gözleri" olduğundan evrensel tanrılardır. Hatta Piramit dönemleri kadar eskilerde, osiris, bütün hayatın kaynağı ve bir dünya tanrısıydı. O'na şöyle hitap edilirdi: "Topraklar senin kollarında, köşeleri, gökyüzünün dört sütunu gibi uzakta, senin üzerindedir. Sen hareket ettiğinde yeryüzü titrer... Nil nehri, senin ellerinin teninden meydana çıkmıştır. Sen rüzgarı kusarsın..."³⁸ Osiris, ejderhaların yaptığı gibi, bolluk getirmesi için suyu, insan ve hayvanlara hayat vermesi için havayı ve ayrıca, tabii ki ateş olan ışığı gönderdi.

Ateş ve suda bulunan yaşam ilkesi düşüncesi, Wang Fu'nun şu ifadelerinin altında yatar: "Ejderha ateşi ve insan ateşi birbirine zıttır. Eğer ejderhanın ateşi ıslaklıkla karşılaşır alev alır; ve eğer suyla karşılaşır yanar. Eğer birisi ejderhayı ateş kullanarak kovmaya, uzaklaştırmaya çalışır, ejderhanın alevleri sürer"³⁹ kutsal ateş, sıradan ateşten farklı bir şeydir. "Yaşamsal kıvılcım" kutsal temellidir- sıradan ateşten daha saf ve yücedir. Çıkarılıp atıldıktan sonra bile, ejderhaların derileri, geceleri parlalar. Çin mitlerinde, inciler, mercan ve değerli taşlar da "karanlıkta ışık saçarlar".

Ejderhanın yaşamsal ruhunun gözlerinde olduğu düşüncesinde, güneş mezhebinin etkisinin olduğu ortaya çıkarılmıştır. Demir, bir ejderhayı kör edebileceğinden dolayı ejderha bu metalden korkar. Mısır'da Horus'un gözleri, metali demir olan Set tarafından kör edilmiştir.

Çin geleneklerinde, senenin ilk ayının 15'inde bambu, keten bezi ve kağıttan yapılmış bir ejderhayı resmi geçitle sokaklarda dolaştırılmasına dayanan tuhaf bir dinsel düşünceler karışımı vardır. Bu ejderhanın önünde, kırmızı bir top taşınır. De Groot, bunun, kafası, baharın başlarında bir yıldız gibi yükselerek çıkan gök mavisi ejderha olduğunu söyler⁴⁰. Benzer şekilde, Mısır'da "bahar", güneşin anası olan ve kendisinden, bolluk getiren bir damlanın düştüğü, Sirius yıldızı tarafından başlatılır. Ancak kırmızı top her ne kadar güneşin bir sembolü olsa

da, aynı zamanda ay ile de ilgilidir. Çin'liler, kendileri, topa "Cennetin İncisi" -bu "aydır"- adını vermişlerdir. Porselenler hakkındaki bir yazıt, bunu daha da aydınlatmaktadır. Mr. Blac-her, bir topa doğru saldıran iki ejderha üzerine bir yazıyı, "Bir çift ejderhanın ayı kaplamaları"⁴¹ şeklinde çevirmiştir. Ejderha- lar, sadece, tutulmalara sebep olacak şekilde ay ve güneşi "yutan" yaratıklar değil, aynı zamanda, dört mevsimin tanrıları olarak, bu kürelerin içlerinde bulunan koruyuculardı.

Her şeyi yutan ejderha, bir vampir gibi bile görünür. Yılan vücutlu ve kaplan başlı bir ejderha insanları yakalar, onları tükürüğüyle kaplar, koltuk altlarından kan emer. "Kan emmeyi bıraktıklarında, geriye hiç kan kalmaz"⁴². Japon efsanelerinde, nehre giren atların bacaklarından kan emen su yılanları gibi ej- derhalar bulunur⁴³. Şeytan ya da başta ejderhalar kötü yağmur- lar gönderirler.

Tanırlar ejderhaların üzerinde seyahat ederler ve dolayısıyla imparatorlar ve kutsal insanlar da ejderhaları ulaşım aracı olarak kullanabilirler. Hea Hanedanının kurucusu olan Yu, iki ejderha tarafından taşınan bir yüke sahipti. Hayaletler, bazen ejderhaların üzerinden dolaşırken ve başlarında mavi şapkalar taşırken ortaya çıkabilirler. Ölülerin ruhları, kutsal bölgelere kanatlı tanrılar tarafından taşınırlar. Önemli şahsiyetler dünyaya geldiklerinde ejderhalar görünür⁴⁴. İmparatorların, ejderha ataları vardır. İmparator Yaou, kırmızı bir ejderhanın oğluydu; bir deniz tanrısının soyundan gelen bir Japon imparatoru bir ej- derha kuyruğuna sahipti⁴⁵.

Bir sonraki bölümde, Çin ejderha biliminde, bu tanrılarla il- gili ilkel kavram ve düşüncelerin üzerine konmuş pek çok "ta- baka"dan oluşan kaynakların bulunduğu kesin olarak orta- ya çıkarılmasının mümkün olduğu gösterilecektir.

6. BÖLÜM

KUŞ VE YILAN MİTLERİ

Ejderha biliminde kültür kompleksleri-Polinez Ejderha İnançları-Okyanus ve Afrika Balık Tanrıları-Yılanların Bulunmadığı Yerlerde Yılan Tanrılar-Çin Ejderhaları ve Hint Naga'lar-Hindistan, Tibet, Çin ve Japonya Arasında Ejderha Bağlantıları-Kuşlar ve Yılanlar-Mısır'lı "Kanatlı Disk"in dağıtımı-Horus ve "Sekreter Kuşu"- "Sekreter Kuşu"nun Yerini alan Hint Kazı-Zenginlerin ve Ölümlerin Tanrısının Kaz Şekli-Ejderha ile Birleşen Kuş ve Yılan-Babil Ejderhası, Kartal, Yılan ve Aslanın bir Bileşimiydi-Çin Ejderhasının Ağaç Şekilleri, Polinezyalı Mo-o ve Hintli Naga'lar-Ejderha, Somon Balığı, Ağaç ve "Gökgürtülü Kuşu."

Bir ülkenin, mitleri ve efsanelerinde ortaya konan inanç ve düşüncelerinin yoğun bir biçimde incelenmesi, karşılaştırma metodunun benimsenmesiyle önemli ölçüde kolaylaştırılmıştır. Çeşitli inançların nereden geldiklerinin belirlenmesi her zaman mümkün olmayabilir, fakat, Çin'i incelerken yaptığımız gibi, diğer ülkelerin mitlerini ve özellikle de oldukça karmaşık ve kökeni belli bir ülkede dayanan ve bir diğer ülkedekinin üzerine eklemeler yapılmış olan mitleri incelediğimiz zaman, dışarıdan sokulmuş öğelerin, yerel dinsel yapıdan ayıklanması çok da zor olmaz.

Çin ejderhasının belirli ve sağlam özellikleri vardır, ama tamamıyla Çin yaratıcılığının bir ürünü olmadığı da açıktır. "Bileşik mucize yaratık" fikrinin, geçmişi, Çin'in dışında gelişmiş olan karmaşık düşüncelerden kaynaklanmasının yanı sıra, bu düşünceler, Çin'in doğal olaylarını ve Çin'in hayat ve düşünce biçimleri hakkındaki deneyim ve alışkanlıklarını da yansıtmaktadır. Ejderha tarafından temsil edilen birbirine karışmış bu inançlar, uzun bir yerel gelişme sürecinden geçmişlerdir, fakat

dışarıdan edinilmiş olanlar, belirli özelliklerinden tamamen arındırılmamış ve öylece korunmuşlardır.

Çin ejderhasına ışık tutan, ilginç ve önemli kanıtlar, Polinezya, Hindistan, Babil ve hatta Mısır ve Avrupa'da bulunmuştur. Çok geniş bir alanda, bir kaç yüzyıl ya da daha uzun bir süre yayılmış olan Babil'in kültürel etkileri, Hindistan'da çok iyi bilindiği gibi, Budist Hindistan da, Çin üzerinde güçlü kültürel etkilere sahip olmuştur. Ancak daha sonra da gösterileceği gibi, Babil'in etkileri, Arilerin Hindistan'a girmelerinden çok önceleri, Çin'in Shensi vilayetine ulaşmıştı. Suyun ve ateşin, incileri koruyan ejderha tanrısıyla ilgili olan Budist düşünceleri, Çin'de daha öncelerden beri bilinen ve incilerle belli bir ilişkisi bulunmayan su ejderhasına ilişkin Babil düşüncelerinin üzerine eklenmiştir. Her nasılsa Babil mitlerinde incilerden söz edilmemektedir.

Çin ejderhasıyla ilgili pek çok düşüncenin Polinezya'da geçerli olduğu anlaşılınca, bundan ne gibi bir sonuç çıkarılabilir? Örnek olarak, Çin kültürünün Yeni Zelanda ya da Hawaii'de etkili bir güç olduğuna ilişkin bir kanıt bulunmamaktadır. İlk bakışta, Polinezyalılar, kendi ejderhalarını ya da adalılar tarafından bilinmeyen bir sürüngen olan yılan hakkındaki inançlarını Çin'den türetmiş olamazlar. Çıkarılabilecek tek mantıklı sonuç, Çin'lilerin ve Polinezyalıların, çok eski bir zamanda, başka ülkelerden gelen işgalciler tarafından etkilendikleridir. Polinezya'yı işgal edenler mutlaka deniz-gezginleriydi. Tabii ki, Polinezyalılar, ejderha inançlarını anavatanlarından, kendileri getirmiş olmalıdır. Bununla beraber, bu anavatanın Çin olmadığı kesindir.

Geçen bölümde gösterildiği gibi, Polinezyalı Mo-o ve Moko (ejderha), incilerle ilgiliydi. W.D. Westervelt,¹ "Maui'de adanın en büyük ejderhası, Kiha-wahine idi. Yerliler 'Kiha, Mo-o inanea gibi, *mand'a*, ya da mucizevi bir güce sahiptir' derler. Lahaina köyünün hemen yanında, *büyük derin bir gölde* yaşardı ve mavi kraliyet ailesinin özel koruyucusu olarak kabul edilip, tapılıyordu" diye yazar. Kraliyet aileleri, işgalci fatihlerin değişmeden kalmış nesilleriydi. Bundan dolayı, Polinezyalı ejderha-tanrıyı askeri bir aristokrasi ile ilgili bulmak özellikle ilgi çekicidir.

Misyoner ve kaşif George Brown, Yeni İngiltere toplumları arasındaki benzer ejderha inançlarına göndermelerde bulunur. Tufana sebep olan bir kadın (tanrıça) ile ilişkisi kurulan bir pınardan söz eder. Yerliler "çağırdıkları zaman gelecek olan çok büyük bir balığın bu pınarda yaşadığını söylerler". Melanezyalılar arasında "herşeyin yaratıcısının bir kadın olduğuna" inanılır. O, "bütün karaları yaratmıştır" ve "ay ya da güneş tutulması olduğunda yerliler ona dua ederler."² Samoalı tanrıların kralı bir ejderhaydı. Brown'ın anlattıklarına göre, "Bu tanrı sadece göğüs kısmına kadar bir insanın, bunun altında ise bir su yılanının (*murena*) gövdesine sahipti. Bu su yılanının gövdesi okyanusun dibinde ve göğüsten kafaya kadar olan kısım ise evde uzanırdı. Bu, herşeyin bağlı olduğu tanrıydı. Daha sonra gelen tanrılar, onun hizmetçileriydi"³.

Yarı insan, yarı yılan ya da yarı insan yarı balık tanrılara pek çok değişik ülkede rastlanmıştır. British Museum'da, yarı köpekbalığı yarı insan olan Kral Benin'in (baş tanrının temsilcisi olarak) bronz rölyefleri bulunmaktadır. Dahomey kralları, vücutları pullarla kaplı köpekbalıkları olarak betimlenmişlerdir; heykelleri Paris, Trocaderodadır⁴.

Polinezyalı sürüngen tanrıların, ithal tanrılar olduğuna şüphe yoktur. İngiliz gemi rahibi olan Mr. Bloxam, 1825 gibi yıllarda, bu zorunlu sonuca varmıştır: *The Voyage of the Blonde* adlı eserinde şöyle der "Parre'nin dibinde üzerlerine Akuwahines'i ya da güvenli bir geçiş sağlayacak güce sahip olduklarına inanılan tanrıçaları sakinleştirmek için, bugün bile ikram edilmeye devam edilen meyve ve çiçeklerin koyulduğu, iki büyük kaya bulunur". Dişi mo-o, ya da sürüngen tanrıları dikkate alarak, Mr. Bloxam onların adlarını açıklamanın kendisi için oldukça güç olduğunu söylemektedir, çünkü Hawaiiilerin "adalarında yılan ya da büyük sürüngenlere benzer hiç bir şey bulunmamaktadır"⁵.

Ancak Çin ejderhasına en yakın örnek, Hindistan'da bulundu. Budistler tarafından teslim alınan Naga'lar (yılan-tanrılar) ve Çin ejderhaları arasında pek çok ortak nokta vardır. Dr. Rhys Davids, "Bilinen yapılarında, köbralar, deniz adamları ve

deniz kızları gibi, büyük bir lüks ve varlık içinde, özellikle de değerli mücevherler arasında, suların altında yaşadılar". diye yazmaktadır. Bazen, ağaç-ruhları (dryad'lar) Naga'lar olarak adlandırılmıştır. "Onlar insan şekline girebilirler; ve kızdırıldığı zaman korkunç olmalarına rağmen, yaradılış olarak nazik ve sakindirler"⁶. Kerns "Naga'ların, bir kural olarak, başlarında yılanlardan oluşan bir taçla bulunan insan şekillerinde ve ayrıca "bulutlara benzeyen yılanımsı yaratıklar olarak temsil edilen su-ruhları olduklarını" belirtmektedir⁷. Bunlar "yarı tanrılardır". Çin ejderhaları gibi, Naga'lar da, kainatın dört mevsiminin bekçileridir. Denizde, rüzgarları ve gelgitleri kontrol eden Naga'lar vardır. Bu Naga krallarından biri, Japonya'da bir Neptün olan, Sagara'dır. Naga'lar ayrıca "Yeryüzünün Efendileri'dir" ve eğer kendilerine saldırılırsa ya da ihmal edilirlerse kuraklık ve hastalık gönderirler. Eski Babil'lilerin deniz-tanrısı olan Ea, ayrıca "Yeryüzünün efendisi" Enki olarak da biliniyordu.

Budist sanatında, Naga üç biçimde gösterilir: (1) Başlarına urëus sembolünü takmış olan Mısır kral ya da kraliçelerinden birini hatırlatan, başlarının üzerinde ya da başlarına asılı bulunan bir yılanla beraber bir insan olarak; (2) yarı insan yarı yılan ("deniz kızı biçiminde") olarak; (3) sıradan yılanlar olarak. İlk biçime sadece Hindistan'da değil, Tibet, Çin ve Japonya'da da rastlanmıştır. İnsan şeklindeki Naga'lar, suyun içinde Buddha'ya ibadet ederlerken resmedilmişlerdir.

Tibet'te, Naga, vücudunun üst tarafı insan şeklinde ve alt tarafı yılan şeklinde gösterilmiştir; kafasında boynuzları vardır ve omuzlarından kanatlar çıkar. Aynı şekle Japonya'da rastlanmıştır.

Hindistan'ın Naga'sı ve Çin'in ejderhası arasında Tibet'in kurduğu bağlantı önemlidir. Kuş-tanrı, yılan-tanrı'ya karıştırılmıştır. Hindistan'da kuş-tanrılar (Garuda'lar) Naga'lara (yılanlara) düşmandır ve sıradan kabartmalarda "kartal şeklindeki" Garuda'ların, yılan şeklindeki Naga'ları taşıdıkları resmedilmiştir. Kartala benzer kuşlarla, yılanlar arasındaki bu ebedi çekişme, Babil mitolojisinin konularından biridir.

Babil kartal-tanrısı Zu'nun hikayesi, büyük Asur kralı

Ashur-bani-pal'in kütüphanesinde saklanmış olan tabletlerde bulunmuştur. Anlatıldığına göre Zu, tanılardan, "kaderin tabletlerini" çalar ve güneş tanrısı Shamash tarafından takip edilir ve yakalanır. Zu efsanesinin bir başka sunumunda, kartal, kendini bir öküzin vücuduna saklamış olan bir yılan tarafından cezalandırılır. Kartal et yemek üzere gelince, yılan tarafından yakalanır ve öldürülür.

Polinezya'da kuş-tanrı ile yılan-tanrı arasındaki ebedi mücadeleye, ağaç-oymalara kazanmıştır. Mısır'luların, adalılar tarafından da benimsenen, kanatlı diskinin ortasında, gagasında çırpınan bir yılan olan bir kuş vardır. Keza, Orta Amerika topluluklarında da bu kuş ve yılan mitleri bulunmaktadır. Gerçekten, bu hikayeler, onların mitolojilerinde açık şekilde kendini gösterir. Meksika'da, Mısır'daki gibi kanatlı disk, tapınak girişlerinin üzerine yerleştirilmiştir.

Kuş ve yılan hikayelerine, *Ilyada* destanında bile rastlanır. Hector, kahramanları ile beraber, Eski Yunanlıların karargahının duvarlarını aşmak üzere ileri atıldığında, havada, pençelerinde hala canlı durumda olan ve çırpınan "kan kırmızısı renginde canavarı andıran bir yılan taşıyan bir kartal belirir". Debelenip duran yılan, kartalı sokmayı başarır ve bunun sonucunda kartal yılanı hemen ağzından düşürür⁸.

Eski Mısır efsanelerinde, kuş, Horus şahini ve yılan da Set'ti. Horus, yılan, timsah ve Ra'nın diğer düşmanlarına karşı giriştiği savaş sonucunda kanatlı disk şekline- Yukarı ve Aşağı Mısır'ın iki yılan-tanrıçası tarafından korunan kanatlı güneş- büründü.

"Kanatlı disk" sembolündeki, bu garip tanrılar bileşimi, tıpkı İngiliz Bayrağı'nın açıkça Britanya topluluğunun sembolü olması gibi, Mısır kültürel ve politik topluluğunun apaçık bir sembolüydü. İngiliz Bayrağı'nın pek çok uzak ülkeye taşınması gibi, Mısır'ın kanatlı diski de, Mısır kültürünün "bayrağıydı". Kanatlı diskin bulunduğu bölgelerde, ayrıca, tabiki Mısır'luların kendileri tarafından tanıtılmamış olan, Mısır düşüncelerinin izleri de bulunmuştur.

Kuş ve yılan arasındaki mücadelenin anlatıldığı bu efsane, nasıl ortaya çıkmıştı? Büyük bir kuşun yılanları avladığı dünya-

daki tek tülke, Afrika'dır. Söz konusu olan kuş, günümüzde Güney Afrika'lı çiftçiler tarafından, yılanlarla mücadele etmek üzere evcilleştirilmiş olan, ünlü sekreter kuşudur. (*Serpentarius Secretarius*). Bu kuşa Doğu ve Batı Afrika'da rastlanır. "Genel görünüş itibarıyla, koltuk değnekleri üzerine oturtulmuş bir kartala benzer"⁹. Kuş, kanatları açık biçimde yılanı saldırır ve mücadele sırasında ısırılmaktan kendini korumak için kanatlarını vücudunun önünde çıkarır. Eski Mısır'lı deniz gezginleri,

"Punt diyarında", bir kartal ya da şahinin kafasına sahip olup da, pençelerinin arasına sıkıştırmış oldukları yılanların üzerinde duran ve gagalarında yılanlar sallanırken uçup uzaklaşan bu garip kuşları gördüklerinde, hiç şüphesiz çok etkilenmişlerdi. Denizcilerin, bu yılanları yok eden kuşlar hakkındaki hikayelerinin, Mısır mitolojisinin içine yavaş yavaş girmiş oldukları anlaşılmaktadır. Bunun sonucunda da, Horus şahini, "ıslayan yılan" biçimindeki Set'in avcısı haline gelmiştir. Set yılanının gizlenmesi ve güvenliğinin sağlanması için içine atıldığı, topraktaki deliğin yanına, üzerinde Horus Şahininin kafasının bulunduğu bir çubuk dikilmişti. Dr. Budge'nun belirttiği gibi: "İsis'in oğlu Horus, tepesinde bir şahin başının bulunduğu bir çubuk ya da sopa şeklinde onun (set) üzerinde durdu"¹⁰. Ancak, Mısır'lı gemilerin sekreter kuşlarının sıklıkla ziyaret ettikleri kıyıları ziyaret etmesinden sonraki tarihlere kadar, Horus-Set efsanesinin yılan ve kuş çeşitlemelerinin Mısır'da biçimlendirilmiş olmasının mümkün olmadığı konusunda ısrar edilebilir. Horus diskinde iki adet yılan bulunduğuna göre, Horus, mutlaka yılanların düşmanıydı gibi bir yargıya varılmamalıdır.

Daha önce de belirtildiği gibi, Tibet'te, yılan ve kuş birleştirilmişti ve bu "birleşik yaratığa" boynuzlu bir insan başı konulmuştu. Böylece, kısmen de olsa, Çin'in boynuzlu ve kanatlı ejderhası, özgün sekreter kuşu ve yılanın bir birleşimiydi.

Hiç şüphesiz, biraz önce anlatılan karıştıma süreci, Budist etkiden dolayı ortaya çıkmıştı. Hem Naga'lar (yılanlar), hem de Garuda'lar (kartallar ya da sekreter kuşları), Hindistan'ın kuzeyinde, Buda'ya tapan tanrıların ve yaratıkların arasında idiler. Nagalar, kuşların lisanını anlıyorlardı. Bu bilgiyi paylaşabilme-

leri için insanlara da bu tılsımı verdiler. Avrupa ve Arap hikayelerinde, ejderhaların kalplerini yedikten sonra, halk kahramanları, kuşlarla ya da bütün hayvanlarla konuşabilme yeteneğine sahip olmuşlardır. Bir Naga kralı, bir Hint kralının hayvanların söylediklerini anlayabilmesini sağlar¹¹.

Çin ve Japon ejderhaları gibi, Hint Nagalar da "bütün arzuları gerçekleştiren mücevhere" sahiptiler. *Mahabharata* adlı eserde, Pandara kahramanı Arjuna, öldürüldükten sonra, bu sihirli mücevheri Naga kralından sağlamış olan Naga karısı tarafından tekrar hayata döndürülmüştür¹².

Naga'lar incilerin bekçileridir ve dışı olanların pek çok inci gerdanlığı bulunmaktadır.

Burada, dışarıdan alınmış bir mitte kendini gösteren başka bir hayvanla ilgili karmaşık düşüncelerin, yerel bir hayvana aktarılması sürecine ışık tutan ilginç bir Hint kanıtına dikkat çekilebilir. Daha önce de söylendiği gibi, Afrika yılanlarının en büyük düşmanları sekreter kuşları idi. Hindistan'da bu düşman sansar idi. En eski Budist sanatında, mücevherler tüküren sansar, bir Yaksha'nın (bir kuş canavar) sırtında duran zenginlik tanrısı Kubera'nın sağ elinde durmaktadır. Sansar (efsaneye göre), Yılanları (Naga'lar) yiyerek, "onların mücevherlerini alır ve böylece Kubera'nın özelliğini kazanır"¹³. İşte böylece incilerin koruyucusu olan köpekbalığı, mücevherleri koruyan yılan tanrıya dönüşüyor ve onun yerini de mücevher tüküren sansar alıyor.

Tanrı Kubera'nın kendisine ait bir cenneti vardır ve ölüm tanrısı Yama şekline girebilir. Adalet tanrısı Dharma şekline girdiğinde, *Mahabharata*'da¹⁴, Sesi "gökgürültüsü kadar yüksek ve derin" olan Yama, "vücudunun bir yanı altın'a dönüşmüş olan mavi gözlü bir sansar olarak" resmedilir. Böylece Yama, kendine ait bir cenneti olan ve ayrıca bir ölüm tanrısı da olan, gökgürültüsü tanrısı Indra'ya benzetilir. Mısır'da da "mavi gözlü Horus"¹⁵ vardır. Tanrı Horus, Osiris'in hayatta olan şekliydi. Dr. Gardinev'in bize hatırlattığı gibi, yaşayan firavun bir Horus'tu, ölü firavun ise bir Osiris'ti.

Kuş ve yılan bileşimi, Tibet'te olduğu gibi, İran'da da bulunmuştur. Susa'nın başkenti eski Elamite'de bulunan çok eski

silindir bir mühürde, ejderha, kartal başlı ve kanatlı bir aslandır; ön ayakları bir kartalın ayakları ve arka ayakları bir aslanınkiler gibidir. Sümer şehri Lagash'ın, Nin-Girsu ("Girsu'nun Efendi") tanrısı olan Temmuz'un bir şekli, aslan kafalı bir kartaldı¹⁶. Tanrı Ea, bir ejderha biçimindeydi¹⁷. Babil'in İsthar kapısının ejderhası, bir kartal, yılan ve aslanın birleşimiydi ve boynuzluydu.

Çin ejderhasının sadece Çin'de değil bu ülkenin dışında da ilginç bir tarihe sahip olduğu konusunda küçük bir şüphe kalabilir. Bağımsız bir kökene sahip olduğu kabul edilemez. Çok eski bir dönemde, ejderha inançları, Çin, Hindistan, Polinezya ve hatta Amerika'ya kadar ulaşmıştır¹⁸.

Birbirinden ayrı olan her bir bölgede, ejderha farklı yerel renklere büründü, fakat onunla ilgili temel inançlar aynı kaldı. Su ile ("hayat suyu") ve ayrıca ağaçlarla ("hayat ağaçları") yakından ilgiliydi. Böylece, Çin'de, ejderhanın "suyun altında yetişen bir ağaç şekline "girebileceğini anlıyoruz,¹⁹ bir zamanlar bir tekne, daha sonra bir ejderha olduğu anlaşılan, sürüklenen bir kütüğe çarpmıştı. Timsahlar bazı zamanlar ağaç kütüğü sanılırlar.

Hawai'de, iki belirli ejderha (Mo-o), bir nehirde yaşıyorlardı. Onlar, "Nehir üzerinde bir köprü oluşturan hareketli yüzeyler olarak adlandırılmışlardı"²⁰.

Hindistan'ın Naga'ları sadece su tanrıları değil, aynı zamanda, Dr. Rhys Davids'in vurguladığı gibi ağaç ruhlarıydı²¹.

Ejderha ibadetinin ardında, genellikle "ağaç ve kuyu ibadeti" olarak bilinen olaylarla ilgili inançlar bulunmaktadır. Gal hikayelerinde, kutsal ağaç kutsal kuyudaki bir "yaratık" tarafından korunur ve bu "yaratığın" bir biçimi de somon balığı; ağaçta ise "gökgürültüsü kuşu"dur. Ejderha, ağaç ve kuş, yağmur yağdıran gökgürültüsü tanrısı ile ilgilidir.

Budizm Çin'e ulaştığında, ithal edilen Naga inançları, Mısır'da, Osiris'in Nil nehrini ve Babil'de Ea'nın, Fırat nehrini kontrol etmesi gibi, yağmur kaynaklarını kontrol eden ejderha tanrıyla ilgili daha önceki Çin inançlarının üzerine eklenmiştir.

Gelecek bölümde, tipik efsanelerdeki, ejderha ile ilgili inançlar ortaya çıkarılmıştır.

7. BÖLÜM

EJDERHA HALK HİKAYELERİ

Balık, Nasıl Çin Ejderhasına Dönüştü-Töton ve Kelt Tanrılarının Balık Şekilleri-Ejderhaları Öldürenler Ejderha Kalplerini Yer-"Kuşların Dili"-Bilgelğin Yuvası Olan Kalp-Babil'in Ejderha-Kupu'su-Polinezyalı Ejderha Kupua-Ejderhalar ve Tıbbi Otlar-Çin'li Kökçü ve "Kırmızı Bulut Otu"-Kara Ejderhanın "Boy Blue" ve Kırmızı Sazan Şekilleri-"Ejderha Fenerleri" olan Ignis Fatuus-Japonya ve Polinezya'da "Ateş Tırnağı"-Japonya'da "Telkinle Tedavi"-Mezar Hasırları, Deriler ve Keten Bezi Sargılar-Ephod-Uzak Doğu'da Melusina-Wu ve Gökgürütüsü Ejderhasının Hikayesi.

Çin ve Japon halk hikayelerinde, ejderhalar, balık şekline girer ya da balıklarda hayat bulurlar. Bunlar su yılanı, Sazan ya da Somon gibi göçmen balıklar olabilirler. Bir nehrin "ejderha kapısından" geçen bu balıkların, ejderhaya dönüştükleri, kapının ardında kalıp geçmeyenlerin ise, balık olarak kaldıklarına inanılmaktadır. Ejderhaların, çağlayanlarla da yakından ilgisi vardır. Bunların altındaki derin havuzlarda şekilden şekile girerler.

Batı Avrupa hikayelerinde, ejderhalar ile ateş ve su tanrıları, balık şekline girer ve kendilerini havuzlarda gizlerler. İzlanda efsanesindeki Loki, bir somon balığı şeklindedir. Tanrılar onu izlediğinde, kendini Franang akıntısına, ya da "Franangurfors olarak adlandırılan çağlayanın suları altına gizler"¹. Yakalanıp bağlandıktan sonra, Loki bir yılan tarafından işkenceye uğrar. Vücudunu şiddetle kıvırdığında, depremlere sebep olur. "Ejderha kadın"la yakından ilgilidir ve ay yutan kurt-ejderha da dahil olmak üzere, canavarların babasıdır.

Nibelung hazinesinin koruyucusu Andvari; tatlısu turna balığı şeklindedir².

Gal efsanesinde, somon balığı, zekanın ve olayları önceden haber verebilme gücünün kaynağıdır. Finn, "Bilgili Somon Balığı"nı henüz pişerken tadar ve aniden bir kahin olur. Aynı şekilde Michael Scott, beyaz yılanın "sularından", bilgeliği süzer. Gal efsanesinde, somon balığı, ejderhaların bir şeklidir. İrlanda'daki, Lough Bel Sead'ın³ (Mücevher Ağzı Gölü) Ejderhası, "somon balığı şeklinde" yakalanmıştır.

İzlanda hikayelerindeki ejderha katili Sigurd, ejderhaların kalplerini yer ve hemen kuşların dilinden anlamaya başlar. Aynı şeyi, Alman edebiyatının Siegfried'i de yapar. Kuşlar, tanrıların sırlarını bilirler. Kendileri de zaten, tanrıların aldıkları şekillerdir. Tyano'nun Apollonius'u, Arabistan'da bilgeliği, ejderhaların kalplerini yiyerek elde eder.

Eski Mısır'da, kalp, yalnızca hayatın değil, aynı zamanda aklın da yuvasıdır ve bundan dolayı "güçlü sözcüklerin" kaynağıdır. İbraniler ve pek çok diğer toplumlar, "akıl"dan sözederken, "kalp" kelimesini kullanmışlardır⁴. Memphis'in tanrısı Ptah, tanrıların "kalbi" (aklı) idi. "Kalp", tanrılara şekil verdi. Varolan herşey, "kalbin" (aklın) düşünceleriyle hayata geçti.

"Kalbin" gücü hakkındaki Mısır inancı (sihirli bilgilerin ve tedavi etmenin ve yaratıcı gücün kaynağı), ejderha kalplerini yiyen kahramanlarla ilgili hikayelerin ardında yatar. Bir Mısır halk hikayesinde, ejderha katili, yılan tanrının kalbini yemez, fakat bir sihir kitabına sahip olur ve bu sihirleri okuyarak, balıklar ve kuşlar da dahil olmak üzere, bütün hayvanlarla konuşup anlaşma yeteneğine sahip olur⁵.

Bununla beraber, eski Babil'deki ejderha inançlarını incelediğimizde, kutsal güç ve bilgeliğin kaynağı olarak Ku-pu'nun kabul edildiğini görürüz. Ejderha katili Merodach (Marduk)'ın ana-tanrıçanın bir biçimi olan "ana ejderha" Tiamat'ı öldürmesinden sonra, "Ku-pu'nun etini yarar ve kurnazca bir plan tasarlar". Mr. Leonard W. King'in dikkat çektiği gibi,⁶ Ku-pu, kesin olmayan bir sözcüktür. Bu kelime, kalp anlamına gelmiyordu, çünkü yazıda, daha önce Merodach'ın, onun vücudunun ön

kısmını parçalayıp, kalbini deldiği belirtilmiştir.

Jensen, Ku-pu'nun "gövde, vücut" anlamına geldiğini öne sürmüştür. Ku-pu'nun, ruh, akıl ve ölü yılanın, bir başka biçimde tekrar hayata dönmesini sağlayan sihirli gücün yuvası anlamına gelmesi daha olasıdır⁷.

Bu konuda, Polinezyalıların Kupua düşünceleri, bir ipucu verebilir. Bulduğu şeyleri dikkatli şekilde kaydeden Mr. Westervelt, Hawai'li Mo-o'lar (ejderhalar) hakkında şunları yazmıştır:

"Çok güçlü su yılanları, koca deniz kaplumbağaları, büyük okyanus balıkları ve korkunç köpekbalıkları, hepsi de mo-o olarak adlandırılmıştır. En eski Hawai ejderhalarının havuz ve göllerde yaşadıkları söylenir. Bu ejderhaları ayrıca, Kupua'lar ya da isteklerine göre, hayvan ya da insan biçimlerinde ortaya çıkan esrarlı yaratıklar olarak bilinirlerdi. "Kupua'lar, garip bir çift gövdeye sahiptir!" şeklinde bir deyiş vardır".

Polinezyalıların Kupua'lar hakkındaki inançları, büyük ölçüde aydınlatıcıdır. Mr. Westervelt şöyle devam ediyor:

"Bazen doğumda, bir yumurta, bir tavuk ya da bir kuş, ya da bir bitkinin tohumu, ya da bir hayvan embriyosu gibi doğal bir form eklendiği ve bu tam olarak geliştiğinde, bir insan vücudu kadar kullanıma hazır durumdaki bir biçime kavuştuğu düşünülür. Bu Kupua'lara, her zaman bazı büyük sihirli güçler verilir. Bunlar, mucizevi derecede güçlü, bilge ve yetenekliydieler.

"Tıpkı büyük bir şefin doğumunda olduğu gibi, genellikle bir Kupua'nın doğumuna, gökgürültüleri, patlayan ışıklar ve adaların verimli kırmızı toprağını, ka-ua-koko (kan yağmuru) olarak bilinen kan kırmızısı sel sularıyla dağlardan aşağılara sürükleyen şiddetli fırtınalar gibi, cennetlerdeki garip karışıklıklar eşlik ederdi. Bu isim aynı zamanda, güneşin kırmızı ışınlarının vurduğu sisli, ince yağmurlara da verilmiştir".

Hawai'nin bütün ejderhaları, bir ana-tanrıça olan Mo-o-inanca'nın (kendine inanan ejderha) soyundan gelmektedir. "Bazen bir ejderha, bazen de bir kadın olarak ortaya çıkan "çift yaradılışlı bir tanrıçadır. Hawai'li ejderhalar, ayrıca, bazıları "hau" ağaçlarından oluşan korularda bulunan büyük taşların şekline bürünürlerdi; bu taşlar üzerinde, "kupua'lar" olarak anı-

lan eğrelti otları ve çiçekler bulunurdu⁸.

Çin'de ejderha'nın kupua'sı, pek çok hikayede kendini gösterir. Onu, hastalıkları tedavi eden "Kırmızı Bulut Otu" ya da "Ejderha Bulutu Otu" ile beraber görüyoruz. Bu otlar, Ejderhanın, anlaşıldığı kadarıyla da kerpua ejderhasının bir armağanıdır. Diğer şifalı otlar "ejderha bıyığı otu" ve Japonya'da Minomoto ailesinin bir nişanı sayılan kızıl kantaronun bir cinsi olan "ejderha ciğeri"dir. "Ejderha tükürüğü" iyileştirici özelliklere ve bir tanrının vücudunun nemindeki yaşam özüne sahiptir. Ejderhanın tükürdüğü inci, "ruh malzemesine" sahiptir ya da "ruh malzemesi"dir. Çin'de, erik ağacı, ejderhayla ilgiliydi. Bir hikayede, bir zamanlar bir ejderhanın kulaklarının kesilerek cezalandırıldığı erik ağacı büyür; bu ağaç, çekirdeksiz, etli erikler verir⁹. Eski bir Mısır hikayesinde, Bata boğasının kanının toprağa düştüğü yerde, onun ruh-biçimlerini taşıyan iki ağacın, bir gecede yetiştiği anlatılır¹⁰.

Çin'lilerin "Boy Blue" hikayesinde, bir kökçü olan Wang Shuh'un, Kırmızı Bulut Otu'nu arayışı anlatılır. Sıcak bir yaz gününde bir dağ sırası yönünü izler ve öğlen saatlerinde, bir çağlayanın derin havuzunun yanındaki ağaçların gölgesinde dinlenmek ve prinç yemek üzere oturur. Kıyıya uzanır uzanmaz, suya bakarken, suyun derinliklerinde, oraya buraya ok gibi atılan kırmızı bir sazan balığının sırtında, balığı rahatsız etmeden duran, yaklaşık bir ayak uzunluğunda mavi bir oğlan çocuğu görünce hayrete düşer. Zamanla çocuk ve balık su yüzüne çıkarlar ve havaya doğru yükselirken, doğuya doğru dönerler. Daha sonra aniden mavi gökyüzünde yavaşça kayıp giden dizi bulutun yönünde ilerler ve gözden kaybolurlar.

Kökçü, otu arayarak, doğa tırmanmaya devam eder ve zirveye ulaştığında, gökyüzünün tamamen kapalı olduğunu göreyerek şaşırır. Büyük siyah ve sarı bulutlar Doğu Denizi'nin üzerinde yükseliyor ve bir yağmur fırtınası yaklaşıyordu. Wang-Shuh, daha sonra, kırmızı renkli Sazan balığının sırtına binen mavi oğlan çocuğunun, gökgürültüsü-tanrısından başkası olmadığını farkına varır. Bulutlara dikkatlice bakar ve oğlan ve sazan balığının,¹¹ siyah bir kiao'ya (pullu ejderha) dönüşmüş

olduklarını farkeder. Çok telaşlanmıştı ve içi boş bir ağaç kütüğünün içine saklanır.

Az zaman sonra fırtına, bütün şiddetiyle patlar. Kökçü, kara gökgürültüsü-tanrısının sesini duymaktan ve ejderha ışıklar ve yıldırımlar tükürdüğünde, onun ateşli dilinin bir an için görünüp kaybolmasından korkarak titremeye başlar. Yağmurseller halinde yağar ve sıradağlar önemli ölçüde kabarır. Wang Shuh, her bir anın, onun son anı olmasından korkar.

Bununla beraber, zamanla, fırtına sakinleşir ve gökyüzü açılır. Wang Shuh, saklandığı yerden, ejderhayı görmesine rağmen hala hayatta olduğuna şükrederek dışarı çıkar. Hemen geldiği yoldan geri dönmek üzere, ileri atılır. Şelalenin yakınlıklarına geldiğinde, tatlı ve çok alçaktan gelen bir müzik sesi duyunca, hayrete düşer. Ağaçların dalları arasına dikkatlice bakar ve kırmızı renkli Sazan balığının sırtında, doğu yönünden geri gelmekte olan ve havuzun yüzeyine inen mavi oğlan çocuğunu farkeder. Az zaman sonra, çocuk oyuncu balıkla beraber derinlere iner.

Korkudan donmuş durumda, kökçü adam, bir süre yerinden kımıldayamaz. İlerlemek için yeterli gücü ve cesareti toplayınca, çocuk ve sazan balığının gözden tamamen kaybolduklarını farkeder. Daha sonra, aramakta olduğu Kırmızı Bulut otunun, dönüp duran suların hemen kenarında bitmiş olduğunun farkına varır. Hafifçe eğilerek, otu, hırsıyla koparır. Bunu yapar yapmaz, dağdan aşağı neşe içinde koşarak inmeye başlar. Köye ulaştınca, Wang arkadaşlarına, macerasının ve keşfinin müthiş hikayesini anlatır.

Birgün İmparatorun kızı- çok güzel bir kız-kraliyet sarayında hasta yatağına düşer. Sarayın hekimleri, kıza tekrar sağlığını kazandırmak için boşuna uğraşırlar. Wang Shuh'un Kırmızı Bulut Otunu bulduğunu duyan İmparator, onun bulunması için adamlarını her yana gönderir. Kökçü, saraya getirildiğinde, kendisine, İmparator tarafından şöyle hitap edilir. "İnsanların söylediği gibi, siyah *kia'o*'yu, kırmızı renkli bir sazan balığının sırtındaki küçük mavi bir oğlan çocuğu şeklinde gördüğün doğru mu?"

Wang Shuh "Gerçekten doğrudur: şeklinde cevap verir.

"Ve gökgürültülü fırtına sırasında yerden biten ejderha otunu bulduğun da doğru mu?

"Otu, yanımda getirdim majesteleri".

"Belki, kızımı iyileştirebilir" der İmparator.

Wang Shuh hemen otu ikram eder ve İmparator onu hasta prensesin yattığı odaya götürür. Otun tatlı bir kokusu vardır¹² ve Wang Shuh ottan bir yaprak kopartarak, koklaması için küçük hanıma verir. Küçük kız hemen, iyileşme belirtileri gösterir ve bunun iyi bir kehanet olduğu kabul edilir. Daha sonra Wang Shuh, ottan bir ilaç yapar, prenses bu ilaçtan alıp iyileşir ve yeniden güçlenir.

İmparator, Wang Shuh'u sarayın baş hekimi yaparak ödülendirir. Böylece kökçü, büyük ve etkili bir adam olur.

Çok az ölümlü gözlerini bir ejderhaya dikebilme ayrıcalığına sahip olmuş ve çok daha azı, bu bakıştan sonra iyi bir kismete kavuşmuştur.

Bu garip hikayedeki Kırmızı Bulut Otu, sonuçta gökgürültüsü ejderhasının bir kupua'sıdır. "Ruh malzemesine" (yaşamsal öz) sahiptir. Bir diğer kupua ya da ejderhanın hayat bulduğu şekilde sazan balığıdır.

Çin ve Japonya'da, ejderha hikayelerinde, ejderhaların girdiği şekiller olarak, çam ağaçlarından da sözedilir. Ağaç ve ejderha arasındaki ilişki, bir çam ağacının yaşlandığı zaman ağaç kabuğu pullarıyla kaplandığı ve sonuçta bir ejderhaya dönüştüğünün anlatılmasıyla vurgulanmaktadır. Geceleri, bataklık yerlerdeki çam ağaçlarında ve denizdeki gemilerin direklerinde "ejderha fenerleri" (ignis fanus) görünür.

Budist tapınakları ve Shinto türbelerindeki çam ağaçlarının, bu "doğa üstü" ışıklarla düzenli olarak aydınlatıldıkları söylenir. "Fenerlerin" denizden geldiklerine inanılır. Japon hikayelerinde, bir çam ağacında bir fener görüldüğünde, "Cennet Çocuğu" olarak bilinen bir küçük oğlan çocuğunun en üstteki dalda oturduğunun görüldüğü anlatılır. Bazı ışıkların, kutsal insanların ruhları olduğu düşünülür. Gal hikayelerinde bu gezinen ışıklar arasında küçük insanların görüldüğü anlatılır.

Bir intihar ya da cinayet kurbanının kanından yükseldiğine inanılan şeytani bir ateş biçimi vardır. Kandaki "Kalp ateşi"nin (yaşamsal kıvılcım), topraktan bir alev gibi yükseldiğine inanılır. Benzer bir hurafe de İngiltere'de hakimdir. Eğer geçici mahkeme yargıçları gelmeden önce, geceleyin bir hapisanenin üzerinde ışıklar görünürse, tutuklular için ölümcül bir kehanette bulunulurdu. İngiliz Adalarında ani bir ölüm gerçekleşmeden önce ışıkların (genellikle yeşilimsi ışıklar) görüldüğü inancı çok yaygındır.

Dağlarda gezinen ışıklara, Çin'liler ve Japon'lar tarafından, ejderhaların sebep olduğuna inanılıyordu. Bir Japon efsanesi, bu ışıkların, bir ateş tanrıçasının özelliklerine sahip olduğu anlaşılan Zennyo adındaki bir ejderha kadınla ilgili olduğunu anlatır. Bu efsane, Murobu dağında bir ejderha mağarasının yanında yaşayan Budist bir rahip tarafından anlatılmıştır. Birgün, nehri geçmek üzereyken, zengin ve gözkamaştırıcı bir elbise giymiş bir kadın, yanına gelir ve sahip olduğu tılsımlardan birini rica eder. Yüzünü başka tarafa çevirerek konuşur ve kendini tanıtır. Rahip tılsımı ona tekrarlar ve şöyle der: "Yüzüne bakmama izin ver".

Ejderha kadın: "Yüzüm bakılamayacak kadar konkuştur. Hiç kimse suratıma bakmaya cesaret edemez. Ancak ricanı geri çeviremem."

Rahibin merakı görüldüğü kadarıyla zarar görmeden giderilir. Bu tür hikayelerle, rahiplerin prestiji korunmuştur.

Rahip kadının suratına bakar bakmaz, ejderha kadın havaya yükselir ve sağ elinin küçük parmağını ileriye doğru uzatır. Bununla birlikte, bu bir insanınkine değil, aniden çok uzun bir şekilde uzanan ve beş renkli ışıklar saçan bir pençeye benzer. "Beş renk", kadının bir tanrı olduğunu belirtiyordu. *Kwantze* adlı çalışmasında, Kwan Chung şöyle der: "Suyun içindeki bir ejderha, kendini beş renkle kaplar. *Bundan dolayı, o bir tanrıdır (shin)*"¹³.

"Ateş turnağı", Polinezya mitolojisinde önemli ölçüde kendini göstermiştir. Maui efsanesinde, kahraman-tanrı, büyük annesi, yaşlı kadına (tanrıça), insan oğlu için ateş elde etmek için

gider. "Sonra yaşlı kadın tırnağını ileri uzatır; tırnağının ucundan ateş akar ve kadın ateşi adama verir. Maui, ona ateş sağlamak için, tırnağını çektiğini görünce, bunun en harika şey olduğunu düşündü"¹⁴

Japon hikayesinde sözedilen, ejderha kadının yüzünü çevirmesinin, bir ölümlünün, bir tanrının yüzüne baktığında, tıpkı Medusa'nın yüzüne doğru gözlerini sabitleyenlerin durumunda olduğu gibi, ya pörsüyük kurum olmaları ya da taşla dönmeleri ile ilgisi kurulabilir. Mısırlı Neith gibi tanrıçaların "peçeyle örtülmesi gibi". bir Japon efsanesinde, çok kötü beyaz bir surata sahip bir kadın görüntüsündeki bir ejderha kadından sözedilir. Yüksek sesle ve siyah dişlerini göstererek gültüyordu. Sık sık bir köprü üzerinde, saçlarını bağlarken görülüyordu¹⁵. Anlaşıldığı kadarıyla, deniz kızı ailesinin bir türüydü. Bu durum, onun "tek bacaklı" yaratılışını açıklayabilmektedir. İnsanlar onu, meşale ışığıyla üzerine doğru giderek korkuturlardı. Ejderhalar, bazen ateşle kovulurlardı. Avrupa'da pek çok "kurtulma töreni"nde şenlik ateşleri yakılır.

Halk hikayelerinde, İngiliz deniz kızları, değişik hastalıklara karşı tedaviler, özellikle de¹⁶ şifalı otlar sağlamaları ile anılırlar ve bu anlamda, Çin ve Japonya'nın ejderha kadınları ile bağlantı kurarlar. Bazı ejderha kadınlar, tıpkı değişik ülkelerin hikayelerindeki kuğu-bakireler, deniz perileri, deniz kızları ve periler gibi, insanlar arasında bir süre yaşamışlardır.

Bir Japon efsanesinde, insanın yakalanabileceği her türlü hastalığı tedavi edebilme gücüne sahip yaşlı ve esrarengiz bir kadından sözedilir. Bir hasta onu çağırdığında, kendine söylemeni dikkatle dinledi. Daha sonra gizli bir odaya çekildi ve başına bir hasır başlık yerleştirdi¹⁷.

Bir süre için yalnız kaldıktan sonra, odayı terketti ve hastasının yanına döndü. "Telkinle tedavi"yi önerdi. Hastasına bir ilaç vermiş gibi yapıp, "Sana ilaç verdiğime inan. Şimdi git. Her gün oturup, benim ilacımı aldığını düşünmelisin. Yedi gün sonra bana gel." der. Onun dediklerini inançla yapanların iyileştikleri söylenir. Pek çok insan onu hergün ziyaret ederdi.

Bir kadının bir su canavarının ruhu tarafından ele geçiril-

miş olduğundan şüphe edilmektedir. Kadının başına bir nöbetçi dikilir ve bir gece kadının evden çıkıp, gün boyunca, hastalar kendisine danışırken, sık sık başını yıkadığı bir kuyuya gittiği görülür. Onu gözleyenler, kısa bir süre insan biçiminde kaldığını söylerler. Sonra, beyaz bir sis tabakasına dönüşmüş ve kuyuya girmiştir. Koruyucu tılsımlar okunmuş ve kadın geri dönmemiştir. Bununla beraber, bu olaydan çok yıllar sonra bile evi sık sık ziyaret edilmiştir.

De Groot, bir Çin İmparatorunun, sürüngenler ve böcekler vasıtasıyla büyüler yapan karısı hakkındaki bir hikayeyi anlatır. Kadının amacı, oğlunun prens olarak seçilmesiydi. Onun bu amacının açığa çıkarılmasından sonra, kadın ve oğlu hapse atılırlar. Ölmeden önce her ikisi de ejderhaya dönüştürüldü.

Ejderhalar, hikayelerde bazen, canavar aşıklar olarak ortaya çıkarlar. Bir Japon efsanesinde, bir adam ve bir ejderha kadının oğlu olan iki oğlan çocuğundan sözedilir. Zamanı gelince, bu çocuklar ejderhaya dönüştürüldü ve uçarak uzaklaştılar. Kadın, bir yılan şeklinde aşığın gider ve sonra çok güzel bir bakireye dönüştü.

Bu, Eski ve Yeni dünya'da bulunmuş, olasılıkla eski denizciler ve tacirler tarafından yayılmış, oldukça yaygın bir hikayenin bir başka sunumudur. bu hikayenin en ünlü sunumu, Fransızların, Raymond Poitou'nun karısı ve onun çirkin çocuklarının annesi haline gelen bir yılan kadın olan Melusina hakkındaki efsaneleridir¹⁸.

Melusina'ninkine benzer bir Çin efsanesinde, Hea Hanedanının çöküşü konu edilir. Kraliyet sarayında üç hanedan boyunca saklanan bir ejderha köpüğü sandığı, birgün açılır ve sandıktan siyah kertenkele şeklinde bir ejderha ortaya çıkar. Bir bakireye dokunur ve bu kız hamile kalır. Kadın yavrusunu gizlice karnında taşır ve daha sonra bir ormana terkeder. Çocukları olmayan fakir bir adam ve karısı, bebeğin ağlamalarını duyarak, onu evlerine götürürler ve orada bebeğe şefkatle bakarlar. Fakat büyücüler ejderhanın kızından haberdar olurlar ve onun, hanedanı yok edebileceği kehanetinde bulunurlar. Çocuk arar ve süt annesi ve babasıyla birlikte Pao ülkesine götürülürler.

Kızı, ülkenin kralına takdim ederler ve kız büyüyüp, Pao Tze adında çok güzel bir bakire olur. Kral, kızı çok sever ve kendisine bir erkek çocuk veren Pao Tze'yi, Kraliçe Chen ve prens olan oğlunun payelerini ellerinden alarak, kraliçe yapar. Ejderha kadının oğlu Poh Fuh, diğerinin yerine prens olur.

Çok güzel olmasına rağmen, Pao Tze'nin yüzü her zaman üzgün görünür. Asla gülmez. Kral, onun neşelenip gülmesi için elinden gelen herşeyi yapar. Ancak çabalrı boşunadır.

"Güldüğünü duymak beni çok mutlu ederdi" der.

Fakat karısı sadece içini çeker ve "Benden gülmemi isteme" der.

Birgün kral, güzel kraliçeyi etkisine almış olan mutsuzluk büyüsünü bozma gayretiyle, lordların, saraya girip bir düşman ordusunun yaklaştığını ve kralın hayatının tehlikede olduğunu haber vermelerini sağladı.

Onlar da öyle yaptılar. Kral lordlar içeri girdiğinde alem yapıyordu; lordlar bunun üzerine: "majesteleri, siz burada oturmuş alem yaparken düşman geldi ve sizi öldürmekte kararlılar." dediler.

Kralın aniden değişen yüzü, ejderha kadını güldürdü. Bu olay majestelerinin çok hoşuna gitmişti.

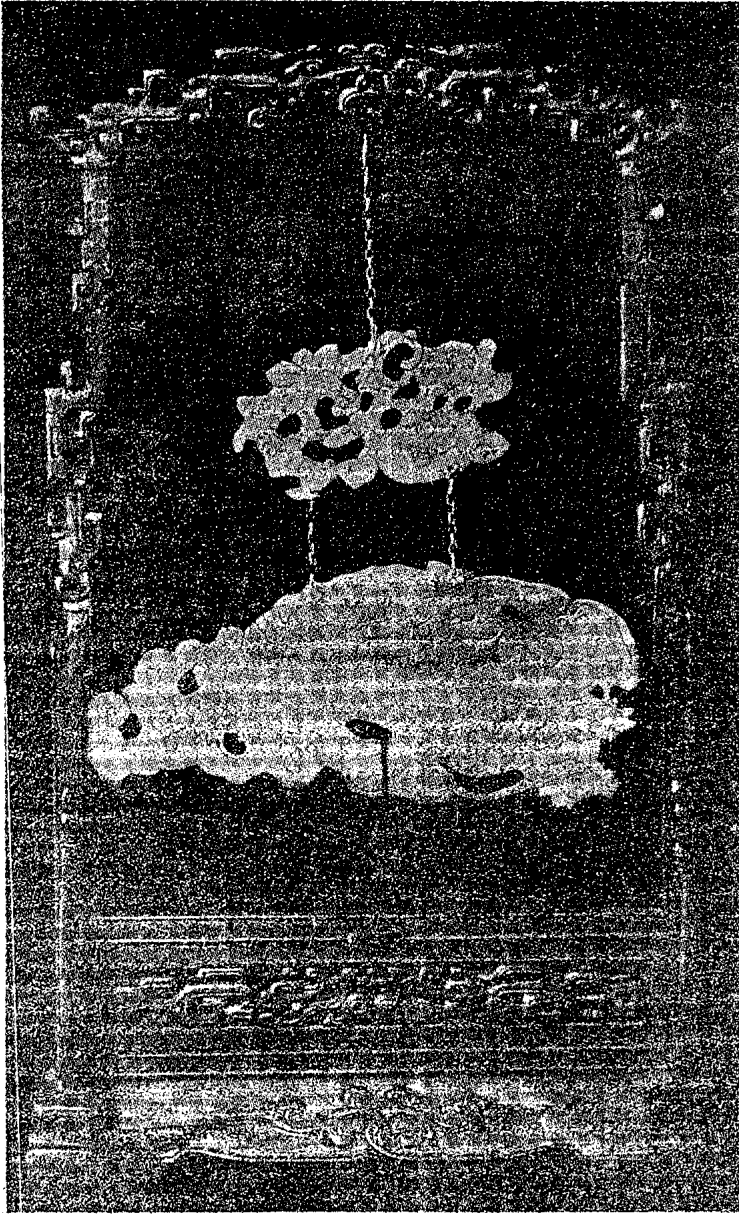
Daha sonra, şans eseri, düşmanlar gerçekten geldi. Ancak alarm verildiğinde, lordlar bunun yanlış bir alarm olduğunu zannettiler. Düşman ordusu şehri ele geçirdi, saraya girdiler ve kralı öldürdüler. Pao Tze, ölümcül güzelliği nedeniyle sadece mahkum edildi; fakat onu ele geçirenlere mutluluk getirmedi ve kendini bir ejderhaya çevirerek, aniden oradan uzaklaştı ve bir yağmur fırtınasının ortalığı kasıp kavurmasına neden oldu.

Yoketmek üzere ortaya çıksalar dahi, onların minnetini kazananlar için, ejderhalar, koruyucudur. Çin'de Yin adlı bir çiftçinin oğlu olan Wu'nun, bir ejderhanın minnetini nasıl kazandığının ve yükselerek nasıl büyük bir adam olduğunun hikayesi anlatılır.

Onüç yaşında bir çocukken, dağlardan kıvrılarak akan bir nehrin suladığı düzlüğe doğru bakarak, bahçe kapısında oturuyordu. Annesi, o çok küçükken öldüğünden, büyükannesi ta-

Dalgalardan Yükselen Beş Pençeli Ejderhalarla Süslü
Çin Porselen Vazosu.

Oyma Kara Tahta Çerçeveye Asılı, Bulutlarla Süslenmiş
Ejderha Desenli Çınlayan Yeşimtaşı Kayası

rafından büyütülmüş, sakin ve hayalci bir çocuktu ve bundan dolayı düşünerek ve etrafındakileri seyrederek sessizce oturmak onun için bir alışkanlık olmuştu. Birgün yoldan, beyaz atlı yakışıklı bir genç geldi. Sarı elbiseler giyinmişti ve soylu birine benziyordu. Dört köle ona eşlik ediyordu; bunlardan biri, güneşin parlak ışınlarından onu korumak için bir şemsiye taşıyordu. Genç adam bahçe kapısına gelince atını durdurdu ve Wu'ya şöyle seslendi: "Yin'in oğlu, çok yorgunum. Babanın evine girip, bir süre dinlenebilir miyim?"

Oğlan eğilerek "Gir" dedi.

Sonra Yin öne doğru gelerek kapıyı açtı. Soylu genç atından indi ve köleleri atıyla ilgilenirken kendisi de bahçede bir yere oturdu. Çiftçi ziyaretçisini selamladı ve Wu, onlara sessizlik içinde baktı. Yiyecekler getirildi, yemek yendikten sonra genç onlara konukseverliklerinden dolayı teşekkür etti ve bahçe içinden yürümeye başladı. Wu, kölelerden birinin bahçe kapısından geçmeden önce, şemsiyeyi ters çevirdiğini farketti. Genç adam atına binince, sessizce olan biteni izleyen çocuğa döndü ve "Yarın yine geleceğim". dedi.

Wu öne doğru eğilerek cevap verdi: "Gel".

Yabancılar uzaklaştılar ve Wu, onlar gözden kaybolana dek peşlerinden baktı.

Akşam çöktüğünde, çiftçi ziyaretçiler hakkında oğluyla konuştu ve şöyle dedi: "Daha önce onu hiç görmememe rağmen, soylu genç benim adımı bildi."

Wu bir süre için sessiz kaldı. Sonra şöyle dedi: "O gencin ya da yardımcılarının kim olduklarını söyleyemem."

"Sen onları çok yakından izledin, oğlum. Onlar hakkında garip bir şeyin farkına vardın mı?"

Wu şunları söyledi: "Giydikleri kıyafetlerde dikiş izi yoktu; beyaz atın üzerinde beş renkli benekler vardı ve kıl yerine pullu zırha sahipti. Atın nalları ve yabancıların ayakları yere değmiyordu."¹⁹

Yin tedirgin bir şekilde ayağa kalktı ve bağırdı: "Öyleyse onlar insan değil, ruhtu".

Wu şöyle dedi: "Batiya doğru giderken onları seyrettim.

Yağmur bulutları ufukta toplanıyorlardı ve çok uzak bir mesafedeyken, hepsi birden göğe yükseldiler ve bulutların arasında gözden kayboldular"²⁰

Yin bunları duyunca çok telaşlandı ve şöyle dedi: "Bu tuhaf olay karşısında ne düşündüğünü büyükannene sormalıyım".

Yaşlı kadın derin bir uykudaydı ve çok da sağır olduğu için, onu uyandırmakta oldukça güçtü. En sonunda, tamamen uyandığında ve başı ile elleri yaşlılıktan titrerken,²¹ Yin, Wu'nun anlattıklarını yüksek bir sesle ona tekrarladı.

Yaşlı kadın şöyle dedi: "Beş renk" beneklere ve kıl yerine pullu bir zırha sahip olan at, bir ejderha attır. Ruhlar, insanların karşısına çıktıklarında, sihirli elbiseler giyerler. Bu sebepten dolaydır ki, ziyaretçilerin elbiselerinde dikiş izleri yoktu. Ruhlar havada yürürler. Bu ruhla batıya doğru giderken, giderek daha yükseklerle çıkar ve yağmur bulutları arasına girerler. Genç adam Sarı Ejderhaydı. Bir fırtına çıkarabilir, üstelik dört adet yardımcısı olduğuna göre, fırtına çok şiddetli olacaktır. Başımıza bir kötülük gelmesin!"

Daha sonra Yin, yabancıardan birinin bahçe kapısından geçmeden önce, şemsiyeyi ters çevirdiğini anlatır. kadın "Bu iyiye işaret" der. Sonra tekrar uzanır ve gözlerini kapatır: "Uykuya ihtiyacım var" diye mırıldanır; "Çok yaşıyım!"²²

Bu arada çok sayıda bulut gökyüzünde toplanıyordu ve Yin bütün gece oturmaya karar verdi. Wu da aynı şeyi yapmak için izin istedi; babası razı oldu. Sonra Wu, sarı bir fener yaktı, büyükannesinin kendisi için yaptığı sarı bir elbise giydi, tütsü yaktı ve eski sarı bir kitaptan sihirli sözcükler okuyarak oturmaya başladı²³.

Güneşin ışıkları yavaş yavaş etrafı aydınlatırken, fırtına bütün şiddetiyle patladı. Wu, hemen sarı kitabını kapatarak bir pencereye koştu. Gökğürültüsü gürledi, şimşekler çaktı ve yağmur seller halinde yağdı, ve kabaran sular dağlardan aşağıya aktı. Az sonra, nehir kabardı ve sular, düz alanları silip süpürdü. Sığırlar azgın sularla çevrili adalar haline gelen tümseklerde toplandılar.

Yin, evlerinin de yağmur suları tarafından sürüklenebilece-

ğinden çok korktu ve dağlara kaçabilmeyi istedi.

Gece, küçük kulübe tamamen sularla çevrilmişti. Ağaçlar devrilmiş ve sürüklenmişti. "Şu anda kaçamayız" diye yakındı Yin.

Wu, herhangi bir tepki göstermeden sessizce oturdu. Babası "Bütün bunlar hakkında ne düşünüyorsun?" diye sordu.

Wu, yabancılardan birinin şemsiyeyi ters çevirdiğini hatırlattı ve ekledi: "Ejderha genç uzaklaşmadan önce 'Yarın tekrar geleceğim' demişti".

Yin elleriyle yüzünü kapatarak yakındı: "Gerçekten geldi."

wu şöyle dedi: "Biraz önce ejderhayı gördüm. Gülüryüzüne doğru bakarken, büyük kukuletasını evimizin üzerine yaydı. Şimdi bizi koruyor."

"Yazık! Düş görüyorsun oğlum"

"Dinle baba, çatıya hiç yağmur düşmüyor".

Yin dikkatle dinledi. Sonra şöyle dedi: "Doğru söylüyorsun oğlum. Bu gerçekten büyük bir mucize":

Wu "Dün, ejderhayı hoş karşılanan iyi oldu dedi.

"İlk önce seninle konuştu oğlum: ve sen 'Gir' diye cevap verdin.

Ah, ne kadar akıllısın. Çok büyük bir adam olacaksın.

Fırtına yatışmaya başladı ve Wu, babasını yatıp uyuması için ikna etti²⁴.

Fırtına ve su baskını çok zarara yol açmıştı; çok sayıda insan ve evcil hayvan can vermişti. Vadinin ağzındaki köyde, sadece birkaç ev ayakta kalmıştı.

Yağmur öğlen saatlerinde kesildi. Sonra güneş ortaya çıktı ve sular çekilmeye başlarken, güneş ışı ışı parlardı.

Wu dışarı çıktı ve her zamanki gibi, bahçe kapısında oturdu. Bir süre sonra, sarı renkli gencin, yanında dört yardımcısıyla birlikte batıdan geldiğini gördü. Yakına geldiğinde, Wu eğildi. Genç atını durdurdu ve

"Bugün geri döneceğimi söylemişim" dedi.

Wu öne doğru eğildi.

Genç "Fakat bu sefer, bahçeye girmeyeceğim" diye ekledi.

Wu, saygıyla "Nasil isterseniz" dedi.

Sonra, genç ejderha, atının boynundan aldığı tek bir pulu, çocuğa verdi ve şöyle dedi. "Bunu sakla, seni hep hatırlayacağım."

Sonra, uzaklaştı ve gözden kayboldu.

Çocuk tekrar eve girdi. Babasını uyandırdı ve şöyle dedi: "Fırtına dindi, ejderha havuzuna geri döndü"²⁵

Yin oğlunu kucakladı ve beraberce yaşlı kadına haber vermeye gittiler. Kadın uyandı, doğruldu ve kendine anlatılanların hepsini dinledi. Ejderha gencin tekrar görünüp, Wu ile konuştuğunu öğrenince, sordu: "Gitmeden önce sana birşey verdi mi?"

Wu, küçük tahta bir kutuyu açtı ve kadına ejderhanın atından alınan pulu gösterdi.

Bu kadının çok hoşuna gitmişti ve "İmparator seni arattırduğunda senin için herşey iyi olacak" dedi.

Yin bu sözleri duyunca şaşırıp, bağırdı: "İmparator neden oğlumu ararsın?"

Yaşlı kadın tekrar yatarken "Göreceksin" diye cevap verdi:

Çok geçmeden İmparator su basan vadiye gerçekleşen büyük mucizeyi duydu. Dağlarda barikatlar yapan insanlar, fırtına süresince Yin'in evine hiç yağmur düşmediğini görmüşlerdi. Böylece majesteleri, vadiye habercilerini gönderdi. Bunlar, Yin'den, Wu'yu da yanına alarak, kendileriyle beraber saraya gelmesini istediler.

İmparatorun huzuruna getirilince, Yin olan biten herşeyi anlattı. Sonra majesteleri, ejderha atından alınan pulu görmek istedi.

Wu, kutuyu açarken, karanlık basmak üzereydi ve pul öyle ışıltıyla parladı ki, taht odasını, dolunaydaki kadar parlak bir şekilde aydınlattı.

İmparator "Wu burada kalacak ve büyücülerimden biri olacaktır. Sarı Ejderha ona çok fazla güç ve bilgelik bağışlamıştır".

Böylece Wu'nun krallıkta yüksek rütbeye sahip olması söz konusu oldu. Ejderha atından alınan pulun yardımıyla, büyük mucizelerin gerçekleşebileceğini keşfetti. Hastalıkları tedavi etti ve İmparatorun ordularının zaferler kazanmasını sağladı.

Bununla beraber, Wu, olayları önceden haber verebildiği için ünlü bir peygamber ve büyücü haline geldi.

Çiftçinin oğlu, büyüdükçe çok zengin ve güçlü oldu. Kraliyet sarayının yakınında, onun için büyük bir ev inşa edildi ve oraya büyükannesiyle babasını da yerleştirdi. Sonra hep beraber, ömürlerinin sonuna kadar mutluluk içinde orada yaşadılar.

Böylece, Yin'in oğlu Wu, nehir vadisinde büyük zarara yol açan ve pek çok can alan gökgürültüsü ejderhasının kendine yaptığı yardım sayesinde büyük bir adam olur.

Bu hikayeden, Çin ejderhasının, bazı yazarların belirttiği gibi, her zaman "yararlı bir tanrı" olmadığı sonucu çıkarılabilir. Pek çok diğer tanrı gibi, o da, hem bir yok edici, hem de bir koruyucudur.

8. BÖLÜM

DENİZİN ALTINDAKİ KRALLIK

Uzak Doğu'nu Ejderha-Tanrısının Kayıp Adası-Yeraltı Dünyasını Ziyaret Eden Rahibin Hikayesi-"İnci Prensesi" Uzak Doğu Ejderhası-Onun İnsan Aşığı-Bir Hint Paraleli-Eski Mısır Hikayesindeki Ejderha Adası-Osiris'in Yeraltı Dünyası-İskoçya ve Fiji'deki Kayıp Adalar-Babil'lilerin Mücevher Ağacı Bahçesi-Uzak Doğu'daki Sihirli Kılıç Arayışı-Töton ve Kelt Efsanelerinin Paralellikleri-Japon "Excalibur"u, "Kusanagi Kılıcı"-Uzak Doğu Deniz Tanrısının Şehri-Mücevher Ağacı Bahçesine Japon Bakışı-Silah Canavarları-Sihirli Kılıçların Yıldız Ruhları-Ejderhaya Dönüşen Kılıçlar-Ejderha Mücevherleri-Ejderha Dönüşümleri.

Ejderha kralının Sarayı, derin bir dağ mağarası ya da ejderhaların koruduğu kuyulardan geçilerek girilebilen Yeraltı Dünyasındadır. Bazı Çin hikayelerinde, ejderha sarayı, Doğu Denizi'ndeki uzak bir adanın hemen altındadır. En sakin günlerde dahi,kayalık sığılıklarında dev dalgaların bulunduğu bu adaya kolayca ulaşılamaz. Suların yüksek olduğu zamanlarda, tamamen sularla kaplıdır ve görünmez. Büyük tekneler, mürettebatları, deniz tanrısının sarayının yakınlarında olduklarından habersiz şekilde, bu adanın yanından ve hatta üzerinden geçip gidebilirler.

Bazı geceler, adanın üzerinde kırmızı bir ışık yanar. Millerce uzaktan görülebilir ve canlı ışınları, cennetlerde yansıyabilir.

Bir Japon hikayesinde, adadan, "doğan güneşe benzeyen, parıldayan kırmızı bir kütle" olarak sözedilir. Hiçbir denizci ona yaklaşmaya cesaret edemez.

Bir zamanlar, bir gece vakti, dağlardaki derin bir mağaradan

geçerek ejderha kıralın sarayına ulaşan bir rahip vardı. Ejderha ya ibadet etmek onun için dinsel bir istekti ve kendisini koruyan duaları okuyarak karanlığın içinde ilerledi. Yol uzun, karanlık ve çetindi, fakat en sonunda, uzun bir mesafe kat ettikten sonra, önünde bir ışık gördü. bu ışığa doğru yürüdü ve mağaradan çıkar çıkmaz kendini yeraltı dünyasında buldu. Üzerinde, gece güneşinin aydınlatığı açık, mavi bir gökyüzü vardı. Mücevherler ve çiçeklerle parıldayan bir bahçenin ortasında güzel bir saray gördü ve adımlarını oraya doğru yöneltti. Perdeleri rüzgarda hışırdayan bir pencereye ulaştı. Bunun, parıldayan incilerden oluşan bir yığın olduğunu farkettili. Bu perdenin arkasına dikkatle bakınca, mücevherlerden oluşan bir masa gördü. Bu masanın üzerinde Budistlere ait bir kitap bulunuyordu.

Etrafa merak ve hayranlıkla bakarken, rahip bir ses duydu. "Kim yakına geldi ve neden geldi?"

Rahip alçak bir sesle adını söyleyerek ve ibadet etmek istediği ejderha kralı görmeyi arzuladığını belirterek cevap verdi.

Daha sonra, ses cevap verdi: "Burada hiçbir insan gözü bana bakamaz. Geldiğin yoldan geri dön. Sana, mağaranın ağzından belli bir uzaklıkta görüneceğim.

Rahip boyun eğdi ve geldiği yoldan, insanların dünyasına geri döndü. Sesin kendisine söylediği noktaya gitti ve kutsal yazılar okuyarak, orada bekledi. Az sonra yer sallandı, kırmızı bir başlık ve elbise giymiş olarak ejderha kral, bir insan görünümünde ortaya çıktı. Rahip ona ibadet etti, sonra ejderha gözden kayboldu. Bu kutsal noktada, daha sonra bir tapınak inşa edildi.

Bir zamanlar ejderha kralın "Verimli İnci Prensesi" adındaki kızı, yakışıklı bir Japon gencine aşık olmuştu. Sakin bir yaz günü, genç adam, kutsal bir ağacın altında oturuyordu ve görünüşü, bir ejderha kuyusunda yansiyordu. Prenses, gencin önüne çıktı ve kalbine doğru bir aşk büyüsü gönderdi. Genç, prensesin güzelliğiyle büyülenmişti. Prenses, onu ejderha kıralın sarayına doğru götürdü. Orada onunla evlendi ve üç yıl boyunca birlikte yaşadılar. daha sonra genç adam, insanların dünyasına dönme arzusu duymaya başladı. Prenses, boş yere, onun sarayda kalması için yalvardı. Bununla beraber, adamın

kalbinin, Yeraltı Dünyasındaki krallığı terketmek için yanıp tutuştuğunu anlayınca, ona eşlik etmeye razı oldu. Adam, bir *Wanînin* (timsah şeklinde bir ejderha) sırtında denizi geçti. Prenseste ona eşlik etti ve genç adam onun için deniz kıyısında bir ev inşa etti.

"Verimli İnci Prensesi" anne olmak üzereydi ve genç adamın, çocuk doğana kadar kendisine bakmamaya söz vermesini sağladı. Ancak adam bu sözünü tutamadı. Merakına yenilerek, prensesin odasına gizlice baktı ve karısının bir ejderha biçimine girdiğini gördü. Çocuk doğar doğmaz prenses öfkeyle oradan ayrıldı ve bir daha kocası onu hiç görmedi.

Daha sonra da belirtileceği gibi, bu hikaye, Melusina efsanesinin, bir diğer Uzak Doğu sunumudur.

Bu hikayenin bir Hint sunumunda, kahramanın, bir gemi kazasında hayatta kalan tek insan olan ve denizin ortasındaki küçük bir adaya yüzen bir denizci olduğu anlatılır. Kıyıya ulaştığında, yiyecek aramaya başlar, fakat güzellikleriyle gözlerini kamaştıran ağaçların ve çalıkların, meyve yerine güzel mücevherlerle dolu olduğunu farkeder. Yine de, en sonunda, meyveli bir ağaç bulur. Bunlardan yer ve çok mutlu olur. Daha sonra bir kuyunun yanında oturur. Kuyunun sularından içmek için eğildiğinde, Yeraltı Dünyası bütün güzelliğiyle gözlerinin önüne serilir. Kuyunun dibinde, aşk dolu gözlerle ona bakan ve kendisini çağıran sarışın bir deniz kızı oturmaktadır. Hemen kuyuya atlar ve kendini parıltılı Okyanus Krallığı'nda bulur. Deniz kızı, kraliçedir ve onu kendisine koca olarak almıştır. Ona büyük zenginlikler vaad eder, fakat altından yapılmış ve mücevherlerle süslenmiş bir Apsara¹ heykeline dokunmasını yasaklar. Ancak adam, bir gün heykelin sağ ayağına dokunur. Ayak, aniden ileri doğru fırlar ve öyle güçlü vurur ki, adam denizi geçerek, kendini ait olduğu kıyılarda bulur².

Bu cins hikayelerin en eski sunumuna, Mısır'da rastlanır. Petrograd'da Zaviye koleksiyonunda, bir papirüste korunmuş ve genellikle, Onikinci Hanedan (İ.Ö.2000) dönemine ait olduğu söylenmiştir. Bir denizci, bir deniz kazasından hayatta kalan tek insan olduğunu anlatır. Bir odun parçasına tutunmuş

ve bir adaya yüzmüştür. Yorgunluktan kurtulup kendine gelince, yiyecek aramaya başlar. "Orada, incir ve üzüm, şifalı otların bütün çeşitleri, her cins kavun, çekirdeksiz meyveler ve hububat, balık ve kuş bulur." Daha sonra, "ağaçlar sallanırken ve yer hareket ederken", "gökgürültüsününkine benzer" bir ses duyar. Adanın efendisi yaklaşır. O, "Otuz kol boyu uzunluğunda, iki kol boyundan uzun sakalı olan; vücudu altınla kaplı ve gerçek lapis-lazuli renginde "insan başlı bir yilandır.

Hikayenin devamında, denizci, yılanın misafiri olur, yılan onunla konuşur ve ailesiyle tanışır. Adanın "dalgaların arasından yükseldiği ve tekrar batacağı" belirtilir. Bir süre sonra, denizci, oradan geçmekte olan bir tekne tarafından kurtalır³. Bu eski Mısır hikayesi, daha önce anlatılan Çin ve Hint sunumları da birleştirmektedir. Mavi yılan, Çin ejderhasına çok benzer; kaybolan ada, Mısır ve Çin'de ortaktır. Mısır'dan gelen diğer pekçok şey gibi, adanın da bir hikayesi vardır. Eski denizciler, onu okyanusa taşımadan çok zaman önce, Güneş ve Osiris mezheplerinin birbirine karışmış mitolojilerinde kendini göstermiştir. Horus, Set'ten, Nil nehrindeki yeşil bir adada saklanmıştı. Orada, bir yılan tanrı tarafından korunmuştu. Babası Osiris, Yeraltı Dünyasının yargıç'ı ve yöneticisi idi ve Nil tanrısı ve derinliğin ejderhası gibi, bir yılan biçimindeydi. Okyanustaki Çin ejderhası adası ile ilgili kırmızı ışık, üzerinde, "Horus'un yeşil yatağı", yeşil gece güneşinin yüzdüğü Yeraltı dünyasının Nil nehrinden yükselen bir güneş tanrısının ve gecenin güneş tanrısı olan babası Osiris'in bir biçimi olan Kırmızı Horus'u hatırlatmaktadır.

Osiris'in yeraltı dünyası fikrinin, Japonya ve İngiliz Adaları gibi çok uzak bölgelere yayılmış bulunan "Dalgalar altındaki ülke" ve "Denizler altındaki Krallık" gibi hikayelere kaynaklık ettiği anlaşılmaktadır. Cennet'te yüzen yeşil adaya, İskoç Gal halk hikayelerinde rastanır. Fiji'de yerliler, insanların yaklaşması durumunda gözden kaybolan bir adadan sözediler⁴.

Bazı Çin efsanelerinde, Mısır düşünceleri, Babil düşüncelerine karışır. Ejderha kral hikayesindeki, derin bir mağaradan geçerek Yeraltı Dünyası'na ulaşan rahip, insanların "kartal gibi,

gençliklerini yenilemelerini" sağlayan "Hayat Bitkisi"ni aramaya giden Gilgamesh tarafından takip edilmiştir⁵. Gilgamesh, Mashi Dağı'ndaki mağaraya girdi ve gece karası derinliklerinden geçtikten sonra, Hint hikâyesindeki adada olduğu gibi, ağaçların, meyve ve çiçek yerine, değerli taş salkımlarıyla dolu olduğu, deniz kenarındaki bir bahçeye ulaştı. Bu parıltılı bahçenin ortasında, kendisine, atası Pir-naphishtum (Utanapishtim)'un yaşadığı adaya nasıl ulaşabileceğini öğreten tanrıça Sabitu'nun sarayını gördü. Esas olarak, Gilgamesh, en eski Sümer yazıtlarında Gishbilgamesh olarak anılan bir tanrıdır⁶.

Hintli Hanuman (maymun tanrı), benzer şekilde, "*Ramayana*"nın kahramanı Roma'nın karısı olan Sita'yı uzaklara götüren canavar Ravana'nın oturduğu yere, Lanka'ya, bir casus olarak giderken, derin bir mağaraya girer. Büyük Alexander efsanesinde de, benzer bir hikâye anlatılır. Yine benzer özelliklerde Batı Avrupa hikâyeleri vardır. Hercules, Hesperian bahçelerinde yetişen altın elmaları arar⁷. Bazı Uzak Doğu hikâyelerinde, kahraman, bir ot yerine, bir kılıç arar. Eski bir Gal deyişi "Her silahın kendi canavarı vardır" der. Aynı inanç, ejderhaların bazen silahların biçimine büründükleri Çin'de ve göksel silahların ruhlarının Arjuna ve Rama gibi kahramanların önüne çıktığı Hindistan'da da yaygındır⁸. Saxo Grammaticus'un anlattığı gibi⁹, Töton Balder hikâyesinde kahraman, tanrı Miming (Mimer) tarafından bir Yeraltı Dünyası mağarasında saklanan ve buradan alınan bir kılıçla öldürülür. Kılıca sahip olan Hother, "bir ölümünün seyahat etmesinin çok zor olduğu" bir yoldan gider.

İskandinav sunumunda, kılıcın yerini bir şifalı ot alır -tıpkı, Çin ejderha otu ve Babil "Hayat Bitkisi" gibi. Kral Arthur'un kılıcı *Excalibur*, göl tanrıçasından (bir İngiliz "Naga"sı) alınmış ve ölmeden önce göle atılmıştı:

Ve Excalibur kılıcı parladı ve düştü:
Ama tam yüzeye dalarken, bir kol kalktı.
Beyaz ipek kumaşa sarınmış, mistik ve harika,
Ve onu kabzasından yakaladı ve üç kez savurdu.
Ve onu gölün altına doğru çekti¹⁰.

Japon'ların meşhur Kusanagi kılıcı hikayesi, Asya ve Avrupa'nın silah efsaneleri arasında bir Uzak Doğu bağlantısı kurar. Bu hikayede, bu sihirli kılıcın, Japonya'nın imparatorluk ailesinin sahip olduğu üç hazineden biri olduğu ve onu kullanan savaşçının, bir ordunun tamamına karşı koyabildiği anlatılır. Bir deniz savaşında, kılıcı, çocuk imparator Antoku Tenno taşımıştır. Kılıcı kullanmakta maharetli değildi, ve düşmanın zaferi kazanacağı görüldüğü anda, çocuğun büyükannesi Nuno-ama, onu kollarıyla kavrayarak denize atladı.

Aradan uzun yıllar geçtikten sonra, İmparator Go Shirakawa imparatorluk tahtına oturunca, barbar düşmanları ona savaş ilan ederler. İmparator öfkeyle ayağa kalkar ve Kusanagi kılıcını ister. Kamo tapınağında, güven içinde saklandığına inanılan, kılıç aranır. Ancak İmparatora kılıcın kaybolduğu söylenir, bunun üzerine imparator, kılıcın nerede olduğunun bulunması ve tekrar nasıl elde edilebileceğinin araştırılması için törenler düzenlenmesini emreder. Kısa bir süre sonra, bir gece, İmparator bir rüya görür. Rüyasında yüzyıllar önce ölmüş olan kraliyet ailesinden bir hanım, imparatorun önüne çıkmış ve Kusanagi kılıcının, ejderha kral tarafından, denizin altındaki sarayında saklanmakta olduğunu söylemiştir.

Ertesi sabah İmparator, rüyasını başbakanına anlatır ve Dan-no-una'da oturan iki kadın dalgıç Oimatsu ve kızı Wakamatsu'nun denizin dibine dalmak ve kılıcı getirmek için görevlendirilmeleri emrini verir.

Dalgıçlar görevi üstlenirler ve çocuk imparator Antoku Tenno'nun okyanusta boğulduğu yere kadar bir tekneyle getirilirler. Burada dini bir tören yapılır ve anne ile kızı denize dalarlar. Tekrar görünene kadar bütün birgün geçer. Tekneye çıkar çıkmaz, denizen dibinde harika bir şehri ziyaret ettiklerini söylerler. Şehrin kapıları, dalgıçlar içeri girmek istediklerinde parıldayan kılıçlarını çeken sessiz nöbetçiler tarafından korunmaktadır. Orada saatlerce beklemeye mecbur edilmişler ve daha sonra kutsal bir adam ortaya çıkarak onlara ne aradıklarını sormuştur. Kusanagi kılıcını aradıklarını söylediklerinde, adam onlara, şehre Buda'nın yardımı olmaksızın giremeyece-

ğini söylemiştir.

İmparatorun başbakanı: "Şehir, denizin tanrısının şehridir" der. Oimatsu ona: Orası çok güzel. Duvarlar altından ve kapılar incilerden yapılmış. Şehrin duvarlarının üzerinde, değerli taşlar gibi parıldaayan, çok renkli kuleler görünüyordu. Kapılardan biri açıldığında, sokakların gümüşten ve evlerin inciden yapılmış olduğunu farkettilik" diye karşılık verir.

İmparatorun başbakanı: "Ben de bu şehri ziyaret etsem iyi olur" der. Teknenin yanından aşağıya bakıp içini çekerek "Karanlıktan başka birşey göremiyorum" der.

Oimatsu şöyle devam eder: "Dalıp, denizin dibine ulaştığımızda, bir mağara gördük ve içine girdik. Koyu bir karanlık hakimdi, ama biz yürüdük, yürüdük, üzerinde safir kadar mavi bir gökyüzünün uzandığı güzel bir düzlüğe varana kadar, el yordamıyla ilerledik. Orada yetişen ağaçlar, yaprakların arasında parıldaayan gözkaşaştırmacı mücevher salkımları ile doluydu."

Başbakan, "Onları koparmak için istek duymadınız mı?" diye sorar.

Oimatsu ona "Her ağaç zehirli bir yılan tarafından korunuyordu ve onlara dokunmaya cesaret edemedik" diye cevap verir.

Ertesi gün, dalgıçlara, Kamo tapınağının başrahibi tarafından sutra büyüleri verilir.

Tekrar denize girerler ve ertesi sabah geri döndüklerinde, şehri ziyaret ettiklerini ve görünmez nöbetçiler tarafından korunan, ejderha kralın sarayına ulaştıklarını söylerler. İki kadın, saraydan dışarı çıkıp, kabukları bir ejderhanın pulları gibi parlayan bir çam ağacının altında beklemelerini emrederler. Önlerinde bir pencere vardır. Pancurlar, güzel incilerden yapılmıştır ve odanın tam içini görebilecekleri kadar yukarı çekilmişlerdir.

Sarayın hanımlarından biri "pencereden içeri bakın" der.

Kadınlar bakarlar. Odada, ağızda bir kılıçla birlikte güçlü bir yılan görürler. Gözleri, güneş kadar parlaktır ve kan kırmızısı bir dili vardır. Kıvrımları arasında, küçük bir oğlan çocuğu derin bir uykudadır¹¹.

Yılan etrafına bakar ve kadına hitap ederek şöyle der: "Bu-

Kaplumbağa ve Yılan

Uzun Ömrür Meyvelerinin Toplanması

raya, Kusanagi kılıcını almaya geldiniz, fakat ben onu sonsuza dek koruyacağım. O, Japon imparatoruna ait değildir. Yıllar önce, Hi nehrinde oturmaya giden bir ejderha prens tarafından, bu saraydan alınmıştı. Bir japon kahramanı tarafından öldürülmüştü¹². Bu kahraman, kılıcı taşıdı ve onu İmparatora sundu. Aradan pekçok yıl geçtikten sonra, bir deniz-ejderhası, bir prensesin biçimine büründü. Daha sonra Japon prensinin gelini oldu ve o kadın, Dorı-no-una savaşında beraberce denize atıldığı çocuk imparatorun büyükannesiydi. Bu çocuk, şimdi benim kıvrımlarımda uyuyor."

Japon İmparatoru, ejderha kralın mesajını öğrenince çok üzülür. "Yazık! Eğer Kusanagi kılıcını ele geçiremezsem, barbarlar, savaşta benim ordumu yok edecekler" der.

Daha sonra bir büyücü, İmparatora, ejderhayı kılıç vermeye mecbur edecek güçlü bir büyü bildiğini söyler. İmparator bunun üzerine, "Eğer işe yararsa, seni bir prens mertebesine yükseltirim" der.

Büyü işe yarar; kadın dalgıçlar Deniz Altındaki Krallığa giderler ve kılıcı alarak İmparatora getirirler. İmparator kılıcı savaşta kullanır ve büyük bir zafer kazanır.

Daha sonra kılıç bir kutuya yerleştirilip Atsuta tapınağına teslim edilir. Kılıç, orada, Kore'li bir rahibin onu götüreceği ana kadar, uzun yıllar boyunca kalır. Ancak, Kore'li rahip ülkesine gitmek için okyanusu geçerken, büyük bir fırtına patlar. Teknenin kaptanı, bunun sıradan bir fırtına değil, bir tanrı tarafından kopartılan bir fırtına olduğunu anlar ve şöyle der: "Bu gemide kim, Okyanus'un ejderha kralını taciz etti?"

Bunun üzerine Kore'li rahip "Bir barış hediyesi olarak, kılıcımı denize atacağım" der.

Dediğini yapar ve fırtına hemen kesilir.

Ejderha kral, kılıcın, Kore'linin onu çaldığı tapınağına geri yerleştirilmesini sağlar. Orada bir yüzyıl boyunca kalır. Daha sonra, kılıç, tekrar deniz altındaki ejderha-tanrının Krallığındaki sarayına geri getirilir.

Doğüstü güçlere ya da sihire sahip kılıçlara, ejderha tanrıların ruhlarıyla sahip olunurdu.

Tsin Hanedanının kitaplarındaki bir Çin hikayesine göre, bir zamanlar, bir astrolog, yıldızların arasında, iki sihirli kılıcın ruhunun parıldadığını ve bunların, daha önce gizlendikleri noktanın tam üzerinde bulduklarını keşfetmişti. Bunları aramaya başlayanlar, yerin oldukça diplerinde, ışıldayan taştan bir sandık buldular. Sandığın içinde, üzerlerinde, ejderha tanrılara ait olduklarını belirten yazılar bulunan iki kılıç bulundu. Kılıçlar, sandıktan çıkarılır çıkarılmaz onlara ait yıldız ruhları gökyüzünden kayarak kayboldu.

Bu ejderha kılıçları, uzun süre, insanlar tarafından alıkonamazlar. Ruhlar tarafından alınıp uzaklara götürülen ve hatta buldukları yerden kendi kendilerine nehirlere ya da okyanusa sıçrayan ve suya değer değmez ejderha biçimine giren kılıçlar hakkında hikayeler anlatılmaktadır¹³.

Benzer şekilde, ejderha mücevherleri, gerek güzel genç kızlar gerekse kurnaz yaşlı adamlar gibi insan biçimlerine giren ejderhalar tarafından alınıp götürülebilirdi.

Ejderhaların insan, hayvan ya da insan sesiyle konuşan balık şekline girmeleri, insanlar için bir şanstı. Çünkü, Ejderhalar kızgın olduklarında ya da yanlış yapılan bir şeyin intikamını almak istediklerinde şekillerini değiştiremezlerdi. Bundan dolayı, biçim değiştirmiş bir ejderha, oldukça zararsız sayılırdı.

9. BÖLÜM

KUTSAL ADALAR

Adalar Üzerindeki Ruhlar-Çin, Eski Mısır, Babil vs.deki Hayat Kuyuları ve Hayat Ağaç ya da Bitkileri-Adalara Nasıl Ulaşıldı- Okyanus Kaplumbağası-Bir Devlin Balıkçılığı-Fusang'ın Esrarı-Kadınlar Adası-Masallarda anlatılan adaların arayışı-Çin ve Japon Hikayeleri-Denizcilik nasıl hareketlendi-Columbus ve Eden-Polinezya, Seylan, Amerika ve İskoçya'daki Hayat Suyu-Yüzen Ada Delos-Atlantis ve Talih Adaları-Kelt Ada Cenneti-Hayat Gıdası olan elma ve fındıklar-Cennet Amerika-Hint Yaşam Lotüsü-Mücevher Ağaçları ile Budist Cenneti-Çin ve Yunanistan'daki Pırlanta Vadisi efsanesi-Şans mücevherleri ve ölümsüzlük.

Mısır'lılar, Hintliler, Fijililer ve diğerleri gibi, Çin'liler ve Japon'lar da, daha önce gösterildiği gibi, okyanusun yılan tanrısı ya da ejderha tanrısı ile ilgili yüzen ve kaybolan bir adanın varlığına inanmışlardı. Doğu Denizinde bir yerlerde ulaşmanın ve üzerinde yerleşmenin çok zor olduğu bir takım adalar olduğuna da inanmışlardır. Bu inanç esas itibariyle eski Yunan yazarlarının "Kutsanan Adalar" ya da "Şanslı Adalar"ına yakından benzemektedir. Okyanusun ötesindeki diğer ünlü ülkelerde de bu gibi belirsiz inançlar hakimdir.

Bazı yerli hikayelerinde, bu kutsal Çin adalarının sayısının beş olduğu ve adalarının Tai Yü, Yüan Chiao, Fang Hu, Ying Chou ve P'eng-lai olduğu; diğer bazı hikayelerde de sayının dokuz ya da on ya da sadece üç olduğu anlatılır. Bazen de tek bir adanın varlığından söz edilir; okyanusta ya da Sarı Nehir'de, ya da Milky Way nehrinde olabileceği düşünülüyordu.

Çin efsanesinde, adalar, ölümsüzlüğü elde etmiş olanların

ya da tekrar yeryüzünde hayata dönebilmek ya da daha üst bir varlık mertebesine çıkmak üzere uzun süre mutluluk içinde kalabilecekleri Cennetlerine gidenlerin oturdukları yer olarak tanınmıştı.

Bu adalarda hayat kuyuları ve hayat otları ağaçları bulunduğu ilgi çekici notlar arasındadır. Ruhlar, varlıklarını sürdürülebilmek için, suyu içerler ve ağaçların meyvelerini ve otları yerler. Bir Çin "hayat bitkisi", *li chih* yani "ölümsüzlük mantarı"dır. Çin yeşim taşı süslemelerinde kendini uzun ömürlülüğün sembolü olarak gösterir. Laufer "bu mantarın bir *Agaric* cinsi olduğunu ve yeryüzündeki gaz ve buharları emdiği için yararlı kabul edildiğini" yazmıştır. *Li Ki* adlı eserde (I.cilt,shf.643) yenilebilir bir bitki olarak anılmıştır. İyi şans getiren müthiş bir bitki olarak, İ.Ö.109 yılında, Han Hanedanı zamanında ortaya çıkmış ve ilk kez İmparatorluk Sarayı Kan-ts'üan'da filizlenmişti. İmparator, bu olayı bir fermanla duyurmuş ve imparatorlukta, tekrar eden suçlar hariç, genel af ilan etmişti. Bu kutsal bitki adına aynı yıl içinde bir marş bestelenmiştir¹.

Kırmızı bulut otu gibi, *li chih* de, ejderha tanrıyla oldukça yakından ilgilidir.

Burada, bir cennet adasına olan inancın, Çin'de "kendiliğinden mi ortaya çıktığı", yoksa eski Çin'lilerin bu inancı, işgalcilerden ya da ticari ilişkiler kurdukları insanlardan mı edindikleri sorusu ortaya çıkmaktadır. İ.Ö. dördüncü yüzyıl kadar eski zamanlarda, bir Çin'li kaşifin, Doğu Denizinde Cennet adası ya da adalarını aramak üzere bir yolculuğa çıktığı konusunda kanıtlar vardır. Ancak bu adaya olan inancın tam olarak ne zaman ortaya çıktığı ve yaygın hale geldiği bilinmemektedir.

Kökeni konusundaki sorunla ilgili olarak, Eski Mısır piramit yazıtlarında bulunan kanıtlar, özellikle çok ilginç ve önemlidir. İ.Ö.2500 yıllarına kadar eski dönemlerde, "merhum kral, Re krallığında (cennet), gidasını, Kurbanlar Alanının ortasındaki esrarengiz adadaki hayat ağacından elde etmeyi ummuştu". Piramit yazıtlarına göre, öldükten kısa süre sonra, kralın ruhu "Sabah Yıldızı"nın eşliğinde adayı aramaya başladı. Sabah Yıldızı, Dewat'ın Horus'u ile tanımlanan, bir güneş tanrısı olan,

parlak yeşil renkli bir şahindi. Ruhun arayışı hakkındaki Mısır hikayesi şu şekilde devam eder. "Bu Kral Pepi.... üzerinde tanrıların kırlangıç uçuşları yaptıkları Kurbanlar Alanının ortasındaki büyük adaya gitti. Kırlangıçlar, ölümsüz yıldızlardı. Kral Pepi'ye, onun ve Sabah Yıldızının da hayat bulabilmeleri için, kendilerinin hayat buldukları yaşam ağacını verdiler. "(Piramit Yazıtları 1209-16) Uğursuz düşmanlar", kralı, kendisine sağlanan gıdadan mahrum edecek bir yol bulabilirlerdi..." Ölümsüzlük meyvesini korumak için büyüler yapıldı. "Piramit Yazıtlarında, bunların düşmana karşı en sık yöneltilenleri yılanlardı." Kusanagi kılıcıyla ilgili Japon hikayesinde, öteki dünyanın mücevher ağaçları, ejderhalar tarafından korunuyordu.

Eski Mısır Kralı Unis'e adanmış Piramit Yazıtlarında, tanrı Re ve Thoth'a (güneş ve ay) seslenen kutsal bir sesin "Kral Unis'i, sizin yediklerinizden yemesi ve sizin içtiklerinizden içmesi için yanınıza alın" dediği anlatılır. Büyük kuyu "Kral Unis'in havuzu" diye anılır². Kralın ruhu, ayrıca sadece gündüz değil gece boyunca da, güneş tansının teknesinde yolculuk eder ve Mısır gece güneşi yeşil olduğundan "Horus'un yeşil yatağı", Yeraltı Dünyasının Nil nehrindeki yüzen güneş adası fikri, Hayat Kuyusu ve Hayat Ağacı ile beraber olan ada fikriyle birleşmiştir. Breasted'in söylediği gibi, Piramit Yazıtlarında Gökyüzündeki öteki Dünya "sadece doğu değil, kesinlikle gökyüzünün doğusudur"³ Benzer şekilde, Çin'lilerin efsanevi adaları, efsane denizin doğusunda bulunmaktadır.

Mısır'lılar gibi, Sümerliler ve eski Babillilerin de kendi kutlanmış adaları vardı. Bu adalara efsanevi bir denizi aşarak ulaşan Gilgamesh, bu adalardan birinde, Ut-napishtim (Babil'in Noah'ı) ve karısının yaşadıklarını öğrenmiştir. Ut-napishtim, kahramanı, üzerinde şifalı suların aktığı bir pınar ve gençliği geri getiren sihirli bir bitkinin bulunduğu bir başka adaya gönderir. Gilgamesh: Ölümsüzlük Bitkisini bulur, fakat bir kaynaktan su içmek için eğildiğinde, bir yılan ileri doğru atılır ve otu onun elinden kapar, Bu yılan "Yeryüzü Aslanı"nın (ejderha) bir biçimidir⁴.

Gilgamesh efsanesi, İ.Ö 2500'lere uzanır. Bir Mısır'lının, Piramit Yazıtlarında kutsallaştığı gibi, bu efsanenin iki ana

özelliği vardır: bir adada bulunan Hayat Kuyusu ve Hayat Bitkisi ya da Ağacı. Zamanla, ada, halk hikayelerinin içine girer. Hiç şüphe yok ki, Mısırlı denizcilerin hikayesindeki kaybolan ada prototipi, zaten kullanılmıştı.

"Çin'in Herodot'u Ssü-ma Ch'ien'in *Shih Chi* (Tarihsel Kayıt) adlı eserinde, Profesör Ed. Chavannes⁵ tarafından tercüme edilen bir bölümde, üç adet Çin Kutsal adasının (*San, Shen, Shan*) adlarının P'eng-lai, Fang Chang ve Ying Chou olduğu belirtilir. Bu adalar, Chihli Körfezi'ndedirler, fakat ters rüzgarlar esmekte ve toplu Odysscus'un teknesinin Ithaca'dan sürüklenmesi gibi, gemileri sürüklemektedir. Bununla beraber, eski zamanlarda, pekçok kahramanın bu efsanevi adalara ulaşabildikleri ve ziyaret edebildikleri anlatılır. Bu kahramanlar, bu adalarda, altın ve gümüşten yapılmış saraylar gördüklerini ve buradaki beyaz adam ve kadınların, beyaz hayvanların ve beyaz kuşların Hayat Bitkisini yediklerini, Hayat Pınarının sularını içtiklerini anlatmışlardır. Ying Chou adasında, çok büyük yeşim taşları vardır. Suları, şarap gibi canlandırıcı olan bir dere, bir yeşim taşından dışarı akmaktadır. Adaya ulaşabilen ve bu sudan içebilenler, ömürlerini uzatacaklardır. Ufalanmış "ölümsüzlük mantarı" ile bu su karıştırılırsa, vücuda bin yıllık bir dayanıklılık sağlayacak bir yiyecek elde edilir.

Çin efsaneleri, bu Kutsal Adaları görebilen şanslı denizcilerin, onları, sanki ışıklı bulutlarla kaplanmış gibi, hayal meyal görebilmişlerdi. Tekneler çok yakına geldiğinde, adalar, tıpkı Gal hikayelerindeki efsanevi adalar gibi, dalgaların altına doğru batarak gözden kaybolmuşlardır.

Eski bir Taoist yazar olduğu söylenen fakat yazıları, ya da ona ait oldukları söylenen yazılar, İ.S. birinci ve ikinci yüzyıllarda taklit edilmiş olan Lieh Tze⁶, adaları, dünyanın bütün nehirlerinin ve Milky Way ırmağının aktığı Chihli körfezinin doğusundaki bu uçsuz bucaksız derinliğe yerleştirmiştir. Anlaşıldığı kadarıyla bu derinlik, doğu ufkunun (dünyayı çevreleyen denizin bir parçası) ötesinde bulunan Efsanevi Deniz'di. Eski Mısır yazılarına göre, bu deniz ya da gölün içine doğru, güneş tanrısının teknesinin üzerinde dolaştığı gökyüzü nehri akıyor-

du. Eski Mısır'lılarca, Nil nehrinin, gökyüzünün üzerindeki ve yeryüzünün altındaki sularla beslendiği düşünülüyordu. Osiris'in "yeni su"(suların yükselmesi) olarak doğumu ile ilgili olan, Piramit Yazıtları şöyle der:

Gökyüzündeki hayat suları gelir;
Yeryüzündeki hayat suları gelir.
Gökyüzü senin için yanar
Yeryüzü senin için titrer⁷.

Hindistan'da da, Ganges nehri, gökyüzünden aşağı dökülen kutsal Ganges tarafından beslenir.

Lieh Tze'nin Kutsal Adaları beş tanedir ve bu adalarda, vücutlarını şeffaflaştırarak ya da tıpkı yılanların derilerini atmaları gibi vücutlarını atarak ölümsüzlüğü kazanmış aziz bilgelerin beyaz ruhları oturmaktadır. Bu adalardaki bütün hayvanlar da, aynı şekilde beyaz ve dolayısıyla saf ve kutsaldır. Ruhların oturdukları yerler altın ve yeşim taşındandır ve kuru ve bahçelerdeki ağaç ve bitkiler, incilerle ve değerli taşlarla doludur. Mantardan ya da kokulu meyvelerden yiyenler, gençliklerine tekrar kavuşur ve adadan aclaya havadan uçarak gitme gücünü elde ederler.

Bir zaman adalar okyanusun akıntıları tarafından sürüklenmişler, fakat adalarda oturan Taoist bilgiler tarafından başvuru-
lan, Kainat'ı kontrol eden Herşeyin Efendisi, her bir adaya, sarılmayacak şekilde durmaları için başlarıyla destek olacak üç Atlas-kaplumbağası yaratmıştır. Altmış bin yılın sonunda bu kaplumbağalar başkaları tarafından serbest bırakılmıştır. Benzer şekilde Hint mitolojisinde, tanrı Vishnu'nun girdiği bir biçim olan, kaplumbağa Kurma, Süt Denizi'ne yerleştiği zaman Meru Dağı'na destek olur. Japon Yaratıcısı, tepesinde dört kollu bir tanrının oturduğu bir dünya-ağacını koruyan bir kaplumbağa biçimine sahiptir. Çin'de, kaplumbağanın, dinsel özellikleri vardır. Kaplumbağa kabuğu, değişmezliğin ve saray kuşaklarıyla kullanıldığında ritbenin bir sembolüdür. Kaplumbağa ayrıca, ilahlara tapınma amaçları için de kullanılmıştır⁸.

Uzak Doğu'da, çok büyük, efsanevi bir kaplumbağanın,

okyanusun derinliklerinde yaşadığına inanılır. Vücudunun ortasında bir tek gözü vardır. Her üç bin yılda bir, suyun yüzüne çıkar ve güneşi görebilecek şekilde sırt üstü döner.

Bir efsaneye göre, bir zamanlar, Kutsal Adaları koruyan Atlas-kaplumbağaları, oralarda gezen bir devin saldırısına uğrarlar. Hint tanrısı Vishnu ve Yunan Poseidon'un Evren'i üç adımda geçebilmeleri gibi, bu dev de, ülkeden ülkeye, okyanustan okyanusa çabucak geçebiliyordu. Lung-po dağlarından, efsanevi okyanusa ulaşması için bir ya da iki adım yeterliydi. Kutsal adalardan birindeki dağların tepesine oturdu ve oltasını derin sulara fırlattı⁹. Atlas kaplumbağalar onun tuzağının çekiciliğine karşı koyamadılar ve bunların altı tanesi kancaya takılıp yakalanınca, dev onları sırtına yükledi ve zafer kazanmış şekilde evine döndü. Bu kaplumbağalar, Tai yü ve Yüan Chiao adalarını koruyorlardı ve serbest kalan bu iki ada kuvvetli akıntılar tarafından kuzeye doğru sürüklendiler ve orada, buzların arasında sıkıştılar. Bu adalarda oturan beyaz yaratıklar, böylece, diğer üç ada Fang Hu, Ying Chou ve P'eng-lai de yaşayan diğer üç ada, kutsal dostlarından ayrılmış oldular. Bu ıssız bölgede kendilerini ne kadar yalnız hissettiklerini düşünmek bize kalıyor. Hiç şüphe yok ki, kuzeyin şeytanlarından çok çektiler. Dev ve kabilesi Kainatın Efendisi tarafından bu davranışı için, boylarının ve krallıklarının önemli ölçüde küçültülmesi ile cezalandırıldılar.

Anlatılan adalarda, beyaz azizler, Osiris'in Cennetindeki ruhların arpa, buğday ve hurma ekip yetiştirmeleri gibi, "ölüm-süzlük mantarı" yetiştirip topladılar. Osiris'in mısırı gibi, adanın mantarı çok bol filizlenir. Bu mantarın sadece gençliği yenileyen değil aynı zamanda ölünün hayatını da geri getiren bir gücü vardır. "Çin'in Herodot'u"nun belirttiğine göre, bir zamanlar mantar yaprakları adaların birinden, ana karaya, kuzgunlar tarafından taşınmış ve savaşta öldürülen savaşçıların yüzlerine bırakılmışlardı. Üç gündür ölü şekilde yatmalarına rağmen, savaşçılar hemen hayata dönmüşlerdi. "Hayat suyu" da, benzer şekilde tekrar canlandırıcı özelliklere sahiptir.

I.Ö. ikinci yüzyılda yaşamış olan ünlü büyücü Tung-Fang Shuo, kutsal adaların sayısının on olduğunu ve bunların beşer

adetten oluşan iki ayrı grup olduğunu söylemiştir. Uzak adalardan birinin adı Fu Sang'tır ve değişik batılı yazarlar tarafından, California, Meksika, Japonya ve Formosa ile tanımlanmıştır. Adı, "Eğilmiş Dut Ağacı Ülkesi" anlamına gelmektedir. Dutların çift çift yetiştikleri ve çok ağır oldukları söylenmektedir. her dokuz bin yılda bir, azizlerin yedikleri meyveler vermektedirler. Bu meyve, onların azizlik özelliklerini arttırmakta ve onlara, kutsal kuşlar gibi göklerde uçabilme gücü vermektedir.

Fu-Sang'ın ötesinde, vücudu kıllarla kaplı beyaz kadınların ülkesi vardır. Bahar mevsiminde, yıkanmak için nehre girer ve hamile kalırlar ve çocukları sonbaharda doğar. Başlarındaki saçlar öylesine uzundur ki, yerlere kadar uzanır. Göğüs yerine boyunlarının arkasında beyaz perçemleri ya da tüylü organları vardır ve buradan, çocuklarını besledikleri bir sıvı gelir. Bazı hikayelere göre, bu kadınların kocaları yoktur ve bir erkek gördüklerinde uçarlar. Bu arada bu kadınların kocalarının olduğunu savunan bir tarihçinin kayıtlarına göre, bir Çin teknesi, bir zamanlar, bir fırtına tarafından bu esrarlı adaya sürüklenmiştir. Mürettebat kıyıya çıkar ve kadınların Çin'dekilere benzediklerini, fakat erkeklerin başlarını köpeklerinkine benzediğini ve köpek havlaması gibi sesler çıkardıklarını görürler. Sonuç olarak sözü edilen adalar hakkındaki efsaneler, deniz gezginlerinin ulaştıkları, sakallı bir ırka ait çok uzaklardaki adalar hakkında anlatılan hikayelerle karışmıştır.

Dindar Çin İmparatorlarının, "ölümsüzlük mantarı"ni ele geçirmek amacıyla, Kutsal Adaların keşfi için pek çok girişimde bulduklarına ilişkin kayıtlar bulunmaktadır. Doğu Denizi'ne, mantarı bulup kraliyet sarayına getirmesi için keşfe gönderilen, Hsu Fü adındaki bir denizci, harika bir hikaye ile geri döner. Bir tanrının denizden çıktığını ve İmparatorun temsilcisi olup olmadığını sorduğunu söyler. Denizci "Evet, öyleyim" diye cevap verir.

Deniz tanrısı "Ne arıyorsun?" diye sordu.

Hsu Fü "İnsanların hayatını uzatacak güce sahip bitkiyi arıyorum" diye karşılık verdi.

Daha sonra tanrı, İmparatorun mesajcısına, getirdiği hedi-

yelerin, bu sihirli bitki için bir karşılık olamayacaklarını söyledi. Bununla beraber, Hsu Fü'nün, kendisi için gidip bitkiye bakmasını ve bu sayede İmparatorun, bitkinin gerçekten var olduğuna ikna olmasını istiyordu.

Daha sonra, tekne, Kutsal Adalara ulaşılan kadar güney doğu yönünde ilerledi. Hsu Fü'nün, baş ada, P'eng-lai'ye çıkmasına izin verildi. Adanın üzerinde, okyanusun ejderha kralının altın sarayı bulunuyordu. Orada, çok büyük ve vahşi görünümüne, pirinç bir ejderha tarafından korunan yeni toplanmış "ölümsüzlük mantarı" mahsüllerini gördü. Bununla beraber, Çin'e geri götürmek üzere tek bir yaprak bile elde edilemedi.

Dindar denizci, deniz-tanrısının önünde diz çöktü ve mantar karşılığında, İmparator'dan ne hediye istediğini sordu. Peng-lai'ye pek çok oğlan ve pek çok kızın gönderilebileceğini öğrendi.

Sihirli mantar için tanrı tarafından talep edilen bedeli öğrendikten sonra, İmparator, üç bin genç erkek ve bakireyle dolu olan bir filo tekneyi gönderdi. Hsu Fü, yolculuğun komutasını almıştı. Ancak, Çin'e bir daha geri dönmedi. Bazılarına göre, o ve yanındakiler, hala P'eng-lai'de oturuyorlar; diğerleri, onun çok uzaklarda, Japonya olduğu sanılan bir ülkeye ulaştığını ve orada, krallıkla yöneteceği bir devlet kurduğunu iddia ederler.

Diğer Çin İmparatorları da, benzer şekilde, masalarda anlatılan adaları keşfetmek için çok istekliydi ve pek çok deniz yolculuğu düzenlemişlerdi. Adaların keşfedilmesinde kendisine yardımcı olma konusundaki çabalarının boşuna olduğunun anlaşılması üzerine çılgına dönen bir kralın, yaklaşık beşyüz büyücü ve alimi öldürttüğü söylenir.

Bir başka İmparator, kendisinin kumanda ettiği bir deniz yolculuğu düzenlemiştir. herbir gemi askerlerle doluydu ve bu askerler, okyanusun ortasında, borular üfleyerek, davullar çalarak ve koro halinde bağıarak, okyanus tanrılarını rahatsız edip, ölümsüzlük Adaları'nın yerini ortaya çıkarmaları için, büyük bir gürültü kopardılar. Zamanla, bir aslan kafası ve 150 metre uzunluğunda köpekbalığına benzer vücuduyla, en korkunç şekliyle ejderha-tanrı ortaya çıktı. Anlaşıldığı kadarıyla

gemilerin daha uzağa gitmesine engel olmak amacıyla ortaya çıkan tanrının etrafının sarılması için, imparator filosuna emir verdi. Korkunç bir çatışma meydana geldi. Tanrıya karşı, binlerce zehirli ok fırlatıldı ve tanrı öyle kötü yaralandı ki, kanı 10.000 millik bir alanda denizin rengini değiştirdi. Fakat ölümlülerin bu zaferine rağmen, ölümsüzlük otunun yetiştiği ünlü adaya hiç ulaşılamadı. Aynı gece, imparator, rüyasında karşısına çıkan ejderha tanrıyla tek başına savaşmak zorunda kaldı. Uykuda olduğu için, bu, ruhların, vücudu terkettiğine inanılan bir ruhlar savaşıydı. İmparatorun ruhu kötü oldu. Ertesi gün, majesteleri yatağından kalkamadı ve yedi gün sonra öldü.

Japon hikayelerinde, P'eng-läi adası, Horaizan olarak anılır. Adada üç tane oda vardır ve Horai adlı baş dağın üzerinde Hayat Ağacı yetişmektedir. Bu ağacın, gövdesi ve dalları altından, kökleri ise gümüştendir ve mücevher yaprakları ve meyveleri vardır. Bazı hikayelerde şeftali, erik ve çam olmak üzere üç ağaç vardır. "Ölümsüzlük mantarı"ndan da sözedilir. Bu bitki, bu kutsal ağaçların, özellikle de çam ağacının gölgesinde yetişir. Kutsal adada, ünlü mantar kadar, "ölümsüzlük çimeni"nin de yetiştiğine dair bir inanç olduğu yönünde kanıtlar bulunmaktadır. Hayat veren pınar da, Çin'liler ve diğerleri tarafından olduğu kadar, Japonlar tarafından da biliniyordu.

Ölümden korkan ve "ölümsüzlük çimeni"ni elde etmek üzere, ölümsüz bir azizi kendisine yardım etmeye çağıran, Sentaro adında bir Japon Gılgamesh'i hakkında bir hikaye anlatılmaktadır. Aziz, ona, kağıttan yapılmış ve birleştirildiğinde canlanan bir turna kuşu verdi ve bu kuş Sentoro'yu okyanusun üzerinden Horai Dağı'na taşıdı. Burada, Sentaro, hayat veren çimeni buldu ve yedi. Bununla birlikte adada bir süre yaşadık-tan sonra, canı sıkılmaya başladı. Diğer ada sakinleri ölümsüzlükten zaten sıkılmışlardı ve ölmek istiyorlardı. Sentaro da, Japonya'yı özlemeye başladı ve sonunda, kağıttan turna kuşunu yeniden birleştirdi ve denizin üzerinden uçtu. Ancak adadan ayrıldıktan sonra bulduğu bu çözümün akılcıca olup olmadığı şüphesine kapıldı. Sonuç olarak onun isteğine göre hareket eden turna kuşu, kıvrılıp buruştu ve havada düşmeye başladı.

Sentaro çok korkmuştu ve tekrar doğduğu ülkeyi öyle derinde özlemeye başladı ki, bu özlemle, turna kuşu kuvvetlendikçe kuvvetlendi, havada yükseldi ve Japonya'ya ulaşana kadar uçmaya devam etti.

Yolculuklarının hikayesi, Profesör Chamberlain¹⁰ tarafından yeniden düzenlenen, Wasobioye adındaki bir başka Japon kahraman, bir zamanlar, bazı rahatsız edici konuklardan kurtulmak için bir tekneye atlar. Sekizinci ayın sekizinci günüdür ve dolunay vardır. Birdenbire bir fırtına çıkar ve yelken parça parça olur, direk devrilir. Wasobioye eve geri dönemez ve teknesi, yaklaşık üç ay boyunca okyanusta sürüklenir. Sonra Çamur Denizi'ne ulaşır, fakat burada hiç balık tutamaz. Az zaman sonra çok sarp geçitlere girer ve açıklıktan öleceğinden korkmaya başlar, fakat zamanla bir kara parçası görünce çok mutlu olur.

Teknesi yavaşça, üzerinde üç adet büyük dağın bulunduğu çok güzel bir adaya doğru sürüklenir. Kıyıya yaklaştığında, bu harika adanın havasının, çiçekler ve çiçek açmış ağaçlardan gelen en hoş kokularla bezenmiş olduğunu anlayınca müthiş neşelenir. Karaya çıkar ve pırıl pırıl bir kuyuya rastlar. Kuyunun suyundan içince, gücü tekrar yerine gelir ve damarları, kuvvetli bir zevk hissiyle karıncalanmaya başlar. Tazelenmiş ve mutlu bir şekilde ayağa kalkar ve yürümeye başlar. Az sonra, Çin'de, Hsu Fü kadar tanınan ve "ölümsüzlük mantarı"nı elde etmesi için, genç erkekler ve bakirelerle birlikte İmparator She Wang Ti tarafından Kutsal Adalara (P'eng-lai) gönderilen, fakat geri dönmeyen, bilge Jofuku ile karşılaşır.

Wasobioye, dost bilge tarafından, hayatlarını, zevkin arayışı içinde geçirmiş olan ölümsüzlerin şehrine götürülür. Bununla beraber, bu insanların, monoton yaşamlarından hoşnutsuz olduklarını ve sürekli, hayatlarını kısaltacak bazı şeylerin arayışında olduklarını görür. Deniz kızı etini yemeyi reddediyorlardı, çünkü bu, hayatı uzatan bir yiyecekti; bunun yerine, zehirli olduğuna inanılan altın balığı ve kurumdan oluşan bir karışımı tercih ediyorlardı. İnsanların tavırları esrarengizdi. Bir başka iyi sağlık ve uzun hayat istemek yerine, hastalık ve hızlı bir ölüm arzuluyorlardı. Herhangi biri, rahatsızlandığında ona tebrikler

yağdırılıyor, iyileşme belirtileri gösterdiğinde ise üzüntüleri gönderiliyordu.

Wasobioye, adada yaklaşık çeyrek yüzyıl kadar yaşar. Sonra, monoton yaşamdan bıkkın hale gelip, zehirli meyve, balık ve etler yiyerek intihar etmeye çalışır. Ancak bütün çabaları boynudur. Bu adada, bir insanın ölmesi mümkün değildir. Zamanı gelince eğer adayı terkederse ölebileceğini anlar, fakat başka diyarların varlığından haberdar olduğu için hayatı sona ermeden önce oraları da ziyaret etmek ister. Sonra, zehirli yiyecekler yemek yerine, kendisine verilen zamanın ötesinde, daha pek çok yıl hayatını uzatabilmek amacıyla, deniz kızı eti yemeye başlar. Bundan sonraki zamanlarda Yalanlar diyarını, Bolluk Diyarını vs. ziyaret eder. Son ziyaretini Devler Diyarı'na yapmıştır. Wasobioye, genellikle "Japon Gulliver" olarak anılır.

"Hayat kuyuları" ve "hayat ağaçları" ya da "hayat bitkileri" ile efsanevi adaların arayışından, tarih öncesi çağlarda olduğu kadar, ortaçağda da denizcilik girişimlerini hareketlendiren etkiler yaptığı anlaşılan, Yeryüzü Cenneti'nin dünya çapındaki arayışı ile ilgili, keşif tarihinden pek çok ülkenin hikayelerinde sözedilmiştir. Columbus, "kuyu" ve "ağaç"ın bulunmasının gerektiği cennet adasını aramıştı. "Doğu'daki Cennet"¹¹ "arka kapısından" ulaşabilmek amacıyla, batıya doğru yol almıştı. Bu konuda şöyle yazmıştı: "Yeryüzü cennetinin yerinin, en doğuda olduğunu belirleyen aziz teolojistler ve filozoflar haklıydılar, çünkü en ılımlı iklim oracladır; ve henüz keşfettiğim yerler, Doğu'nun sınırlarıdır". Bir başka mektubunda: "Yeryüzü cennetinin burada uzandığına ikna oldum"¹². der.

Ellis'in hatırlattığı gibi, "Florida'nın keşfini sağlayan yolculuğun yapılmasını sağlayan, bilinmeyen ülkelerin keşfedilmesi arzusundan başka bir şey değildi". Bu bilinmeyen ülkelerin keşfi, "Lucayo adalarından biri olan Binini'de yaşarken, Puerto Rico sakinlerinin arasında hakim olan bir gelenekte belirtilmiş olan meşhur bir pınarın bulunması" gibi istekleri kapsıyordu. Ponce de Leon, gezinin en başta gelen amacı olan, bu pınarın arayışı içinde, Lucayo Adaları'ndan geçerek yolculuk yaptı ve sonunda Florida kıyılarına ulaştı".

Ellis, bu yolculuktan söz etmektedir, çünkü, Polinezyalıların, bu efsanevi adalara ve kuyuya inandıklarını keşfetmiştir. Bu konuda, Ellis, "Orada oturanların sonsuz sağlık ve gençlik dolu güzelliği tattıkları, *wai ora*'nın (hayat-veren pınar) şifalı sularına atlayan her insanın, tüm iç hastalıklarından, dış bozukluklarından ya da felçli yaşlılıklarından kurtuldukları, Kamapii-koi ülkesine yapılan yolculuk hakkındaki Hawaiiilerin anlattıkları hikayelerden" söz eder. Ellis, birbirinden oldukça ayrı toplumlar arasındaki aynı inançları ele alarak, modern etnologların görüşlerini daha önceden ortaya koymuştur. Ellis şöyle der: "Malaya, Asya ya da Madagaskar, Amerika ve Polinezya dillerindeki bir dizi sözcüğün düz bir şekilde incelenmesi sonucu, aynı eski zaman diliminde hem dünyanın bu uzak bölümlerinde oturanların diğerleri ile sıkı ilişkiler kurdukları, hem de bunların bazılarının kısmen ya da hep beraber, diğerlerini oluşturacak şekilde koloniler kurdukları ortaya çıkarılabilir." Ellis şöyle devam eder: "Hem esasen Amerika'dan gelmiş olan, Güney Denizi Adalarının mevcut sakinleri, hem de Polinezyalı kabileler, aynı zaman diliminde, Amerika kıtasına doğru yöneldiler"¹³.

Legends of Old Honolulu adlı eserinde W.D. Westervelt, kendisinin de Yeni Zelanda'nın Maori efsanesinden, aşağıdaki özetle topladığı, eski Hawaii hikayesi "Ka-ne Hayat Suyu"nu anlatır:

Ay öldüğü zaman, yaşayan su Ka-ne'ye, bütün hayatları geri getirebilen, hatta ayı bile gökteki yoluna geri döndürebilen suya gider.

Efsanenin Hawaii sunumunda, hasta olan, kral babasının iyileşebilmesi için suyu bulan kahraman, kendisine nereye gitmesi ve ne yapması gerektiğini öğreten bir cüceyle görüşür.

Benzer şekilde, Dalgalar Altındaki Ülke'nin Kralının kızının hastalığından kurtulabilmesi için Diarmaid'in hayat suyunu ve kupasını bulmaya çalışmasının anlatıldığı Gal hikayesinde de, kuru yaprak rengi bir cüce vardır. Bu cüce, Galli kahramanı bir tekneyle karşıya geçirir ve kupa ile suyu nasıl bulabileceğini öğretir¹⁴.

Polinezyalıların hayaletleri batıya gitmiştir. Onların cenne-

tinde, bir ekmek-meyvesi ağacı vardır. "Bu ağacın, biri doğuya biri batıya doğru, her ikisi de hayaletler tarafından kullanılan iki dalı vardır. Biri, Po-paule'ye doğru sonsuz karanlığa atlamak için, diğeri ise yardımsever tanrılar ile bir görüşme yeri olarak kullanılıyordu"¹⁵ Turner şöyle der: "Güney Denizi Adalarında oturan bazı insanların, hayallerinde yarattıkları ruhlar dünyasında 'hayat suyu' adında bir nehrin varolduğuna inanıyorlardı. Yaşlı bir insanın, öldüğünde, oraya gidip yıkandığına, gençleştiğine ve tekrar yeni bir hayat yaşamak için yeryüzüne döndüğüne inanılırdı"¹⁶. Ari-Hint destanı *Mababharata*'nın kahramanlarından biri olan Yudhishtira, kutsal Ganges nehrinde yıkandıktan sonra ölümsüz olur¹⁷. *Aeneid* adlı eserde, kahraman, Cennet'de, geçmişi unutmak ve insanlar arasında tekrar hayata dönmek için Lethe'nin suyunu içen ruhları görür.

Bir Ondördüncü yüzyıl gezgini ve gezginlerin hikayelerini derleyen yazar olan Sir John de Mandeville, hayat pınarının, Seylan'daki bir dağın dibinde olduğunu belirtmiştir. Bu "güzel kuyu... bütün baharatların kokusuna ve tadına sahiptir; ve günün her saatinde kokusunu ve tadını değiştirir. Bu kuyunun suyundan üç kez içenler, bu suyun sahip olduğu şifalı özelliklerle bir daha hasta olmama şansını elde ederler; kuyunun yakınında kalan ve suyundan sık sık içenlerse, hiçbir zaman hasta olmazlar ve her zaman genç görünürler." Sir John, bu sudan içmek için üç ya da dört kez fırsat bulmuş ve daha fazlası için yolculuklar yapmıştır. Bazı insanlar onu "Gençlik Kuyusu" olarak adlandırmışlardır. Sık sık bu sudan içmişler ve her zaman "genç" görünmüşler ve hasta olmadan yaşamışlardır. "Ve insanlar, bu suyun Cennet'den geldiğini ve bu nedenle çok verimli olduğunu söylemektedirler. Ortaçağ edebiyatında, "hayat ağacı" her zaman, "hayat kuyusu"nun yakınlarındadır. Mısır'daki Heliopolis'te, Kıpti Hıristiyanlar ve Müslümanlar tarafından, bir kuyu ve ağacın, Hz. İsa ile ilgisi olduğu düşünülmüştü. Joseph ve Mary, Mısır'a kaçtıklarında, Mısır inançlarına göre, bu ağacın altında dinlenmişler ve kutsal çocuğun elbiseleri bu kuyuda yıkanmıştı. Heliopolis, "güneş şehri"dir ve Araplar, hala kuyuyu "güneş pınarı" olarak anarlar. Eski Mısır inançlarına

göre, güneş tanrısı Ra, her sabah yüzünü bu kuyuda yıkardı. Ağaç (bir Firavun inciri) ana tanrıça idi.

Cyclade'lerden biri olan Delos'la ilgili klasik efsane, yüzen ada ya da adalar hakkındaki Avrupa inançlarının, Mısır'dan kaynaklandığını ve güneş mezhebiyle yakından ilgili olduğunu ileri sürmektedir. Anlatılanlara göre adanın, Mısır'lı İsis'in, Set tarafından takip edilmesi gibi, ülkeden ülkeye bir piton tarafından takip edilen, zulüm gören tanrıça Letona'nın Apollo'ya orada hayat verebilmesi için, Poseidon'un emriyle denizin yüzeyine yükselmektedir.

Delos'ta, Apollo'nun görünümü bir ejderha biçimindeydi ve kehanetlerde bulunurdu. Delos'ta ölmek yasaktı, orada oturanlardan hasta olanlar başka yerlere götürülürlerdi.

Üzerinde Osiris ve İsis'in, Set'ten saklandıkları, Nil'deki yüzen ada, Delos, "Horus'un yeşil yatağı" gibi, bir yüzen adaydı. En eski Apollo, sakat Hephaistos'un oğluydu. Sakat Horus, şekillerinden birinde, bir Hephaistos ve bir metal işçisiydi. Homer, Apollo'nun adasını biliyordu. Domuz çobanı, Odysseus'a hitap ederek, şöyle der¹⁸: "Suriye adında bir ada var... Ortugia'nın üzerinde ve güneşin dönüş yerleri var. Hayvan sürüleri bakımından zengin, mısır ve şarabı bol, oldukça güzel bir ada olmasına rağmen, hacim olarak çok büyük değildi. Ülkeye hiçbir zaman kıtlık girmedi ve sefil ölümlüler hiçbir zaman kötü hastalıklara yakalanmadılar."

Daha sonraki Yunanlılar, Cennet adasının, Atlantik'te olduğuna inandılar ve oradan "Atlantis", Kutsal Adalar ve Şans Adaları diye söz ettiler. Hercules,

Bu, eskilerin ünlü Hesperian bahçelerinde,

Bereketli topraklarda ve korularda ve çiçekli vadilerde

yetişen ölümsüzlük meyvesi, altın elmaları aramak için yola koyuldu.

Bu ünlü periler Hesperus'un kızları, Atlas'ın ağabeyi (Hesperus bir akşam yıldızı olan Venüs'tür) tarafından korunan Cennet Bahçesi, ayrıca Afrikadaki Atlas dağlarının arasında bulunuyordu. Orada, altın elmalarla dolu, hayat ağacı, Çin ve Japonya Cennet'lerindeki mücevher ağaçları gibi, orman perileri

ve hiç uyumayan bir ejderha tarafından korunuyordu.

Diodorus'a göre, Finike'liler, Cennet adasını keşfettiler. Anlaşıldığı kadarıyla, Plutarch, adayı, İrlanda ile (eskilerin "kutsal ada"sı) ya da Hebrides'teki bir adayla karıştırarak, Brittia'nın (İngiltere ve İskoçya) batısında, beş günlük bir mesafede olduğunu söylemiştir.

Batı okyanusundaki, ölümsüzler adasına, Gal halk edebiyatı ve yazı edebiyatında rastlanmıştır.

Cennet'in, Gal isimleri arasında "Emain Ablech" (elmaların çok olduğu Emain) adı da vardır. Bir tasvirde, Conla isminde bir genç ve karısı Venusia'dan sözedilir. "Şimdi gencin elinde, altın renginde güzel bir elma vardı; elmanın üçte biri yense bile bir zerresi eksilmezdi. Elmayı yiyenleri ne yaş ne de karanlık etkileyebilirdi. "Bu Cennetin bir parçası, "krallar, hükümdarlar ve kabile şefleri "için ayrılmıştı. Bir Kelt Gılgamesh'ı olan Teigue, adayı ziyaret etmiş ve orada, aynı zamanda "geniş bir alana yayılmış, çiçekler ve olgun meyvelerle dolu elma ağaçları" görmüştü. Bu büyük ağaçla ilgili sorular sormuş ve bu meyvenin, büyük malikanede oturan cemaatin yararlandığı bir "yemek" olduğunu öğrenmişti¹⁹. Üvez ağacının meyvesi ve fındık da, Galilerin ölümsüzlük meyveleriydi. Bir keresinde, St.Patrick'e, "güneyden sarı bir gömleğin üzerine altın bir taka ile tutturulmuş kızıl renkli bir manto giymiş bir genç gelmişti. "Bir kucak dolusu, sarı başlı yuvarlak fındıklar ve güzel altın sarısı elmalar"²⁰ getirmişti. Gallilerin, kutsal acaları, kızıl renklerde temsil edilmişti:

Hoş sesli ovalar üzerinde
Her türlü rengin ihtişamı parlıyor.
Müziğin etrafında sıralanmış, neşe içinde
Güneyin gümüş-bulut ovasında.
Bilinmeyen feryat ediyor ya da hainlik...
Kaba ve boğuk olan hiçbir şey yok..
Kadersiz, üzüntüsüz, ölümsüz,
Hasta olmadan, zayıf düşmeden...
Üzerinde pek çok çiçeğin açtığı
Güzel bir ülke²¹.

Kahraman Bran, adaları aramak için yola çıkar ve Çin'li denizcilerden biri gibi, deniz-tanrısına rastlar ve tanrı ona, cennet adasının harikalarını ve hayat ağaçlarını anlatır.

Güzel meyvelerle yüklü bir ağaç...
Üzerinde altın rengi yapraklarıyla,
Hatasız, eksiksiz bir ağaç²².

Yüzen ve gözden kaybolan yeşil ada ve hayat kuyusu, İskoç Gal folklorunda ortakır. Eğer bir önceki geceyle eşit uzunluktaki bir günün şafağında içilirse, hayat-veren suyun, büyük bir gücü olduğuna ve kuyudan, bir kuş, bir yudum su içmeden ve bir köpek havlamadan, bu suyun içilmesinin gerektiğine inanılıyordu. İskandinavyalılar, İngiliz adaları ve İrlanda'da geçici olarak oturdukları uzun süre boyunca, Batı'daki Gal kutsal Adaları'nı duymuş ve onlardan "İrlanda hit mikla" (Küçük İrlanda) olarak sözetmişlerdir. Daha sonra efsanevi adamın, Amerika olduğu, inanıldığı ve anlaşıldığı kadarıyla hünnerli deniz gezginleri tarafından ulaşılan Vinland olduğu belirlenmiştir.

Yeryüzü Cenneti, Asya'da da bulunuyordu. Alexander'in efsanevi hikayelerinde, Gilgamesh gibi, bir kahraman, Hayat Suyu'nu aramak için yola koyulur. Aynı şekilde, batıda bulunan ve canavar bir yılan tarafından korunan bir mağaraya girer. Hikayenin bir sunumunda kahraman, Çin bilgisinde kendisini çokça gösteren ve karanlıkta ışık saçan bir mücevher taşımaktadır ve karanlık tünelden geçer. Hayat Kuyusu'na ulaşır ve suların içine dalar. Dışarı çıktığında, vücudunun mavimsi-yeşil bir renge dönüştüğünü farkeder ve ondan sonra kendisine "Yeşil" anlamına gelen "El Khidr"²³ adı takılır.

Hayat kuyusu, Kuran'da da geçmektedir. Tefsirciler, Musa ve Joshua'nın, Hayat Kuyusu'na ulaştıkları zaman, kızarmış bir balık taşıdıklarını anlatarak, kaybolan bir balıktan sözedildiğini belirtirler. Suyun birkaç damlası balığın üzerine düşmüş ve balık aniden sepetten fırlayarak denize atlamış ve yüzerek uzaklaşmıştır.

Ari-Hint destanı *Mahabharata*'da kahraman Bhima, Hayat

Shou Shan, Tao Cenneti

Çinli Si Wang Mu (Japon Seiobo) Ve Mao Nu

gölü ve Hayat Lotüs'ünü aramak üzere yola koyulur. Gölü koruyan Yaksha-bekçilerini yener ve gölün sularında yıkanınca, yaraları iyileşir²⁴.

Buddhalık için yeterlilikleri olması gerekenlerin ulaştıkları Cennet hakkında, Budist edebiyatında hararetle tasvirler bulunmaktadır. Kutsal Adaların Çin Taoist sakinlerinin bir bölümü, benzer şekilde, başka bir varlık boyutuna geçecekleri zamanı beklerler. Benzer bir inanç, Batı'da da hakimdir. Arthur, Ossian, Fionn (Finn), Brian Boroinhe ve Thomas The Rhymer gibi pek çok Kelt kahraman, Charle mange, Barbarossa'lı Frederick, William Tell ve kıtanın diğer kahramanları gibi, insanların dünyasına geri dönecekleri vakit gelene dek, uzun süre cennette yaşamışlardır.

Budist Cennetinde, saf yaratıkların "parlak ve sarımsı" yüzleri vardır ve sarı renk, Çin'in baş ejderhasının rengi olduğu gibi, Budist'lerin de kutsal rengidir. Bu cennette kutsal Ganges nehri ve "yüz yogana uzunluğundaki", hayatı uzatan ve "meziyetleri artıran" büyük Bodhi-ağacı bulunur. Bu "meziyetler", "hem altın, gümüş, mücevher, gök zümrüt, deniz kabukları, taşlar, mercanlar, amber, kırmızı inciler ve pırlantalar vs., ya da diğer mücevherlerin herhangi birisinde; hem de her cins parfüm, çiçek, çelenk, merhem, tütsü tozları, pelerinler, şemsiyeler, bayraklar, sancaklar ya da lambalarda ya da dans etmek, şarkı söylemek ve müziğin her türüsünde ortaya çıkabilirdi"²⁵.

Bu Cennette, mücevher ağaçlarından bolca bulunmaktadır. Bir hikayede anlatıldığına göre "Bazı ağaçların gövdeleri mercandan, dalları kırmızı inciden, küçük dalları pırlantadan, yaprakları altından, çiçekleri gümüşten ve meyveleri gök zümrüt-tendi"²⁶ "Doğu bölümünde, Ganga (Ganges) nehri ile aynı seviyede Buda ülkeleri" vardır. Ülkelerdeki temizlenmiş yaratıklar" bilgelik ışığıyla ve beyazlık, parlaklık, temizlik ve bilgilerinin güzellikleriyle, ayın ve güneşin ışığını geride bırakıyorlardı"²⁷ "Her arzuyu yerine getiren mücevherler kralından" sözedilir. "Uyumlu notalarla şarkılar söyleyen, yüzlerce mücevherin renklerine sahip kuşlara dönüşen, altın renkli, olağanüstü güzel ışıkları"²⁸ vardı. Temizlenmiş olanlar, "parlak vücutları

ve mavi gözleriyle", "gözleri, dört büyük okyanusun sularının sahip olduğu, mavisi ve beyazı birbirinden oldukça ayrı olan bir renge sahip Buda"²⁹ gibi olabilirlerdi. Budistlerin, Mutluluk Ülkesinin tasvirlerindeki hayalleri alır başını gider ve hararetili şekilde anlatma akımı, metallere, değerli taşlar, "kırmızı inciler, mavi inciler" ve "yunus amblemleri ile süslü altın ağlar, gamalı haç (swashtika), nandyavarta ve ay"³⁰ hakkında pek çok Budizm öncesi inancı da beraberinde taşır. Onların cennetinde, nehrin çamuru bile altındandır. Böylece metal ve mücevher biçimindeki "ruh malzemeleri"ni arayan ilk insanların dini inançlarının, Yeryüzü Cenneti konusundaki Budist düşüncelerle, tuhaf bir biçimde karışmış olduğu anlaşılmaktadır.

Bazı Japon ve Çin hikayelerinde, ölümlerin ruhları, Cennete, kuşlar ve özellikle de, Hint kartal-adam Garuda (Japonların turna bacaklı kuş kadını Gario) ve kahraman Etona'yı cennete taşıyan Babil kartalının yerini alan turna ve leylek kuşları tarafından taşınmaktadır. Himalaya dağlarının arasındaki Indus nehrinin kaynağında bulunan ve aslında Ari Kuru kabilesinin anavatanı olan Hint Cenneti Uttara Kuru'ya ulaşan azizlerin hayatlarını yüzyıllar boyunca uzattıklarına inanılır. Öldüklerinde, vücutları, dev kuşlar tarafından uzaklara taşınır ve dağ köşelerine bırakılırlardı. Bu tür hikayelerde devam edegelen inanç, Elmas Vadisi efsanesinde de rastlanabilir. Laufer, bunun bir sunumunun, "Çin edebiyatının en ilginç kitaplarından biri olan" *Liang Se kung ki*'de yer aldığını söylemektedir. Alimler, uzak ülkelerdeki harikalardan bir prence söz ederler. Bir Çin hikayesinde "Batı'da Akdeniz'e gelirken denizde iki yüz mil karelik bir ada olduğu" nakledilir. Bu adada, bol miktarda, değerli taşlarla dolu ağacın bulunduğu ve içinde onbinden fazla ailenin yaşadığı bir orman bulunmaktadır. Bu insanlar Fu-lin ülkesine (Suriye) adını veren bu mücevherleri büyük bir hünerle işlemektedirler. Adanın kuzey batısında, bir kase gibi içi oyuk, 300 metreden fazla derinliği olan, kayalık bir çukur vardır. İnsanlar bu vadiye, et atarlar. Kuşlar bunları gagalarına alır ve bundan sonra aşağıya değerli taşlar atarlar" denir. İşte, altıncı yüzyılın başlarında, Fu-lin-'den, Akdeniz bölgesinde de sözedildiğini görüyoruz.

Çin Elmas Vadisi hikayesi, "çok bilinen bir batı efsanesinin kısaltılmış bir şeklidir". Kıbrıs'taki Bizans Piskoposu Epiphanius'un (315-403) yazılarındaki bir sunumunda, vadinin "büyük Scythia'nın bir çölünde" olduğu ve değerli taşların, kartalların onları taşıdığı dağlardan toplandığı belirtilir. Kartal-taşları, "kadınlar için doğum sırasında yararlı olan" bir taştır. Lafer, Pliny'nin doğum taşlarından haberdar olduğunu ve bununla ilgili inançlara Mısır ve Hindistan'da da rastlandığını belirtmiştir. Bu iki ülkede, kartal ve yılan arasındaki savaşlar hakkındaki efsanelerde bu inanç ortaya çıkmıştır³¹.

Bir İskoç Gal hikayesinde, kendisini, yüzen kutsal adaya götüren bir kartalla mücadele eden bir adamdan sözedilir. Adam öldürülür, fakat hayat suyunun damlaları vücuduna serpilince tekrar hayata döner. İskoç inancına göre, kartalların ve kuzgunların yuvalarında bulunan taşlar, sahiplerine, kehanette bulunabilme ve iyileştirme güçlerini verir.

Babil, Hint, Japon ve Çin edebiyatındaki Cennet ağaçlarının mücevherlerinin, onlara sahip olanlara özel güçler verdiği inaniştir. Bu sınıfa, "Bütün Arzuları Karşılaman Mücevher", "karanlıkta parıltı veren mücevher", peygamberin ya da rahibin mücevher ya da mücevherleri, vs. dahildir. Bu mücevherler, eski zamanlarda hep aranmıştır, çünkü "ruh malzemesi" adı verilen güçlere sahip olduklarına inanılıyordu. Onları takanları, tüm kötülüklerden korudular, doğumlara yardımcı oldular, ömürleri uzattılar. Değerli metaller de, benzer şekilde, "Şans getiren" nesnelere kabul edildiler ve ilk insanlar için şans, iyi sağlık, uzun bir ömür, bereketli ve bol miktarda yiyecek, gelecekte haberdar olabilme ve çocuk çocuk vs. gibi arzulanabileceği herşey anlamına geliyordu.

Kutsal Adalar hakkındaki hikayelerde, eskilerin deyimiyle mutlu ruhlar, "şanslı ruhlar"dı.

Cennet, içinde hayat veren su ve meyvelerin ve sayısız mücevherlerin bulunabilecekleri ve kendisine ulaşan insanların, büyücü ve peygamberler gibi bilgelik elde ettikleri ve hastalıktan, acıdan uzak, binlerce yıl yaşadıkları bir ülkeydi. Orası, ebedi gençlik ve sınırsız mutluluğun ülkesiydi.

10. BÖLÜM

ÇİN VE JAPONYA'NIN ANA TANRIÇASI

Ölü için Yiyecek-Cennet'teki Süt, Ekmet ve Bira-Mısır'daki Batı Hayat Ağacı-Yunanistan, İngiltere ve Polinezya'daki Hayat Ağacı-Yeraltı Cenneti-"Harika Gül Bahçesi"-Çin'deki Batı Mezhebi-İncil'deki Ağaç Hikayesi-Çin'lilerin Uzun Ömür Şeftalisi-"Batı'nın Kraliyet Ana'sı"-Çin İmparatorunun Ziyareti- Bir Uzak Doğu El Khidr'i-Kutsal Krizontem-Çin tarçını ağacı mezhebi-Kutsal Sarı Nehir-Ay Mitleri-Çin, Hindistan ve İskandinavya'da Ay İksirleri-Çin Yıldız Bahçesi-Güneş teknesi-Kutsal Nehirdeki "Kutsal Ada"-Ay-Kızı Hikayesi-Çin ve Japonya'da "Makara"-Çin'li İsthar-Tufan Efsanesi-Ağaç Ruhları-Küçük Şeftalinin Hikayesi-Ejderha Kemikleri, Ağaçlar ve İncirlerdeki "Ruh Malzemesi".

Eski dini edebiyatta "Hayat İksiri", "Hayat Suyu" ya da "Hayat Yiyeceği"nin arayışı, Arthurian hikayelerindeki Kutsal Kase (Hz.İsa'nın son yemeğinde kullandığı kase) arayışı kadar önemli bir konudur. Geçen bölümde gösterildiği gibi insanları bu arayışa yönelten inanç, oldukça yaygın ve çok eskiydi. Dünyadaki en eski destanda hikayesi anlatılan Babil kahramanı Gilgamesh, Hayat Bitkisini aramak için öteki dünyaya uzun ve tehlikeli bir yolculuk yapmıştı, çünkü ölüm düşüncesi ona üzüntü veriyordu. Arkadaşı Ea-bani son nefesini verirken,

Gilgamesh acı içinde ağladı ve toprağa kapanarak

"Ea-bani gibi ölmeme izin verme...

Ölümden korkuyorum" diye bağırdı¹.

Babil Adapa efsanesinde, tanrılara ve onların inayetini kazanan ölümlülerin ruhlarına bilgelik ve ölümsüzlük veren "hayat suyu" ve "hayat yiyeceği"nden sözedilir. Babil sanatındaki kutsal ağaç, netice olarak, Hayat Ağacı'dır².

Eski Mısır'ın Piramit Yazularında, çok eskilere dayanan arayışın hikayesiyle karşılaşırız. Eski rahiplerin, gökyüzündeki cennette, ölümlerin nasıl beslendikleri konusu ile oldukça ilgili oldukları anlaşılmaktadır. Breasted'in söylediğine göre, "Mısırlılar için ölümden sonrasının en büyük korkusu, açlık korkusuydu"³. Diğer ülkelerdeki gibi, Mısır'da da, mezarlarda yiyecekler sunulur ve bunların pek çok tanrı tarafından, ölümlerin ruhlarına ulaştırıldıklarına inanılırdı. Ancak sonsuza kadar yaşayacaklarına inananlar, bir gün mezarlara bırakılan yiyeceklerin biteceğini ve kendi adlarının yeryüzünde unutulabileceğini bilmekteydiler. Bazı Firavunlar, kendi tapınak mezarlarını sonsuza dek vakfetmişler, ancak devrimler sonuç olarak bu vakıfları kendine mal etmiştir.

Babil'liler, ölümler beslenmediği takdirde, yiyecek ve su arayarak ruhlarının sokaklarda sinsi sinsi dolaşacaklarına, evlere gireceklerine inanırlardı⁴. Polinezya'da yalnız ve evsiz ruhlar, "vücutta barındıkları süre içinde arkadaşları ve mülkleri olmayan" fakir insanların ruhlarıydı⁵. Değişik ülkelerdeki, ilkçağ mezarlarına yemek kapları ve su bardakları bırakma geleneği şüphesiz ölümden sonraki yaşam için duyulan açlık korkusu ile ilişkilidir. Ölüme düzenli aralıklarla yiyecek bırakma adeti oldukça yaygındı. Yılda bir kere, yaşayanlar, ölümlerini gömdükleri topraklarda ziyafet düzenlerler ve ölümleri, yiyeceklerini paylaşmaya davet ederlerdi. İngiliz Adalarındaki Halloween inançlarından birine göre, yıl sonundaki festival süresince ruhlar "bütün ruhların ziyafetine" katılmak üzere evlerine dönerler. İbranilerin, ondokuzuncu yüzyılda bile varlığını koruyan ölünün evde olduğu süre içinde, cesedin yanına ve ölü gömüldükten sonra kapının dışına ya da mezara, yiyecek ile su ya da süt konması geleneği, hiç şüphe yok ki, Öteki Dünya'ya yapılan seyahat tamamlanmadan, ölünün beslenme ihtiyacı duyduğuna ilişkin inanca dayalı eski adetlerin bir yadigarıdır.

Daha önce de söylendiği gibi, yeryüzünden oldukça uzak-taki cennette yiyecek temin edilmesi ve üretilmesi, Mısır'lıları en çok ilgilendiren konuydu. Osiris'in başkanlık ettiği Yeraltı Krallığı'nda, ruhlar mısır yetiştirir ve meyve toplarlardı. Fakat güneş mezhebinin cenneti, gökyüzünün üstünde ya da altındaydı. Piramit yazıtlarında, güneşe tapanlardan bazılarının, onlara yeryüzündeki hayatları boyunca mısır ve süt veren yiyecek sağlayıcı Büyük Ana tanrıça Hathor'a inandıklarına rastlanmıştır. Gökyüzü tanrıçasından doğan, Re'nin oğlu gibi, firavun da, sık sık gökyüzü tanrıçalarından biri ya da özellikle Güney ve Kuzey'in ilkçağ krallıklarının eski tanrıçaları olmak üzere Re ile ilgili bazı diğer tanrılar tarafından emzirilirken temsil edilmişti. Bu temsiller "Uzun tüylü ve sarkık memeli iki adet akbabanın Kral Pepi'nin ağzının üzerine memelerini getirmeleri, ve onu sonsuza kadar süttten kesmemeleri..."ni anlatır. Bir başka yazıda, ana tanrıçaya yalvarılır: Memelerini Kral Pepi'ye ver... Onlarla Kral Pepi'yi emzir..." Belki de, Osiris'e olan inançların hakim olmasının bir sonucu olarak, güneş mezhebi, Mısır'da görüldüğü gibi, gökyüzünün üzerinde ve altındaki bölgelerden yiyeceğin, elde edilebileceği fikrini benimsedi. Güneş tanrısına şöyle hitap ediliyordu: "Bu senin ebedi ekmeğinden, hiç bitmeyecek birandan, Kral Pepi'ye yiyecek ver."⁶

Fakat, gökyüzü cennetindeki başlıca yiyecek kaynağı, Doğu ufkunun ötesindeki efsanevi deniz ya da göldeki büyük adada bulunan Hayat Ağacı idi (ana tanrıçanın bir biçimi)⁷. Mısır'lı sanatçılar bu ağacı, insan ya da ba adındaki bir insan-kuş biçimindeki ana tanrıçanın, içinden yükseldiği ve tepesinden Kralın ruhunun ellerine bir kabdandan su döktüğü bir palmye ya da firavun inciri ağacı olarak tasvir etmişlerdir. Cenaze töreninde, bir içkinin dökülmesi töreni, mumya için, vücudun nemliliğini (hayat suyu) tazelemek amacıyla gerçekleştirilirdi⁸. Bu tören hakkında İncil'de, Elisha'nın "Elijah'ın ellerine su döktüğü"nü anlatıldığı Krallar, iii, II bölümünde sözedilmektedir. Hiç şüphesiz Mısır'lı ruhlar, suyu, ağaç tanrıçadan, ölümsüzlüklerini temin ettiği kadar, beslenmek amacıyla da elde ediyorlardı.

Ölümlerin kitabında (LIX.Bölüm) Hayat Ağacı'ndan "Nut'un

(gök tanrıçası) Inciri" olarak sözedilir. Diğer yazılarda, ağaçtan, Nut ya da Hathor'un "Batı Ağacı" olarak sözedilir. Doğu'nun güneş mezhebi, ağacı, batının Osiris mezhebinden almış olabilir.

Bu efsanevi ağaç, pek çok eski mitolojide ortaya çıkar. Hellenistik dönemde, tanrıça Europa'ya, Girit'teki Gortyna'da, kutsal bir ağaç olarak ibadet edilmiştir⁹.

Ağaca, İngiliz adalarından Hindistan'a kadar rastlanabilir ve onun içine giren ya da onu terkeden ruhlar hakkında çok sayıda efsane vardır. Polinezya'luların bu tür hikayeleri bulunmaktadır. Onların Hayat Ağacı, "bir tanrı"ya ya da bazılarının dediği gibi "tanrıça"ya dönüşen, yerel ekmek-meyvası ağacıydı. Bir efsanede "Bu sihirli ekmek-meyvası ağacından, büyük bir tanrıçanın ortaya çıktığı"¹⁰ anlatılır.

Hayat Ağacı ile birlikte Cennet Adası'na, özellikle, Mısırlıların hayat güçlerini kuvvetli bir biçimde cezbeden denizcilik atımlarından sonra ilgi duyulmuş olabilir. Hiç şüphesiz "Ruh malzemesi"ni, inciler, değerli taş ve metaller şeklinde arayan eski denizciler, Kutsal Adaları düşüncesini yaymak için çok uğraşmışlardır. Ne olursa olsun, daha önce de gördüğümüz gibi, "hayat suyu"nun bulunduğu uzak diyarları aramak, deniz gezginleri arasında bir gelenek haline geldi. Evde oturan Osiris yanlıları, bir Yeraltı Cenneti düşüncesine sıkı sıkıya bağlandılar ve bu inancın içinde, bunu bir yüzen ada ya da Kutsal Adalar ile harmanladılar. Karadaki ova ve vadilerde oturanlar ve devamlı büyük esrarengiz çölleri geçmekte olan insanlar, tıpkı yüzen efsanevi ada gibi sık sık görünen ve kaybolan vaha görüntülerinden dolayı, karada bir cennet olabileceğine inandılar. Birden fazla ülkede, dağlar arasındaki bir cennetin varlığına inancından sözedilir. Örneğin, Orta Avrupa'nın peri hikayelerinde, bu cennet içinde, bir peri kızının, onun dans eden cinlerinin ve cücelerinin saklandıkları yer olan bir ölümsüzlük ağacı (ıhlamur ağacı) bulunan "güzel bir gül bahçesi" olarak tasvir edilmiştir; bu cücelerin kralının bir görünmezlik pelerini vardır ve bu pelerini uzaklara götürdüğü ölümlülerin etrafına sarar¹¹.

Önceleri, sadece kralların ruhları cennete giriyordu. Fakat zamanla, diğerlerinin ruhlarının da cennete ulaşabilecekleri ve

orada beslenebilecekleri inancı sağlamlaştı. Sonra, "hayat yiyeceği" arayışı, hikaye anlatanların rağbet ettikleri bir konu oldu ve bu meyvenin var olduğu düşüncesi giderek yayılınca, insanlar yaşadıkları süre içinde bu meyveyi elde edebileceklerine ve onu yiyen insanların ömürlerini uzatabileceklerine inandılar. W.Schooling'in yazdığı gibi, "birkaç basit konu hakkındaki birkaç basit düşünce, bütün bir kabilenin (ve hatta insanoglunun büyük bir bölümünün) ortak olarak kabul ettiği birkaç basit fikri ortaya çıkarmış ve daha sonra gelen nesiller tarafından çok az değişikliğe uğratılmıştır; böylece hazır düşünceler üzerine bir bina bindirilmiş, bu düşünceler nadir olarak sorgulanmış, yapılan sorgulamalar da, tıpkı Galileo ve diğerlerinin başına geldiği gibi, aşırı bir şiddetle karşılanmışlardır¹².

Daha önce de gördüğümüz gibi, elma, Kelt'ler için ölümsüzlük meyvasıydı. Çin'liler şeftaliyi tercih etmişlerdi. Bütün hayvanların, dev gibi prototipleriyle ötedünyada temsil edildikleri sanılıyordu, bu yüzden, ağaçlar da dev bir ağaçla temsil ediliyordu¹³. Bu ağaç kainatı destekleyen Dünya Ağacı idi. Mısır'da, Dünya Ağacı, ilahların ve insanoglunun Büyük Ana'sı olan gök tanrıçasının incir ağacıydı. Güneş, akşam vakti incir ağacının üzerine düşer, karanlık çöktüğünde, kırlangıçlar (yıldız tanrıları) dallarına tünerlerdi. İskandinav mitolojisinde, ağaç, Ygdrasil adında bir dişbudak ağacıydı. Güneş, akşam vakti incir ağacının üzerine düşer, karanlık çöktüğünde, kırlangıçlar (yıldız tanrıları) dallarına tünerlerdi. İskandinav mitolojisinde, ağaç, Ygdrasil adında bir dişbudak ağacıydı ve köklerinin ruhları, kuyudan, Hades-ölümsüzlük içkisi-'e ulaşır ve yılan sembollerıyla süslü bir boynuzla bunu içerlerdi. Ağaç, İran mitolojisinde de kendini açıkça belli eder: Ari-Hint Indra, Dünya-evini, onun etrafında inşa eder. Bu ağaç, hiç şüphesiz, bazen hurma, bazen asma, nar, köknar, sedir ve belki de meşe ağacı olan, Asur sanatındaki kutsal ağaçla aynıdır. Konuşan ağaçlar hakkındaki İncil hikayesi, belki de, değişik Asur ağaç mezhepleri arasındaki rekabetin bir anısıdır:

Ağaçlar, bir zamanlar, kendilerine bir kral seçmeye karar verirler ve zeytin ağacına, "Hükümdarımız ol" derler. Fakat zeytin ağacı onlara, "insanların ve tanrıların benimle gurur duydukları şişmanlığımı terk edip, ağaçlar arasında terfi mi edeyim?" diye karşılık verdi. Ve ağaçlar incir ağacına "Gel bize hükümdar ol" dediler. Fakat incir ağacı "Tatlılığımdan ve meyvelerimden vazgeçip, ağaçlar arasında terfi mi edeyim?" dedi. Sonra ağaçlar, asmaya gidip, "Bize hükümdar ol" dediler.

Fakat asma "Tanrıları ve insanları neşelendiren şarabımı terk edip, ağaçlar arasında terfi mi edeyim?" diye karşılık verdi. Sonra bütün ağaçlar böğürtlen çalısına gidip "Gel, bize hükümdar ol" dediler. Ve böğürtlen çalısı onlara şöyle dedi: "Eğer gerçekten sizin başınıza kral olmamı istiyorsanız, gelin ve emanetinizi benim gölgeme bırakın; ve eğer bırakmazsanız, böğürtlenden alevler çıksın ve Lübnan'ın sedir ağaçlarını mahvetsin".

Asur'da olduğu gibi, Çin'de, oldukça çok hayat veren ağaç seçeneği vardı.

Meyvelerini tanrıların ve insanların yediği Çin'lilerin dev Şeftali ağacı, Tibet'teki Kwun-lun dağlarının arasındaki Cennet'te yetişiyordu ve Hindistan'daki Meru Dağı gibi, Kainat'a destek oluyordu. Meyvelerinin olgunlaşması üçbin yıl alıyordu. Ağaç çok güzel bir bahçe ile çevriliydi ve ölümsüzlerin kraliçesi, "Batı Kralının Anası" ve "Batının Kraliyet Anası" olan periye benzeyen kadın, Si Wang Mu tarafından korunuyordu. Anlaşıldığı kadarıyla kendisi esasen Hathor'un Uzak Doğu'daki şekli olan ana tanrıçaydı. Japonya'da, Seiobo adıyla anılıyordu. "Yüce saflik sarayı" ve "inci dağının" ya da "yeşim taşı dağının başkenti" olarak anılan ve "altın kapı"¹⁴ dan girilen cenneti, temelde, Batı mezhebinin cennetiydi. Bazen Si Wang Mu, dağınık saçları, kaplan dişleri ve panter pençeleriyle, Phigalion Demeter kadar garip bir tanrı olarak tasvir ediliyordu. Sesi haşindi ve hastalıklar gönderir ve iyileştirirdi. Üç mavi kuş, ona yiyecek getirirdi.

Çin'li imparator ve büyücüler, Batı Cenneti'ndeki Kraliyet Ana'sının ağacından bir tek şeftali dahi almaktan öyle tedirgin oluyorlardı ki, Doğu Denizindeki Kutsal Adalardan "ölümsüz-

lük mantarı" getirmek zorunda kalıyorlardı.

Bir zamanlar, Çin'de, Japon efsanesinde Tobosoku olarak ortaya çıkan ve Japon sanatında, göğsüne bir şeftali bastırarak, bir dans yapan neşeli bir yaşlı adam ya da iki üç şeftali taşıyan ve uzun ömürlülüğün sembolü olan bir geyik tarafından eşlik edilen dalgın bir bilge şeklinde temsil edilen, Tung Fan So adında bir büyücü yaşamıştır. Çeşitli efsanelerde onun adı geçmektedir. Bunlardan bir tanesi, çeşitli hükümdarlıklarda birbiri ardına, pekçok kez yeniden doğduğunu, onun gerçekte, Venüs gezegeninin girdiği bir vücut olduğunu anlatır. Bu nedenle ana tanrıçanın oğlu, Uzak Doğulu Tammuz'u temsil edebilir. Bir başka efsanede ise, Hayat Ağacından, "Batının Kraliyet Anası" tarafından kopartılan üç adet şeftaliyi aşırıldığı anlatılır.

Tung Fang So, Han Hanedanının dördüncü imparatoru olan ve yarım yüzyıldan fazla hükümdarlık yapan ve İ.Ö 87 yılında yedi günlük bir oruçtan sonra ölen Wu Ti'nin sarayında, meclis üyesiydi. Japon hikayelerinde, Wu Ti, Kanno Buti olarak anılır. Hayatının uzaması için, "hayat suyu"nu ya da "hayat meyvesi"ni bulmak konusuyla çok ilgileniyordu. Sarayının bahçesine bir Babil tapınağının kopyası olduğu anlaşılan, 30 metre'den yüksek bir kule diktirmişti. Kulenin tepesinde, ellerinde altın bir vazoya tutan bir tanrının bronz bir heykeli vardı. Bu vazonun içinde, yıldızlardan damladığı kabul edilen saf çiy toplanmıştı. İmparator, gençliğini tazeleyeceğine inanarak, bu çiyi içiyordu.

Birgün, saray bahçesinde, Wu Ti'nin önüne güzel yeşil bir serçe çıktı. Çin ve Japonya'da serçe, narinliğin sembolüdür ve alışılmamış renkteki bir serçenin alışılmamış dışında bir olayın olacağına işaret ettiğine inanılırdı. İmparator, kuşun kehanetinden dolayı şaşırıp, Tung Fan So'ya danıştı ve o da kendisine, ölümsüzlerin Kraliçesinin kraliyet sarayını ziyaret etmek üzere olduğunu haber verdi.

Az zaman sonra Si Wang Mu görüldü. Kendi bahçesinden bu yana bütün yolu, Kwun-lun dağlarının arasından, beyaz bir ejderhanın sırtında ve cüce bir köle tarafından bir tepsinin içinde taşınan yedi adet ölümsüzlük şeftalisi ile birlikte gelmişti.

Majesteleri, beyazlar ve altınlar içinde çok görkemli görünüyordu ve kuş gibi tatlı bir sesle konuşuyordu.

Wu Ti'ye geldiğinde, tepside bulunan dört adet şeftaliden birini aldı ve yemeye başladı. Elmanın, Aphrodite'nin sembolü olması gibi, şeftali de onun sembolüydü. Tung Fang So, onu bir pencereden gözledi ve onun gülümseyen yüzünü görünce, imparatora onun üç adet şeftalisini çaldığını haber verdi. Wu Ti, ondan bir şeftali aldı ve onu yiyip bir ölümsüz oldu. Çin İmparatoru, Muh Wang hakkında da benzer bir hikaye anlatılır.

Batının Cenneti "yeşim taşı dağı"nda (Kwun-lun dağlarının en yüksek tepesi) bu tanrıçaya, Mısır'lı Isis, Neph thys tarafından eşlik edilmesi gibi, kızkardeşi tarafından eşlik ediliyordu ve bu ikisinin, Taoist mezhebinin iyi kadınlarının ruhlarının önünde, Bulut ülkesinde gezindiklerine inanılıyordu. Ona hepsi de Çin'de, uzun ömürlülüğün tanrıları ve sembolleri olan Mavi Leylek, Beyaz Kaplan, erkek geyik ve dev kaplumbağa yardımcı oluyordu.

Tung Fang So hakkında anlatılan pek çok hikaye arasında bir tanesi, onun bir zamanlar efsanevi Mor Deniz'e yaptığı seyahati anlatır. Bir sene ortada gözükmedikten sonra geri döndü ve ağabeyi, evi uzun bir süre için terkettiği için kendisini azarlayınca, sadece birgün için uzaklarda olduğunu iddia etti. Mor Denizin suları, elbiselerinin rengini soldürmüştü ve onları temizlemek için başka bir denize gitmişti. Benzer şekilde Peri ülkesini ziyaret eden kahramanlar, zamanın pek çabuk akıp gittiğini görmüşlerdir.

Mor Deniz düşüncesi, Hayat Kuyusu sularında yıkandıktan sonra vücudu ve elbiseleri yeşile dönen El Khidr hakkındaki eski hikayeden¹⁵ türetilmiş olmalıdır. Mor rengi, dikenli salyangozdan elde edilen boyanın, deniz tacirlerinin önemli bir ticari malı haline gelmesinden sonra, ölümsüzlüğün ve kraliyetin rengi olarak mavi ve yeşilin yerini almıştır. Tung Fang So, El Khidr hikayesinin ithal edilmiş son bir sunumunu hafızasına ilıştirmiş olmalıdır.

Wu Ti'nin çiy içme alışkanlığı, imparator Muh Wang'a bil-meyerek saldıran ve daha sonra sürgün edilen bir saray gözde-

si olan genç Keu Tze Tung hakkındaki hikayeyi akla getirmektedir. Kendisine yapılan yanlış bir suçlama sonucunda haksızlığa uğrayan Mısır'lı Bata'nın "Akasya Vadisi"ne kaçması gibi, Keu Tze Tung'da, benzer bir biçimde "Krizantem Vadisi"ne kaçtı. Orada krizantem çiçeğinin taç yapraklarından damlayan çiyi içti ve bir ölümsüz haline geldi. Budistler bu hikayeyi sahiplenmişlerdir, onlar, genç adama, taç yapraklarının üzerine yazılmış kutsal yazı verildiğini söylerler. Bu yazı, çiyeye, özel niteliklerini kazandırmıştır. Uzak Doğuda, krizantem, saflığın bir sembolüdür. Onaltı yapraklı bir krizantem, Japonya'da Mikado'nun amblemidir.

Hint'li Rishis gibi, ölümsüz olana kadar yogi uygulayan Çin'li bir bilge, boş zamanlarını balıkların resmini yapmaya ayırmıştı. Bir derenin kıyısında, iki yüzyıldan fazla bir süre yaşadı. Sonunda, doğal olarak bir ejderha tanrı olan, Balıkların Efendisi'nin Yeraltı Cennetine götürülmüştü. Bir keresinde, Ejderha hikayesindeki Çin'li "Mavi Çocuk" gibi, kırmızı renkli bir sazan balığının sırtında geri dönüp havarilerini ziyaret etmişti.

Bir başka Çin "ağaç mezhebi", şeftali ağacı yerine, Çin tarçını ağacını tercih etmiştir. Çin tarçını ağacı mezhebi daha sonra ortaya çıkmış olmalıdır. Şeftali ağacı yerli bir ağaçtır. Laufer, "Batı'nın, Çin'e şeftali (*Amygdalus persica*) ve kayısı (*Prunus armeniaca*) meyveleri bakımından çok minnettar olduğunu söyler. Bu iki hediye, ipek tacirleri tarafından, önce İran'a (İ.Ö birinci ya da ikinci yüzyılda) ve daha sonra Ermenistan, Yunanistan ve Roma'ya (İ.S.birinci yüzyılda) taşınmış olması inkansız değildir" demektedir. Hindistan'da şeftalinin adı *cinnam*'dir ("Çin meyvesi") "Sanskrit dilinde, şeftali ağacı için bir isim yoktur; ayrıca bu ağaç Hint folklorunda Çin'de olduğu gibi bir rol oynamamaktadır"... İran'da "bu meyva için sadece tanımlayıcı isimler vardır; şeftali için *saft alu* ('büyük erik'), kayısı için *zard alu* ('sarı erik') adları kullanılır"¹⁶.

Çin dini edebiyatındaki Çin tarçını(*Cassia*) ağacını tanımlamak zordur. "Çin'ce bir kelime olan *Kwei*, eski bir tarihte ortaya çıkar, fakat *Lauraceae* gibi genel bir terim vardır; Çin'de *Cassia*'nın yaklaşık onüç ve *Cinnamomum* (tarçın)'un yaklaşık

Alimlerin Sığınağı ile Bir Dağ Manzarası

Si Wang Mu'nun Sarayında Genii

onaltı çeşidi vardır. Önemli olan, eski yazılarda tarçına değinilmemiş olması, bunun ağacın kabuğunun bir ürünü olmasıdır. *Cinnamomum cassia*, Kwan-si Kwan-tun ve Hindi Çin'in yerli bir ağacıdır ve Çin bu ağacı ilk kez, Han'ın kolonileşmeye ve Güney Çin'e girmeye başladığı dönemlerde tanıdı." Bu ağacın ilk tasviri, üçüncü yüzyıldan daha öncesine gitmez. "Çin kökenli değildi, fakat bu ağacı ilk kez medeniyete tanıtan Hindicinin Çin'li olmayan toplulukları, güneydeki bütün diğer tarımsal etkinliklerde olduğu gibi, onları egemenlikleri altına alan Çin'liler tarafından benimseniyordu"¹⁷ Tarçın kabuğunun, Çin'den Mısır'a, İmparatorluk dönemi kadar eski dönemlerde (İ.Ö.1500), Girit'li deniz tacirleri tarafından getirildiği iddia edilmektedir¹⁸. Laufer, bu kürama karşı çıkmaktadır¹⁹. Anlaşıldığı kadarıyla, Mısır'lular kendi Punt'larından (Somali ya da İngiliz Batı Afrika'sı) kokulu bir kabuk getirmişlerdir. Bundan çok zaman sonra, tarçın kabuğu, Seylan'dan, Hint Okyanusu üzerinden taşınmıştı.

Mısır'lular, Punt'tan, ölülerin "vücut kokularını" tazelemek için, tütsülü ağaçlar getirdiler ve cesedin kaybettiği nemliliği yeniden sağlamak için de üzerine içkiler döktüler²⁰. Profesör Elliot Smith, "Tütsü yakmanın, canlandırıcı bir güç olarak, ve özellikle de ölüye yaşam veren, çok kuvvetli olduğuna olan inancın sağlamlaşmasından sonra, kutsal bir malzeme olarak görülmeye başlandı. Tütsü tohumlarının ağaçlardan sızan maddelerden düşmesinden dolayı ya da eski yazıtlarda belirtildiği gibi, "onların terleri" kutsal canlandırıcı güç, zamanla ağaçlara aktarıldı. Ağaçlar artık sadece, hayat veren tütsülerin kaynağı değildi, onların kendileri de, ilahlar tarafından canlandırılmışlardı ve ter damlaları, mumyaya hayat veriyordu... Ağaçların özsuyu, hayat veren suyla ilişkilendirilmişti... Özsuyu, ağaçların kanı ve ter şeklinde dışarı sızan tütsü olarak kabul ediliyordu." De Groot'un hatırlattığı gibi "Kan damlayan ve yaralandıkları zaman ağlayan ağaçlar hakkındaki hikayelere Çin edebiyatında çok rastlanır. (Elliot Smith'e göre, Güney Arabistan'da da öyledir) Ayrıca bir yere geçici olarak yerleşen ya da çok güzel bakirelere dönüşebilen ağaçlar hakkında da pek çok hikaye vardır"²¹

Anlaşıldığı kadarıyla, tütüsü taşıyan ağaçları arayan eski deniz gezginleri, inançlarını uzak diyarlara taşımışlardır. Şeftali mezhebinin tanrıça-ağacı, Çin'deki en eski örnekti. Hayat meyvesini taşıyordu. Bu mezhebin kurulmasına önderlik eden şey, olasılıkla bir kara yolundan gelmişti. Çin tarçını ağacı mezhebi daha sonraydı ve bununla ilgili inançlar, Güney Çin'den gelmişti; bunlar da, Çin'e ulaşmadan önce iyice gelişmiş olan düşüncelerin damgasını taşıyordu.

Çin biliminde, 3000 metre yüksekliğinde bir Çin tarçını ağacı hakkında bilgiler vardır. Onun meyvelerinden yiyenler ölümsüz olurlardı. Şeftali ağacıyla ilgili daha önceki inanç, onun meyvelerinden birini yiyen bir ruhun, 3000 yıl yaşayacağı şeklinde idi.

Bu Çin tarçını ağacının, ilk olarak, "Batının Kraliyet Anası'nın şeftali ağacının yerini almış olduğu anlaşılmaktadır. Çin'deki en kutsal nehir olan ve kaynağı Tibet'in kuzeyindeki Koko-nor topraklarında olan Hoang-Ho (sarı nehir) üzerinde yolculuk yapılarak bu ağaca ulaşılmıştı. Bu nehir, kuzeye akmadan önce, dağlardan oluşan engeller arasında bir yılan gibi kıvrılır; sonra Shensi eyaletinin (Çin'lilerin anavatanı) doğu sınırında 200 mil kadar güneye doğru akar ve daha sonra, 200 mil doğu yönünde ilerler, ondan sonra, Kutsal Adaların bulunduğu yer olduğuna inanılan Chihli Körfezi'ne doğru, kuzey doğru yönüne doğru döner.

Hindistan'ın Ganges'i ve Mısır'ın Nil'i gibi, Hoang Ho'nun kutsal bir kökeni olduğuna inanılıyordu. Cennet'i biraz olsun görebilmeyi arzulayan bilgeleri, doğduğu kaynağa kadar nehrin üzerinde yolculuk yaptılar. Bazıları Cennet'in ağacına ve bahçesine ulaştılar. Diğerleri cennetten cennete gezdiler. Batı Cenneti'nin, bazıları tarafından, dünyanın ortasında bulunduğu, diğerleri tarafından da, ufkun ötesinde olduğuna inanılıyordu.

Wu Ti'nin sarayına bağlı en ünlü adamlardan biri olan ve pek çok eski inanç ve efsaneyi canlandıran Chang Ki'en'in, Çin tarçını ağacının yetiştiği noktaya ulaşana dek kutsal nehir yolunu takip ettiğine inanılıyordu. Ağacın yanında, "Batı'nın Kraliyet Anası'nın bahçesine sık sık uğrayan ölümsüz hayvanlar

bulunuyordu. Bunun yanında, Chang Ki'en, pirinç-verici olarak çok sevilen ay tavşanını görmüştü. Yakın Doğu ve Batı'da olduğu gibi, Uzak Doğu'da da, ayın, ekinleri olgunlaştırdığına inanılıyordu. Ay tavşanı suyla ilgilidir; ayda bitkiler ve bir ölümsüzlük ağacı yetişir. Çin inançlarına göre, ayrıca ayda bir de kurbağa vardır. Bu kurbağa aslında, ay'ı kara yağmur bulutları tarafından hapsedilmekten kurtaran tanınmış bir okçunun karısıydı. "Batının Kraliyet Anası" okçunun bu hizmetinden öyle memnun kalmıştı ki, ona ölümsüzlük çiyi ile dolu yeşimtaşından bir kupa vermişti. Karısı, bu kupayı çaldı ve çiyi içti.

Bu saldırısından dolayı, "Batının Kraliyet Ana'sı" onu bir kurbağaya çevirdi ve ay'a hapsedti. Mısır'da, kurbağa yeniden doğuşun bir simgesiydi, bu yüzden yaşlı kurbağa tanrıça Heht, Büyük Ana Hathor'un bir şekli olarak kabul ediliyordu.

Ay ağacı, bazen ölümsüzlük ağacı Çin tarçını olarak da tasvir edilir. Yaprakları kan gibi kırmızıdır ve meyvelerinden yiyen insanların vücutları, tıpkı düzgün bir su kadar şeffaf hale gelir.

Bitkileri ve ağaçları (bazı efsanelerde sekiz ay ağacından sözedilir) besleyen, kupanın içindeki ay suyu ve yeşimtaşından oluşan ölümsüzlük çiyi, Hint'lilerin soma'sı ile ve klasik tanrıların nektarıyla aynı gibi gözükmektedir. İskandinav mitolojisinde ay su-kabı (ana tanrıçanın bir sembolü), erkek çocuk Hyuki ve kız çocuğu Bil²² tarafından bir kuyuda doldurulmuş ve bu iki çocuk, ay tanrısı Mani tarafından uzaklara götürülmüştü. Ayrıca Odin'in, ay çayırını, aydan çalındıktan sonra, "çayır kurdu" Suttung'un sarayından geri aldığına inanılıyordu. Tanrı, bir kartal biçiminde çayırı taşıyarak cennete doğru uçmuştu²³. Zeus'un kartalı da benzer şekilde bir nektar taşıyıcısıydı.

Hint mitolojisinde, Soma, kutsal sanatçı Twashtri tarafından yapılmış bir kĒsenin içindedir ve tanrılar, özellikle de yağmur tanrısı Indra tarafından içilir. Ari-Hint, rahipler tarafından, Indra'nın yardımı istendiği zaman, bir yağmur büyüsü olarak okunurdu, bir Vedic kurbağa marşı söylenirdi. Hint efsanelerinden birinde, bir kartal ya da doğan Indra'ya soma taşır. Cennet'e ulaşan ruhlar, soma içtikten sonra ölümsüz olurlar. Hindistan'da soma kişileştirilmişti, bu yüzden, ay tanrısı Soma, bir

aşk, ölümsüzlük ve bereket tanrısı haline gelmişti. Soma suyu Vedic rahipler tarafından, bilinmeyen bir bitkiden elde edilirdi. Ayrıca, Hint mitolojisinde, tanrılar tarafından yenen, "Amrita" hakkında bilgiler vardır. Amrita Cennette yetişen kutsal ağaçların öz suyuydu. Ağaçlar ve bitkiler, hayatlarını ve gıdalarını, sudan alırlardı. Uzak Doğu'daki, "ölümsüzlük çiyi", "ölümsüzlük mantarı" ve "ölümsüzlük meyvesi" inançları, ana tanrıçaya, ay'ın su üzerindeki etkisine, olan inançla yakından ilişkiliydi. Ana tanrıça, ayrıca Babil'in Istar'ı, Mısır'ın Hathor'u, Yunanistan'ın Aphrodite'i gibi, aşk tanrıçasıydı. Oğlu, ya da kocası, döremelerinden birinde, aşk tanrısıydı.

Gökyüzü Cenneti'ne ulaşmak üzere Sarı Nehir'i takip eden Çin İmparatoru Wu Ti'nin bilgesi, ay tavşanına ek olarak, Çin'lilerin Wu Wang, Japon'ların Gekkawo dedikleri ve aşk ve evlilik tanrısı olan "Aydaki Yaşlı Adamı"ni görmüştür. Onun, aşıkları, ayaklarından birbirlerine kırmızı ipek iplerle bağlayarak birleştirdiğine inanılırdı. Çin efsanesinde, "Aydaki Yaşlı Adam", ölümsüzlük ağacı Çin tarçını'daki dalları kesmekle uğraşıyordu. Kesilen dalların yerine hemen yeni dallar çıkıyordu, fakat "Yaşlı Adam", bu giderek artan çalışmanın en uygun ceza olduğu, bir günah işlemiş olduğundan, sonsuza dek kesmeye devam etmeliydi.

Bir Budist efsanesi, Indra'yı yaşlı adam yapar. Maymun, tavşan ve tilkiden yiyecek ister. Tavşan bir ateş yakar ve tanrıyı doyurmak için kendini ateşin içine atar. Indra, bu olağanüstü arkadaşlık ve iyilik davranışından öyle etkilenir ki, bu örnek tavşanı, ay'a yerleştirir. Bu hikayenin bir başka sunumu, *Mahabharata*'da bulunur.

Avrupa folklorunda "Yaşlı Adam", hem ince odun ve çalı demetlerini çalan bir hırsız, hem de kutsal Sabbath gününde odun keserek "Sabbath'ı bozan" adamdır.

Ay'daki köylü adama bak
Sırtındaki bohça ona nasıl da ağır geliyor;
Böylece dalları gerçekten
Çalan insanın yarar sağlayamayacağını gösteriyor.

Aydaki Adam mitinin değişik sunumları, "Üçüncü Edward'ın (1335) 9. yılına ait arşivlerde saklanan bir sözleşmeye basılmış" tuhaf bir mühüre dikkat çeken S.Baring-Gould²⁴ tarafından verilmiştir. Bu mühürde "yanında köpeği ile birlikte dallarını taşıyan "Aydaki Adam" gösterilmektedir. İki de yıldız eklenmiştir. Mühürün üzerinde "Te Waltere docebocur spinas phebo gero (Sana, neden ayda dikenler taşıdığımı öğreteceğim, Walter) yazısı bulunmaktadır. Sözleşme, adı Walter olan bir hristiyan adamın mülkünü taşımasıyla ilgilidir.

Wu Ti'nin bilgisi, Sarı Nehir'in kaynağı olan Milky Way'a ulaşana kadar kutsal bölgelerde dolaştu. Işıklı elbisesi gümüş yıldızlarla süslenmiş olan Dönüp Duran Bakire'yi gördü. Onun, ayrıldığı bir aşığı vardı, fakat yılda bir kere onu ziyaret etmesine izin veriliyordu ve o da cennetleri bir meteor olarak geçiyordu. Dönüp Duran Bakire, takımyıldızlarından oluşan ağı örmektedir ve vücudu yıldızlarla kaplı olan, yeryüzüne doğru eğilirken, bacakları ve kolları "gökyüzünün dayandığına inanılan dört sütunu temsil eden ve dört ana noktayı "gösteren" Mısır gökyüzü-tanrıçası Hathor'u (ya da Nut) hatırlatmaktadır. Ayrıldığı aşığının adı Seb idi²⁵. Çin'de pekçok yıldız grubundan, "Kutsal Kapı", "Cennet Giriş" vs. olarak sözedilir. Taoist azizler, "Kutsal Adalar'da" olduğu kadar, yıldızlara ait evlerde otururlardı; bunların bazıları yeryüzündeki hayatları boyunca, yıldız tanrıların yeniden hayata gelmiş halleriydi. Batı mezhebi ölümsüzlüklerinin en düşük mertebesi "Kraliyet Ana'sı'nın bahçesinde kalırdı; en yüksek mertebeden olanlar yıldızlara yükselirdi.

Efsanenin bir başka biçimine göre, Wu Ti'nin bilgisi, yeryüzüne bir daha hiç dönmemiştir. Sarı Nehir'den yukarı çıkan ve "Milky Way" üzerinde yolculuk eden teknesinin, Kainat'ın etrafında akan ve üzerinde Mısır güneş tanrısı Ra'nın (ya da Re) güneş teknesinin yolculuk ettiği kutsal Nehir'e ulaştığına inanılır. Birgün Çin'li bilgenin küreği-anlaşıldığı kadarıyla dümen küreği-gökyüzünden inen kutsal bir ruh tarafından Kraliyet Sarayında kendisine teslim edilmişti. Belki de burada, güneş tanrısı Ra'nın elçisi olarak tutsak edildiği sırada, Mısır'lı tanrı Thoth tarafından yeryüzüne yapılan ziyaretlerin belli belirsiz bir hika-

yesi karşımıza çıkıyor.

Uzak Doğu'nun halk hikayelerinde, çok eski zamanlarda, ölümsüzlük ağacını "ay adası"na yerleştirmiş olan gökyüzü tanrıçası mezhebinin inançları ve "Batılılar"ın şeftali mezhebinin inançlarının, Mısır'daki Osiris ve güneş mezheplerinin inançları gibi, birbirlerine karıştıkları anlaşılmaktadır.

Garip bir hikayede, bir zamanlar, Sarı Nehir'e balık avlamaya giden bir adamdan sözedilir. Bir fırtına çıkar ve adamın teknesi kıyılarında çiçeklerle dolu sayısız şeftali ağacının bulunduğu bir akarsu koluna doğru sürüklenir. Orada yaşayan ve imparatorun baskısından dolayı Çin'den kaçtıklarını söyleyen insanlar, adama çok nazik davranırlar. Bu, balıkçı adamı oldukça şaşırtır. Biraz daha ayrıntılı bilgi ister ve insanlar ona, adamın doğumundan 500 yıl önce ölmüş bir imparatorun adını söylerler.

"Bu adanın ismi nedir?" diye sorar. Bu soruya orada oturanlar cevap veremez. "Buraya sen gelmeden az önce geldik. Yabancı bir ülkedeki yabancılar." derler.

Ertesi gün gezgin adam teknesini suya indirir ve geldiği yoldan geri dönmek üzere yola çıkar. Bütün gün ve bütün gece boyunca yol alır ve sabah olduğunda kendini, tanıdık yerlerde bulur. Eve geri dönmeyi başarmıştır.

Balıkçı adam, hikayesini bir rahibe anlatınca, rahip ona, ilahların ülkesine ulaştığını ve kıyılarında çiçek açmış şeftali ağaçlarının bulunduğu nehrin de, Milky Way olduğunu söyler.

Bu hikayede, Çin Kutsal Adası, tıpkı Nil'deki "Horus'un yeşil yatağı" gibi, bir nehir adasıdır.

Kutsal Nehir ve Güneşin Teknesi hakkındaki bir diğer anı, yüksek bir ağaca -anlaşıldığı kadarıyla "dünya ağacı"- tırmanarak cennete çıkan, kutsal bir Çin'li kadın olan Lo Tze Fang'ın hikayesinde kutsallaştırılmıştır. Kutsal bölgelere ulaştıktan sonra, kutsal nehir boyunca bir tekneyle taşınmıştı. Hikayeye göre, kadın hala, cennetler üzerinde hergün seyahat etmektedir.

Diğer aziz kişiler, kutsal bölgelere, ejderhalar tarafından taşınmışlardır. Çin inançlarına göre "Sarı Nehir" in, ay ile ilgisi vardır. Hafifçe dalgalanan nehir suları üzerindeki ay ışığı, genellikle

le Çin ejderhalarının en önde geleni olan "Altın Ejderha" ya da "Sarı Ejderha olarak adlandırılmış ve bunun güneşle ilişkili olduğu düşünülmüştür.

Hint Rishi'lerle yakın benzerlikler gösteren, Ruhlar dünyasının Çin'li kutsal adamlar sınıfından biri olan Sien Nung, ay mezhebiyle ilgilidir. Bunların ay bitkilerinin yapraklarını yiyerek hayatlarını uzattıklarına inanılırdı.

Bir Mısır efsanesinde, Osiris'in, ay'dan bereket verici bir ışığın üzerine düşmesi sonucu kendisine hamile kalan, Ana İnek'in oğlu olduğu anlatılır. Benzer şekilde, Japonya'da bir aykızı dünyaya gelmiştir. Bu kızı, bir oduncu bulmuştur. Birgün, bambu toplarken, bir kovukta, vücudu, tıpkı bir karanlıktaki bir mücevher gibi parlayan küçük bir bebek bulur. Bebeği evdeki karısına götürür ve sonra bebek büyüyerek güzel bir genç kız olur. Ona "Ay Işığı" adı verilmiştir ve yeryüzünde bir süre yaşadktan sonra aya geri döner. Her zamanki gençlik dolu görüntüsünü, yanında bulunan küçük bir kapla ölümsüzlük suyunu içerek korumaktadır.

Ejderha, ay ile ve ay da, bambu ile ilgili iken, ejderha ve bambunun, birbirleriyle yakından ilişkili oldukları umulabilir. Kutsal adamlardan birinin, bir bambuyu keserek ay cennetine ulaştığı ve ondan sonra bir ejderhaya dönüştüğüne inanılmaktadır. Cennetlerde, bir ejderhanın sırtına binerek dolaşmıştır.

Bir kural olarak, aziz kadınlar, kuş biçiminde ya da, dinsel ayinler gerçekleştirerek ve dua ve meditasyon yaparak saf bir hale gelen vücutlarının ruhları andıran ışıkları yüzünden, kendi şekillerinde, kanatsız olarak cennete yükselirler. Onların hocaları ise hem ağaçlara, hem de büyük dağlara tırmanmak zorundadır. Bazı kutsal kadınlar, cennete ulaştıktan sonra, Konfiçyüs'ün ruhunun yönettiğine inanılan bisekstüel canavar K'ilin'in sırtında bulutların arasında dolaşırlar. Bu, bir cins ejderhadır, fakat Çin ve Japonya'nın tipik "harika yarattığı"ndan ziyade, Hint tanrısı Varuna'nın *makara*'sına benzemektedir. bunların bazıları, aslanlara, köpeklerle, erkek geyiklere, deniz ayılarına ya da tek boynuzlulara benzemektedir. Bununla beraber, bunların hepsi de *makara*'nın çeşitli türleridir.

Bazen, Aphrodite gibi, ölümsüzlük meyvesini sağlayan ve Dünya Ağacı'nın kişileştirilmiş bir şekli olan Büyük Ana'nın özelliklerinin, bazı ünlü kadınların özellikle de bir imparatoriçenin hatırasına mal edildiklerini görüyoruz. Güneş mezhebinin inançlarına göre, Mısır'lı Kralların, öldükten sonra güneş tanrısı Ra'ya dönüşmeleri gibi, Çin imparatoriçesi de, "Batı'nın Kral Hanımı" haline geldi. Çin'in efsanevi bir imparatoriçesi olan Nu Kwa, kutsal bölgelerden geçtikten sonra bir tanrıçaya dönüşmesi ile ünlüdür. Çin Tufan Miti'nde ona rastlanır. Babilli İsthar gibi, insanoğlunun yok edilmesi politikasına karşı idi. Bununla beraber, İsthar'ın yaptığı gibi, sadece üzüntüsünü ifade etmekle yetinmedi. İmparatorluğun isyankar generallerinin yardımcı olduğu su ve ateş canavarları, dünyayı yok etmek için harekete geçtikleri zaman, Nu Kwa onlara savaş açtı. Fakat dev bir savaşı, cennetin bir kısmını, sütunlarından birini devirerek tahrip etmesi ve dünyanın büyük bir kısmını suların baskmasına kadar, mücadelesi başarılı olmadı. İmparatoriçe, yükselen suları, yakılmış kamış ve sazlar yardımıyla durdurdu ve sonra, kırık sütunu, altına bir Atlas-kaplumbağa yerleştirerek tekrar inşa etti. Marduk (Merodach) gibi, sonra Kainat'ı tekrar düzene soktu ve Kutsal Nehir için bir kanal yaptı. Bundan sonra, Kara kaplumbağayı kuzeye yerleştirip, kış mevsiminin kontrolünü ona vererek; Mavi Ejderha'yı doğuya yerleştirip, baharın kontrolünü ona vererek; Beyaz kaplanı batıya koyup, sonbaharın kontrolünü ona vererek; ve Kırmızı kuş'u da güneşe yerleştirip, yazın kontrolünü özel görevi güneşi korumak olan Altın Ejderha ile birlikte ona vererek ve ayrıca Batının beyaz ilahını da ay'ı korumakla görevlendirerek, dört mevsimin bekçilerini yarattı. Cennetin kırık sütunu, beş tanrının renklerine sahip taşlarla inşa edildi.

Bu imparatoriçe tanrıça'nın İnsanoğluna sunduğu nimetler arasında, insanların şeytanın etkilerinden ve zararlarından korunmaları için yarattığı yeşim taşı da vardı.

Açık şekilde Babil kökenli olan bu Tufan Mit'i'nde, tanrılar, isyankar ve canavar olarak karşımıza çıkıyorlar. Ana Tanrıça, Kainat'ın koruyucusu ve insanların dostudur. Şurası açıktır ki,

bir zamanlar Çin'de, Ana Tanrıça mezhebi çok güçlüydü. Japonya'da, imparatoriçe Nu Kwa, Jokwa diye anılır.

Daha önce de görüldüğü gibi, ölümsüzlük ağacı, iyi insanların karşısına hem güzel bir kadın, bir ejderha, ya da ejderha sırtındaki bir kadın, hem de yarı kadın yarı balık ya da yarı kadın yarı yılan şekillerinde çıkabilen Uzak Doğu'nun Ana Tanrıçası ile yakından ilgiliydi. Ağaca, "ruh malzemesi"ni tanrıçadan temin ediyordu; bir deyişle, tanrıça, ay ve hayat suyu kabı ya da aydaki çayır olduğu gibi, tanrıça ağaçtır. Ağacın öz-suyunun onun kanı olması gibi, meyveleri de bir ana olarak tanrıçanın sembolleridir.

Uzak Doğu hikayelerinde, kendilerini ağaca dönüştüren ejderhalar ve ejderha şekline giren ağaçlardan sözedilir. Ağaç, ejderhanın bir "kupua"sıydı. Kıbrıs'lı Kral Cinyras'ın kızı ve Adanis'in annesi olan Myrrha bir ağaçtı. Bir Japon hikayesinde, Manko adında bir kahramanın bir keresinde, denizde yüzen bir ağaç gövdesinde güzel bir kadının oturduğunu gördüğü anlatılır. Kadın aniden kaybolur. Manko, ağacı teknesine alır ve kadının, gövdenin içine saklandığını görür. Kadın, okyanusun ejderha kralının kızıdır.

Daha çok bilinen bir Japon ağaç kahramanı, adı İngilizce'de genellikle "Küçük Şeftali" olarak bilinen Momotaro'dur (*momo*: şeftali, *taro*: en büyük oğul). Halk hikayelerinde canavarların katili olarak tanınır.

Efsanede, birgün, bir oduncunun karısının nehirde çamaşır yıkarken, yakacak odun toplamaya gittiği anlatılır. Kadın işini bitirdikten sonra, suda sürüklenen dev bir şeftali görür. Bir çubukla şeftaliyi sığ suya çeker ve yakalar. Şeftalinin büyüklüğü onu şaşkına çevirmiştir, kadın şeftaliyi eve getirir, yıkar ve kocası akşam yemeği için geri döndüğünde onun önüne koyar. Oduncu, şeftaliyi kesip açtıktan hemen sonra, çekirdeğin içinden bir erkek bebek çıkar. Çocukları olmayan çift, çok sevinirler ve çocuğa, tanrıların bir lütfu olarak bakıp, onun kendilerine bir teselli ve çalışamayacak kadar ihtiyarladıklarında yardımcı olarak gönderildiğine inanırlar.

Ona "şeftalinin büyükoğlu" anlamına gelen Momotara adı-

nı verirler ve çocuk büyüdükçe çok güçlü ve cesur bir genç adam olur ve herkesi hayrete düşürecek güç gösterileri yapar.

Ve günlerden birgün, Şeytanlar Adası'na gidip, onların hazinelerinden bir bölümünü ele geçirmek için evden ayrılmaya karar verdiğini söyleyince, ailesi çok üzülür. Bu, çok tehlikeli bir görev olarak görüldüğünden yaşlı çift onu bu fikrinden vazgeçirmeye uğraşır. Buna rağmen, Momotara, onların bu endişelerine güler ve şöyle der: "Bana biraz mısır hamuru lokması yapın lütfen. Yolculuğumda, yiyeceğe ihtiyacım olacak".

Süt ailesi, lokmaları hazırlar ve onun için iyi dileklerini mırıldanırlar. Sonra Momotara, yaşlı çiftte dokunaklı bir şekilde veda eder ve yola düşer.

Genç adam, daha pek uzaklaşmadan, bir köpek görür. Köpek ona "Hav Hav! Nereye gidiyorsun, şeftalinin oğlu?" diye rek havlar.

Genç delikanlı "şeytanlar adasına, hazine elde etmeye gidiyorum". diye cevap verir.

"Hav hav! Yanında ne taşıyorsun?"

"Yanımda, annemin benim için yaptığı mısır lokmaları var. Japonya'da hiç kimse bunlardan daha iyi lokmalar yapamaz."

"Hav hav! Bana bir tane ver, ben de seninle şeytanlar adasına geleyim".

Genç adam, köpeğe bir lokma verir ve köpek onu takip etmeye başlar.

Momotara çok uzaklaşmadan, bir ağaçta sallanan bir maymun görür. Maymun onu çağırır ve şöyle der: "Kia! Kia! Nereye gidiyorsun şeftalinin oğlu?"

Momotara, köpeğe verdiği gibi, maymuna da cevap verir. Maymun ekibe katılacağına söz vererek, bir lokma ister ve onu alınca, delikanlı ve köpekle birlikte yola koyulur.

Genç adamı durduran bundan sonraki hayvan bir sütlüdür ve şöyle der: "Ken! Ken! Nereye gidiyorsun şeftalinin oğlu?"

Momotara ona anlatır ve kuş, ondan istediği lokmayı alınca, hazinenin peşinde, delikanlı, köpek ve maymuna katılır.

Şeytanlar Adasına ulaştıklarında hep birlikte şeytan kralın oturduğu saraya doğru ilerlerler. Sütlün bir casus gibi sarayın

içine doğru uçar. Sonra maymun duvara tırmanır ve Momotara ve köpeğin saraya kolayca girebilmeleri için kapıyı açar. Bununla beraber, şeytanlar, davetsiz misafirleri görmekte gecikmezler ve onları öldürmek isterler. Momotara, ona eşlik eden dostlarıyla birlikte şiddetli bir şekilde savaşır ve şeytan savaşçıları öldürür ya da parçalara ayırır. Sonra, kraliyet sarayına giderek, şeytanların karalı Akandoji'yi esir alırlar. Bu büyük şeytan, korkunç demir sopasını savurmaya hazırlanmıştır, fakat jiu-jitsu güreşinde çok usta olan Momotara şeytan kralı yakalar, yere yatırır ve maymunun da yardımıyla bir iple onu bağlar.

Momotara, Akandoji'ye, hazinesinin saklı olduğu yeri söylememesi durumunda öldüreceğini söyleyerek tehdit eder.

Kral, yardımcılara, Şefialinin oğluna ev sahipliği yapmalarını ve görünmezlik şapkası ile mantosunu, okyanusun med ve cezir hareketlerini denetleyen mücevherleri, karanlıkta parıldayan ve kendilerini takarı insanları her türlü kötülükten koruyan değerli taşları, kaplumbağa kabuklarını, yeşimtaşı tıslımlarını ve çok miktarda altın ve gümüşten oluşan hazineyi getirmelerini emreder.

Momotara, taşıyabileceği kadar hazineye sahip olur ve evine zengin bir adam olarak geri döner. Büyük bir ev inşa eder ve orada, hayatlarının sonuna kadar istedikleri herşeyi verdiği ailesi ile birlikte yaşar.

Bu hikayede bir efsaneler mozaigi meydana çıkarılabilir. Adası, Nil nehrinde yüzen Mısırlı Horus'un, Mısır'da aşağı ve yukarı hızlı bir şekilde gidebilmesine imkan sağlayan beyaz çarıkları vardı. Piramit Yazıtlarında, ona ait kahramanlıklardan söz edilmektedir, fakat bunlara ait hikayenin tamamı henüz bulunamamıştır.

Babil'li Tammuz, bir çocukken, Fırat nehri boyunca bir "su altı teknesi" ile sürüklenmişti. Şüphesiz bu efsane, ocak ve ateş tanrıçası Vestu'nun hizmetinde bulunan bir bakirenin oğlu olan ve tahta bir sandıkta, nehir sularına bırakılan, Akkad'lı Sargon'un²⁶ anısıyla ilişkili bir efsanedir. Çocuğu bir bahçıvan bulur ve daha sonra, tanrıça Isthor onu krallığa kadar yükseltir. Ari-Hintlilerin Hector'u, güneş tanrısı Surya ve bakire prenses

Pritho'nun oğlu olan Karna, benzer şekilde, tahta bir sandıkta sulara bırakılmış ve Ganges nehrinden kocası arabacı olan çocuksuz bir kadın tarafından kurtarılır. Fakir çift, kahramanı, kendi oğullarıymış gibi büyütürler²⁷.

Mür ağacının oğlu olan Adonis, Tammuz'un Suriyeli bir benzeriydi. Set'in bir sandık içinde sulara bırakarak ölümüne sebep olduktan sonra, vücudu bir ağacın içine kapatılan Horus, Osiris'in oğluydu. Isis, bir sütun için kesilmiş olan ağacı bulduğunda, Osiris'in oğlunun, ölümünden sonraki düşünceleri gerçekleşti²⁸ Momotara efsanesi de nitekim uzun bir hikayeye sahiptir.

Dost hayvanlar, pek çok ülkenin halk hikayesinde yer alır. Momotara'nın görünmezlik mantosunu da kapsayan hazine için savaşması, Siegfried'in, Nibelung'ların hazinesi için savaşmasına çok benzemektedir²⁹. Uzak Doğu efsanelerinde olduğu gibi, Batı Avrupa'dakilerde de, hazineler, cüceler, devler ve diğer canavarlar tarafından olduğu kadar, ejderhalar tarafından da korunur. Ejderha'yı öldüren kahramana, dost hayvanlar tarafından eşlik edilmediği zaman, kahraman, ejderhanın bir kısmını yiyerek ya da Mısır hikayesinde olduğu gibi "ölümsüz yılan" tarafından korunan büyü kitabını elde ettikten sonra onların dillerini öğrendiği kuşlardan yardım ve tavsiye alır. Mısır'lı kahraman, büyüleri okuduğu zaman, kuşların, hayvanların ve balıkların dillerini anlamaya başlar. Daha önce de iddia edildiği gibi, hazine koruyan ejderhanın, inci yataklarını koruyan ve hazinelerini çalan dalgıçları yiyen köpekbalıklarına olan inanca dayandığı sanılmaktadır.

Ana Tanrıça'nın ağacının sahip olduğu hayat verici meziyetlerle ilgili inançlar, deniz kabuklarına, incilere, altın ve yeşim taşına bağlanmıştı. Tanrıça, hayatın kaynağıydı ve sahip olduğu şekillerden biri, ejderhaydı. Ejderha anası olarak, ejderha tanrılara hayat vermiş ya da onları yaratmıştır. Ejderha kemikleri, tedavi amacıyla toprağa gömülüyordu; ejderha otları hastalıkları iyileştirirdi; ejderha ağaçlarının özsuyu, tıpkı meyvesi gibi, uzun ömürlülüğü sağlardı ki, tanrıçanın, insanoğlu için yarattığı yeşimtaşı da öyleydi.

Yeşimtaşı ile ilgili inançlar çok eski zamanlarda, Mısır'da ay'ın amblemi olan incilerle ilgili inançlara benzerdi. Çin'de, ay, "cennetin inci"siydi. Garip ve çok yaygın bir inanca göre, inciler, yağmur damlalarından ya da nemin ve özellikle de nektar ya da somanın kaynağı olan aydan düşen damlalardan oluşuyordu. Inciler ve istiridye kabukları, tıbbi amaçlarla kullanılıyordu. Ağaçların özsuğu gibi, inciler de hayatın temeliydi - büyük Ana'nın ruh malzemesi³⁰.

Deniz kabukları, inciler, çiy, ağaçlar, ay, güneş, yıldızlar ve Büyük Ana ile ilgili karmaşık düşüncelerin, pekçok birbirinden ayrı ülkede "aynı anda ortaya çıkmış" olmasına inanmak güçtür. Halk hikayelerinde ve dinsel yazılarda kutsal olarak saklanan kültür bileşimlerinin, hikayelerine rastlanabilen, belirli bir bölgeden geliyor olmaları daha olasıdır. Değerli taşlar ile metaller ve tütsü taşıyan ağaçları arayanlar, yerel olarak değerlendirilmeyen zenginliklerden yararlanırken, inançlarını uzak ve geniş bölgelere yaymış olmalıdırlar.

11. BÖLÜM

AĞAÇ OT VE TAŞ BİLİMİ

Şifalı bitkilerdeki "Ruh Malzemeleri"-Su ve Bitkilerdeki Hayat Ateşi-"Hayat olan kan"-Doğu ve Batıdaki renk sembolizmi-Sihir sembolizmi-Meyve mücevherler-Yeşim taşı ve otlar-Uzak doğunun hayat iksirleri-Çam ağacı, selvi, adamotu ve pelin arasındaki ilişki-Hazine bulan köpeğin hikayesi-Uzak Doğu'nun Artemis'i-Onun, pelin, nilüfer çiçeği ve meyve sepeti-Otlar ve istiridye kabukları-Keçiler ve kadınların otları-Adam otu için Çin ve Tatar savaşları-iksir olarak çay-Uzak Doğu'nun Rip Van Winkles'i-Hurma Ağacı sorunu-"Ağaç gözyaşları" ve "Taş Gözyaşları"-Ağlayan Tanrılar-Keçiler ve gökgürültüsü tanrıları-Taşa döntüşen keçiler ve koyunlar-Ayla ilgili mücevherler ve otlar-Seçilmiş otlar , tanrılar ve taşlar- Çin'deki yabancı düşünceler.

Çin'in eski tıp biliminde, diğer ülkelerin tıp bilimlerinde olduğu gibi, "Herşeyi iyileştiren" bitkilere ve değişik hastalıklara yararı olan başka ünlü bitkilere ilişkin, övücü ifadelerle rastlanmaktadır. Bu şifalı bitkilerin hem yararsız hem de tamamen zararlı olanlarının sayısı az değildir; fakat, fizyoloji biliminin yoğun araştırmalarından sonra, bazıları, modern ilaç kitaplarına dâhil edilmiştir.

Yapıldıkları günden bu yana özenli bir şekilde ele alınan bazı gerçek keşifler gerçekleştirmiş olan kökçüler, büyücü-hekimler ve babadan oğula geçen "tütsücü"lük işini yapanlar, modern anlamda, kesinlikle bilim adamı değillerdi. Onlar, gerek şekillerinden, gerekse renklerinden dolayı sağlık veren ve uzun ömürlülüğü sağlayan "hayat özü"ne diğerlerinden daha çok sahip olduklarına inandıkları bu bitki ve maddeleri arayıp durmuşlardı.

Bu ruh malzemesi ,vücut kokuları ve vücudun nemi içinde yoğunlaşmıştı. Bu, kokusu, rengi ve sıcaklığı olan suya karışmış bir şeydi -Tıpkı Mısırlı Hathor ve Yunan Aphrodite" gibi, kendisi de sudan ortaya çıkmış olan Büyük Ana'dan ya da doğrudan ondan olmasa bile, onun çocuklarından birinden türemiş birşey - Tanrıçanın "ruh malzemesi" otların içindeydi; ağaçların özsuğu, onun kanı olarak tanımlanmıştı.- "hayat olan kan". Kan vücut sıvılarının bir türüydü; diğerleri, ter, gözyaşı, tükürük vs. idi. Bütün bu sıvıların bereket verici özellikleri vardı. Gök tanrıçası gibi, Ana da, dünyaya, bereket verici suları sağlamıştı. Çin'de, bu kaynak, yağmuru yağdıran ve nehirleri coşturan, gökgürültüsü ve şimşeklere sebep olan ejderhalar tarafından kontrol ediliyordu.

Kış mevsimi, Çin'de kuraklık mevsimidir. Bu dönemde ejderhaların gizlendiklerine ve uyuduklarına inanılıyordu. O bölgede, suyun azlığı nedeniyle kış boyunca hiçbir şeyin yetişmesi mümkün değildir. Doğa'nın "gençliğini yenilemesi"ne neden olan hayat veren su, ilkbahar mevsimindedir. Ejderhalar uyanıp, savaşmaya ve gökgürültülerine neden olmaya başlayınca, susuzluktan kavrulmuş topraklar yağmur tarafından sulanır ve bereketlenir. Sonra yaşlı, çürümekte olan dünya, gençliğini yeniden kazanır ve taze otlar görünmeye başlar, çünkü yağmur şeklindeki "ruh malzemesi" toprağa girmiştir ve bitkileri kan özsuğu, aynı zamanda hayat verici enerji, kokular ve renklerle donatmıştır. Böylece sudan geçmekte olan hayat, suyun ürünleri ve sudaki minerallerle beslenmiştir.

En fazla ruh malzemesi içerdiklerine inanılan bitkiler, nilüfer çiçeği gibi suda yetişenler, "ölümsüzlük mantarı" gibi, devamlı şekilde nemi çekenler ya da bir gökgürültüsü fırtınası sırasında aniden biten "Kırmızı bulut otu" gibi bitkilerdi. Bu sonuncusu var olabilmek için, büyük bir su baskınına ihtiyaç duymuştur. Bu bitki, ejderha tanrının (ya da bu tanrının bir görünümlerinin) bir armağanıydı ve içinde, çok fazla yağmur özü ve bunun yanında şimşek özü (yağmur tanrının fışkırttığı "cennet ateşi") bulunuyordu.

Şimşek, "ejderhanın diliydi", bundan dolayı, ruh malzemesi

si, parlaklık kadar, ıslaklık ve sıcaklığa da sahipti. Eski düşünürlere göre, hayat sıvısı sadece kan değil, sıcak kandı.-"hayat kıvılcımı", "hayat ateşi" ile titreyen kan. Bu insanlar edebi anlamda, aşağıdaki modern İrlanda şiirinin imgelemesini kabul etmiş olmalılar:

Ey benim Kara Rosaleen'im,
Kanımda şimşek vardı.
Kırmızı şimşek, kanımın içinde parladı.

"Hayat ateşi" otların, taşların ve kırmızı toprağın içinde hapsedilmiş ve sadece rengiyle kendini gösteriyor olmalıydı.

Bu düşüncenin oluşumu, modern insanın (*Homo sapiens*) tarihinde çok eski bir döneme kadar izlenebilir. Batı Avrupa'da Aurignac'lılar zamanlarında (10 ila 20 bin yıl önce) kan, hayat ve bilinçlilik ile birlikte tanımlanıyordu. "Hayat olan kan"ın içindeki kırmızı madde, anlaşıldığı kadarıyla, hayat veren bir aracı olarak kabul ediliyordu ve bunun kırmızı toprakla (aşı boyası) aynı şey olduğuna inanılıyordu. Cenaze adetlerinden elde edilen kanıtlardan, Aurignac'lı ırkının, ölülerinin vücutlarına aşı boyası sürme alışkanlığını başlattıkları ve devam ettirdikleri öğrenilmiştir. Etlar çürüdüktan sonra, aşı boyası dökülüyor ve kemikler ile kemiklerin etrafındaki çakıl taşlarına renk veriyordu. Aşı boyasına, ateşin özünü mü, yoksa ateş kaynağı olan güneşin özünü mü emdirilmiş olduğuna inanıldığını söylemek mümkün değildir. Cesetleri boyama geleneğinin ardında, hiç şüphesiz bir kesin inançlar bütünü vardı. Böyle bir kabulün gerekçesi, ölünün yanına ya da üzerine deniz kabuğu muskaları ya da omurga kemiği muskalarının bırakılmış olmasıdır. İlk insanın suyla karıştırılmış kırmızı kilden ortaya çıktığı inancı, olasılıkla Aurignac'lılar zamanında da vardı. Aurignac'lıların cenaze törenlerinde kullanmış oldukları muskalardan, onların yaşamdan sonrasını dikkate aldıkları ortaya çıkmaktadır. Boyanmış ve böylece yeniden canlandırılmış olan cesedin tekrar ayağa kalkacağına ya da ruhun öteki dünyaya yolculuğu sırasında, ona eşlik edilebileceğine mi inanılıyordu? Bu sorulara henüz cevap verilememiştir. Biz burada sadece renk simboliz-

Uzun Ömür Sembolüyle Bir Çin Kasesi

漢 朝 一 樂

千 萬 年 樂 長 樂 萬 歲
樂 長 樂 萬 歲 樂 長 樂 萬 歲

Mitolojik Figür Ve Yazılarla Bir Han Hanedanı Kare Tuğlası

minin ve özellikle de kırmızı sembolizminin ve gerektirdiği bütün şeylerin, çok eski tarihlere dayandığını kaydedebiliriz.

Çin'de kırmızı çiçeklerin ve küçük kırmızı meyvelerin renklerinden dolayı, "ruh malzemesi", ya da "hayat özü" ya da Çinlilerin deyimini kullanmak gerekirse *shen* ile kuvvetli şekilde dolu olduklarına inanılırdı. Bu çiçek ve meyvelerin şifalı özellikleri vardır. Batı Avrupa'da, kırmızı dikenli defne, benzer şekilde "Her derde deva olarak kabul edilir. Kırmızı defne meyvesi ağacı kutsal hayatla öyle doludur ki yeşilliğini hiç kaybetmez. Gal folklorunda dikenli defne, Ana Tanrıça, su canavarı (ejderha) ve onun "bir şekli" olan, havuzuna düşen defne meyvelerini yuttuğuna inanılan kırmızı bereli somon balığı ile ilişkilidir.

Bununla beraber, kandaki kırmızı maddenin otlarda hapsedilmiş olması gerekmiyordu. Yeryüzünden geldiği ya da yeryüzünde işlemekte olan esrarengiz bir aracının bir ürünü olduğundan, pıhtılaşmış bir şekilde, lal yakutta ya da diğer herhangi bir kırmızı taşa ya da kırmızı çizgili ya da benekli bir taşa da bulunabilirdi; suyun içinde de, tamamen ya da kısmen kırmızı bir deniz kabuğu, ya da bir istiridyenin içindeki kırmızı ya da sarı bir incide bulunabilirdi. Keza, bir kuşun kırmızı tüylerinde de yoğunlaşmış olabilirdi. Kırmızı tüylü bir kuş, bir "gökgürültüsü"-Robin Red- göğüs, bir Avrupa "gökgürültüsü kuşu"¹dur ve kırmızı küçük bir meyve de bir "gökgürültüsü meyvesi" şimşek ve ateş tanrısının "ruh malzemesi" ile dolu bir meyve olarak tanımlanırdı. Kutsal gökgürültüsü tanrısının ruhunun ağacın içinde oturmasından dolayı, onun içinde oturduğu varsayılan ağaçların sürtülmesiyle ateş elde edilirdi. "Ateş çubuklarından biri, her zaman, kırmızı meyveli bir ağaçtan alınırdı.

Aynı şekilde kırmızı hayat maddesi, kendisi kutsal bir balıkla gösterilir -"gökgürültüsü balığı". Çin'de "Mavi çocuk", hikayesindeki gökgürültüsü ejderhası, bir insan şeklinde kırmızı bir sazan balığının sırtında yolculuk eder.

Sarı da kırmızı gibi, canlılık veren bir renk olarak ünlenmiştir. Şimşek sarıdır; kor kırmızı iken odun ateşinin alevleri sarıdır. İlk insanların, ateşteki kırmızı ve sarı renklerinin yakın iliş-

kisini farkettileri anlaşılmaktadır. Altın sarıdır, ve kırmızı ve sarı deniz kabuklarının yerine geçerek, sabahları ve akşamları, kırmızı ve sarı ışınlar yayan güneşle ilgisi kurulmuştur. Güneşte bulunan ateş, "kanı ısıtır" ve aydaki suların yaptığı gibi, bitkilerin yetişmesine yardımcı olur. (Ay, özularının ve kanın akışını kontrol etmektedir.) İlk insanların düşünme biçimlerine göre, güneş ateşi, ay ateşi ve suları ya da ateş kırmızısı toprak ve yağmur birleşerek, hayat dediğimiz esrarı oluşturmuştur. O insanlar için sarı meyveler ve sarı çiçekler, kırmızı meyveler, çiçekler, kuş tüyleri ve kırmızı balıkların deri ve pulları kadar, kutsaldı ve onların ömür uzatan ve tedavi edici özellikleri vardı. Bunun sonucu olarak, sarı mücevherler ve sarı metaller de, kırmızı mücevherler ve kırmızı metaller kadar doğal sayıldılar. Çin'de, sarı, toprağın rengidir. Seylan, Burma, Tibet ve Çin'de Budistlerin kutsal rengi sarıdır.

Gökyüzünün ve dolayısıyla gökyüzü tanrısının rengi olan mavi de aynı şekilde, kutsaldı. Türküaz ve lapis lazuli renkleri, büyük itina ile ilgiliydi. Yeşilin kutsallığı, ise daha karmaşık bir hikayeye sahiptir. Bu renge, sadece yeşilliğinden dolayı saygı duyulmuyordu. Bitkileri yeşil yapan esrarengiz madde, üstün hayat kaynağından- su tanrçası ya da tanrısının yeşil şekli - türemiştir ve yeşimtaşı yeşil mücevherler ve taşların içinde yoğunlaşmış olarak bulunuyordu. Beyaz, yıldızların ve ayın, siyahta gecenin ve ölümün, dolayısıyla karanlık ve öteki dünya ile ilgili tanrıların rengiydi. Çin'de siyah, kuzeyin, kışın ve kuraklığın rengidir. Beş rengin (siyah, beyaz, kırmızı, sarı ve mavi ya da yeşil) karışımı, bütün tanrılarda görülüyordu. Bu düşünce, De visser'in yorumuz olarak verdiği dini yazılarda yer alıyordu:

"Sudaki ejderha kendini beş renkle kaplar;

*Bundan dolayı o bir tanrıdır."*²

Diğer pek çok ülkede olduğu gibi, Çin'de de bir hayvanın, bitkinin ya da taşın renginin, ona ait karakter ve özellikleri ortaya koyduğuna inanılıyordu. Kırmızı bir meyveye iyi bakılıyordu, çünkü o, hayatın rengini gösteriyordu. Kırmızı bir taş da aynı sebeple tercih ediliyordu. Bugünlerde eski zamanlarda "Her derde deva" olarak rağbet görmüş özel bir meyve ya da

otun, gerçekten etkili bir ilaç olduğu anlaşılırsa, buna hayran kalan biri, buna harika bir şey gözüyle bakmaya meyledebilir ve modern bilimin, eski zamanların basit gözlemcileri tarafından elde edilen büyük zaferlere ulaşamadığı düşünülebilir. Ancak gerçek tedavilerin, rastlantıya dayanan keşifler olmaları ve etkili meyve ve otların, sadece renkleri sebebiyle, tedavi edici özellikleri olsun olmasın, kullanılmaya devam edildikleri de olasıdır.

Çin'de , "hekimler" tarafından sadece "iyi renkli" meyveler değil, "iyi renkli taşlar" da kullanılmıştı. Örneğin, hekimler bazan yeşimtaşı reçeteleri veriyorlardı ve o zamanlar inanıldığı gibi, fazla miktarda yeşim taşı almaktan ötürü ölen insanların bulunduğunu okuyoruz. Bu konuda, bazı eski yazarlar, bir doz yeşim taşının, bu hayatı, hızlı bir sona doğru götürmesine rağmen, ölümden sonraki hayatta uzun bir ömür sağlayacağını belirtmişlerdir.

"Her derde deva" olarak ün salmış olan meyve ve taşlar her zaman yutulmuyor, tılsım ve büyü olarak da kullanılabiliyorlardı. Meyve ya da taştaki "yaşamsal öz ya da "ruh malzemesi"nin, hastalık şeytanlarının saldırılarını uzaklaştıracak ya da ona sahip olan bir hastanın şeytanları kovacak güce sahip olduğuna inanılıyordu. İlaçlar, sadece saf kuyu suyuna batırılıp tılsım olarak hazırlanabilirdi. Bu tılsımlar, sık sık, vücut süsü olarak kullanılıyordu. Bütün eski kişisel takılar, vücut organlarının işleyişini düzenleyen ve kişiyi koruyan tılsımlardı. Yeşimtaşı üzerine semboller kazındığı zaman, takıların etkinliklerinin arttığına inanılıyordu. Altın takılara her zaman sembolik şekiller verilirdi. Batı Avrupa'da "şans" için kapıya çivilenen at nalı gibi - şeytani kovmak için -, bu sembolik takıların, şans getiren meziyetlere sahip oldukları kabul ediliyordu. Dünyada en eski altın takılar, Mısır'da bulunmuştur ve bunların biçimleri, altın işlenmeden çok önceleri, "şans getirici" olarak kullanılan deniz kabuklarının şeklidir³. Bu deniz kabukları, özelliklerinden biri de, doğuma yardımcı olan ve bereket getiren deniz kabuğu olarak kişileştirilmiş olan Ana Tanrıça ile yakından ilişkilidirler.

Renkli meyveler ve renkli taşların, Ana Tanrıçanın hayat

veren "görünümleri" olduğu fikri, Çin Cenneti'nin canlı bir biçimde anlatılması sırasında çok güzel temsil edilmiştir. Hayat ağacı, meyve ya da mücevher taşıyordu. Ruhlar, mücevherleri, meyve gibi kolay bir şekilde yediler. Japon Cenneti'nde, ölümsüzler, incilerin anası olan istiridyeleri ve deniz kabuklarının toz haline getirilmişini, şeftali kurusu, Çin tarçını kabuğu, zincifre, çam yaprağı ya da kozalağı gibi yemişlerdir.

Yeşimtaşı, cennette olduğu gibi, yeryüzünde de otlarla ilgili olarak kabul edilmiştir. Daha önce de gördüğümüz gibi, Büyük Ana Tanrıça, tınlü mineralini insanoglunun faydalanması için yaratmıştı. Ağaçlar, ağaç çiçekleri meyveler ve hatta yaprak ve kabukları gibi, yeşim taşı da onun "ruh malzemesini" içeriyordu. Bu tuhaf inanç, Laufer tarafından yorumsuz olarak tercüme edilmiş olan, *Illustrated Mirror of Jades*'ından alınan aşağıdaki aktarmada da saklıdır:

İkinci ay, dağlardaki bitkilere bir parlaklık gelir. Yaprakları döküldüğünde, yeşimtaşına dönüşürler. Yeşimtaşının ruhu, güzel bir kadın gibidir⁴.

"Güzel kadın"ın, Batı'nın Tanrıçası olduğu açıktır. Cenneteki mercan ağaçları hakkında çok sayıda bilgi vardır. Daha yakın zamanlara kadar, sadece Çin'de değil, Avrupa'da da, mercanın bir deniz ağacı - su ağacı - tanrıçası olduğuna inanılıyordu. Büyük Ana, nehirler ve deniz kadar, gökyüzünün üzerindeki ve altındaki su ile de ilişkiydi.

Öteki Dünya'daki "iyi sağlık", ölümsüzlük ya da uzun ömürlülüktü. Dünya Ağacı'ndan bir şeftali yiyen bir ruh, 3000 yıl boyunca sağlıklı olma şansını elde ediyordu. Şeftali yemeye devam ettikçe, geçniği tazeleniyor ve asla yaşlanmıyordu⁵.

Çin'de insanlar, "ruh malzemesi"ni değişik biçimlerde yiyerek ömürlerini uzattılar. Çam ağacı mezhebi, çam yaprakları ve kozalaklarından ya da çam ağaçlarının köklerinde yetişen mantarlardan esans çıkardılar. Bir Çin'li bilge, "uzun süre tüketilirse, çam suyu, vücudu hafifletir, insanların yaşlanmasını önler ve hayatlarını uzatır. Yaprakları, vücudun içini korur; bir insanın asla açlık hissetmemesini sağlar ve hayatını uzatır." demek-

tedir. Selvi de çok tutulan bir ağaçtır. Aynı yazar "Selvi tohumları, uzun süre kullanılırsa, insanı dinç ve sağlıklı yapar. İnsana güzel bir renk verir, kulaklarını ve gözlerini keskinleştirir, asla açlık hissetmemesini sağlar ve yaşlanmayı önlerler." demektedir. Kafur ağacı da "yaşamsal güç verici ve dağıtıcı" olarak çam ve selviye katılır⁶.

"Ruh Malzemesi" bölümünden anlaşıldığı kadarıyla, çok zengin olduklarına olan inancın tek sebebi bu olmamasına rağmen, çam ve selvi ağaçlarının her zaman yeşil olmaları, Çin'lilerin dikkatini çekmişti. Eski bir Çin'li bilge şöyle demişti: "Bu dünyada, sadece çam ve selvi ağaçları hayat doludur: yazın olduğu kadar kışın ortasında da yemyeşillerdir. 1000 yaşındaki çam ağaçları, mavi bir öküze, mavi bir köpeğe ya da mavi bir insana benzer. 1000 yaşındaki selvi ağaçlarının, *oturur durumdaki bir insan şekline sahip* derin kökleri vardır... Bu ağaçlar kesildiğinde, kan kaybederler... 200 yaşındaki çam ağaçlarının kabuklarının altında, ejderha şeklinde çam sakızı birikimleri vardır ve bunlar ezilip, on librelik bir miktarda tüketilirse, bir insanın 500 yıl yaşamasını sağlayacaktır."⁷

İşte, çam ağacı burada mavi ejderha ile ilişkili olarak karşımıza çıkıyor. Daha önce de belirtildiği gibi, eski çam ağaçları, ejderhaya dönüşüyordu. Çam ve selvilerin, "yaşamsal güce" sahip tek ağaç olmaları iddiası, şeftali ağacı mezhebi ile ilgili kanıtla uyuşmamaktadır. Yaprak dökmeyen bir ağaç olmamasına rağmen, şeftali ağacının çok miktarda "ruh malzemesi"ne sahip olduğuna inanılıyordu.

Şüphesiz, daima yeşil kalan ağaçlarla ilgili düşünceler, renk sembolizmi öğretileri ile yakından ilgiliydi. Çin'lilerin "Cennet Ağacı" (*Ailanthus glandulosa*) özel bir ilgi uyandırmışa benzemektedir, çünkü ilkbaharda, yaprakları yeşile dönmeden önce kırmızımı mor ya da kırmızımı kahverengidir. Ceviz, vişne ve şakayık da, benzer biçimde kırmızımı genç yapraklara sahiptir ve bu ağaçlar hakkında çok bilgi vardır. 1000 yıllık selvi ağacının, insan şeklindeki köklerinden söz ederken, adam otu ile ilgili inançlar izlenmiş benzemektedir. Adam otu, Aphrodite'nin bitkisiydi ve insan şekline benzeyen kökü, tıbbi amaçlarda kullanı-

lıyordu; uyuşturucu özellikleri vardı ve ayrıca, bereket getiren, doğumlara yardımcı olan ve genç erkek ve kızların birbirlerine aşık olmalarını sağlayan, bir ilaç olduğuna inanılıyordu. Adam otu bilimine göre, bitki, topraktan alınırsa acı acı bağırmakta ve onu koparan insanların ölümüne neden olmaktadır⁸. Bunun sonucu, bu bitkiyi topraktan çekip çıkarması için köpekler kullanılıyordu ve köpekler hemen ölüyorlardı. Dr.Rendel Harris, "adamotu elması"nın, "aşk elması" olduğuna inanılıyordu⁹.

Benzer şekilde, Artemis'in bitkisi olan pelin'un, Çin ve Japonya'da, bu otlar benzer meziyetlere sahip olan çam ağacıyla ilgili olduğu düşünülüyordu. Adam otu köpeğinin, selviyle ilgili olmamasına rağmen, bir Japon hikayesinde, çam ağacı ile ilişkisinin olduğuna rastlanmamıştır. Hikayenin kahramanı olan Hana Saka Jijii adındaki yaşlı adam, ağaç çiçeklerinin nasıl kurutulacağına sırrını elde eder. Shiro adındaki harika köpeğinin, bir gün, pamuk bahçesinin çeşitli yerlerinde yeri koklaması, havlaması ve kuyruğunu sallaması dikkatini çeker. Yaşlı adam, toprakta ne gibi bir şeyin köpeğinin dikkatini çektiğini öğrenmek için toprağı kazmaya başlar. Toprağı birkaç avuç deşince altın ve gümüş panolardan oluşan bir hazine bulur.

Olan biteni seyreden kiskanç bir komşu, Shiro'yu ödünç alır ve hayvanı, kendi bahçesinde hazine araması için serbest bırakır. Köpek değişik noktalarda koklamaya ve havlamaya başlar, fakat adam toprağı deştiğinde sadece çok rahatsız edici bir koku çıkartan çöpler ve çamurla karşılaşır. Köpek tarafından aldatıldığı için öfkelenir, köpeği öldürür ve cesedini, bir çam ağacının köklerinin altına gömer. Hana Saka Jijii, Shiro'yu kaybetmekten dolayı çok üzülür. Çam ağacının altında tütsüler yakar, köpeğin mezarına çiçekler bırakır ve gözyaşı döker. O gece, harika bir rüya görür. Shiro'nun hayaleti onun önünde belirir ve ona şöyle hitap eder: "mezarımın üzerindeki çam ağacını kes ve ondan bir pirinç havanı yap. Bu havanı kullandığın zaman beni düşün."

Yaşlı adam köpeğin tavsiye ettiğini yapar ve çam ağacından yaptığı havanı kullandığı zaman her bir pirinç tanesinin saf altına dönüştüğünü görünce çok sevinir ve az zamanda zengin olur.

Kıskanç komşu olanları öğrendiği zaman, havanı ödünç alır. Ama, onun ellerinde, pirinçler çamura dönüşür. Buna öyle öfkelenir ki havanı kırıp, daha sonra da yakar.

O gece, Shiro'nun hayaleti bir kere daha bir rüyada gözükür ve Hana Saka Jiji'ye yanmış havanın küllerini toplamasını ve onları, kurumuş ağaçlara serpmesini öğretir. Ertesi sabah adam, köpeğin söylediklerini yapar ve adam şaşkınlıkla, küllerin kurumuş ağaçları hayata döndürdüğünü ve ağaçların taze ve güzel çiçekler verdiğini görür. Daha sonra şehre gider ve orada ölü erik ve vişne ağaçlarını tekrar canlandırmakla uğraşır. Bir süre sonra, adı öyle çok yayılır ki, bir prens adamlarını yollayıp, kendi bahçesindeki kune ağaçlarını da canlandırıp canlandıramayacağını sordurur. Yaşlı adam bunu başarıncı, büyük bir ödül kazanır.

Kıskanç komşu, Hani Saka Jiji'nin ölü ağaçları nasıl canlandırdığını öğrenir ve çam ağacı havanın küllerinden geri kalanları toplar. Daha sonra, bir kraliyet kasabasının sakinlerine Hani Saka Jiji'yle aynı mucizeyi gerçekleştirebileceğini duyurur. Prens onu da çağırır ve adam, kuru bir ağacın dallarına tırmanır. Fakat külleri serptiğinde hiçbir tomurcuk ya da çiçek görünmez ve rüzgar külleri, prensin gözlerine savurur ve neredeyse kör eder. Sahtekar hemen yakalanır ve adamakıllı dövülür ve köpek Shiro bu şekilde intikamını almış olur.

Bu hikayede köpek, bir hazine arayıcısı ve hazine vericisidir. Bu yüzden, Batı'nın pelin tanrıçası Artemis'in, "sadece hazineler sunan bir kişi olmayıp, aynı zamanda Filozof Taşı'nın sırrına da sahip olduğu; temel maddeleri, altına çevirebiliyor olması" özellikle dikkat çekicidir. Bu nedenle inayetini kazanmış olanlara zenginlik bağışlıyordu. Eski bir İngiliz yazarından alıntı yapan Dr. Rendel Harris, "günortasında pelin'in köklerinin altında bulunan (altına dönüşen) kömürlerin olduğu gibi, St. John'un kızına" ilişkin bir inancı kaydetmiştir. Altın, hastalıkları iyileştirir¹⁰.

Adamotuyla ilgili, benzer bir inanç vardır. Bir Fransız hikayesinde, ökseotu dolu bir meşe ağacının altında yetişen bir adamotunu düzenli olarak besleyen bir köylüden sözedilir.

İnanışa göre, adamotu, beslendiği zaman "ona harcadığının iki katını geri vererek insanı zengin ederdi... Bitki bir hayvana dönüştü."¹¹

Eğer Shiro'nun prototipi, kendini aşıkların uğruna feda eden bir adamotu-köpeğiye ve kendisi, bir ilahın "büründüğü bir şekil" ise, çam ağacının, aşk tanrıçası ile ilgili olmasını bekleyebiliriz¹². *Legend in Japanese Art* (s.147) adlı eserinde, Joly şunları anlatmaktadır: "Takasago'da gövdəsi iki kola ayrılmış, çok yaşlı bir çam ağacı vardır; bu gövdenin içinde, bir zamanlar onu gören ve aşık olan, Izanagi'nin oğlunun kendisiyle evlendiği Takasago Bakiresinin ruhu barınmaktadır. İkisi de oldukça yaşlanana dek birlikte yaşamışlar ve aynı gün aynı saatte ölmüşlerdi ve o günden beri, ruhları ağacın içinde barınmıştı, fakat dolunaylı gecelerde, tekrar insan şekline bürünürler, yer-yüzünde yaşadıkları yere tekrar döner ve çam yaprağı toplama işine devam ederler." Çam yaprakları, daha önce de gördüğümüz gibi, uzun ömürlülük sağlıyorlardı.

Çam ağaçlarıyla ilgili bir diğer Japon çifti, çok yaşlı ruhlara sahip Jo ve Uba idi. İkisi beraber çam yaprakları topluyorlar. Jo bir tırmık, Uba ise bir yelpaze ve çalı süpürgesi kullanıyordu.

Sonuç olarak, çam ağacı tanrıçası, bir Uzak Doğu Artemis'i (pelin şeklinde ilaçlar sağlayan bir Artemis) olduğu kadar, bir Uzak Doğu Aphrodite'i, bir doğum tanrıçası, bir hazine koruyucusu ve gezgin ve avcılarının bir tanrıçasıydı.

Japonya'da ağaç tanrıçasının, kutsal bir insan aşık ile ilgili olması gibi, Roma'lular da, Diana (Artemis) ile, aşıkları, Dianus ya da Junus'un¹³ ilgili olduklarını kabul ettiler.

Çam ağacı "bir pelin türü" olabilirdi (ve anlaşıldığı kadarıyla, selvi gibi, "bir adam otu türü"), ancak pelin'in yerini, tıbbi bir bitki olarak almadı. Seçkin bir Çin'li alim olan Profesör Giles'in bir mektubunu aktaran Dr. Rendel Harris şöyle demektedir: "Hatırlanamayacak kadar eski zamanlardan beri, Çin'de, özellikle damla hastalığı vakalarında dağlama amacıyla kullanılan *Artemisia vulgaris* pelin hakkında oldukça iyi bir literatür vardır. *Artemisia*'nın diğer türleri de Çin'de bulunmaktadır."¹⁴

Uzak Doğunun Artemis'in, Çin'de Ho Sien Ku, Japonya'ya

ise Kosenko olarak bilinen ölümsüz bir kadın tarafından temsil edildiği anlaşılmaktadır. "pelin'lere bürünmüş, elinde bir nilüfer çiçeği ve sapı tutan" (bir Batı Asya ya da Mısır tanrıçası gibi) "ve bir anka kuşuyla konuşurken" gösterilmiş, ya da "elinde hasta annesi için topladığı malta erikleri ile dolu olan sepeti ile" tasvir edilmiştir. "Kendisine bir rüyasında ölümsüzlük vaad edilen, sedef ile beslenen ve bu nedenle, bir kuş gibi hızlı hareket edebilen bir kadındı"¹⁵ Meksika tanrısı Tlaloc'un karısı da, benzer şekilde, bir pelin tanrıçasıydı.

Çam ağacı hikayesinde, ağaç ve ay aşk tanrıçasının Japon temsilcisi, dolunaylı gecelerde kocası ile beraber gözüktür. Ay "Cennetin İncisi" idi. Pelin'in istiridyeye ile ilgili olduğu da belirtilebilir. Ho Sien Ku, bir ölümsüz olarak sedef yiyerek pelin giyme hakkını elde etmişti. İstiridyenin, tıbbi bir bitki ile olan bu ilişkisi pelin'in çam ağacı ile, ya da adam otunun selvi ağacıyla olan ilişkisinden daha rastlantısal bir ilişkidir.

Deniz kabuğu gibi, nilüfer çiçeği de, eski aşk tanrıçasının bir biçimi idi. Mısır'da, güneş tanrısı Horus, doğumunda, Nil'in üzerinde yüzerken, Hathor'un nilüfer çiçeği biçiminden ortaya çıkar. Ho Sien Ku'nun meyve sepeti de semboliktir. Eski Mısır'da "bir sepet firavun inciri, esas olarak, bir kadın, bir tanrıça ya da ananın, hiyeroglif sembolüydü." Böylece, çömlek, nilüfer çiçeği, adam otu meyvesi ve nar ile aynı anlama sahipti. Son adı geçen sembol, Ege Bölgesi'nde, Mısır nilüfer çiçeğinin yerini almıştır¹⁶.

Daha önce de belirtildiği gibi, pelin bir ilaç, özellikle de bir kadın ilacıydı. Dr. Rendel Harris "Bitki pelin Artemis'tir ve Artemis bitkidir. Artemis bir kadın ve bir bakire tanrıçasıdır çünkü o bir kadın ve bakire ilacıydı"demektedir¹⁷. Mugwart, doğumlara yardımcı oluyor, ay gibi kadınları kontrol ediyor ve genellikle kadın hastalıkları için kullanılıyordu. Tedavi edici bir bitkiydi ve diğer hastalıklar arasında "damla (gut) hastalığına iyi geliyordu."

Çin'de kadınların otu "san tsi" olarak anılır. Bir onsekizinci yüzyıl yazarı¹⁸ "bu otun kadınların her türlü düzensizliğinde ve kanamalarında etkili olduğunu" söylemektedir. Bu bitki, Alp bitkilerinden olan meşhur ve güzel Edelweiss ve güzel kokulu

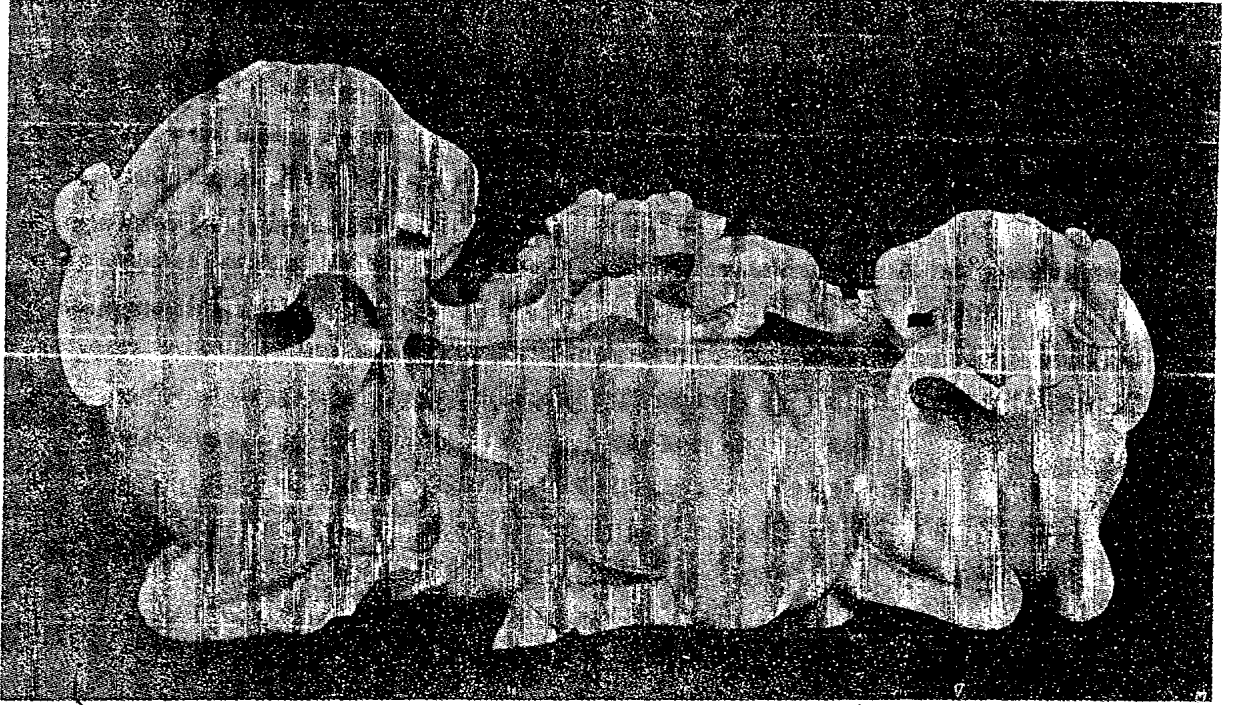
edel raut (*Artemisia mutellina*) gibi, "Sadece yüksek, sarp dağların tepelerinde" bulunur.

"San tsi" otu hakkında, onsekizinci yüzyıl yazarı ve derleyicisi şöyle devam eder. "Grimsi renkli bir cins keçi, bu otlarla beslenmeye çok düşkündür ve bu yüzden Çin'liler, bu keçinin kanının da, aynı şifalı özelliklerle dolu olduğuna inanıyorlardı. Bu keçilerin kanlarının, attan düşmelerden ya da buna benzer kazalardan dolayı ortaya çıkan yaralanmalara karşı şaşırtıcı derecede başarılı oldukları kesindir. Bu konuda, misyonerlerin pek çok tecrübesi olmuştur. Hırçın bir attan düşen hizmetçilerden biri bir süre konuşmadan ve hareket etmeden yatmış ve bu ilaç sayesinde öyle çabuk iyileşmiştir ki, hemen ertesi gün yolculuğuna devam etmiştir." Bu at "çiçek hastalığına karşı da etkilidir". Bu bitki ile ilgili kan rivayetleri hakkında, *The Chinese Traveller* adlı eserin yazarı şöyle demektedir: "Yukarıda anılan tecrübelerde, keçi kanı, avcılar tarafından kullanılıyordu."

Keçinin, "hekim" Artemis ile "Avcı Diana" olan Artemis arasında bir bağlantı olduğu anlaşılmaktadır. Nadir bulunan şifalı otların meziyetlerinin, onları yiyen hayvanların kanına geçmesinden dolayı, tanrıça, kendisine ibadet edenler gibi, bu tür hayvanları avlamış, ya da onları korumaya almıştır. Yirmisekizinci kitabında Pliny, Dr.Rendel Harris'in belirttiği gibi, "otların tüketimi", "hayvanlarda ve insanlarda daha geniş ölçüde bir ilacın bulunması gerektiğini"¹⁹ göstermiştir.

Çin'de, erkek geyik, leylek ve kaplumbağa, "uzun ömürlülüğün simgeleri" olarak, Hayat Ağacı ile ilgilidirler. Bu konuda, Batı, Doğu ve Uzak Doğu efsanelerinde, "hayat bitkisi" ya da "ölümsüzlük mantarı"nın yapraklarını kopartıp insanlara getiren kuşlardan sözedildiği ya da hayat iksirini içerdiklerine inanılan asmalardan ya da diğer ağaç ve çalılardan otlayan, tanrıça için kutsal olan ve onun ya da annesi ya da hocası olarak ilgili bulunduğu bir tanrının sembolü olarak gösterilen boğalar, keçiler, geyikler vs. hakkındaki mikene ve eski Mısır tasvirleri akla gelmektedir.

Bir diğer ünlü şifalı "kök" *ginseng*'tir. Ölümsüzlük mantarı gibi, Kutsal Adalar'dan birinde yetişir. Deniz kızı etiyile birlikte

Hayat Bitkisinden Otlayan Keçiler

Şebnem Tanrıçası

alınır, insanın hayatını yüzyıllar boyu uzattığına inanılır.

Biraz önce adı geçen, onsekizinci yüzyıl İngiliz yazarı "Father Jartoux tarafından belirtildiği gibi"²⁰ bu bitkinin beyaz, boğumlu ve bir insanın parmak kalınlığının yarısı kalınlıkta bir kökü vardır; ve sıklıkla, çatala benzer şekilde iki dala ayrılır, bundan dolayı, gerçekte diğer köklerden çok da fazla bir benzerliğe sahip olmamasına rağmen, insan şekline benzerliğini gösteren bir isim olan *ginseng* ile adlandırılmıştır. Kökten mü-kemmel pürüzsüzlük ve yuvarlaklıkta daha açık renkli olan toprağın yüzeyine doğru olan bölümlerin haricinde tatlı, koyu kırmızı bir renge sahip bir sap çıkar. Sapın ucunda, bazen daha çok, bazen daha az, ama genellikle dört daldan oluşan ve sanki bir merkezden yayılıyormuş görünümü veren bir çeşit bağlantı ya da düğüm vardır. Dalların rengi, altlarda beyazımsı bir karışım ile beraber yeşil ve üst kısımlarda sap gibi koyu kırmızıdır... Her bir dalda beş adet yaprak bulunur ve yapraklar "toprağın yüzeyine neredeyse paralel, dairesel bir şekil oluştururlar" Küçük meyveler "güzel bir kırmızı renge" sahiptirler.

İşte, şüphesiz dolaylı olarak adamotundan sözedilmekte. Aslında, *ginseng*, adamotu ile birlikte tanımlanmıştır. Bitkinin rengi ve biçimi yüzünden dikkati çektiği açıktır. Kırmızı bir sapı ve kırmızı küçük meyveleri olduğundan, "bu bitkinin, yaşamsal ruhları güçlendirdiğini, baş dönmeleri ve göz kararmalarına iyi geldiğini ve hayatı uzattığını" ve "sağlıklı olanların da bu bitkiyi kendilerini güçlü ve dinç kılmak için sık sık kullandığını öğrenmek şaşırtıcı olmuyor. Dört yapraklı *ginseng*, tıpkı dört yapraklı yonca gibi, anlaşıldığı kadarıyla dört esas noktanın sembolüydü. Onun "beş adet yaprağı" ve "bu yaprakların oluşturduğu dairesel şekil", tanrıları için beş rengi seçen ve güneşe tapan insanları cezbetmiş olmalıdır.

Ginseng "Sık ormanlarla kaplı dağların yamaçlarında hızla akan suların kıyılarında ya da ağaçların köklerinin civarlarında ve diğer binlerce çeşit bitkinin ortasında bulunur.

Tatar'lar ve Çin'liler arasında, *ginseng'e* sahip olabilmek için mücadele başlamıştı; bir Tatar kralının "etrafı tamamen tahta çitlerle çevrili, her tarafında *ginseng* yetişen bir şehri"

vardı. "Çin'lilerin, *ginseng* aramalarına engel olmak için", bekarlar devriye geziyordu.

Çay, ilk olarak Çin'de hayat uzatıcı bir içecek olarak ortaya çıktı. Funda, yapraklarını dökmeyen, daima yeşil kalan bir bitkidir ve bu yüzden Çin'lilerin dikkatini çekmiş olduğu anlaşılmaktadır. Onsekizinci yüzyıl yazarımız şunları söylemektedir: "Çayın özellikleri hakkında, hekimler çok tartışmışlardır; fakat Çin'liler çayı, mükemmel bir kan sulandırıcısı ve temizleyicisi, büyük bir mide ve beyin güçlendiricisi, hazını ve terlemeyi sağlayan, damarları ve idrar yolunu temizleyen bir içecek olarak görüyorlardı." Çin'de, "ateşlenmelerde ve bazı mide sancılarında" büyük miktarda çay tavsiye edilirdi. Yazarımız, "Çin'de bu bitkinin kullanılması, damla ve taşın bilinmemesine bağlanabilir" demektedir²¹.

Görünen o ki, eski, hayat iksiri ve şifalı ot arayıcılarına sadece, bazı değerli ilaçları değil, o bize çok tanıdık bir fincan çayı da borçluyuz. Sarhoşluk verici sıvıların da (*aqua vitae*, yani "hayat suyu") benzere biri hikayesi vardır. Bunların, vücudunda dinçlik verdiği ve hayatı uzattığına inanılıyordu. Bununla beraber, Ari-Hint rahiplerin içtiklerinin, sarhoşluk verici "soma" gibi, dinsel bir değeri de vardı. Hatta Afyon alışkanlığının bile, dinsel bir çıkış noktası vardır. *Aqua vitae*, tıpkı üzüm suyunun ya da İbranilerin dediği gibi "üzüm kanı"²²nin olduğu gibi, "ruh malzemesi" ile doluydu.

Şifalı bitkiler ve taşlar (yeşimtaşı gibi) ile ilgili Uzak Doğu inançlarının batıya sızması gibi, Batı inançları da doğuya sızmıştır. Dr. Rendel Harris, sarmaşık ve pelin ile ilgili inançların ve mitlerin, Eski Yunanistan'da oldukça hakim olduğunu ve Sibiryadan Kamschatka'ye dek izlenebileceğini göstermiştir. Japon Aynu'lar, ökseotunu, eski Avrupalılar gibi "Her derde deva" bir bitki olarak kabul ederler. Dr. Harris şöyle demektedir: "Sarmaşık, pelin ve ökseotunun ilkel çağlarda kutsal sayılmalarının keşfi, eski Yunanlılar ve hem Batı hem de Doğudaki ilk insan toplulukları arasında bir bağ kurmaktadır ve hem kültür hem de coğrafya olarak birbirinden çok uzak olan toplumlar arasında da daha pek çok ilişki bulabilmemiz mümkündür"²³.

Uzak Doğu'da, otları, çam sakızını ya da bazı sihirli meyveleri yiyerek ölüm tehditinden kurtulan erkek ve kadınlar hakkında pek çok hikaye vardır.

Huchu adındaki bir otun özel meziyetlere sahip olduğu ilk kez bir dağdan geçerken, derin bir yamaçtan düşen ve sadece vücudundaki yaralar nedeniyle değil, kayaların birer cam kadar pürüzsüz olması nedeniyle de oradan çıkmayı başaramayan bir adam tarafından ortaya çıkarılmıştı. Adam orada yiyebileceği bir şeyler aramış ve sadece huchu otunu görmüştü. Otu yetiştirmiş olduğu ince topraktan kopararak, kökünü çiğnedi ve bunun, onun açlık ve susuzluğunu giderirken, aynı zamanda vücut ısısını üşümeyeceği bir şekilde koruduğunu anladı. Zaman çabuk ve hoş bir biçimde geçti. Kendini mutlu hissetti, iyi uyudu ve hiç bitkinlik hissetmedi.

Bir gün yer, büyük bir depremle sarsılır ve adam için bir çıkış yolu açılır. Adam bu dağ hapsinden kurtulur ve eve dönmek için yola koyulur.

Eve vardığında, büyük bir şaşkınlıkla, evinde yabancıların oturduğunu görür. Onlarla konuşur, neden burada olduklarını, karısı ve çocuklarının nerde olduğunu sorar. Yabancılar sadece, onunla alay ederler. Daha sonra adam eski arkadaşlarını bulmak için şehirde dolaşır, fakat birini bile rastlamaz. Adamın durumu, yaşlı bir bilgenin ilgisini çeker. Aile yıllıklarında bir inceleme yapılır ve adamın verdiği ismin, üçyüz yıl önce, esrarengiz şekilde ortadan kaybolan bir ailenin ismi olduğu anlaşılır.

Sonra, Çin'li Rip Van Winkle dağdaki çukurdaki hayatının hikayesini ve *Huchu* otuyla nasıl beslendiğini anlatır. Çin geleneklerine göre, bu şekilde, otun "hayatı uzattığı, kelliği tedavi ettiği, gri saçları tekrar siyaha döndürdüğü ve gençliği tazelediği" anlaşılmış olur. Arzu edilen sonuçların tamamıyla elde edilebilmesi için, başka hiçbir besin olmadan, büyük miktarda *huchu* çayının, yeterli derecede uzun bir süre içilmesi gerekmektedir.

Diğer Rip Van Winkle hikayeleri, şans eseri gördükleri ölümsüzlerle konuşarak ya da perilerin tepelerine giden ve sadece bir saat için peri kadınlarla dans ettiklerini sanan, fakat

çıktıklarında bütün bir yılın geçip gittiğini anlayan, Batı Avrupa hikayelerindeki insanlar gibi, onların eğlencelerine katılarak yüzyıllar boyunca yaşamış insanlar için anlatır.

Bir gün Wang Chih adında Taoist rahip, odun toplamak için bir dağ ormanına girer. İçinde iki yaşlı adamın satranç oynadığı ve diğerlerinde izlediği bir mağaraya gelir. Oyun Wang Chih'yi öyle büyüler ki, mağaraya girer satırını bir kenara bırakır ve izlemeye başlar. Kendini aç ve susuz hissetmeye başlayınca oyun'un henüz bitmemiş olmasına rağmen, sanki kalkıp gidecekmiş gibi hareketlenir. Ama oyunu izleyenlerden biri, onun niyetini anlayarak, hurma çekirdeğine benzeyen bir çekirdek verir ve "bunu em" der.

Wang Chih, çekirdeği ağzına koyar ve artık açlık ve susuzluk hissetmediği gibi, çekirdeğin kendisini canlandırdığını da farkederek.

Satranç oyunu sessizlik içinde devam eder ve görüldüğü kadarıyla saatler çabucak geçer. Sonra, yaşlı adamlardan biri Wang Chih'e şöyle der: "Şu anda, gelip bize katıldığından beri çok uzun zaman geçti. Sanıyorum artık eve dönmelisin."

Wang Chih ayağa kalkar. Satırını kavrayınca, sapının toz halinde ufalandığını görüp çok şaşırır. Eve döndüğünde, *Huchu* otuyla beslenen adam gibi, aradan bir ya da iki yüzyıl geçtiğini farkederek. Mağarada aralarına karıştığı yaşlı adamlar, Çin'de *Sten Nung*, Japonya'da *Sennin* ve Hindistan'da *Risbis* - bir zamanlar yeryüzünde yaşamış ve ruhani anlamda yalnızken ve uzun süre sade işler yaparak büyük meziyetler elde eden bir yarı-tanrı sınıfı- olarak tanınan ölümsüzlerdi.

Hurma çekirdeğinden sözedilmesi, özellikle ilginçtir. Babil ve Asur'da hurma palmyesi, kutsal ağaçlardan biriydi. Güney İran'da yetiştirilmişti; Çin'e de bu bölgeden götürülmüş olmalıdır. Bir başka olasılık da, tohumların, Arap tacirleri tarafından Çin'e götürülen ya da, Çin'li tacirler tarafından Araplardan alınan hurmalardan elde edilmiş olmalarıdır. Hurma'nın Çin'ce isimlerinden biri, eski Mısır ismine benzemektedir, *bunnu*. Bu sorunu tartışan Laufer,²⁴ hurma ile yaşayan kara tenli yerlilerin bulunduğu uzak bir ülke olan Mo-lin'den sözedeki eski Çin ya-

zalarına başvurur. Daha önce Mwa-lin olan, Mo-lin, Laufer'in düşüncesine göre, "Edrisi'deki Molindi ya da Yaquat'taki Mulanda, şimdiki, Ekvator'un güneyinde, İngiliz Batı Afrikasındaki Seyidieh vilayetindeki Malindli'yi kastetmektedir". Çin'de, diğer Hayat Ağaçları ile ilgili bilimin, ithal edilen hurma palmyesine aktarıldığı anlaşılmaktadır. Hurmaların adlarından biri "bin yılın şekerlemesi" ya da "onbin yılın şekerlemesi"dir. Laufer, hurmanın her zaman yeşil kaldığı gerçeğini vurgulayan, "çekirdek olgunlaşırken, tohumlar siyahtır, görünüşleri, kurumuş şekerlemeleri andırır. Çok lezzetlidirler ve bir şeker gibi tatlıdır"25 diyen bir Çin, hurma tasvirini aktarır.

Bir başka Çin Rip Van Winkle hikayesi, dağların arasında dolaşan iki adamın, iki şirin genç kız gördüğünü anlatır. Kızlar, onları eğlendirir ve kenevir ile hazırlanmış bir karışımla beslerler. Onlar kızların arkadaşlığıyla eğlenirken, yedi nesil geçer gider.

Kenevir (eski İran ve Sanskrit *bangba*'sı) çok eski zamanlarda, Çin ve İran'da yetiştirilmiştir. Tohumdan hazırlanan bir hapin, hayatı uzattığına ve onu yiyenlere, hayaller ve rüyalar gördükten sonra, kehanetlerde bulunmaları için ilham verdiğine inanılıyordu. "Patlatma" alışkanlığı, afyon alışkanlığı kadar kötüdür.

Çin'in ağaç biliminde, ağaçlar ve taşlar arasında ilginç bağlantılar vardır. Yeşimtaşının, kendisini insanoğlunun faydalanması için yaratan ana tanrıçanın "şekillerinden" biri olduğu; ağaç yapraklarının, yeşimtaşı ile tanımlandıkları; ejderhaların, taşlardan doğdukları; pek çok renkli taşın, "ejderha yumurtaları", "Ejderha Ana"nın yumurtaları ya da "pek çok renk ve pek çok şekilde" olabilen ana tanrıçanın kendisi olduğu, daha önce gösterilmişti. Kutsal taşların, gökten düştüklerine ya da toprakta yetiştiklerine inanılıyordu. Pliny, güneşten düşen bir taşın sözeder.

Eski Mısır'da Osiris ve Isis gibi yararlı tanrıların, yaratıcı ve bereketli gözyaşlarının yararlı bitkilerin bitmesine ve şeytanın kişileşmiş bir haline dönüşen set gibi ilahların gözyaşlarının ise, zehirli bitkilerin yetişmesine sebep olduğuna inanılıyordu. Ari-Hintlerin, ağlayan Prejopati'si, Mısır'ın ağlayan güneş tanrısı

Ra'ya benzer. Başlangıçta, Prajapati'nin gözyaşları suya düştü ve "havaya dönüştü" ve "sildiği gözyaşları, yukarıya doğru, gökyüzü haline geldi"²⁶

"Ağaç gözyaşları" ve "taş gözyaşları"ndan sözedildiğine göre, ağlayan tanrı düşüncesinin Çin'e ulaştığı açıktır. Hem Büyük Ana, hem de Büyük Baba'nın "girdikleri şekiller" gözyaşı döküyordu.

Çin'lilerin, harika "ağlayan ağaç"larını, İ.Ö ikinci yüzyılda, Türkistan'da buldukları anlaşılmaktadır, fakat, onunla ilgili inançlar oldukça eskiye dayanıyordu. Onlar, iyi ve zehirli bitkileri yaratan ağlayan ilahları zaten tanıyorlardı ve ağacın bulunması, onlar için sadece, inançlarının doğruluğunun bir ispatıydı.

Söz konusu ağaç (*bu t'un* ağacı), Laufer tarafından bir balsam kavağı olarak tanımlanmıştır. Laufer, bir Çin'li yorumcudan aktarma yaparak şunları söylemektedir: "Bu ağaç böcekler tarafından delinir ve bu delikten genel olarak *bu t'un lei* (*bu t'un* gözyaşları') olarak adlandırılan bir su gelir. Çünkü bunun insan gözyaşlarına benzediği söylenmektedir. Bu madde, toprağa ve taşa işlediği zaman yoğunlaşarak genellikle kaya tuzu şeklinde, katı bir maddeye dönüşür." Laufer'a göre, Pliny "Hindistan sınırındaki Ariana'da, gözyaşlarıyla ünlü, mür ağacına benzeyen, fakat yapışkan dikenleri yüzünden ulaşmanın zor olduğu dikenli bir çalıdan sözetmektedir. Bunun hangi bitki olabileceği, Pliny'nin yazılarından anlaşılamamaktadır; Fakat yukarıdaki Çin'ce terimlerdeki gözyaşları benzetmesi kayda değerdir."

Ağlayan ağaçlar hakkında söylenenlerle ilgilenen, eski bir Çin'li alim, "özsuyunun toprağa girdiğini ve toprak ve taşa benzediğini, Zencefil taşı gibi, boya olarak kullanıldığını" (bir cins stalaktit) söylemiştir. Onuncu yüzyılda yaşamış olan Ta Min, ağaç hakkında şöyle yazmıştır: "iki çeşit özsuyu vardır - İlaç biliminde kullanılmayan ağaç özsuyu ve taşların yüzeylerinde toplanan bir taş özsuyu; ilaç olarak kullanılan sadece budur. Görünüş olarak küçük taş parçalarına benzer ve lös renkli olanlar ilk sırada gelir. Bu sonuncusu, diş ağrısı için ilaç olarak kullanılır."²⁷

Babil'de, diş ağrısına, "dişin kanını emen" ve "diş etlerinin gücünü yok eden" bataklık solucanı iblisinin neden olduğuna inanılıyordu. Tanrı Ea, ejderha Tiamat'ın bir görüntüsü olan solucanı vurur²⁸.

"Ağlayan ağaç"ta kendini gösteren çok eski düşünce, gökyüzünün ana tanrıçasının, ağaçlarının yetişmesini sağlayan gözyaşları döktüğü ve bu gözyaşlarının ve ağaçların taşa dönüştükleri, bu taşların da, acıyı dindirecek ve hayatı uzatacak olan ruh malzemesini sağlayan gözyaşları döktüğü biçimindedir. Mısır'da özellikle gökyüzü tanrıçası Hathor için kutsal olan taş, içinde gökyüzünün "ruh malzemesi"nin ya da yaşamsal özünün yoğunlaşmış halde bulunduğu türkuaz taşıdır.

Tanrıça, sudan doğmuştu ve onun gözyaşları, herşeyin etrafa yayıldığı, en eski suyun damlalarıydı. Bu, su içeren kayalar, Çin'de "ejderha taşları", ya da "e su içeren kayalar, Çin'de "ejderha taşları", ya da "ejderha yumurtaları" olarak biliniyordu. Değişik ülkelerde gözyaşı döken taşlardan çıkan tanrılar, erkek ve kadınlar hakkındaki efsanelere rastlanır. Kış mevsimi boyunca egemen olan İskoç Ana tanrıçası, yazın başında, genellikle ıslaklıkla kaplı olduğu görülen bir taşa dönüşür. İskandinav mitolojisinde ilk tanrılar en eski ana-inek tarafından yalanmış taşlardan ortaya çıkmışlardı. İran'ın Mithra'sı, bir kayadan ortaya çıkmıştı. Suyun ve insanların içinden çıktıkları nemli taşlarla ilgili Endonezya inançları da, oldukça yaygındır²⁹.

Sumatra'nın Kay halkı, gökyüzü ve su ile taşları ve bitkileri birleştiren inançlara aşinadılar. Onlara göre "başlangıçta, bir kaya vardı. Bu kayanın üzerine yağmur yağdı ve kayanın üzerinde yosun bitti ve gübre böceklerinin yardımıyla solucanlar, atıkları ile toprağı oluşturdular. Daha sonra güneşten bir kılıç sapı geldi ve büyük bir ağaca dönüştü. Aydan bir sarmaşık geldi ve bir ağaca asılarak, rüzgarın hareketine eşlik etti. "Bu ağaç ve sarmaşık yani güneş ve ay birleşmesinden, "ilk insanlar türemişlerdi"³⁰

Gökyüzü, bitki ve hayvan arasındaki bağlantıya, Çin'in, keçilerin beslendiği *sant si* dağ otu ile ilgili biliminde de rastlanır. Diğer otlar gibi, bu ot da, tanrıçanın vücut sıvılarından ortaya

çıkmiştir; ve kendisi de tanrıçadır - suda ortaya çıkmış bir tanrıça. Incilerin, köpekbalıkları tarafından korunması gibi, bitki de, dağ keçileri tarafından korunmaktadır ve bu bitkiyle beslenen keçi, tıpkı köpekbalığı gibi, tanrıçanın bir şeklidir. Bu sebeple keçinin kanı, bitkinin özsuyu kadar etkilidir.

Keçi ya da koç, Hint'lilerin ateş ve şimşek tanrısı Agni'nin araçlarıdır; İskandinav tanrısı Thor'un, keçiler tarafından çekilen bir arabası vardır. Bromios (Gökgürültüsü Tanrısı) olarak Dionysos'un da bir keçi "şekli" vardır ve şarap tanrısıdır. (Bacchus) - şarap, "üzümlerin kanı", hayat iksiridir. Birkaç biçimine sahip olan Osiris, eski Mısır'lılara göre, "Taşan Şarabın Efendisi" idi. Avrupalı cadılar keçilerin ya da çalı süpürgelerinin üzerinde çıplak olarak dolaşırlar; şeytanın keçiye benzer bir biçimi vardır.

Daha önce de gösterildiği gibi, Çin'de, ejderha otu, şeftali, asma, çam, ölümsüzlük mantarı, *ginseng* vs. özsularını ya da kanlarını ya da "ruh malzemelerini" Bromios - Dionysos'un yaptığı gibi ejderha tanrıların yağdırdığı yağmurlardan almışlardır. İçinden hayat veren suyun geldiği hiç tükenmeyen çömlek, ay'da bulunuyordu. Bu çömlek, bir yıldız biçimine sahip olan ana tanrıçanın kendisiydi. "Damla Gecesi"nde düşen, tanrıça yıldızının bereketli bir gözyaşının, Mısır'da hala Nil'in taşmasına sebep olduğuna inanılır.

Çin'in mitolojik döngüsünün, keçi ya da koç ile kutsal taşlar arasındaki rastlantısal bir bağ ile tamamlanmasını bekleyebiliriz.

Gökyüzünün kutsal keçileri ile başlayabiliriz. Bazı Uzak Doğu yarı tanrıları, "Bulutlar Ülkesi"ne, keçilerin ya da koyunların sırtında seyahat ederler. Pusulanın sekiz noktasının kişileştirilmiş hali olan sekiz yarı tanrıdan biri, Çin'lilerin Hwan C'hu-Ping ve Japon'ların Koshoei dedikleri tanrıdır. Bu yarı tanrının, hayatın, şeftali ağacı ana tanrıçası olan, Batı'nın Kraliyet Anasının kızıyla evli olan Ch'ih Sung Tze adındaki "yağmur rahibi"nin yeniden hayata dönmüş şekli olduğu söylenir. Meşhur Koshoei'nin efsanesinin Japon sunumu, Joly tarafından şöyle verilmiştir: "Onbeş yaşındayken, Koshoei, keçi sürüsünü-

nü, Kin Hwa dağlarına götürür ve orada ufak ve güzel bir mağara bulunca, meditasyon halinde, orada kırk yıl kalır. Ağabeyi Shoki, bir rahiptir ve kayıp çobanı bulmaya söz verir. Bir keresinde, dağın yakınlarına gelir ve Zenju adındaki bir bilge ona münzeviden sözedince, onu aramaya koyulur. Kardeşini tanır, fakat koyun ve keçilerin yokluğunu farkedince, şaşkınlığını gizleyemez. Koshohai, sopasıyla toprağın üzerindeki beyaz taşlara dokunur ve dokunur dokunmaz, taşlar keçi şeklini alarak canlanırlar,"³¹

Keçiler, taşlara dönüştürülebilirler. Büyük Ana bir taş, bir kaya ya da dağ idi ve pekçok biçime girebilme gücüne sahipti, çünkü, her şeyin ve her şeyin malzemesiydi.

Tanrıça, güneşin fare şeklinden ya da güneşin antilop şeklinden ya da şahin ya da kartal şeklinden ya da insan şeklinden ya da güneş tanrısını içeren yumurtadan doğan Şafak Dağı idi. O, ayrıca, güneşin teknesiyli - güneşin ejderha teknesi. Çin'in beş kutsal dağının, tanrıça ve oğulları - dört mevsimin tanrıları - ile ilgili oldukları anlaşılmaktadır.

Çin'de, ilahlar, taş ve yılan şekline girebiliyorlardı. Chou Hanedanı döneminde (İ.Ö.756) Giles söylediğine göre "Derebeylerinden biri, cennetten inen ve başını dağın bayırına uzatmış olan sarı bir yılan hayali görmüştü. Derebeyi bu olaydan astroloğuna sözeder ve 'Bu Tanrı'nın bir gösterisi; ona bir kurban kes' yanıtını alır. İ.Ö. 747'de, bir başka derebeyi, bir dağda, taş benzeyen bir yaratık bulur. Onu kurbanlar adar ve taş tanrılaştırılır ve o zamandan sonra düzenli olarak bu taş ibadet edilir."³²

Çin tanrı taşları hakkında Giles şöyle devam ediyor: "İ.Ö. 532 yıllarında konuşan bir taşla ilişkin kayıtlar bulunmaktadır. marki Lu, baş müzisyenine bunun gerçek olup olmadığını sorar ve şu cevabı alır: "Taşlar konuşamaz. Belki bu taş, bir ruha aittir. Eğer değilse, insanlar yanlış duymuştur. Ve işler zamansız yapılırsa ve insanlar arasında hoşnutsuzluk ve şikayetler varsa, konuşmayan şeylerin konuştuğunu söylenir."³³

Değerli taşlar, tıpkı dağlar ve büyük kayalar gibi, Büyük Ana ile ilişkilidir. Mısır'da "İsis'in kemeri" adındaki kırmızı ye-

şimtaşı muskası, bu tanrıçanın hayat kanının değerli bir damlası olarak kabul ediliyordu. Otlar, değerli taşlarla ilgiliydi ve bu taşların adları ve özellikleri ile anılıyorlardı. Çin, Hint ve diğer ülkelerdeki yazılar ve folklarda, karanlıkta parıldayan mücevherler hakkında pek çok kayıt vardır. Hiçbir mücevher parlamaz. Adam otunun da, benzer şekilde, geceleri parıldadığına inanılırdı. Hem mücevher, hem de otlar, ana tanrıçanın bir biçimi olan ay ile ilgiliydi ve tıpkı yağmur ana ile ilgili olan taşların su haline geldiklerine ya da bir su akıntısı oluşturduklarına ya da "ağlayan ağaçlar" ve yağmur ve çığ damlayan gökyüzü gibi gözyaşları döktüklerine inanılması gibi, ay gibi ışık saçtıkları kabul ediliyordu³⁴. Tanrıçanın sıfatları, tanrıçanın "şekilleri" tarafından paylaşılıyordu.

Ağaçlar, otlar, kuyu suları, taşlar ve hayvanlardaki "ruh malzemesi"nin miktarı ya da gücü önemli ölçüde değişiyordu. Bu "tanrı şekilleri"nden bir ya da diğerinden türetilen bazı iksirler, hayatı bir kaç sene uzatabilirlerdi; diğer iksirler pek çok sağlıklı yıl sağlayabilirdi.

Şifalı bir ot ile ölümsüzlük otu arasındaki fark, kuvvet derecesi farkıydı. Şifalı otlar bir hastayı tedavi edebilecek ya da aylar ve hatta yıllar boyu sağlıklı bir hayat sağlayacak yeterli "ruh malzemesi" ile doluydu; ölümsüzlük otu ise, aşırı derecede iyi sağlık veriyordu, bundan yiyenler Öteki Dünya'da uzun zaman yaşamışlardır.

Çin'in "ruhani yaratıkları" (*ling*) bile derecelendirilmişlerdi. De Visser'in belirttiği gibi, dört *ling*, "tek boynuz, anka kuşu, kaplumbağa ve ejderhaydı". Ejderhanın "bütün yaratıkların en çok *ling*'ine sahip olduğuna inanılıyordu³⁵.

Taşlar da keza, derece dereceydi. değerli taşlar, sıradan taşlardan daha fazla *ling*'e sahipti. Değerli taşlar, bazen *pi-si* olarak anılıyordu. Çin'li bir yazar şöyle söylemektedir: "En iyi *pi-si*'lerin renkleri koyu kırmızıdır; mor, sarı ve yeşilin karışımı ve beyaz olanlar ikinci sırada gelirler; yarı siyah, yarı beyaz olanlarda üçüncü sıradadırlar"³⁶

Beş renkli taşların, beş tanrının - dört mevsimin tanrıları ve onların başı, güneş - bütün meziyetlerini birleştirdikleri anlaşıl-

maktadır. Bunların hepsi de, yeryüzündeki ve gökyüzünün üzerindeki ve aydaki su olan altıncı tanrı Büyük Ana'nın çocuklarıydı. daha önce de söylendiği gibi, ay'da, dünya "Çömleği"ne akan bütün suları yaratan, bereketli su "Çömleği" bulunuyordu. Mısır'da ve Batı Avrupa'da olduğu gibi, Çin'de de, Büyük Ana, Doğa'daki üretken unsur, hayat sıvılarının kaynağı, hayat olan kan ağaçların özsuyu, otlardaki, meyvelerdeki, incilerdeki ve değerli taş ve metallerdeki - onunla olan yakın ilişkilerinden dolayı değerli - ruh malzemesi idi.

Eski insanlar, hayat kuyusunu, hayat bitkisini, şifalı otları, inciyi, ve değerli taş ve metalleri aramaya yönelten, insanın ölüm ve acı korkusu, insanın sağlıklı ve uzun ömürlü olma ve gençliklerini yeniden kazınma arzusuydu. Ancak arayış başlamadan önce, hayatın kaynağı ve bu bölümde incelenen hayatın uzatılmasını sağlayabilecek araçlar hakkındaki karmaşık düşünceler, eski medeniyet merkezlerinde, uzun bir gelişme sürecinden geçti. Çin'de sadece, hayat veren yiyecek ve su hakkındaki ilkel düşüncelerle değil, sadece boyayarak değil, cesedin çürütmesini de önleyerek, ölüleri tekrar canlandırmak için yapılan en eski girişimlerden sonra, Çin'in dışında yavaş yavaş gelişen düşünceler ile de karşılaşırız.

Mısır'daki mumyalama tarihinde, çok uzak ve geniş bölgelere ulaşan, karmaşık inançların tarihi de bulunabilir³⁷. Mumyalama geleneğini benimsememiş ya da devam ettirmemiş olan toplumlar bile, cesedin korunması için gerekli olduğu inancını benimsemişlerdi. Bu inanç, daha sonra da gösterileceği gibi, Çin'de hala hakimdir, fakat hekimliğin yerini, büyü almaktadır.

Bundan sonraki bölümde, karayolları üzerinden, kültürün, Çin'e doğru akışının, Babil ve Mısır'daki faal haldeki kuvvetler tarafından nasıl teşvik edildiğinin ortaya konması için kanıt sağlanacaktır.

12. BÖLÜM

BAKIR KÜLTÜRÜ ÇİN'E NASIL ULAŞTI

Tanrılarla İlgili Metaller-İlk "Maden Ocağı Ülkesi" için Çabalar-Kafkasya, Ermenistan ve İran'da İlk Metal İşçiliği-Hazar Denizi Medeniyetleri-Orta Asya'da Babil Etkileri-Avrupa'ya Taşınan Bronz ve Yeşimtaşı-Sibirya'da Eski "Altına hücum"lar.-Çin Türikistan'ındaki Keşifler-Babil'e Taşınan yeşimtaşı-Çin, İran ve Sibirya Arasındaki Bağlar-Çin ve Avrupa Arasındaki Bronz Bağları-Takıların ve Mitlerin Tanıklığı-İlk Metal İşçiliği Birbiriyle aynı, Uzak Doğu ve Avrupa Ocakları-I.Ö 1700 Yıllarındaki Çin Medeniyeti-Eski Zamanlardaki Kültür Karışimleri.

Bu bölümde gösterileceği gibi, medeniyetin yayılışı ile çok yakından ilgisi olan, eski zamanlardaki inatçı ve girişimci zenginlik arayışı, modern insana oldukça doğal görünebilir. Fakat, şartları gözönünde bulundurursak, eski insanların, sahip olduğu altın hırsının, bir deniz kazasından tek başına kurtulup, ıssız bir adada yalnız kalan bir insanın, en çok ihtiyaç duyduğu su ve yiyecekten ziyade mineral ihtiyaçlarını gidermeye çalışması kadar dikkat çekici olduğu görülür. Para kullanmayan eski bir medeniyet için, altının faydası neydi? Altının, çöl gezginleri için geçerli olan cazibesi nereden kaynaklanıyordu?

Diğerlerine nispeten daha yararsız olan altına verilen değer, her zaman hayali bir değer oldu. Daha önce de gördüğümüz gibi, altın, eski zamanlarda, sadece satın alma gücünden dolayı değil, dini nedenlerden dolayı da çok değerli hale gelmişti. Eski insanları bu değerli metale, hayat veren ve hayatı besleyen Büyük Ana tanrıçanın - "Altın Hathor", "Altın Aphrodite" - büründüğü bir "şekil" olarak kabul ettiler.

Mısır, Babil, Yunanistan, Hindistan ve Çin'deki, bereketli

suların kaynağı olan inek ya da gökyüzü tanrıçası, edebi anlamda, bir altın tanrıçasıdır. Hindistan'da altının beş isminden biri Chandra¹ (ay) idi ve Indus ırmağı sadece kumlarında altın bulunduğu için değil, tanrılarla olan ilişkisinden dolayı da "Altın Nehir" olarak adlandırılmıştı. "Altın, Vedic şarkıcının arzularının nesnesidir; altın hazinelerinin, inekler ve atlarla beraber, koruyucular tarafından verildiğinden sözedilmektedir. Altın, boyun ve göğüs takıları, küpeler ve hatta kupalar için kullanılmaktaydı. Altın, her zaman tanrılarla ilgiliydi. Onlarla ilgili herşey altındandır; güneşin atlarının "altın derili" olması gibi." Bu, iki ünlü Sanskrit bilgiden alınan bu özet, Hindistan'da, altın ve altın takılar ile dini inançlar arasındaki ilişkiyi vurgulamaktadır².

"Altın tabii ki güzel bir metaldir ve eski insanların takılarında kullanmaya başladıklarında onun güzelliğinden etkilenmiş olmaları mümkündür" gibi bir yorum yapılabilir. Takılar, ilk çıktıkları yerde, herşeyden önce gelişmiş bir duygu olan ve pekçok nesilin tecrübeleri ve gelenekleri tarafından oluşturulan değişik mantıksal dayanak noktalarından tamamen ayrı tutulmaması gereken estetik duygusuna hitap etmiş olduğuna göre, bu takıların benimsenmiş olduğuna ilişkin herhangi bir kanıt var mıdır? Takılar, onları takanları gerçekten güzelleştirirler mi? Eski insanları burunlarını ve kulaklarını delmeye ve kulak memelerini, kendilerini deniz kabukları, taşlar ve metal parçalarıyla "süslemeye" iten acaba bir estetik duygu muydu? Bu tip sakatlanma durumlarını; ilgili oldukları, olgunlaşmamış dini inançlardan ayrı tutabilir miyiz? Nesilden nesile geçen güzellik düşünceleri, yanlış düşünceler olabilir ve parlak ve pahalı mücevherleri, onlar kendisini mutlaka güzelleştiriyor olmasa da takan modern kadınların, bu mücevherlerin temelde, sağlığı korumak, kanın akışını düzenlemek, bereket ve doğuma yardımcı olmak ve, genellikle konuşulduğu gibi, onu takan insanları içlerinde "ruh malzemeleri" bulunan tanrılarla yakın temasa geçirek "şans" sağlamak için birer büyü oluşları sebebiyle, eski zamanların en büyük hurafelerine dek uzanan bir geleneği sürdürdükleri söylenebilir.

İnsanoğlunun estetik duygusunun, Yunan heykeltraşçılığı tarafından temsil edilen o yüksek gelişmişlik derecesine ulaştığında, söz konusu takılardan vazgeçmişti ve insan, bütün doğal güzelliği ve büyüğü ile tasvir edilmişti.

Kutsal olan ne varsa, ilk insanlara güzel geliyordu ve bunun içindir ki Hindistan gibi bir ülkede, çok hoş renkli çiçeklerden oluşan zenginliğiyle, Sanskritçe'deki altına verilen isimler arasında, *Jāta-rūpa* (yerli güzellik) ve *Su-varna* (iyi ya da güzel renk) vardır. Altın rengi, gerçekten şans getiren bir renkti ve bundan dolayı da Aryan gözlerine güzel geliyordu.

Anavatanlarında, altına, hayali bir dinsel değer veren ilk madenciler, gittikleri her yere kendi inanç ve geleneklerini de taşıdılar ve bunlar, zamanla ilişki kurdukları insanlar tarafından benimsendiler.

Columbus Atlantik Okyanusu'nu geçtiğinde, o ve yardımcıları, Yeni Dünya'nın gelişmemiş yerlilerinin, değerli metalleri elde etmeye meraklı olduklarını görünce çok şaşırmışlardı. Washington Irvingin söylediği gibi, "Dağlardaki nehirlerin kumlarında altınların parıldadığını; bunları yerlilerin ustalıklı ayırdıkları ve hiçbir karşılık beklemeden İspanyollara verdiklerini"⁵ büyük bir mutlulukla gördüler.

Afrika ve Asya'daki ilk altın arayıcılarının, Yeni Dünya'da, İspanyolları, gökyüzünden gelen ziyaretçiler olarak karşılayan yerliler kadar sevinçli, ilgili ve yardımcı pekçok insanla karşılaşmış olduklarına şüphe yoktur.

Altın, insanlar tarafından ilk işlenen metaldi. İlk olarak Mısır'da, deniz kabuklarının taklidini yapmak için kullanıldı ve böylelikle deniz kabuklarına verilen sihirli ve dinsel değer, altına aktarılmış ve bunun sonucu altın, "değerli" ve "kutsal" hale gelmişti.

Bakır, işlenen ikinci metaldi. İlk anda, anlaşıldığı kadarıyla bir tür altın olarak kabul edilen bakır, benzer şekilde, kişisel takıların ve diğer kutsal nesnelere imalatında kullanıldı. Fakat, zamanla, yani bakırın, bakır taşından ilk olarak çıkarılmasından birkaç yüzyıl sonra, yeni çağın bazı öncüleri, bunu çakmak taşının yerine kullanmaya başladılar ve bakır bıçaklar ve diğer

aletler ortaya çıktı: Bakırın yararlı olduğunun keşfi, çok uzaklara dek herkesi etkiledi ve bu sihirli metal için duyulan ihtiyaçta bir artış oldu. Madenlerde, giderek artan sayıda madenci çalıştırılıyor ve Mısır'da, çalıştırılan ve her nedense devlet tarafından korunan girişimci maden arayıcıları tarafından yeni bakır madenleri aranıyordu. Bu arayışın, ırk hareketlerinin desteklenmesi ve yeni hayat biçimleri yanında yeni düşünce biçimlerinin de, bu hayat ve düşünce biçimlerinin ortaya çıktığı ülkelerden çok uzaklardaki bölgelere tanıtılması ile yakından ilgisi vardı. Metal işçileri, yeni bir çağın misyonerleriydi. Bu bölümde, bunların Çin'e nasıl ulaştıkları gösterilecektir.

Bakırın, silah ve alet imalatı için ilk olarak nerede kullanıldığı konusunda, arkeologlar henüz hemfikir değillerdir. Bazıları Mısır olduğunu söylerken, diğerleri Mezopotamya'yı öne sürmektedirler. Mısır'da, bu yararlı metal, Hanedan öncesi dönemde, yani, İ.Ö. 3500 ve İ.Ö. 4500 yılları arasında işlenmiştir. Mr.Leonard W.King'in yazdıklarına göre "Hanedan öncesi dönemin ortalarında mezarlarda bulunan bakır takılar ve nesnelere, o incecik güzel çakmaktaşı bıçaklar, hançerler ve mızraklarla kıyaslandığında küçük ve daha az pratiktiler... Hanedan öncesi dönemin daha ilerki safhalarında, bakır hançerler ve keserler, çakmaktaşı ve taş şekillerinin birer takliti olarak üretiliyorlardı ve bunlar, Hanedan döneminin başlarında, pratik kullanım bakımından, çakmaktaşı ve taş aletlerin yerini alan bakır silah ve aletlere geçişin işaretiydiler. Eski Mısır'lular açısından bakır cevherinin işlenmesinde, giderek daha çok hüner kazanılması, onların kültürel durumlarının bütünü üzerinde önemli bir etkiye sahip oldu. Gelişmiş silahları, onlara, kazandıkları zaferler sayesinde, hammaddelerini daha geniş bir bölgeden elde etme imkanı tanıdı."4

Bakır, Yukarı Mısır'ın vadilerinde ve Kızıl Deniz kıyılarındaki, bakır taşından bakır çıkarılmadan önce nesiller boyunca altının işlenmiş olduğu geniş bölgeler bulunmuştu. Daha sonraki dönemde, Krallar, Sina Yarımadasındaki bakır madenlerinde çalışmak üzere madenci ekipleri gönderdi. Hanedan çağının başlarında, Kral Semerket'in, Maghare Vadisi'nde bakır çıkararak

adamları vardı. "Onun yolculuğu, vahşi Beduin kabilelerinin yağmalarına açıldı...ve onlara verdiği cezaları, vadi'nin kayalarındaki bir kabartmaya kaydetti." bu eski zamanda, Kralların "çok uzaklardaki insan topluluklarıyla ilişkiler kurdukları"⁵ yönünde kanıtlar vardır. daha sonraki zamana ait (İ.Ö.2000) bir kayıta "maden ocağı ülkesi"ndeki canlı hayata bir göz atılır. Bir yetkili, bir yazıda, kendisinin oraya, "Şeytan yaz mevsimi" olarak adlandırdığı bir mevsimde gittiğini belirtmektedir. "Bu maden ocağı ülkesi"ne gitmek için uygun bir mevsim olmadığından, yaylaların yazın çok sıcak olduğundan ve dağların deriyi dağladığından şikayet etmektedir. Yine de, "kendisine emredilenden daha fazla bakır çıkartmakla"⁶ övünmektedir.

Taştan bakıra geçişin izlerine eski Babil'de rastlanmamaktadır. Sümer tarihi, medeniyetin merkezi İran Körfezinin başında yerleşmişken, Eridu limanında başlar - deniz gezgini kolonistlerin orada yerleşmesinden bu sonuca varılmaktadır. Sümer kültürünün doğuşunda, bakır alet ve silahlar kullanılmaya başlandı. Altıvyonlu "Shinar ovası"nda hiç metal bulunmamıştır.

Eski Babilliler (Sümerler) bakım ihtiyaçlarını, Sina'dan, Ermenistan, Kafkasya bölgesi ve İran'dan sağlamışlardır. İlk ihtiyaçlarını Sina'dan karşılamaları ve bu "maden ülkesi"nde, eski Mısır kayıtlarında belirtildiği gibi, Dicle ve Fırat vadisinin ve Nil vadisinin, cevher üzerinde hak iddia eden rahip toplulukları arasında savaşların çıktığı da mümkündür. Eski Krallardan biri, bir yazılı kayıta, Sina'daki "doğululara ilk kez ağır bir darbe indirmesi"nden söz eder. Breasted'in yorumuna göre" olayın *'ilk kez ortaya çıkması'*, zamanın (ilk hanedan, İ.Ö.3500) kralları tarafından, barbarların bozguna uğratılmasının gelenek haline geldiğine bir işaret olabilir."⁷ Fakat onlar gerçekten "barbarlar" mıydı? Acaba, bu barbarların, özellikle yaz mevsiminde, böyle bir bölgede bulunmaları olası mıydı? "Doğuluların", bakır ihtiyacının, Mısır'daki kadar büyük olduğu bir bölgeden gelmiş olmaları olasılığı daha büyüktür.

Maden ülkesinde hak iddia edenler¹ arasındaki düzenli savaşlar, hiç şüphesiz "Doğuluları" başka yerlerde bakır aramaya zorlamıştı. Dicle yolunu izleyerek Sümerli maden arayıcıları,

Ermeni Yaylalarının zengin mineral bölgelerine yönelmişlerdi ve bu konuda ilk Asurlu kolonilerin, Sümerliler tarafından kurulduğunun anlaşılması özellikle ilgi çekicidir. Anlaşıldığı kadarıyla, Niveneli (mosul), metal cevherlerinin toplandığı ve Sami Akadlarını, Babil ovasının kuzey bölümünün kontrolünü ele geçirmelerinden az zaman önce, güneye gönderildikleri bir ticaret merkezi olarak kurulmuştur.

Ermenistan ve diğer batı Asya bölgelerinden elde edilen bakır, daha yumuşak olduğu için, Sina yarımadasından elde edilen bakırdan daha az elverişliydi. Sina ve Mısır bakırını, doğal olarak içerdikleri kükürt oranı yüzünden serttir. Ancak kalayın bulunmasından ve bakırla karıştırıldığında, bronz olarak bilinen sert bir alaşım oluşturduğunun keşfedilmesinden sonra, Sümerlilerin, Sina'daki maden ülkesini tamamen terkettikleri ve Mısır'lılara bıraktıkları anlaşılmaktadır.

- Mısır'lılar, medeniyetlerinin, yerli krallar tarafından kontrol edilmesinin sona ermesine kadar, Bakır çağını sürdürdüler.

Keza, Babil'de ilk başlarda bir Bakır Çağı yaşanmıştı, fakat ilk zamanlarda bakırın yerini, dinsel amaçlar dışında tamamen bronz aldı -Bu gerçek çok önemlidir, özellikle de bakır ve altınla ilgili dinsel inançların eski madenciler (eski Mısır yazılarından, endüstriyel ve ticari merkezler haline gelen koloniler kuran, Sina mağara adamları) tarafından uzak ve geniş bölgelere yayıldıkları tespit edildiği zaman Babil'de bulunan adak heykelleri bakırdandır. Eski Sümer'in dinsel nesnelere birine iyi bir örnek, İ.Ö.3000 yılına ait, Tello'nun ilginç bakır boğa kafasıdır. Bu boğa tanrının - "Cennetin Boğası", annesi ya da eşi "Cennetin İneği" olan gökyüzü tanrıçası - heykelinin gözleri, sedef ve lapis lazuli ile işlenmiştir. "Buna çok benzer bir yöntem, Fana'da bulunan bir keçi başında da rastlanmıştır."⁸ İşte, evcil hayvanlar, deniz kabukları ve metaller ile ilgili karmaşık dini inançlar içinde, ilk Sümer dinsel nesnelere, karışmış halde buluyoruz.

Burada yazar tarafından ileri sürülen, Sina'daki rakip madenciler arasındaki savaşları, Sümer'lileri, başka yerlerde bakır aramaya ve yumuşak bakırın daha sert hale getirebilecek araçla-

rı keşfetmeye zorladığı düşüncesi, bronzun ilk olarak Babil'de ya da Babil tarafından kolonileştirilen bir bölgede imal edildiği görüşü ile uygunluk arz eder görünmektedir. Sir Hercules Read, bronzun ortaya çıkışı ile ilgili arkeolojik kanıtları ustaca özetlediği bir yazısında, "keşfin, Babil'e mal edilmesinin, en az güçlük yaratan kanıt olmasından dolayı tercih edildiğini"⁹ göstermektedir.

En son arkeolojik bulgular, Rusya Türkmenistan'ının "bronz sanayiinin beşiği" olduğunu ortaya koymaktadır.

Truva ve Girit'te, bronz, çakmaktaşının ve doğal camın yerini almıştır. Bu kültür merkezlerinden hiçbirinde Bakır Çağı yaşanmamıştı. Girit'te bulunan bakır sanat eserleri, sadece küçük ve yararsız adak baltaları ve diğer dinsel nesnelere aittir.

Bronzun nasıl imal edileceğinin keşfedilmesinden sonra, Babilliler ne zaman kalay için gerekli maddeleri elde ettiler? Read'ın söylediği gibi, Ermenistan ve Kafkasya'nın kalayla ilgili cevherlerden mahrum olduğu anlaşılmaktadır. Görünen o ki, ilk metal arayıcıları, onların arkadaşları, Sina'daki "maden ülkesi"nde Mısır'lularla savaşmayı bırakmadan önce, İran'dan Horasan'a kadar gitmişlerdi. Kalay Horasan'da ve "İran'ın diğer bölgelerinde, Asterabad yakınlarında ve Tebriz'de bulunuyordu"¹⁰ Read'ın söylediğine göre "ilk bronzun çıkarıldığı kalay, bu gibi bölgelerden elde edilmiş olmalıdır". Şu anda, Çin'e doğru uzanan yolun üzerinde gidiyoruz. Read şöyle devam ediyor: "Eski Mezopotamya medeniyetlerinin ötesinde, Doğu Asya'da bronzun nasıl işleneceğinin keşfine, Güney Çin'den daha fazla taahhüt etme olasılığı olan hiçbir yerin olmadığı gözükmemektedir; çünkü çok ilkel bakır aletlere rastlanan Hindistan, kalay bakımından zayıftır... Son derece zengin bir kalay bölgesi olan Malaya yarımadasında ise eski zamanlarda maden ocaklarının açılmış olduğu sanılmamaktadır."¹¹ Uzak Doğu'daki en eski medeniyet izlerinden yüzyıllarca önce gerçekleşmiş olan, Babil'de ortaya çıkmış olması gözönüne alınırsa, bronzun, ilk olarak Çin'de imal edilmiş olması olası değildir.

Eski Babil'de, sanayiinin ve ticaretin gelişmesinin tarihi, aynı zamanda sadece batı Asya'da değil, aynı zamanda "Orta

Doğu" ve "Uzak Doğu"da da, medeniyetin gelişmesi ve yayılmasının da tarihidir.

Eski dünyanın Asya'da tahıl ambarı olan Babil, ticaret yolları üzerinde bulunuyordu. hem konumu, hem de tarımsal kaynakları, ona büyük ticari önem kazandırmıştır. Ticareti canlandırmak için bol miktarda ihtiyaç fazlası gıda maddelerine sahipti ve Babil'deki endüstriyel faaliyetler, zengin alüvyonlu ovada elde edilemeyen maddeler için talep yarattı. Profesör Goodspeed şöyle demektedir¹²: "İran körfezinin üzerinde, Sümer kültürünün deniz kıyısındaki beşiği" olan Eridu'da bulunan Hint meşesi, Hindistan'dan getirilmişti. Ayrıca, pamuk da aynı kaynaktan, güney şehirlerine ulaşmıştı. Arabistan'da Sina, Yemen ve Mısır'dan gelen çölden dışarı doğru doğal bir kapının üzerinde bulunan. Ur yolunda taş, baharat, bakır ve altın yüklü arabalar ilerliyorlardı¹³. Sina yarımadasına ait taşlardan yapılmış kapı yuvalarının Nippur'da bulunmuş olması, bu trafiği doğrulamaktadır. "Sedir keresteleri, Suriye dağlarından," Saray ve tapınakların süslenmesi için ithal edilmişti. Doğudan, Holwan geçidinden aşağı doğru, mermer ve dağlar çıkarılan değerli metaller geldi. Bu hammaddelerin büyük bölümü Babilili zanaatkarlar tarafından işleniyor ve daha az gelişmiş ülkelere, tohum, hurma ve balık, kilim ve yerli üretim yiyeceklerle beraber gönderiliyordu. Bütün bu trafik, uzak ülkelerin sınırlarına korkusuzca uzanan ve en eski zamanlardaki *Babil kültürünün çok yaygın olan etkisinin ancak bu şekilde açıklanabileceği gibi, kendileriyle beraber, medeniyet bilgilerini ve kendi ülkelerinin zenginliklerinin de oralara taşımış olan* Babilili tacirlerin elindeydi."

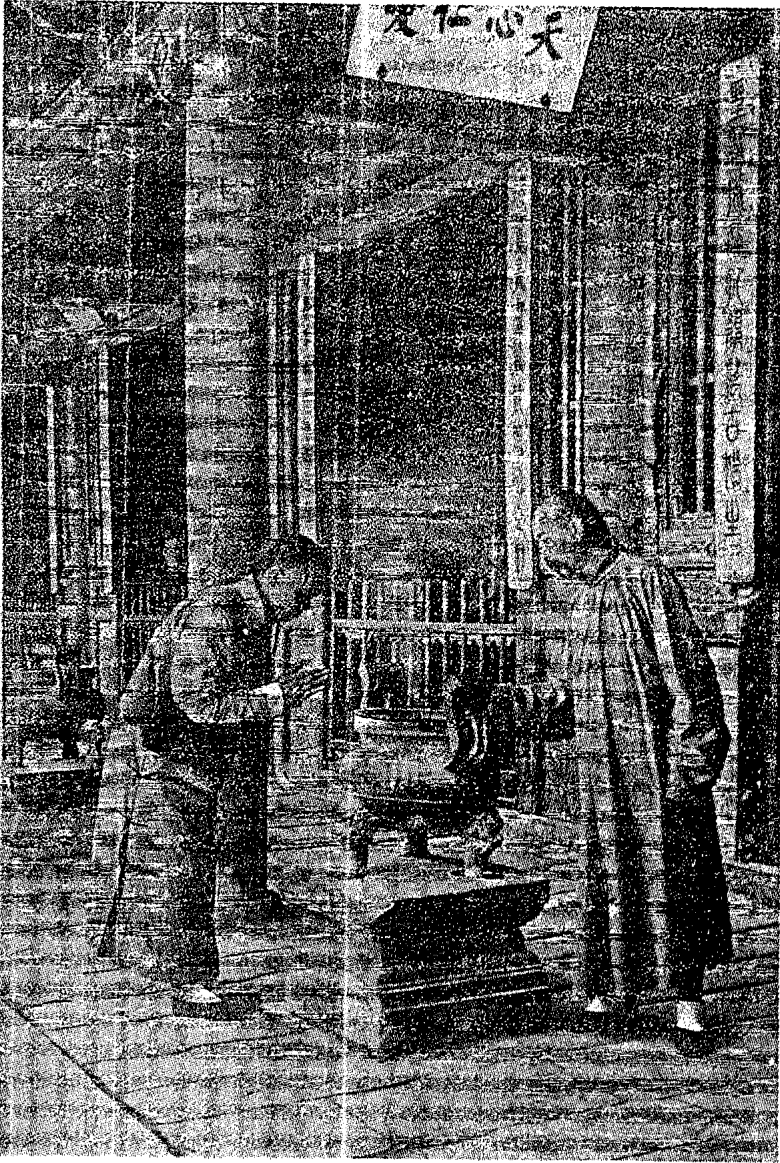
Metal arayıcılarının ve tüccarların etkilerinden dolayıdır ki, eski Sümer kültürü, İran platosuna yayılmıştır. Laufer'in de gösterdiği gibi¹⁴ "İran'lılar, Batı ile Doğu arasındaki en büyük arabulucular idi." Çin'liler "olumlu kullanıcıydı ve gerçek olaylarla her zaman ilgiliydiler; bize, İran bitkileri, ürünleri, hayvanları, mineralleri, gelenekleri ve öğretileri hakkında pek çok yararlı bilgi bırakmışlardır", sadece bitkiler değil, bunun yanında Batılı düşünceler de, Çin'e İran'lılar tarafından taşınmıştır¹⁵.

Elam'da (Batı İran) De Morgan keşif ekibi ve Tükmenistan'da Pumpelly keşif grubu tarafından yapılan arkeolojik kazıntı keşifleri, Sümer-Babil medeniyetinin eski zamanlarda geniş bir bölge üzerinde önemli etkilere sahip olduğu yönünde daha fazla kanıt sağlamıştır. Ne yazık ki, Maden ülkesini ziyaret eden Mısırlılar tarafından yazılan kayıtlar gibi hiçbir kayıt, ne Babil'de ne de Sümerler ve Akadlar tarafından işletilen maden işletmelerinin yakınlarında bulunamamıştır. Daha önce de görüldüğü gibi Mısırlı krallar, maden işçilerini korumak için askeri kuvvetler göndermek zorunda kaldılar ve bir keresinde, maden işlerini, serin mevsim yerine, sıcak mevsimde yönetmeyi gerekli gördüler ki, bu gerçek, rakiplerin gösterdiği muhalefetin karşı konulmaz olduğunu ortaya koymaktadır. Fakat, Babil'lilerin, benzer muhalefetlerle, Ermenistan ve İran'da da karşılaşmadıkları görülmektedir. Orta Asya maden bölgelerinde, yerli insanların işbirliğini kazanmış oldukları ve altın, bakır ve kalay stoklarını korumak için katlandıkları zahmetlere değdiği anlaşılmaktadır. Babil'in, satmak için Mısır ve imal edilmiş malları vardı ve bunlar, yerli liderlerin, ülkelerini düzene sokmalarını ve zenginlik ve belli bir refah derecesi elde etmelerini sağladı. Kırsal bölgedeki göçmen topluluklar, ticaretle uğraşmaya başladılar ve bunların arasından çıkan toplumlar, Babil yaşam tarzlarını benimsediler. Mr.W.J.Perry, minerallerin eskiden beri işlendiği bölgelerde, Babil'e ve Nil Vadisi'ne zenginlik ve refah getiren sulama sisteminin benimsenmiş olduğunu ve büyük taş abidelerin dikilmiş olduğunu göstermiştir¹⁶.

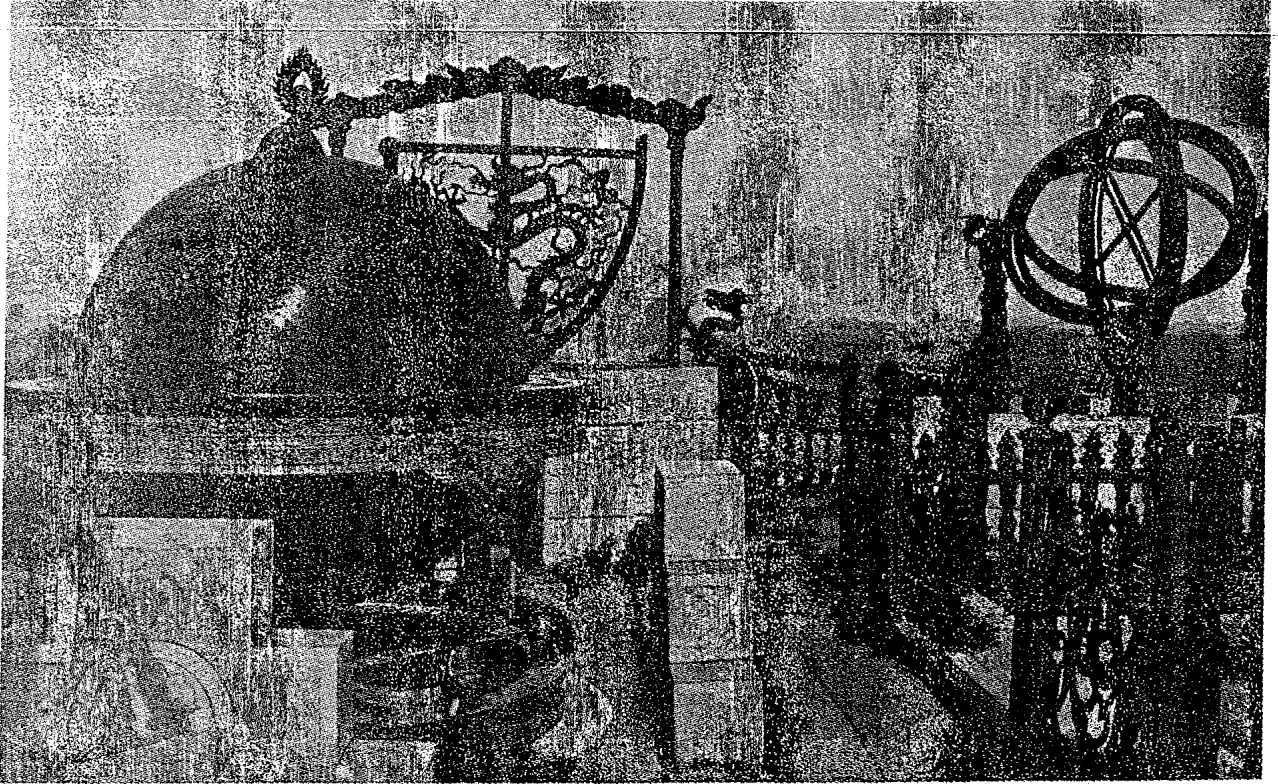
Metal, inci ve değerli taşları arayan ilk insanlar, anlaşıldığı kadarıyla, geri kalmış toplumların işgal ettiği bölgelerde, medeniyetin öncüleriydi.

Hazar Denizi'nin güney doğusundaki mineral bölgesinin, Hazar Denizi'nden Karadenizin doğu kıyılarına kadarki bölümünde bulunan mineral bölgesi gibi, İ.Ö 3000 yılları kadar eski dönemlerde işletildiği anlaşılmaktadır.

Yeni ticaret yolları açılmıştı ve yalnızca güneyde Babil ve Elam arasında değil, Filistin üzerinden, Mısır ile Girit ve tüm Ege bölgesi arasında da bağlantılar kurulmuştu. Truva, batı

Tanrılara Bir Sunu, Pekin

Şehir Duvarında Eski Bronz Astronomi Aletleri

Asya'dan Avrupa'ya akan bu eski ticaretin "takas adası" haline geldi. Girit'in girişimci deniz krallarının, Çanakale'ye girdikleri ve Karadeniz'in doğu kıyılarına ulaşır, kara ticaret yollarına dayandıkları anlaşılmaktadır¹⁷. Türkistan'daki Pumpelly keşif grubuna 1903-4 yıllarında katılmış olan Dr. Hubert Schmidt, kazılan höyüklerden birinde, Girit Vasiliki çömleğini ve bir diğerinde, Girit dönemine ait tasarımlarla gömülmüş olan, Orta Girit dönemine ait (İ.Ö.2000) üç yüzlü mühür taşları bulmuştur¹⁸ Batı Asya ve Ege bölgesi arasındaki, bu metal ticaretinin, İ.Ö.2500'den çok önceleri ve İ.Ö 3000 den az sonra, mevcut olduğunu gösteren kanıtlar vardır.

Hazar bölgesinin güney doğusunda bulunan, Mezopotamya kültürünün en büyük merkezlerinden biri, Askabat yakınındaki Anau idi. bir diğeri de, Anou'nun güney doğusunda, metallerle dolu dağlarla kaplı bir bölgede bulunan Meshed idi. Anau'da kazılan "Kurgan" (höyük)lerden birinden, Türkistan ve güney batı İran'daki Elam arasındaki eski ilişkileri ortaya koyan arkeolojik kalıntılar elde edilmiştir. Bir başka "kurgan"da, bir bakır kültürüne ait izler bulunmuştur. İlk metal arayıcılarının, bu kültürün yaratıcıları ya da tanıtıcıları olduğu açıktır ve İsthar'ın prototipi olan Sümer ana tanrıçasının pişmiş kil figürleri gibi, en eski madencilerin ne zaman geldikleri hakkında çok az bir şüphe kalmıştır. İssiz kum tepeleriyle dolu bu bölge, eski zamanlarda, Mezopotamyalı kolonistler tarafından sulanmıştı ve bu insanlar, sadece arpa, buğday ve darı tohumları değil, bunun yanında medeniyet tohumları da ekmişlerdi ve bu bölgede, yerli kabileler arasında ilerleme hareketleri canlanmıştı. Yerleşimciler, hakim olan Eabil düşünceleri ile uyumlu olarak, güneşte kurutulmuş tuğlalardan evler inşa ettiler. Babil ve Mısır arasında, çok eski zamanlarda düzenli ticari ilişkilerin bulunduğuna işaret eden bir başka olay, Mısır çömlek tezgahının kullanılmaya başlamasıydı.

Orta Asya'da gerçekleşen keşiflerden sonraki ilk coşku patlaması içinde, Mr. Pumpelly, tarımsal yaşam biçiminin, Hazar Denizi havzasında ortaya çıktığını ve ondan sonra da Babil ve Mısır'a geçtiği iddiasında bulundu. Ancak, Yukarı Mısır'ın sıcak

ve kuru kumlarında bulunan, doğal olarak mumyalanmış cesetlerin midelerindeki arpa kabuklarının ortaya çıkarılması bu konuda ihmal edilemeyecek bir delil olmaktadır¹⁹. Hazar Denizi'ndeki Bakır Çağı başlamadan yüzyıllar önce Nil vadisinde tarımla uğraşılıyordu. Bundan başka, Delta bölgesinde çok fazla miktarda arpa ve darı yetiştiriliyordu.

İlk Mezopotamyalı metal arayıcıları ve Hazar bölgesinden gelen çırakları, doğuya doğru araştırmalarına devam ettiler. Bunların, Amu Derya nehrinin kuzey batısından ve balkaş gölünün güney doğusundan dolaştıkları ve Çin sınırının yakınlıklarına ulaştıkları anlaşılmaktadır. Bu doğuya kayışın, bronzun, bronz aletlerin Truva ve Girit'te, yaygın hale gelmelerinden sonra, üç ya da dört yüzyıllık bir Taş Devri geçiren Orta Avrupa'da kullanılmaya başlamasından çok önceleri gerçekleşmekte olduğu sanılmaktadır. Macaristan'a bronzu getiren tacirler, yeşimtaşını ve Asya'daki yeşimtaşı ile ilgili inançları da getirmişlerdi. Avrupa'daki en eski yeşimtaşı örnekleri daha sonra da gösterileceği gibi, Çin Türkistan'ından gelmiş olmalıdır.

Doğu'ya doğru gerçekleşen "altına hücum" için iyi gerekçeler vardı. Altın, hala, Sibiry'a'da "her yerde ve her şekilde" kolayca bulunabilir. Altay dağları, "altın dağları" anlamına gelmektedir ve bu dağlardan, altın kadar, gümüş ve bakır da elde edilmektedir. Gerçekten, doğu Sibiry'a, batı Sibiry'a'ya nazaran daha zengin bir metal bölgesidir ve bu gerçeğin çok eski bir zamanda ortaya çıkarılmış olduğu anlaşılmaktadır. Metal arayıcıları sadece Altay dağlarında ve Yenisey nehrinin yukarı bölgelerinde altın, bakır ve gümüş aramadılar, aynı zamanda Rus Türkistan'ında olduğu gibi, ticaret kolonilerinin kurulduğu, metallerin işlendiği ve sulama sistemini de kapsayacak şekilde, tarımsal hayat biçiminin, kuşkusuz başarıyla benimsendiği Çin Türkistan'ına girmişlerdir²⁰. Çin Türkistan'ında Dr.Stein tarafından "Hint hükümeti adına" yürütülen önemli arkeolojik kazılar, Mezopotamya kültürünün, şu anda Taklamakan çölünün geniş ve karışık kum tepeleriyle kaplı bir bölgedeki, uzaklara ulaşan etkilerinin izlerini ortaya çıkarmıştır. Khotan'da yapılan keşifler, Anau'dakilerle benzer özelliklerdedir.

Khotan, Orta Asya ile Hindistan'ı ve Hindistan ile Çin'i bağlayan, eski ticaret merkezidir. Khotan'ın en önemli ürünlerinden biri yeşim taşıdır- tarihsel açıdan önemlidir. Khotan'dan Çin'e yeşimtaşı ihracatının ne zaman başladığı kesin değildir. Fakat Çin Türkistan'ı ile Babil arasındaki yeşimtaşı ticaretinin çok eskilere dayandığı konusunda şüphe yoktur. Diğer mühürler, "mermer, kaya kristali, zümrüt, mor yakut, topaz, kalsedon, damarlı akik, agat, lapis-lazuli, hematit ve sabun taşı"²¹ndan yapılırken, bazı Babil silindir mühürleri, yeşim taşından imal ediliyordu. Türkuaz, Babil'e, Khotan ve Kashgar'dan getirilmişti. Eski Sümer kenti Nippur bölgesindeki Arkeolojik bulgular arasında "Çin'den getirildiği sanılan" Kobalt da bulunmuştur²². Nippur'da, İran mermeri, Bectria'dan gelen lapis-lazuli ve Zagros'tan gelen sedir ve selvi ağaçları da bulunmuştur.

İnsanın değerli metal ve değerli taşları arayışının ardındaki en büyük güdünün, dinsel bir güdü olduğu anlaşıldığında sadece, eski medeniyet merkezlerinin ürünlerinin değil, ayrıca mitleri, efsanevi ve karmaşık dinsel inançlarının da Asya üzerinden taşındıklarını öğrendüğümüzde şaşkınlık belirtisi göstermemeliyiz. Bunlar, değişik bölgelere, yerel renkler vermişlerdir. Örneğin, kuzey Sibirya'da, güneyin dinsel mezheplerinin hayvanlarının yerine yerel hayvanlar gelmiş, ren geyiği ve keçi, gazel ve antilobun yerini almıştı. Mitolojik canavarlar yeni şekillere kavuştular, örneğin, Girit'lilerin ve diğer denizci toplumların yunus-tanrısına, kuzey Hindistan'da bir fil başı verildi ve *makara* olarak adlandırıldı; deniz gezginlerinin köpekbalığı tanrıları, Çin'de asla bulunmamasına rağmen, bir aslan başını aldı. Hiç şüphesiz, aslan, Çin'e, bazı yabancı mezhepler tarafından dinsel bir sanat *motifi* olarak sunulmuştur. Bu evrede, Ellis H.Minns²³, eski kültürel temaslar sorununa değinerek, Sibirya ve Çin sanatları arasındaki benzerlikler için dikkate alınacak bir takım olasılıklar üzerinde durmaktadır. Bunlardan biri, "benzerliğin hem Sibiryaya, hem de Çin'in, bu etkileri İran ya da başka bir Orta Asya sanatından almış olmalarından ötürü ortaya çıktığı"dır. Ellis H. Minns şöyle devam ediyor: "Her iki durumda da "Sonuç olarak canavar besleyen bölge Mezopotom-

ya'dan türeyen canavarların başka bölgelere girmeleri ile (teca-vüzü ile) karşı karşıya gibiyiz." Bundan önceki Çin ejderhasıyla ilgili bir bölümde özetlenen bilgiler bu görüşü desteklemektedir²⁴.

Geçen yüzyılın yetmişli yıllarında, Çin dinsel inançları hakkında doğrudan yoğun incelemeler yapıp bir Hristiyan misyoneri olarak yazılar yazan Dr. Joseph Edkins'in "aşılama süreci" ya da kültür karışımı hakkında söyleyecek çok şeyi vardır. Onun yazdıklarına göre, "Her tarafsız araştırmacı, Çin'lilere ait adak törenleri düşüncelerinin, onları Batı tarihiyle birleştirdiğini kabul edecektir. Çıkarılacak sonuç, başlıca Çin dininin, Batı dinleri ile aynı kökene sahip olduğudur. Ancak sadece bir tek din olsaydı, politik düşünceler, mantıksal alışkanlıklar, sosyoloji, ilk doğa sanatları ve bilgisi de Batı'ninkilerle aynı kökene sahip olmalıydı"²⁵.

Hiç şüphesiz, ilk kaşifler tarafından Sibirya'dan toplanan hikayeler, Mezopotamya, Hindistan ve Çin'in efsanelerinin hayal güçlerini canlandırmaya yaramıştı. Soğuk bölgelerdeki mineraller ve sıcak su kaynakları, "hayat kuyuları"nın gerçekten var olduklarına dair kanıtlar olarak kabul edilmiş olmalıdır. Bu kuyuların bazıları, karbonik asit gazına öylesine doymuş durumdaydı ki, deriyi ve taş şişeleri yakıyordu. En eski kaşifler, bu suyun bir örneğini yanlarında götürüp, "işte gerçek hayat suyu!" diye bağırması olmalıdır. Herodot'un, kar yağışını kastederek söylediği gibi "havadaki kuş tüyleri" ve kuzey fecri, Altay bölgesinde, ilk kaşifleri oldukça etkilemiş olmalıdır. Bu bölge, ilk maden arayıcıları tarafından tanrıların gerçek bir harikalar diyarı olarak kabul edilecek kadar, mineral zenginliğine sahiptir. Kimbilir belki de, Gilgamesh'ın, meyve yerine mücevherlerle dolu ağaçların bulunduğu ülkeye, karanlık bir dağ üzerinden yaptığı yolculuğunun hikayesi, sessiz kış gecelerinde, havadaki garip mırıltıların hala "yıldızların fısıltıları" olarak kabul edildiği ve karanlığı yırtan karlarla kaplı sıra dağları ve vadileri aydınlatan kuzey fecrinin birbirinden değişik harika ve canlı renkleri gözler önüne serdiği, metal ve mücevherler bakımından zengin, esrarengiz bölgelere ulaşan ilk kaşiflerin hika-

yelerine bir şeyler borçludur.

Doğu'ya doğru, Sibiry'a'dan Çin'e ve batıya doğru, Avrupa'ya yayılan ilk kültürün, ortak bir kökene sahip olduğu, arkeolojik kalıntılar tarafından açıkça ortaya konmuştur.

Rusya ve Sibiry'a'nın bronzları ile ilgilenen Sir Hercules Read şöyle yazmaktadır: "Baykal Gölü'nden, Güney Sibiry'a stepleri üzerinden, Ural Dağlarını aşarak Volga havzasına ve hatta Don Dnieper nehirlerinin vadilerine dek uzanan geniş bölgenin her iki sınırında da genellikle mezarlarda, fakat arada sırada toprağın yüzeyinde, aynı biçimsel özelliklere sahip aletler ve silahlar bulunmuştur. Bu aletler, Çin'de bulunanlarla şüphesiz bir benzerlik göstermektedirler; ancak, belirgin özelliklerin bazılarının izlerine, Macaristan ve Kafkasya bronz sanayiinde rastlanmıştır; Örneğin delik balta ve oraklar, Macar ve Kafkas biçimlerine oldukça çok benzemektedir. Sibiry'a bronzları, bu özelliklere, hem Batı, hem de Doğu'da sahiptir, fakat Çin antikalarıyla aralarındaki akrabalık daha açık olduğundan, temsil ettikleri kültürün Doğu Asya kökenli olduklarını düşünmek doğaldır". Bununla birlikte, Read, "Çin bronz aletlerinin çoğunun gelişmiş olduğunu, dolayısıyla ilkel formda olmadıklarını" belirtmektedir. Read şöyle devam ediyor: "Bu gibi biçimler, ancak uzun bir evrim sürecinden sonra elde edilebilir, fakat bunlara ait prototipler, ne bazı nesnelere belki gerçekten diğerlerinden daha basit olduğu, fakat ilkel olarak tanımlanamayacağı Ural-Alтай bölgesinde, ne de Çin sınırları içinde bulunamamıştır"²⁶

Eski dini inançlar ve geleneklerin oluşturdukları konutlar, medeniyetin gelişmesine yardımcı olan, Asya'nın merkezindeki kültürel merkezin Babil olduğunu ve bu arada Mısır etkilerinin kuzeye doğru Filistin üzerinden Suriye'ye doğru yol aldığını göstermeye yardımcı olmuştur. Zamanla, Girit medeniyetinin etkisi, kendisini Karadeniz kıyılarında hissettirdi. Değişik zamanlarda ticaret yolları üzerinde, kültürel etkilerin med ve ceziri, yüksek derecede karmaşık yapıda bir sorun yaratır. Fakat önemli bir gerçek - kendini gösterir, Medeniyetin ilk yerleşim bölgelerindeki- Babil ve Mısır'daki metal ve değerli taş isteği,

keşifleri ve tarımsal bir yaşam biçimine dayanan bir kültürün yayılmasını teşvik etmiştir. Yalnızca, sulama sistemi, ilk olarak Nil ve Dicle-Fırat vadilerinde ortaya çıkıp, Orta Asya'da yerleşmiş tüccar ve madenci kolonileri tarafından benimsenmiş ve doğuya ve batıya yayılan alt kültürel merkezler kurmamıştı; Eski Medeniyet beşiklerinde tarımsal hayat biçimiyle beraber gelişen dinsel düşünce ve gelenekler de benimsenmişti. Yeni tecrübeler ve yeni icatlar, koloni kültürüne "yerel renkler" kazandırdı, fakat bu kültüre renk kazandıran başlıca dinsel ilkeler çok az değişti. hayat iksirinin ezeli arayışı aslı unutulmamıştı. Bu insanların nehir kumlarından altın tozu ayıklamak için çabalamaları, Altay Dağları'nın arasında kuartz parçalamaları ya da Çin Türkistan'ında yeşimtaşı aramaları, günlük ekmeklerini kazanmak için değildi; onlar esas olarak ölümsüzlüğü elde etmek amacıyla "hayat gıda"sının "satın almak" ile ilgilenmişlerdi. Gilgamesh'i o uzun yolculuğuna çıkmaya zorlayan ölüm korkusu, eski zamanlarda pek çok insanın, hayat veren metal, değerli taş, inci ve bitkilerin peşinde uzak ve geniş bölgelerde seyahat etmelerine sebep olmuştur. Ölümsüzlük arayışının, araştırma, keşif ve medeniyetin yayılmasını teşvik eden başlıca güdü olduğunu Mısır'da olduğu kadar Çin'de de, batı Avrupada olduğu kadar, Babil'de de görüyoruz. Kutsal ağaçların kerestesi, tütsü taşıyan ağaç ve bitkiler Mısır ve Babil tapınaklarında, değerli metal ve değerli taşlar için duyulan isteğin ilk ticaretin gelişmesiyle yakından ilgisi vardır. Mısır ve Sümer kralları, kutsal yerleri için hazine elde etmek ve hazinenin taşınacağı ticaret yollarının açık tutulabilmesi için keşif grupları ayarladılar.

Profesör Gowland²⁷ tarafından yönetilen araştırmalar, metal işçiliğinin eskiden bir merkez bölgesine sahip olduğunu göstermiştir. O, ilk olarak Japon kanıtlarıyla ilgilenir. "Uygulanan metod ve eski işçiler tarafından kullanılan fırınlar, günümüzde, Japonya'daki pekçok madende hala kullanılmaktadır". Topraktaki bir delik fırını oluşturur ve yanmayı yukarıdan başlatmak için bir kütük kullanılır. Bakır eritildikten sonra soğutmaya bırakılır ve hemen hemen katılaştıkça dışarı çıkarılır ve kırılır. "Böylece Japonya'da üretilen bakır, hiç bir zaman fırın-

dan çıkarılıp doğrudan elverişli biçime getirilmez, fakat daima potalarda tekrar eritilir ve bu şüphesiz Metal Çağının başlarında ve Bronz Çağında Avrupa'da yaygın olan bir işlemdir." Japon kil potaları "İsviçre'nin ve Yukarı Avusturya göllerinin yoğun yerleşim bölgelerinde bulunanlara benzemektedirler".

Profesör, demir fırınları ile ilgili olarak, eski Mısır fırınının "Japon bakır, kalay ve kurşun fırınına" benzediğini göstermiştir. Etnisk fırınlar da Mısır'da kullanılanlara benzemektedir. Gowland şöyle devam eder: "Sadece metalürjik açıdan, Etrüsklerin, maden çıkartma metodu bilgilerini, bu kaynaktan (Mısır) elde ettikleri sonucuna kesinlikle ulaşabiliriz" İngiliz kanıtları, eski zamanlarda elde edilen metodların "Akdeniz'den Avrupa'ya getirildiğini... Demirin Avrupa'daki cevher yataklarından çıkarılması için uygulanan mevcut işlemin, *gerçekte, eski zamanlardaki bütün ülkelerde aynı olduğunu*" öne sürmektedir.

Başka bir yerde, Profesör Gowland şöyle yazmıştır: "Hindistan'da, Ghat'ların tepe kabileleri arasında hala varlığını sürdüren fırın tipinin, Danube ve Avrupa'nın Jura bölgesinde kullanılan ilkçağ fırınına yakından benzediğine dikkat çekmek önemlidir."²⁸

"Kültür akışları" böylece, sonuçlarına bakarak izlenebilir. Eski zamanlarda yapılan bluzları benimseyen geri kalmış topluluklar, bu icatları, onları kendilerine ilk tanıtan eski insanlarla tamamen aynı şekilde kullanmaya devam ediyorlar. Benzer şekilde, eski inanç ve gelenekler yalıtılmış bölgelerde hala devam ettiriliyorlar. Fakat bu inançların kaynağının onlara sahip çıkan insanlar arasında olduğu söylenemez. Bazı "ilkel" olarak adlandırılan inançlar, Hindistan'ın tepe kabileleri tarafından kullanılan fırın tipinin sahip olduğu uzun gelişme hikayesi gibi, gerçekten yüksek derecede karmaşık karakterdedirler.

Gelecek bölümde, Çin'deki yeşimtaşı inançlarında, Çin'de ortaya çıkmış olması gerekrayen düşüncelerin halen varlığını sürdürmekte olduğu gösterilecektir. Bu düşünceler, gerçekte, yeşimtaşının asla bulunmadığı ülkelerde, ortaya çıkmış ve bir gelişme sürecinden geçmiş düşüncelerdir.

Çin bronz aletlerinin "ilkel formlarda olmamaları" ve dola-

yısıyla "yerli" olmamaları nedeniyle, bütün Çin inanç ve gelenekleri ne aynı anlamda ilkindir, ne de gerçek anlamda yerlidir. Çin'de metal işçiliğini hareketlendiren etki, dış bir kaynaktan geldiği için, görünen o ki yeşimtaşı gibi "hayat veren" ve "şans getiren" maddelerin aranmasına neden olan itici gücün de diğer ülkelerden ve eski zamanlarda Çin'de oturan insanlarla ilgisi olmayan ırklardan gelmiştir.

Yeşimtaşı ile ilgili inançlar, Çin'de ortaya çıkmamış olmalarına rağmen, Çin'de gelişmişlerdir; ve bu inançlar, onları keşfeden ve yeşimtaşını ilk kez Çin Türkistan'ında ve Çin sınırlarında işleyen eski maden arayıcıları tarafından aranan inciler, değerli taşlar ve değerli metaller ile ilgili olan inançlara benzemekteydiler.

Özetlemek gerekirse, tarımsal bir yaşam biçimiyle yakından alakalı ve Sümer'den Mısır'a kadar ortak bir dinsel kültürün unsurlarının, Asya'yı geçerek Çin'e ve I.Ö Shensi eyaletine ulaştıkları anlaşılmaktadır. Çok sonraki bir dönemde, mısır imparatoru döneminin karmaşık kültürü yavaş yavaş, deniz yoluyla yayıldı ve Çin kıyılarında etki bıraktı. Babil ve Mısır düşünceleriyle dolu İran kültürü de kalıcı bir etki uygulamış ve tekrar tekrar yenilenmiştir.

İran'ın bir dünya gücü olarak yükselişinin ve Asya'nın, Alexander tarafından işgal edilmesinin nihai sonuçlarından biri, Çin'in Hellenistik dünya ile doğrudan temasa getirilmesiydi.

Hint etkileri, en çok Budizm tarafından temsil edilmiştir. Kuzey Hindistan'da, Budizm, naga (yılan) ibadetleriyle karışmıştı ve Çin'e ulaştığı zaman, ejderhalarla ilgili yerel inançlara, Budist renkleri verilmişti. Çin'li Budistler, yeni gelen dinsel kültürü, kendilerinkiyle harmanladılar. "Kutsal Adalar", Doğu mezhebi tarafından, Batı Cenneti ise, Batı mezhebi tarafından korunuyordu. Batı Cenneti, Burma ve Seylan'daki Budistler tarafından bilinmemektedir, fakat Kuzey Çin'deki Budistler tarafından asla unutulmamıştır. "Sınırsız Yaş" adındaki bir Buda, Batının Kraliyet Lady'sinin bahçesine yerleştirilmişti, fakat gökyüzü tanrıçası takım yıldızlarının ağlarını örmeye devam ederken ve Taoist dindar kadın ve erkeklerin, ona ait yıldız cennetine, kut-

sal nehirde ejderha tekneleriyle ya da ejderhaların sırtında seyahat ederek ulaştıklarına inanılırken, bu tanrıça hala, ölümsüzlük şeftalisi"nin yanında duruyordu. Çin'li Budistler, Nirvana ile ilgili düşüncelerin yaşlı ruhların tanrıları ve yarı tanrıların yaşadıkları "Barış dolu Batı Ülkesi" ve Yıldızların Sarayları"nın yüksek cenneti ile ilgili olanlardan daha az tatmin edici bulmuşlardı.

Bu konuda yazan Dr. Joseph Edkins şunları söylemektedir: "Eski bir birikimin üzerine yabancı kaynaklı, güçlü bir dal aşılanmıştı. Shakyamuni'nin metafiziksel dini, Konfüçyüs'ün ahkali öğretilerine eklenmişti. Bu gözlenebilir bir başka süreçtir. Hint dalına, yerli bir inci dal aşılanmıştı. Modern Taoizm, Budizm tarafından sağlanan model üzerinde gelişmiştir. Bu tekrar eden aşılamanın *modus operandi*'sini gözlemenin ve böylece aldıkları birbirinden değişik dinsel öğretilerin sonucu olarak Çin'liler için söz konusu olan kayıp ve kazançların tahmin edilmesinin mümkün olması, okinya dinlerini araştıran kişilerin büyük ilgilerinin bir sonucudur²⁹.

13. BÖLÜM

YEŞİMTAŞI SEMBOLİZMİ

Eski Zamanlarda Yeşimtaşı-Ölüyü Yeniden Canlandırma ve Koruma İçin Kullanıldı-Geceleri Parlayan bir Mücevher Olarak Yeşimtaşı İnci, Mercan, Adamotu, Ay, Ejderha, Balık vs. ile olan ilgisi-Japonya'da Yeşimtaşı İnançları-Yeşimtaşı Tılsımları-Çin'li Ağustos Böceği Tılsımları ve Mısır'luların Arayışları-Kelebek, Kurbağa ve Kuş Tılsımları-Yeşimtaşı ve Ana-Tanrıça-Çin Kainatı-Büyük Ayı ve "Dünya Değirmeni"-Çin'deki Babil Astronomisi-Yıldız Tanrıları-Fung-Shui Doktrini-Tanrıların Yeşimtaşı Sembolleri-Ana Tanrıça olan Dişi Kaplan-Batu ile Bağlantılar-Çin ve Mısır'daki İki Ruh-Bir İksir Olarak Yeşimtaşı- Yeşimtaşı ve Otlar-Yeşimtaşı ve Babil'li Nig-gil-ma- Yeşimtaşı ve Gergedan Boynuzu-İlkçağ Avrupa'sındaki Yeşimtaşı İnançları-Yeşimtaşı ve Renk Sembolizmi-Yeşimtaşı Sıcaklık ve Nem İçerir-"Bütün Arzuları Gerçekleştiren Mücevher" Olarak Yeşimtaşı.

Yeşimtaşından sözedilince, insanın düşünceleri hemen Çin'e yönelmektedir, çünkü yeşimtaşı, dünyanın başka hiçbir ülkesinde bu kadar çok amaç için, sosyal düzenlemeler, dinsel inançlar ve törenler için, kullanılmamıştır:

Nefrit ve "balta taşı" olarak da adlandırılan bu sert mineral, tarihinin en eski dönemlerinden beri Çin'de bilinmektedir. Başlangıçta, Çin'liler tarafından adak nesnelere ve sihirli ya da dini özelliklerdeki kişisel takılarda olduğu kadar, baltaların, okbaşlarının, bıçakların ve keskinlerin imalatında doğal cam ve çakmaktaşı olarak, sonra da zaman geçtikçe, ölümlerin muskaları, tanrıların sembol ya da heykelcikleri, aynalar¹, mühürler ve rütbe sembolleri ve hatta harika yankılama özelliklerine sahip müzik aletleri için kullanılmıştır. Bu müzik aletleri, dinle ilgileri bulunan yeşimtaşı flütleri ve "şans gongları"ni kapsıyordu.

Yerli zanaatkarlar, bu inatçı minerali işlerken büyük hüner kazandılar; Çin'deki en ince sanat eserleri, Çin tarihinin değişik dönemlerinde varlığını sürdüren o nefis yeşimtaşı takılar, semboller ve kaplardı. Özellikle Han Döneminin (İ.Ö.200-İ.S.200) yetenekli ve sabırlı işçileri, sadece yeşimtaşını oyma ve kakmada ve güzel biçimler üretmede yüksek bir mükemmellik derecesi elde etmekle kalmadılar, bu sert mineralle, onun değişik renk ve gölgelerini kullanarak, ilgilenerak, sanat eserlerinin estetik kalitesini de arttırdılar. Çin'lilerin dinsel inançları kadar, artistik dehaları da, yeşim taşında kendini gösterdi.

İlkçağda Çin'liler Shensi'de yerleştikleri zaman, bu bölgede yeşimtaşı buldular. Laufer şunları yazmıştır: "Antik malzemelerde uzman olan ve soru sordüğüm bütün Çin'liler, Chou ve Han Hanedanlarının yeşimtaşlarının, Shensi Eyaletinin topraklarından çıkarılmış yerli maddelerden yapıldıklarının ve bu kaynakların çok eski zamanlarda tükenmiş olduğunun belirtilmesinde aynı fikirdedirler. Bana bilgi veren kişi, en başta gelen eski madenler olarak Lan-t'ien ve Feng-siang-fu madenlerini gösterdi"².

Eski Çin'lilerin yerli yeşimtaşı kullanmalarına rağmen bu ünlü mineralle ilgili eski inançların yerli kaynaklı olmadığı daha önce de belirtilmiştir. Yeşimtaşı sembolizminin, daha eski olan inci, değerli taşlar ve değerli metallere ait sembolizm ile benzer olduğu ve buna bağlı inançlara yalnızca Çin'de değil, Hindistan, Babil ve Mısır gibi birbirinden çok uzak ülkelerde de rastlandığı gözardı edilemez. eski Çin'lilerin *yu*³ diye adlandırdıkları yeşimtaşına verilen önem belli ki psikolojik bir güdüden kaynaklanıyordu. Yeşimtaşı, her yerde, insanlar onu aramaya ve özellikle dinsel amaçlar için kullanmaya başlamadan önce değerli bir mineral olarak kabul edilmiştir.

Çin yeşimtaşı inançları hakkında kuramlar üretmek için "Taş Devri"ne geri dönmeye gerek yoktur. Çin'in bir Neolitik Çağ'a sahip olduğu saptanmalıdır. Laufer şunları söylemektedir: "Mevcut arkeolojik bilgilerimizin ve yazılı kayıtların işaret edebildiği kadar eski zamanlarda, Çin'liler, diğer kültür bölgelerinde, "Taş Devri" olarak tanımlanan bir dönem geçirmemişlerdir"⁴.

Taş aletler bulunmuştur, fakat, eski Mısır'da olduğu gibi,

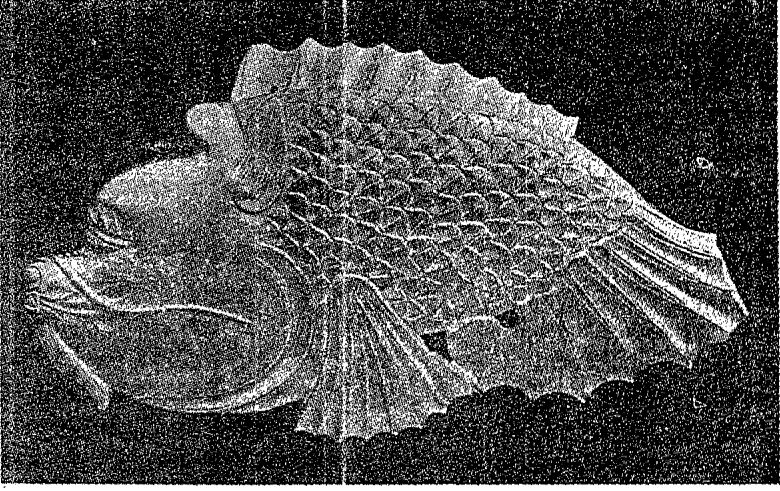
bunlar, metaller yaygın olarak kullanılmaya başladıktan çok sonralar, hala imal ediliyorlardı.

İnciler, deniz kabukları, altın vs. ile ve yeşimtaşı ile ilgili olan inançların aynı olduğu gerçeği, eski cenaze gelenekleri ile ilgili Çin kayıtlarında açıkça ortaya çıkmaktadır. Ölülerin vücutlarının çürümeden korunmasının gerektiği, eski Mısır'da olduğu kadar, Çin'de de kabul edilmişti. Mısırlılar, ölülerini mumyalıyor, üzerlerine ve yanlarına, onları koruduğuna ve tekrar canlanma sürecinde yardımcı olduğuna inanılan çeşitli tılsımlar yerleştiriyor ve bunun yanında yiyecekler de bırakıyorlardı. Kağıt para dahil olmak üzere, dinsel ihşanlar için, bedeller bulma eğilimleri sebebiyle uzun zaman ilgi çeken Çin'liler, ölülerin vücutlarının, büyüyle korunabileceğine inanıyorlardı. Her nasılsa, mumyalama bilimini uygulamayı gerekli görmediler. *Li Ki* de (56.bölüm) İmparator ve diğerlerinin cesetlerine ortodoks işlemi, şu şekilde anlatılmıştır:

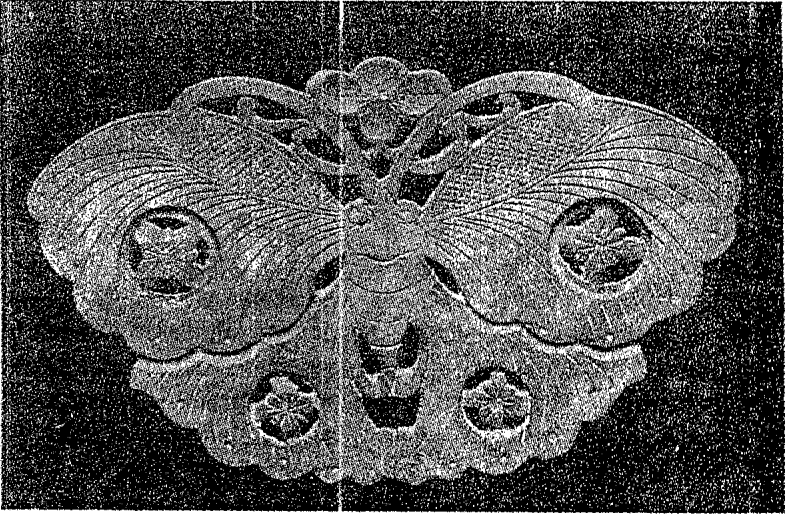
"Cennet'in Oğlu'nun ağzı dokuz, bir derebeyinin ağzı yedi, büyük bir devlet adamının ağzı beş ve sıradan bir yetkilininki de üç adet kıymetli deniz kabuğu ile dolduruluyordu"⁵

Altın ve yeşimtaşı benzer şekilde kullanılıyordu. Laufer, Ko Hung'dan, şu dikkat çekici aktarmayı yapmaktadır: "Cesedin dokuz bölgesinde altın ve yeşimtaşı bulunursa, bu, vücudu, çürümekten koruyacaktır." Bir beşinci yüzyıl Çin'li yazarı şunları söylemektedir: "Eski bir mezarın açılması sırasında, ceset canlı gibi gözükür, sonra vücudun iç ve dış bölümlerinde, büyük miktarda altın ve yeşimtaşı bulunur. Han Hanedanının düzenlemelerine göre, vücudu çürümeden korumak için, prensler ve lordlar, inciler ile süslenmiş kıyafetler ve yeşimtaşları kutuları ile birlikte gömülüyorlardı."⁶

De Groot'a göre, incilerin ölülerin ağızlarına yerleştirilmesi işlemi Han Hanedanlığı sırasında gerçekleşiyordu. "En azından, o zamanki tören adetlerine göre, ağızları prinçle doldurulduğu ve bunun içine inciler ve yeşim taşları bulunduğu belirtilmektedir." ve birinci yüzyılda açıkça yazılmış çok bilinen bir çalışma olan *Poh hu thung* da şunlar anlatılır: "Cennet'in oğlu'nun ağzının pirinçle doldurulması sırasında bunun içine

Han Döneminden Yeşim Taşından Bir Ölüm Balığı

Ts'in Ya Da Han Döneminden, Beyaz ve Koyu Sarı Yeşimtaşından Kelebek Figürü

Ölü İçin Muska ve Yeşimtaşından Diğer Nesnelere

yeşimtaşı da yerleştirirler; bir derebeyine bu işlemi uygularken, incileri kullanırlar, büyük bir devlet adamı ve daha aşağı rütbe-lerde, bu işlem, deniz kabukları ile yapılır."

Bu konuda yaptığı yorumda, De Groot, "Bu bağlamda ölü- nün ağzına altın ve yeşimtaşı doldurulmasıyla, inci doldurulma- sı aynı nedenlere bağlıdır", demektedir. Çin edebiyatında, inci-lerin "Yang maddesine sahip olduklarının" kabul edildiğini, tıbbi araştırmaların "gebe kalmayı kolaylaştırdıkları" ya da ölmek üzere olanları ve "ölenleri tekrar hayata geri döndürmek için yararlı olabileceklerini" ortaya çıkardığını belirtmektedir⁷.

Hindistan'da, Bengal'li bir dost olan, Mr. Jimut Bahan Sen, bana, ölmek üzere olduklarına inanılanlara verilen bir ilacın, toz halindeki altın ve civa karışımı bir madde olduğunu söyle- miştir. Bu ilacın adı *makara-dhwaja*'dır. Hindistan'da *makara*⁸ pek çok değişik biçimde tasvir edilir. Çin ejderhasına benze- yen, aslan bacaklı, balık kuyruklu bir "harika yaratık" olarak: tanrı Varuna'nın ulaşım aracıdır; Babil'lilerin "deniz keçisi" ya da "antilop balığı" olarak, tanrı Ea ya da tanrı Marduk'un (Mero- dach) ulaşım aracıdır. Keza, kuzey Budistlerinin *makara*'sı, bir filin, keçinin, koçun, aslanın, köpeğin ya da timsahın kafasına sahip bir yunus dahil olmak üzere, kara ve deniz hayvanları ya da sürüngenlerinin bir karışımıdır⁹.

Benzer şekilde, Çin'deki, deniz tanrısının bir şekli olan aslan kafalı köpekbalığı da bir *makara* ya da deniz- ejderhasıdır. Altın ve karanlıkta parıltıyan inciler, ejderha ile olduğu kadar, *makara* ile de ilgilidir. Daha önce de görüldüğü gibi, Çin ejderhası altından doğmuştur ve bu arada, "Kırmızı Bulut Otu" ve "Ejderha Bıyığı Otu" gibi şifalı otlar, ejderhanın ortaya çıkardığı, yaydığı maddelerdir. Otlar gibi, altın da, yo- ğunlaştırılmış şekilde "ruh malzemesi" içerir. *Makara-dhwaja* ilacındaki başlıca katkı maddesi olan altın tozunun, Hindis- tan'da, Çin'deki altın ve yeşimtaşı tozu gibi, gençliği yenilediği- ne ve uzun ömür sağladığına inanılır.

Hristiyanlık Çağının ilk dönemlerinde, Çin'li bir bilgenin yazdıklarına göre "Doğu Okyanusunda bulunan Yung-cheu'da kayalar bulunuyordu. Bu kayalardan, tatlı şarap gibi bir dere

akıyordu; ve bu dereye, Yeşimtaşı Şırası Deresi deniyordu. Bu dereden birkaç yudum su içildikten sonra eğer insan kendini sarhoş gibi hissederse, o insanın ömrü uzayacaktır... Yeşim taşının bulunduğu dağlarda, yeşimtaşı yağı da oluşmaktaydı. Bu yağ her zaman sarp ve tehlikeli bölgelerde bulunuyordu¹⁰.

Bu dağlardan çıktıktan sonra, yeşimtaşı suyu, onbin yıldan fazla bir süreden sonra pıhtılaşarak yağ haline gelir. Bu yağ, tıpkı kristal gibi, taze ve berraktır. Eğer onu bulursanız, toz haline getiriniz ve özü bulunmayan bitkilerin suyuyla karıştırınız; hemen sıvı haline gelecektir; ondan bir yudum içerseniz bin yıl boyunca yaşayabilirsiniz... Altın yutan kişi, altın kadar uzun süre varolabilir; yeşimtaşı yutan kişi, yeşimtaşı kadar uzun süre varlığını sürdürebilir. Karanlık dairenin (cennetler) gerçek özünü yutanlar, sonsuza dek sürecek bir mevcudiyeti yaşarlar; karanlık dairenin gerçek özü, yeşimtaşının bir diğer anlatımıdır. Yutulduğunda ya da su ile alındığında, yeşimtaşı parçaları, insanı ölümsüz yaparlar¹¹.

Daha önce de gördüğümüz gibi, incilerin karanlıkta parladıkları inancı Çin'de hakimdi. Hemen her yerde, adamotu kökünün de, aynı şekilde parladığına inanılıyordu. Değerli taşlar, yeşimtaşı, inciler ve bitkilerin karanlıkta parlamaları ile ilgili efsanelerin, ortaya çıkışlarını, bu nesnelere, ay ve ay tanrıçaları ya da gökyüzü tanrıçalarıyla olan rastlantısal ilişkilerine borçludurlar. Laufer'a göre "Çin'de, *Ye Kuang* ("gecenin ışığı") ay'ı tanımlamak için eski bir terimdir."¹²

Ana tanrıça ile değerli metal ve taşlar arasındaki yakın ilişki, Lucian tarafından *De Dea Syria* adlı eserinde ortaya konmuştur. "Athene'nin, Aphrodite'in Selene'nin, Rhea'nın ve Artemis'in, Nemesis'in ve Fates'in özelliklerinden bazılarına sahip olan", Hierapolis'in tanrıçası Hera'dan sözeder ve onu aşağıdaki gibi tasvir eder.

Bir elinde bir saltanat asası, diğer elinde ise bir öreke vardır,¹³ başında ışınlar ve bir kule taşımaktadır ve gökyüzünün Aphrodite'inden başka kimseyi süslemeyen bir kemeri vardır ve altınla yaldızlanmış olmasının yanında, bazıları beyaz, bazıları deniz yeşili, diğerleri şarap gibi

koyu, diğerleri ateş gibi parıldayan, çok pahalı mücevherlerle süslüdür. Bunların dışında, Sardunya'dan pekçok akik taşı ve Mısır'luların, Hint'lilerin, Etiyopya'luların, Medlerin, Ermeni'lerin ve Babil'lilerin hediyeleri olan Zikon ve zümrütler vardır. Fakat en görkemli olan şeyi söylemek istiyorum: Başının üzerinde *Lychnis* adında bir mücevher taşımaktadır; bu mücevher adını, onun sıfatlarından almıştır. Bu taşın gece vakti öyle parlak bir ışık çıkar ki, bütün tapınak mum ışığıyla olduğu kadar, bu ışıkla da aydınlanır, fakat gündüz vakti, parlaklık kaybolur; mücevher parlak bir ateş gibidir"¹⁴.

Laufer, *The Diamond*¹⁵ adlı eserinde "*lychnis* isminin, Yunan *lychnos* (taşınabilir lamba) ile ilgili olduğunu ve Pliny'e göre, taşın, bir lambanın ışığıyla yükseltilebilen parlaklığından dolayı bu şekilde anıldığını" belirtmektedir. Laufer, söz konusu taşın, turmalin olduğunu düşünmektedir. Laufer, gece parladıkları belirtilen değerli taşlar hakkında birçok kanıt incelemiş ve "Çin'lilerin değerli taşların nasıl fosforlu hale getirilebileceğini anladıklarını" gösteren hiçbir kanıt bulunmadığı sonucuna varmıştır. Laufer şunları eklemektedir. "Bu denemenin zor olmasından dolayı, ona kalkıştıklarına inanmak zordur." Sonuç olarak da "Hep birlikte, geceleri parıldayan mücevherler hakkındaki gelenekleri, bilimsel çabanın bir sonucu olarak değil, doğu ile batıyı, Çin toplumu ile Hellenistik dünyayı birleştiren halk biliminin bir sonucu olarak kabul etmeliyiz", demektedir. Laufer'in gösterdiği gibi Çin'lilerin "Batı Denizi" (*Si hai*)¹⁶ olarak bildikleri Akdeniz'de, bir ada olan Fu-lin ("Fu'nun ormanı") adasından sihirli mücevherlerle ilgili efsaneler getirdiler. Çok çok eski bir zamanda, metal ve mineraller hakkındaki diğer efsaneleri getirdiler.

İncilerin ve altının, *makara* ya da ejderha ile ilgilerinin bulunmasından dolayı, onların ay'a ait sıfatlarının, yeşimtaşına verildiğini öğrenmek şaşırtıcı olmaz. De Groot, "parlak inciler", "gece boyunca parlayan inciler", "alev ve ateş gibi olan inciler" ve "ay gibi parıldayan inciler" hakkındaki Çin efsaneleriyle ilgilenirken, Laufer, "ayışığı incisi" ve "ay yansıtan mücevher"¹⁷

hakkındaki Çin bilgilerini aktarır. De Groot "Yeşimtaşı hakkında, imparatorlukta (Çin) benzer efsaneler her zaman mevcuttu" diye eklemekte ve bu konuda, "İmparator Shen-nung zamanında (İ.Ö.yirmi beşinci yüzyıl), Çin kayıtlarına göre, 'gece parlayan ışık' adı altında, agat taşından elde edilen yeşim taşının mevcut olduğunu" belirtmektedir. Eğer karanlıkta suya atılırsa, ışığı kaybolmadan, suyun üstünde yüzer."¹⁸

Hindistan, Japonya ve Çin'in "Bütün arzuları gerçekleştiren mücevheri"nin, "bir balığın gözbebeği" olduğu söylenir. Hindistan'da, Sanskrit dilinde, *cintimani* olarak bilinir ve *makara*'dan¹⁹ geldiğine inanılırdı. Çin kayıtlarında dişi balinaların ve yunusların²⁰ gözlerinden elde edilen "ay ışığı incileri"nden söz edilmektedir. Örneğin Çin'li yazarların gergedan boynuzunun²¹ karanlıkta parlamasından söz etmelerinden dolayı, parlayan incilerin kaynağıyla ilgili bu inancın, deniz hayvanlarının fosforlu bölümleri ile ilgili olduğu sonucu çıkarılamaz. Hatta, yeşimtaşı gibi, ay ya da gökyüzü tanrıçası ile ilgili olan mercanın da, gece ışık saçtığı kabul ediliyordu. Laufer, bu konuda, *Si King İsa (Miscellaneous Records of the Western Capital, Singan-fu)* adlı eserden, aktarma yapmaktadır.

"Tsi-t'sui havuzunda, 36 metre yüksekliğinde mercan ağaçlar vardır. Her bir gövdeden, 426 dala sahip üç sap çıkmaktadır. Bunlar, Nan Yüe kralı Chao T'o tarafından tanıtılmış ve fener - ateşi ağaçları olarak biçimlendirilmişlerdir. *Geceleri, sanki alevler içindelermiş gibi, parlak ışıklar saçıyorlardı.*"²²

"Mercan ağacı", burada, yeşimtaşı, altın, değerli taşlar ve incilerle olduğu gibi, çam, şeftali ve Çin tarçını ağaçları ve parlayan adamotu ile de bağlanmaktadır. İran'da, inci ve mercan, "hayat veren" ya da "hayat sahibi" anlamına gelen *margan* olarak adlandırılır. Lapis-lazuli, Çin'de, Tiang dönemi boyunca, *Kin tsin* ("altın özü") olarak adlandırıldı²³.

Ay ile ilgili metalin genellikle gümüş olması, altının ise her zaman olmasa bile, esasen güneş metali olması sebebiyle, gümüşün, yeşimtaşı ve incilerle ilgili olduğunu tahmin edebiliriz.

İncilerle ilgili Çin inançları üzerinde açık açık çok fazla uğ-

raşmış olan ve "incilerin niçin yaşamsal güç depoları ve dağıtıcıları olduğu" sorununu çözmeye konusunda "başarısızlığı öne sürmek" zorunda olan De Groot²⁴, gümüş ve incileri birbirine bağlayan, *Ta Ts'ing thung li* den bir bölümün çevirisini yapmaktadır. Cenaze gelenekleri konusunda "birinci, ikinci ya da üçüncü dereceden bir devlet adamının gömülmesi sırasında, beş adet küçük inci ya da yeşimtaşı parçaları, ağzın doldurulması için kullanılabilir; dördüncü, beşinci, altıncı ya da yedinci dereceden olan birinin durumunda ise, beş adet altın ya da yeşimtaşı parçası kullanılır. Asillerden sonra gelen tabaka, üç adet kırık altın ve gümüş parçası kullanabilirdi; sıradan insanlar arasında, ağız, üç adet gümüş parçasıyla doldurulabilir" şeklinde bilgiler verilmiştir.

De Groot, ölünün ağzının doldurulmasının başlıca amacının, "cesedi, hızlı bir çürümeden korumak" olduğunda ısrar etmektedir²⁵.

Bundan dolayı, Çin edebiyatında "Yeşimtaşı Incileri" ve ışıklar saçan "Ateş Yeşimtaşı"ndan söz edildiğini ve gümüşün, yeşimtaşının yerini aldığı kabul edildiğini öğrenmek dikkat çekicidir. Deniz kabukları, inciler, altın, gümüş ve yeşimtaşı, Büyük Ana tanrıça'dan türeyen "ruh malzemesi"ni içeriyorlardı. Daha önce de gördüğümüz gibi, Tufan'ı durduran efsanevi Çin İmparatoriçesi ("Çin Adem'i" Fu Hi'nin kızkardeşi) Nu Kwa, popülar efsanede, eski tanrıçanın yerini almıştı. Daha önce de belirtildiği gibi, kutsal nehrin yolunu planladığına, ejderhaları yarattığına, gökyüzüne destek olan dört sütundan birini tekrar diktiğine ve insanoğlunun yararlanması için yeşimtaşını yarattığına inanılıyordu; Japonya'da, Nu Kwa, jakwa olarak anılır.

Japonların yeşimtaşı ile ilgili inançlarına, Çin'de açıkça rastlanabilir. Bir Tama, bir yeşim taşı parçası, bir kristal, konik bir inci ya da bir Japon ejderhasının kafasında taşınan bir inci olabilir. Joly "Tama, sadece Bosatsu ve diğer Budist tanrı ve azizleri ile değil, şans tanrıları ile de ilgilidir"²⁶ demiştir. İçinde Tama'nın bulunduğu birçok kahramanlık efsanesi vardır. İ.Ö. 8.yüzyıla dayanan bir hikayede, meşhur bir yeşimtaşı "Tama" diye adlandırılmıştır. Bu hikayede, Pien Ho'nun (Japon Benwa)

büyük bir yeşimtaşı bloğunun üzerinde durduğunu gördüğü ve yeşimtaşına sahip olarak, onu kralına götürdüğü anlatılır. Kraliyet büyücülerini, taşın değersiz olduğunu sanırlar ve Benwa'nın sağ ayağı kesilir. Dağlara doğru yol alır ve yeşimtaşını yerine bırakır ve az zaman sonra, aynı kartalın geri dönüp, taşın üzerine konduğunu görür.

Talita yeni bir kral çıkınca, Benwa, yeşimtaşını saraya getirir, fakat sadece sol ayağını da kaybetmekle kalır. Üçüncü bir kral tahta çıkar ve Benwa'nın sarayın kapısında ağladığını göreyerek, üzüntüsünün sebebini sorar ve sonra taşın yeniden gözden geçirilmesi sonucu, mükemmel bir mücevher olduğu anlaşılır. Daha sonra, bu Tama, öylesine değerli kabul edilir ki, "onbeş şehir için fidye olarak"²⁷ istenir.

İşte kartalın, "ruh malzemesi" içeren mücevherlerle olan ilgisini görüyoruz. Joly "Tama'yı koruyan tilkilerin de temsil edildiğini" belirtmekte ve "ormanlardaki aslanların pençelerinin altında tutulan dünyanın aynı anlama gelip gelmediğini" merak etmektedir²⁸. Tilkiler ve kurtlar ejderhalar gibi, insan şekline girebiliyor ve Uzak Doğu'nun insan şeklindeki hayvanları arasında yer alabiliyorlardı. Bu insan-hayvanlar; Çin'de bir tanrı olan kaplanı da içerdikleri için, eski tanrılar olmaları da mümkündür. Mısır'lı Tefnut, bir dişi aslan biçimindeyken, aslan, Babil'li Istar ve Girit'li ana tanrıça ile de ilgilidir. Lagosh'lı Nin-Girsu gibi, Babil'li tammuz, aslan başlı bir kartaldır. Hint'li Vishnu'nun, aslan kafalı bir biçimi vardır.

Değerli mücevherler ve altının, üstün tanrılar ile olan ilişkisi, incileri koruyan köpekbalığı bekçileri ile ilgili eski inançlarda izleyebilir. Incilerle ilgili inançların yeşimtaşına aktarılması gibi, kutsal balığın da- Büyük Ana tanrıçanın bir biçimi- yeşimtaşı ile ilgili olduğunu görmek bizi şaşırtmamalıdır. Laufer tarafından, bu konuya açıklık getiren bir yazı, yorumsuz olarak aktarılmıştır. "İ.Ö.235'te ölen, Pu-wei, *Lu-shih Ch'un Ts'in* adlı kitabında: 'Inciler ölünün ağzının içine yerleştirilir, buna balık pulları da eklenir; bunlar şimdi, ölünün gömülmesinde kullanılmaktadır.' ifadelerine yer vermiştir. Bu bölümün yorumunda şu açıklamalar yapılmıştır: "ölünün ağzına incilerin yerleştiril-

mesi (*han chu*), ağzın onlarla doldurulması anlamına gelmektedir; balık pullarının eklenmesi, bunların bir yeşimtaşı kutusuna yerleştirilmesi ve bu kutunun ölünün vücudu üzerine konularak cesedin balık pullarıyla kaplanmış görüntüsünün verilmesi anlamına gelir"²⁹ Yeşimtaşı balık sembollerine, Çin ölü muskaları arasında rastlanır.

Tekrar hayata dönüş ile ilgili Çin inançlarına, yeşimtaşından yapılmış ağustos böceği tılsımı ışık tutmuştur. Bu tılsım, ölünün dilinin üzerine yerleştiriliyordu ve bu şekilde Mısır'lıların kutsal bokböceği tılsımı gibi bir ölümsüzlük garantisi olarak görünmekteydi.

Bir Mısır'lı ölünün tekrar diriltilmesi süreci ile ilgili bir diğer önemli tören de, "ağzın açılmasıydı". Cesedin yeniden "gerçek sesle" konuşabilmesi ve ölülerin yargıcı olan Osiris'in sarayında, kalbi teraziye konarak tartıldığında, kendini savunabilmesi gerekiyordu.

Dil ve kalp birbiriyle yakından ilgiliydi. Osiris mezhebi ile kanşan Ptah mezhebi ile ilgili inançlara göre, kalp, "akıl" ve bütün gücün ve bütün hayatın kaynağıydı. Dil, aklın düşüncüklerini ifade ediyordu.

Büyük Ptah, tanrıların akli ve dilidir.

Aklın gücünün

Ve dilin gücünün çıktığı Ptah,

Akil, bütün başarılı şeyleri getirendir.

Aklın düşüncelerini tekrar eden dildir"³⁰.

Akil, hayatın özüydü: kelimeleri oluşturan dil, aklın, etkin aracıydı.

Çin'de "cesedin yeşimtaşı ile doldurulması işleminin, mumyalama işleminin yerini alması"³¹ gibi, dilin üzerine bir yeşimtaşı tılsımı yerleştirilmesi de dikkat çekicidir. Bunun ithal bir gelenek olduğu, oldukça açıktır. Ağustos böceği, Mısır'ın böcek tanrısı olan, Khapera adındaki ve yazılarda "tanrıların babası" olarak anılan bokböceğinin yerini almıştır. Eski Mısır'da, kalbi ve dili koruması ve yeniden doğuşu sağlaması için, ölülerin mezarlarına ve cesetlerin üzerine yerleştiriliyordu. Bu konuyla ilgi-

li bir yazıda şunlar belirtilmektedir: "Altın çerçevesi, yeşil taştan bir bokböceği yapmalısın ve bunu bir kişinin kalbine yerleştirmelisin ki, bu, onun için "Ağzın Açılışı"nı sağlasın." Bokböceği, *anti* merhemiyle yağlanmalı ve üzerine "kuvvet sözcükleri" okunmalıdır. "Kuvvet sözcükleri"nde, merhum kişi, bokböceğini "Kalbim, anam; hayata geldiğim kalbim" diye niteler.

Bokböceğinin ortaya çıktığı, böcek tanrı, Budge'ın söylediğine göre, "bir şekilde ölü bir vücut haline gelir ve bir tür cansızlık halinden, etkin bir hale geçmek üzere olan, yaşayan bir öz içeren maddeyi temsil eder. Nu uçurumunda yaşayan bir öz olması ve oradan doğan bir güneş şeklinde ortaya çıkması gibi, ölü insanın vücudunda bulunan ve yeni bir dünyada, bununla ilgili törenlerde okunan dualar aracılığıyla yeni bir hayata geçecek olan, yaşayan ruhun özü, ölü vücudundan, ya Osiris'in krallığında, ya da Ra'nın (güneş tanrısı) teknesinde yeni bir biçimde ortaya çıkar."³²

Mısır öğretisi, bir gübre parçasını, bir top biçiminde yuvarlayan ve sonra toprakta bir çukur kazarak, gübreyi onun içine iten ve gömen böcek tarafından sembolize edilmiştir. Ondan sonra, böcek, topu yemek için, yerin altındaki odaya girer. Bu böcek, ayrıca, larvaları beslemek için de bu gübrelere toplar ve sonuçta, bu larvalar böcek şeklinde topraktan çıkarlar.

Çin'liler incilerin yerine yeşimtaşını koydukları gibi, bok böceğinin yerine de ağustos böceğini koymuşlardır.

Ağustos böceği, bitkilerin suları ile beslenen böceklerin sınıfına girer. Parlak renkli kanatlarıyla büyük ve geniştir. Klasik şairlerin sözettiklerine göre erkek ağustos böceğinin vücudunun her iki yanında, "ağustos böceğinin şarkısı" olarak adlandırılan cıvıltılı gürültüyü çıkarabilmesini sağlayan bir çeşit davul bulunmaktadır. Dişi ağustos böceği yumurtladığı zaman, ağaçta bir delik açar ve yumurtaları onun içine doldurur. Yumurtalardan kanatsız larvalar çıkınca, bitki köklerinin suları ile beslenmek üzere toprağa doğru yol alırlar. Bir süre sonra bazı durumlarda, pek çok yıllık bir zaman aşımından sonra- ağustos böceği- topraktan dışarı çıkar, derisi kırılarak açılır ve kanatlanan böcek havaya doğru uçar. Ağustos böceğinin en ilgi çekici örneklerine

onyedi yıllık yaşamlarının büyük bir kısmını (larva dönemi) toprağın altında geçirdikleri, Amerika Birleşik Devletlerinde rastlanmaktadır. Çin'de, yumurtadan yeni çıkan bir larva, bazen yaklaşık 6 metrelik bir derinliğe kadar girebilmektedir.

Laufer şunları söylemektedir: "Bu harika doğa olayının gözlemlenmesi, bu tılsımın temel düşüncesi olarak görünmektedir. Tıpkı, ağustos böceğinin toprağa gömülü krizalitten çıkması gibi, ölü de, mezarından yeni bir hayata gözlerini açacaktır. Bu tılsım, yeniden doğuşun bir simgesiydi." Bu konuda, Laufer, Çin'li filozof Wang Ch'ung'tan aktarma yaparak, şunları yazmaktadır: "Üzerindeki kabuğu dökmeden önce, bir ağustos böceği bir krizalittir. Kabuklarını attıktan sonra krizalit durumundan kurtulur ve bir ağustos böceği haline gelir. Vücudu terkeden, ölü insana ait yaşam ruhu, krizalitten çıkan bir ağustos böceğine benzetilebilir."³³

Ağustos böceğinin, bitkilerin sularıyla beslenmesi, görünürde onu, "ruh malzemesi"nin kaynağı olan Hayat Ağacı fikri ile bağlamaktadır.

Yeniden doğuşun sembolü olan bir diğer böcek, Hayatın Erik Ağacı ile ilgili olan kelebektir. Laufer, ölüler için tılsım olarak kullanılan bazı yeşimtaşından oyulmuş, kelebeklerin, anten ve "kanatlara *à jour* oyulmuş"³⁴ erik çiçeği arasında erik çiçeği şekilleri bulunduğunu anlatmaktadır.

Laufer "modern zamanda, kelebek ve erik çiçeği birleşiminin "daima büyük çağ" anlamında resimli bir bilmece olarak kullanıldığını" belirtmektedir. Bu tılsım, çok eskilere aittir.

Yeniden doğuşla ilgili kelebek simgesine, Meksika'da da rastlanmıştır. Codex Remensis, ağızından bir insan yüzünün çıktığı, insan biçiminde bir kelebeği gösterir. İskandinavya tanrıçası Freyja, kelebeğe ilgilidir ve Yunanistan ve İtalya'da, aynı böcek yeniden doğuş ile ilgiliydi. Görüldüğü kadarıyla, ağustos böceği gibi, kelebeğin de canlılığını ana tanrıçanın Hayat Ağacından aldığına inanılıyordu.

Çin'lilerin ölümlere ait yeşimtaşı nesnelere bir diğeri de kurbağa tılsımıydı. daha önce de gördüğümüz gibi, kurbağa, ay'la ve ay tanrıçası ile ilgiliydi ve Çin'de, Mısır'daki gibi, yeni-

den doğuşun bir sembolüydü.

Laufer tarafından gösterilen ilgi çekici yeşimtaşı tıslımları arasında, biçim olarak kabaca, Mısır'lı bokböceklerine benzeyen iki tanesi daha vardır. Laufer, bu konuda şöyle yazar: "iki parça, yıldız izlerine sahiptir ve biçim olarak miğfere benzerler ve tanımlanması zor, garip bir canavar şeklinde kalıba dökülmüşlerdir. İki adet üçgen kulağını bunun bir kuş olduğu düşüncesine aykırı olmasına rağmen, vücudun yanlarında herbiri beş adet tüyle kendini gösteren, iki adet kanadı ve aşağıdan uzanan uzun, eğik bir boynuyla, bu şeklin bir kuşa ait olabileceğini zannediyorum"³⁵. Figür, anlaşıldığı kadarıyla, harika bir birleşik yaratığı temsil etmektedir. Balıklar ve birleşik dört ayaklılar da ayrıca yeşimtaşı ile tasvir edilmiş kır ve mezarlara yerleştirilmişlerdir. İnsan biçimlerine nadiren rastlanır.

Eski zamanlarda, taş tabutlar kullanılırdı. Han Hanedanı'nın sonlarına ait kitaplarda, Wang Khiao adında, cennetten bir yeşimtaşı tabut kazanan, dindar bir validen sözedilir. Bu tabut, onun adasına, görünmeyen eller tarafından bırakılmıştır. Hizmetçileri, tabutu taşımak isterler, fakat, yerinden oynatılmadığını anlarlar.

Hikayeyi tercüme eden de Groot³⁶, şöyle devam eder: "Khiao 'Bu, cennetin İmparatorunun, beni kendisine çağırdığı anlamına mı geliyor?' dedi. Yıkandı, resmi elbisesini giyerek, takılarını taktı ve tabuta uzandı, kapak hemen üzerine kapandı. Gece geçtikten sonra, onu, şehrin doğu yakasına gömdüler ve toprak, onun üzerine bir höyük şeklinde kümелendi. O akşam, o bölgedeki bütün inekler terden ıslandılar ve nefessiz kaldılar ve bunun neden olduğunu kimse bilemedi. Bunun üzerine, insanlar, onun için bir tapınak inşa ettiler"

De Groot, beşinci yüzyılda yazılmış bir başka çalışmadan da aktarma yapmaktadır: "Lin-siang'ta, suyun içinde, üzerinde bakır aynalar gibi yeşil, sert taştan iki adet tabutun bulunduğu, bir taş yatağı bulunmaktadır. Bununla ilgili bilgi verebilecek hiç kimse yoktur"³⁷

Burada, gökyüzü, inekler, su ve taş ve buna ek olarak yeşil bakır ile ilgili olarak, ölünün korunması için yeşimtaşının kulla-

nıldığını görüyoruz. Yeşimtaşı, incilerin yerini almıştı ve daha önce de görüldüğü gibi, inciler, verimli ve yaratıcı suların ve "ruh malzemesinin" kaynağı olan gökyüzü ve inek tanrısı ana tanrıça ile ilgiliydiler. Ana tanrıçanın taşlarının terlediklerine ve parçalanarak, ejderha ve tanrıları hayata getirdiklerine inanılırdı. Terleyen ineklerle ilgili hikayenin ardında bu düşüncenin yattığı anlaşılmaktadır. Bilge, yeşimtaşı tabuta gömüldüğü sırada, gece bir etki hissedilmiş ve bu etki gökyüzünden gelerek, yeşimtaşının içinde yoğunlaşmıştı. Bu yüzden, bu noktada, yeşimtaşı ile "Doğa" adını verdiğimiz etki ya da etkiler arasındaki ilişki ile ilgili Çin düşüncelerini kavramamız gerekmektedir.

Bütün mitolojilerin arkasında, kainatla ilgili temel düşünceler yatmaktadır. Yerel ya da yerelleştirilmiş bir mitolojiyi anlamak için, mitleri yaratan ya da devam ettiren insanların yaşadığı dünya hakkında bir şeyler bilmemiz gerekmektedir.

Çin dünyası düzdü ve üzerinde dört adet sütun tarafından desteklenen gök kubbesi bulunuyordu. Bu sütunlar, dört ana noktada yerleşmişlerdi ve her biri nöbetçi bir tanrı tarafından korunuyordu. Tanrılar, dünya ve üstündeki bütün canlılar üzerinde bir etki yarattılar ve onların etkileri, kendi dönemleri boyunca sürdü.

Eski Mısır'lılar ve Babil'liler gibi, Çin'liler de, dünyalarnın, suyla çevrili olduğuna inandılar. Yazılarda, "Dört Deniz"den ve Mısır'lıların "Büyük Çember" (okeanos) diye adlandırdıkları şeyden söz edilir.

Babil'liler, dünyanın bir dağ olduğuna inandılar; toprakları onların dünyalarının birer modeliydi. nitekim, dünya tanrısı olan Enlil'in tapınağı "dağ evi" anlamına gelen "E-kur" olarak adlandırılmıştı. Eşi Ninlil, aynı zamanda "dağ hanımefendisi"³⁸ anlamına gelen Nin-Kharsag olarak biliniyordu. Babil ve Mısır tapınakları, sadece ibadet yapılan yerler değil, aynı zamanda bir öğrenme yeri idi. Bu tapınaklarda, boyacılar, metal işçileri vs. gibi insanların kutsal mallar ürettikleri dükkanlar, atelyeler bulunurdu.

Eski zamanlarda Çin sarayları ve üniversiteleri, dünyanın modelleriydi. Lirik şiirlerden birinde Kral Wu'dan söz edilir:

Başkent Hao'da, sarayını, bir su çemberiyle inşa etmiştir. Batıdan doğuya, güneyden kuzeye, bir umut değildi, ama ona saygı duyuldu³⁹.

Bu saray, Legge'nin söylediğine göre, bir su çemberinin ortasında inşa edilmiş bir kraliyet okuluymdu. Okulların önlerinde "şu anda, eyaletin başlıca kentlerindeki Konfiçyüs tapınaklarının önünde görülebileceği gibi"⁴⁰. yarım çember şeklinde havuzlar da bulunabilirdi. Törenler, bu kurumlarda öğretilirdi. Ayrıca mezar havuzları da vardı. Singapur'da, bu mezar havuzlar, kaldırılmıştır. çünkü bu havuzlar, sivrisineklerin yumurtlamaları için kullanılmaktaydı.

Çin'liler tarafından, bir tapınak, okul, saray ya da mezarın biçim ve konumuna çok dikkat ediliyordu. Herbiri iyi ve kötü etkilere maruz kalıyordu ve deniz gezginlerinin faydalı hafif rüzgarlardan tam anlamıyla yararlanabilmek için yelkenlerini açmaları gibi, Çin'liler de, kainatın "sihirli depoları" olarak adlandırılabilirler- başlıca noktalar ve gökyüzü- yerlerden çıkan yararlı etkilerden faydalanabilmek amacıyla büyük binalar ve mezarlar inşa etmişlerdir.

Bu gelenekle ilgili inançlar, Çin'e özgü değildir. Örneğin, İskoç Gal'inde şöyle bir eski deyiş vardır:

Kuzey penceresini kapat
Ve güneye doğru olan pencereyi hızlıca kapat.
Ve batıya bakan pencereyi kapat
Kötülük hiçbir zaman doğudan gelmez.

Bir başka deyiş de şöyledir. "Kuzeye doğru olan pencereyi kapat, güneye doğru olan pencereleri aç ve ateşin dışarı gitmesine izin verme" Hem İskoç, hem de İrlanda Gal'inde, kuzey, tıpkı Çin'de kuzey yönünün ve Hindistan'da güneyin olduğu gibi, kötü etkilerin baş noktasıdır ve siyah renklidir. Siyah Hint güneyi, "Yama'nın kapısı", yani ölüm tanrısının "kapısı"dır. Bir Hint'liye "Yama'nın kapısına git" sözünden daha kötü birşey söylenemez. Kuzey, Hint mitolojisinin iyi ve beyaz bölgesidir; iyiler, İskoçya'da güneye gittikleri gibi, kuzeye, cennete giderler. Bir Japon şair şöyle yazmıştır: "Cennet güneydedir: sadece

Cennet Tapınağı, Pekin

Yin ve Yang Sembollerini İnceleyen Üç Bilge

aptallar, batıya doğru dua ederler"⁴¹

Eski Mısır'ın piramit yazılarında, doğu, güneş mezhebi tarafından "bütün bölgelerin en kutsalı" olarak kabul edilmişken, batı yönü de, Osiris mezhebi için kutsal bölgeydi⁴². Ölen kraların ruhlarının gittikleri güneş tanrısının, her sabah doğuda yeneden doğduğuna inanılırdı. De Groot, Çin'lilerin doğuyu "büyük hayat vericinin (güneş) her gün tekrar doğduğu yer olması nedeniyle, herşeyin yaşamının köklendiği bir bölge olarak kabul ettiklerini"⁴³ söylemektedir. Daha önce de gördüğümüz gibi, Çin'de de, Mısır'da olduğu gibi, batıya ait rakip bir mezhep vardı.

Çin'in dört mevsiminin tanrıları şunlardı: Mavi (ya da yeşil) ejderha (dağlı), Kırmızı Kuş (güney), Beyaz Kaplan (batı) ve Siyah Kaplumbağa (kuzey). Doğu, sol taraf, batı ise sağ taraftır; ibadet eden bir kişi bu sebeple güneye doğru döner. İrlanda ve İskoçya Gal biliminde, güney sağ taraf, kuzey de sol taraftır; ibadet eden bu nedenle batıya doğru döner.

Taoist olan, Kwang-Tze'ye göre, Çin'de, "doğunun nefesinin (ya da etkisinin) rüzgar olduğuna ve rüzgarın ormanı yaratığına"; "merkezin yeryüzü olduğuna"; "batının nefesinin, metale hayat veren Yin olduğuna"; ve kuzeyin nefesinin "soğuk olduğuna, suyun ondan oluştuğuna" inanılıyordu. Bir başka Hristiyanlık öncesi yerli yazarı "doğunun, ormana, güneyin ateşe, batının metale ve kuzeyin suya ait olduğunu" söylemiştir⁴⁴. Böylece, mevsimleri incelediğimizde, bölgelerin tanrılar tarafından etkilenen organları gösteren, aşağıdaki bileşkesini elde ederiz:

Doğu Mavi Ejderha, İlkbahar, Orman; Gezegen, Jupiter; karaciğer ve safra.

Güney Kırmızı Kuş, yaz, ateş, güneş, gezegen, Mars; kalp ve kalın bağırsaklar.

Batı- Beyaz Kaplan, sonbahar, rüzgar, metal; gezegen, Venüs; akciğerler ve ince bağırsaklar

Kuzey- Siyah Kaplumbağa, kış, soğuk, su; gezegen, Merkür; ciğerler ve mesane.

İyi etkiler (ya da nefes) Yang içinde, kötü etkiler ise Yin

içinde toplanmıştır. Yang, parlak, sıcak, etkin ve hayat verici olan şeylerle. Yin ise edilgin ve soğuk şeylerle ilgilidir. Çin'li bir yazar şöyle demektedir: "Yin ve Yeng'den sözettiğimiz zaman Büyük Boşluk'ta toplanan havayı kastederiz. katı ve Yumuşak'tan sözettiğimiz zaman, toplanan ve maddeye dönüşen havayı kastederiz"⁴⁵. Bu konuda De Groot şunları söylemektedir: "Çin'de, yaşamsal güç, özellikle, Cosmos'un en önemli parçası, ışık, sıcaklık ve yaşamla tanımlanan, Yang tarafından özümsemiştir." Yin "Kainatta Yang ile taban tabana zıt şekilde durur ve karanlık, sağlık ve ölümün ilkesidir"⁴⁶ Yang'ın baş kaynağı "shen" ya da "ruh malzemesini" yayan güneştir; Yin'in baş kaynağı ise ay'dır. Yang, yaşamsal enerjiyi güçlendirir ve De Groot'un belirttiği gibi, "horoz, yeşimtaşı, altın, inciler ve çam, selvi ağaçlarının ürünleri"ni⁴⁷ kapsayacak şekilde pekçok hayat iksirinin etkin ilkesidir.

Ying ve Yang, Çin'de "Bushel" olarak adlandırılan Büyük Ayı takımyıldızı tarafından kontrol edilir. *Shi K'i*de, "Dönen İncileri ya da Yeşimtaşı Terazisini" oluşturan, "yedi yöneticinin vücudunu oluşturmak" için sıraya giren "Bushel'in yedi yıldızından" sözedilir. Bu takımyıldızı "İmparatorun (cennetin imparatoru) atlı arabasıdır. Kutbun etrafında dönerek, dünyanın dört mevsimini yönetmek ve Yin ile Yang'ı ayırmak için aşağıya iner; böyle yaparak, dört mevsimi sabit hale getirir, beş element arasındaki dengeyi sağlar, dünyanın alt bölümlerine doğru ilerler ve kainattaki herşeyi oluşturur."⁴⁸

Eski bir Çin'li yazar, bu konuda, Bushel'in (Büyük Ayı) sapının (kuyruğu) doğuyu işaret ettiğinde (geceleri) bütün dünyada ilkbahar olduğunu belirtmektedir. Kuyruk, güneye işaret ettiğinde mevsim yaz, batıya işaret ettiği zaman sonbahar ve kuzeye işaret ettiği zaman kıştır. *Shu King* adlı eserde (II.Bölüm. I.kitap) Büyük Ayı'nın "çapraz yeşimtaşı borusu ile, incilerle süslü dönen bir küre" olduğundan sözedilir⁴⁹. Kutup Yıldızı, "bütün diğer cisimlerini etrafında taşıyarak" kendi etrafında dönen "gökyüzünün milidir." Benzer şekilde, Taoistler "insan vücudunun ruhunun etrafında ve ruhu tarafından taşındığına" inanırlardı. Ruh, böylece, "yeşimtaşının mili"dir. Yeşimtaşı mili,

bu yüzden Taoizmin dinsel törenlerinde kullanılmaktadır⁵⁰.

İskandinav-İzlanda mitolojisinde, Dünya Değirmeni, mevsimleri ve gök cisimlerinin hareketlerini kontrol eder. Cennetler, *Veraldar Nagli* ("dünya tepesi") olan Kutup Yıldızının etrafında döner. Dünya değirmenini, dokuz adet dev bakire çevirir⁵¹.

Asya'nın öncü astronom ve astrologları olan Babil'liler, gece gökyüzünün sabit ve kontrolcü ruhunu, "İlu Sar" ("tanrı star") ya da "Anshar" ("Yükseklerin Tanrısı" ya da "En Yüksekğin Yıldızı")⁵² adı verilen Kutup Yıldızı ile belirlemişlerdir.

İsaiah, Lucifer'e aşağıdakileri açıklattırırken, üstün yıldız-tanrısından sözeder: "Cennete kadar yükseleceğim, tahtımı, Tanrının yıldızlarının üzerine çıkartacağım; ayrıca ben de, kuzeydeki toplanma dağlarının üzerine oturacağım; bulutların yüksekliklerine yükseleceğim; en yüksek ben olacağım."

Çin astronomisi ve Çin takvimi, şüphesiz Babil'den gelmektedir. Babil'li Kutup Yıldızı tanrısı unutulmamıştır. Dr. Atkins, bir keresinde Çin'li bir hocaya sormuştur: "cennetin ve yeryüzünün efendisi kimdir? "Hoca" onun, Çin dilinde, Teen-hwang-ta-te, *cennetin büyük imparatorluk yöneticisi* olarak adlandırılan Kutup Yıldızından başka birşey olmadığını" söylemiştir⁵³.

Büyük Ayı'da, bir tanrı ve bir tanrıça bulunmaktadır. Edkins şöyle der: "Tao rahipleri tarafından kullanılan ayin ve dualar arasında, ortak olanlarından biri, Büyük Ayı'da oturduğuna inanılan dişi bir tanrı olan, Towmoo'ya dua edilmesidir. Aynı takımyıldızın bir bölümüne, Kwei-sing adı altında tapılır. Konfiçyüs tapınaklarının doğu girişi tarafından bu tanrı için küçük bir tapınak inşa edilmiştir ve bu tanrının edebiyata katkısı olduğu düşünülür. Fakat edebiyatın baş tanrısı "Büyük Ayı'nın yakınlarında, kendi adını taşıyan bir takımyıldızı ile tanımlanan Wen-chang'tır." Alimleri incelemelerinde kendisine yardımcı olması için, ona dua ederler. Yükseltilmiş toprak taraçalarda, ona, tapınaklar inşa edilmiştir. Edkins şöyle devam eder: "Wen-chang'ın düzensiz aralıklarla, pek çok nesil boyunca, dünyamıza indiği söylenir. Güçlü ve çok yetenekli adamlar, bu tanrının yeniden doğmuş biçimleri olarak tarihten seçilmişlerdir."⁵⁴

Çin'de, Büyük Ayı tarafından, Kutup Yıldızı etrafında dö-

nerken, kontrol edilen beş unsur, (1) su, (2) ateş, (3) odun (4) metal ve (5) topraktır. Bu unsurlar, doğa dediğimiz şeyi oluşturur. Daha önce de gördüğümüz gibi, bunlar, hayvan tanrılarının koruması altındadırlar. Örneğin, Batının beyaz kaplanı, metal korur. Bu nedenle, metal, bir mezara yerleştirildiğinde, kaplan tanrı'yla törensel bir iletişimle etkilenir. "Wu ve Yueh'in yıllıklarına göre, kralın gömülmesinden üç gün sonra, metalin özü, beyaz bir kaplan halini alır ve mezarın üzerine çömelir."⁵⁵ İşte kaplan bir koruyucudur.

Yeşimtaşı, çok miktarda Yang ya da "ruh malzemesi" ile dolu olduğundan, bütün tanrılar ile yakından ilgilidir; yeşimtaşının değişik renkleri, "bölgelerin" ve cennetlerin ve yeryüzünün renkleri ile ilgilidir. Laufer, Dinsel Törenlerin Efendisinin işlevleri ile ilgilenen *Chou li*'nin onsekizinci bölümünden aktarmaktadır:

Cennet, Yeryüzü ve dünyanın dört bölgesine saygılarını sunmak üzere, yeşimtaşından altı adet cisim yapar. Maviimsi (ya da yeşilimsi) renkli, *pi* adlı yuvarlak tablet ile cennet'e saygısını gösterir. Sarı renkli yeşimtaşı bonu *ts'ung* ile yeryüzüne saygısını gösterir. Yeşil⁵⁶ tablet *kuai* ile, Doğu bölgesine saygısını gösterir. Kırmızı tablet *chang* ile, güney bölgesine saygı gösterir. Bir kaplan biçimindeki beyaz tablet ile (*hu*), batı bölgesine saygısını gösterir. Yarım daire biçimindeki siyah renkli yeşimtaşı parçası ile (*huang*), kuzey bölgesine saygısını sunar. Bu değişik ruhlar için ipek parçaları ve kurbanlarının renkleri, yeşimtaşı tabletinin renkleri ile ilişkilidir.⁵⁷

Yeşimtaşı sembollerin renkleri kadar, şekilleri de ayinsel bir öneme sahipti.

Doğa'dan çıkan ve yaşayanları ve ölüleri etkileyen etki ya da "nefeslerle" ilgili en eski Çin öğretisi olarak gözükenler, Fung-shui teriminde toplanmıştır. "Fung" rüzgar ve "shui"de "rüzgarın dünya üzerinde dağıttığı bulutlardan gelen su" anlamına gelmektedir. Bazı rüzgarlar iyi, bazı rüzgarlar ise kötüdür.

Rüzgar ve suya verilen önemin, Mısır ve Babil'de bulunan, rüzgarın "hayatın nefesi", ruh ve suyun bütün hayatın kaynağı

olduğuna ilişkin eski inançla ilgili olduğu anlaşılmaktadır.

De Groot şöyle der: "Fung-Shui, insanın kaderi üzerinde kesin bir hakimiyeti olan atmosferik etkilerden sözetmektedir, çünkü, hayatın unsurlarının hiçbirini elverişli iklim şartları ve yağmurlar olmadan ortaya çıkamaz." De Groot şöyle devam eder: "Bunun aynı zamanda, ölülerin, tanrıların ve yaşayanlarını yerleşmeleri için sırasıyla mezarların, tapınakların ve yerleşim yerlerinin nasıl ve nerede inşa edilebileceklerini öğreten yarı bilimsel bir sistem olduğu kabul edilmektedir."⁵⁸

Rüzgarı ve suyu kontrol edenler, Batı'nın beyaz kaplan tanrısı ve Doğu'nun Mavi (ya da yeşil) ejderha tanrısıdır. De Groot'a göre "Konfıcyüs 'rüzgarlar, kaplanı takip ederler' sözü ile meşhur iken ve ezelden beri Çin kozmolojik mitolojisinde, ejderhanın, su ve yağmurun baş ruhu olmasından dolayı, bu hayvanlar, hem rüzgara, hem de suya ait etkileri kapsayacak şekilde, Fung-shui kelimesi ile ifade edilen herşeyi temsil etmektedirler."⁵⁹

Fung-shui ilkelerine göre, ölü gömüldüğu zaman, mezarların güneye doğru bakması, tabutun sol (doğu) yanında ejderha sembolünün, sağ (batı) yanında kaplan sembolünün, güneyin kırmızı kuşu'nun tabutun önünde, kuzeyin siyah kaplumbağasının ise arkasında bulunmasının gerekli olduğu kabul edilmişti.

Bu semboller, yararlı etkilerin ya da "nefeslerin" "serbest akışı"na olanak tanıyan doğal çevreler arasına yerleştirilmişti. Bir mezar yeri etrafındaki ülkenin konumuna ve nehirlerin aktığı yataklara göre, dikkatle seçiliyordu⁶⁰.

Doğa güçleri arasında gerekli olan dengeyi sağlayabilmek için sadece mezarlar değil, evler ve kasabalar da bu şekilde yerleştirilirdi. De Groot, Amoy'un refahını, Fung-Shui sistemine inanan Çin'liler tarafından, iç tarafındaki limanın yanında bulunan "kaplan başı tepesi" ve "Ejderha başı tepesi" adlı iki tepeye borçlu olduğuna inanıldığını da ekler. Canton, nehrinin bir yanında Ejderha'yı, tam karşısındaki dalgalı topraklarda da Kaplan'ı temsil eden tepeler zinciri olan "Beyaz Bulutlar"dan etkilenmişti. "Benzer şekilde, Pekin, kuzey batıda, Kaplan'ı temsil eden ve bütün imparatorluğun ve hükümdarlıktaki hanedanın

refahı ile beraber, onun da refahını sağlayan, Kin-shan ya da Altın Tepeler tarafından korunmaktadır. Bu tepelerde, Pekin'e kuzey batıdan giren ve imparatorluk sarayı'nın topraklarından akan, daha sonra batı tarafında yararlı etkilerini üç büyük gölde toplayan ve en sonunda Altın Su adını aldığı yer olan, içteki sarayın önündeki bütün araziden akan, uğurlu bir akarsu olan Yu-ho ya da "yeşimtaşı nehri"nin kaynağı da bulunmaktadır.⁶¹

İşte yine, yeşimtaşı ve altının, Fung-Shui sistemiyle yakından ilgili olduğunu görüyoruz.

Daha önce de gördüğümüz gibi, beyaz yeşimtaşı, Batı'nın Kaplan tanrısına ibadet edilirken kullanılıyordu; bu taş "kaplan yeşimtaşı" olarak biliniyordu; yeşimtaşı sembolünde bir kaplan tasvir ediliyordu. Çin'liler için, kaplan, bütün hayvanların kralı ve "dağların efendisi"dir ve kaplanlı yeşimtaşı süslemeleri, özellikle ordu komutanları için saklanırdı. Diğer şeyler arasında, dişi kaplan, savaşın tanrısı idi ve bu gücü ile yalnızca imparatorların ordularına yardımcı olmadı, aynı zamanda ölüleri mezarlarında tehdit eden iblislerle de savaştı.

Çin'de, batı tanrıçasının kaplan bir şekline rastlanmıştır. La-ufer, I.Ö.sekizinci yüzyılda bir Yün prensesi ile evlenen bir prensin hikayesini anlatan Chu şehrine ait bir efsaneden söz etmektedir. Onların evliliklerinden Tou Po-pi adlı bir çocukları olmuştu. Baba ölünce, dul kalan kadın Yün'e geri döndü ve orada gençliğinde Tou Po-pi, bir prensesle ilişkiye girdi ve ondan bir oğlu oldu. "Büyükanne, çocuğun uzaklara götürülmesini ve bir bataklığa terkedilmesini emretti, fakat dişi bir kaplan gelerek çocuğu emzirdi. Birgün Yün prensi avlanmaya çıktığında, bu olayın farkına vardı ve hiddet içinde evine döndüğünde, karısı, meseleyi ona açıkladı. Bu olağanüstü olaydan çok etkilenerek, çocuğun peşine ulaklar gönderdiler ve çocuğa bakılmasını sağladılar. Çin'lilerden farklı bir dil konuşan Ch'u halkı, emzirmeye *nou*, bir kaplana da *yü-t'u* adını verdikleri için, çocuğun adı Nou Yü-t'u ('Dişi bir kaplan tarafından emzirilmiş') olarak kaldı. Bunun sonucu olarak, çocuk, Ch'u'nun bakımı haline geldi."⁶²

Bu Uzak Doğu efsanesi, Tiber nehrine atılan, fakat kurtarı-

lan ve korunan Romuş ve Romulus'u hatırlatmaktadır, Romuş ve Romulus ta, dişi bir kurt tarafından emzirilmişti. Girit Zeus'u da, bir efsaneye göre dişi bir domuz, bir diğer efsaneye göre ise dişi bir keçi tarafından emzirilmişti. Bir Knossian mühüründe boynuzlu bir koyun tarafından emzirilen bir çocuk tasvir edilmiştir. Bu konuda, Sir Arthur Evans, dişi bir köpek tarafından emzirilen Minos'un torununun ve "aynı adlı şehrin efsanevi kurucusu", kurtlar tarafından tedavi edilen Miletos'un efsanelerinden sözeder⁶³. Hint kahramanı Shakuntale, akbalar tarafından korunmuştu, Asurlu Semiramis'i güvercinler korumuştu ve Babil'li Gılgamesh ve İran'lı patrik Akhamanish doğumu sırasında kartallar tarafından kurtarılmış ve korunmuştu. Mısır'lı Horus, yılan tanrıça Uazit tarafından beslenmiş ve korunmuştu ve çocukluğunda, akrabaların koruduğu Hint'li Shakuntala'nın oğlu Bharata gibi, hayvan dostları olmuştu. Horus, Argo takımıyıldızında, tıpkı terkedilen Musa, Hint'li Karna, Akad'lı Sargon ve çocukluğunda "yüzen bir tekne"ye yatırılan Tammuz gibi, bir sepet ya da teknede yüzen bir çocuk şeklinde gösterilmektedir. Eski Mısır efsanelerinde, Horus, Nil nehriindeki yeşil bir adada gizlenmiştir. - "Horus'un yeşil yatağı"⁶⁴

Emzirme efsanelerinin bilinen en eski şekline Eski Mısır'ın Piramit yazılarında rastlanmıştır. Kralın ruhu, Öteki Dünya'ya gittiğinde, kuzeyin ve güney'in bir tanrıçası ya da tanrıçaları tarafından emzirilmişti. Yazılarda, tanrıçalardan "uzun saçlı ve sarkık göğüslü iki akbaba"⁶⁵ olarak sözedilmektedir. Burada, akbalar, inek tanrı Hathor'un yerini almaktadır. Truva'da, yıldızlarla kaplı, inek ana, yıldızlarla süslü domuz anaya dönüşür⁶⁶. Demeter, bir dişi domuz, Athena, bir keçi biçimine, diğer tanrıçalar da, güvercin, kartal, kurt, dişi köpek vs. biçimine sahiptirler. Çin'lilerin dişi kaplan tanrıçasının, ölümleri ve soylu olmaları kaderlerinde yazılı olan, terkedilen çocukların ruhlarını emziren Büyük Ana'nın Uzak Doğu'lu bir hayvan biçimi olduğu açıktır. Böylece Çin'lilerin Fung-Shui sistemindeki rüzgar tanrısının ardında, "hayat havası"nm ve yiyeceklerin kaynağı ile ilgili karmaşık düşünceleri görüyoruz. Doğu'nun Mavi Ejderhası, yağmuru kontrol eden, bereket getiren ve rüzgar tanrısı

Vayu ile yakından ilgili bulunan Ari-Hint Indra'nın, Naga biçimidir; ejderhada, Indra gibi gök gürültüsü getirendir. Fungshui sistemindeki, kaplan ve ejderha tanrılar arasındaki yakın ilişki, yeşimtaşından yapılan kaplan sembollerinin, şimşek biçiminde dekore edilmesinin nedeni olabilir⁶⁷.

Daha sonra da görüleceği gibi, yeşimtaşı bilimini incelerken, tamamen Çin menşeli olmayan karmaşık dini inanç ve düşüncelerle karşılaşırız. Gerçekten, Çin'i terketmek ve Çin'deki, yeşimtaşının, altın, inci ve değerli taşların yarım olması ve bitkilerle ve tüm hayatın kaynağı olan Ana Tanrıça ile olan ilişkisiyle ilgili inançları doğru anlayabilmek için, daha eski ülkelerin dini inançlarını incelemek gerekmektedir.

Bize, "ruh malzemesi"nin yoğunlaşmış biçimi olan yeşimtaşı tarafından korunan ruhla ilgili Çin düşünceleri ile ilgilenmek düşmektedir.

Çin'liler, bir insanın iki ruhu olduğuna inanırlar. Bunlardan biri *Kwei* idi ve bu ruh, Yin unsurunun doğasına katılır ve doğduğu topraklara geri dönerdi⁶⁸; diğer ruh ise Yang unsuruna katılan *shen* idi. *Shen*, yaşayan bedende ise, ona *Khi* ya da "nefes" adı verilir; ölümden sonra, "*ming* biçiminde, parlak bir ruh olarak yaşamaya devam ederdi". *Kwei* adındaki diğer ruh, hayat süresince, *p'oh* olarak bilinir; ölümden sonra, mezarda, cesedin yanı başında yaşamaya devam eder ve bu cesedin, doğudan ve batıdan "akan" iyi etkiler, yeşimtaşı, inciler, denizkabukları vs. tarafından korunduğuna inanılırdı.

Ağustos böceği gibi, *Shen* de, bir süre için mezar ya da mezar taşında durabilir ve daha sonra kanatlanıp Gökyüzü Cenneti'ne yükselir ya da Batı Cenneti'ne ya da Doğu'daki "Kutsal Adalar"a geçerdi. Çin'de eski yerel ve kabilelere ait olan inançlar ile değişik kültür merkezlerinden, değişik dönemlerde edinilen inançlar, açık bir şekilde karışmıştı ve bunun sonucu olarak *shen*'in kaderi ile ilgili olarak değişik düşüncelerle karşılaşmaktayız. De Groot'a göre "yola çıkan ruhlar, bazen, mutluluk bölgelerine, bir turnanın sırtında yolculuk ederken tasvir edilmişlerdir"⁶⁹ Ruh, Batı Cenneti'ne, bir teknede seyahat etmelidir. Ölüye hitap eden bir ifadede "Merhamet teknesiyle geri dönüşü

olmayan Batı'ya doğru yola çıktın"⁷⁰ denmektedir. İşte yine Mısır'ın Ra-teknesinin, ruhu, Osiris'in Cenneti'ne taşıdığını görüyoruz. Daha önce de görüldüğü gibi, ruhlar, bazen, ejderhaların sırtında yola çıkıyor ya da bulutların ülkesine doğru yükseliyorlar, orada teknelerde ya da kuşların sırtında yolculuk ediyor ya da dev bir ağaca tırmanarak, ay'a ya da yıldızlar ülkesine ulaşıyorlardı. Ruhların göçü hakkındaki inançlara, anlaşıldığı kadarıyla, Hindistan'da Budizm öncesi ve Budizm inançlarının ihraç edilmesinin bir sonucu olarak Çin'de de rastlanabilmektedir.

Yaşayanlar, ölülerin ruhlarına son yolculuklarında yardımcı olabilmek için törenler düzenlediler. Rahipler şöyle şarkılar söylediler:

Sizi selamlıyorum, Kainatın en yüksek, orta ve en alçak bölümlerini oluşturan üç kürenin kutsal yargıçları ve sizi, havanın ve suların ve erkekler dünyasının bölümlerinin krallar ve soylular ordusu! ölü'nün ruhunu hatırlayın ve Batı'nın Cenneti'ne giderken, ona yardımcı olun⁷¹.

Batı Cenneti ile ilgili Mısır, Babil ve Hint inançlarının dikkat çekici bir şekilde karışmış oldukları burada görülmektedir.

Ruh, hayat boyunca, gerek uyku sırasında gerekse bir insan aniden bayıldığında, vücudu terk edebilir.

Bu inanç oldukça yaygındır. halk hikayelerinde, ruh bazen, İskoçya'da olduğu gibi bir arı, bir kuş ya da bir yılan gibi, norveç'te olduğu gibi, bir böcek ya da bir fare, Endonezya'da ya da başka bir yerde olduğu gibi bir solucan, yılan, kelebek ya da fare ve hatta değişik ülkelerde olduğu gibi, bir erkek geyik, kedi, domuz, timsah vs. gibi görünebilir. Ruhları, kelebek, ağustos böceği vs. gibi kabul eden Çin inançlarından hala söz edilir.

Gezintiye çıkan ruh, kişinin ismi tekrar edilerek "geri çağrılabilir." Çin'de, ölüler bile geri çağrılabilir ve De Groot'un gösterdiği gibi⁷² cenaze ayinlerinde ruhun geri çağrılması törenleri oldukça yaygındır. İngiltere, İskoçya ve İrlanda halkları ile Moğollar kadar birbirinden uzak insanlar, ruhun, vücuda dönmek için ikna edilebileceğine inanmışlardır⁷³. Çin ve Mısır'daki "ölünün uluması", açıkça bu eski inançla ilgilidir.

Kore gelenek ve inançları ile ilgili kanıtlar, özellikle ilgi çekicidir. Mrs. Bishop şunları yazmıştır: "insanın üç ruhu olduğuna inanılıyordu. Ölümden sonra biri tableti, biri mezarı, biri ise bilinmeyişi işgal eder. Ruhun geçişi sırasında mutlak sessizlik hakimdir. Ölümlüğü için çamaşırları, bir hizmetçi tarafından çıkarılır ve havada sallanırken, ölümlüğü adı çağrılır ve bu sırada ölümlüğü akrabaları ve arkadaşları yüksek sesle ağlaşırlar. Bir süre sonra ölümlüğü çamaşırları, çatının üzerine atılır. "Bir insan öldüğünde, ruhlarında birinin, tutsak edilip bilinmeyene götürüldüğüne ve On Yargıç'ın önünde mahkemeye çıkarıldığına ve bunların ruhu "ya 'iyi bir yere' ya da 'katmerli cehennemlere' mahkum ettiğine" inanılıyordu"⁷⁴.

İki ruhla ilgili Çin inançlarını inceleyen Profesör Elliot Smith, "ruh ve işlevleri ile ilgili ilk Çin düşüncelerinin, tamamıyla Mısır'dakilerle aynı olduğu ve aynı kaynaktan ortaya çıkmış olmasının gerektiği" sonucuna varmıştır⁷⁵. Çin'lilerin *Shen* ve *Kwei*'sine karşılık, Mısır'luların da *Ka* ve *ba*'sı vardı. *Ka* "hayat veren ve doğumları teşvik eden büyük Ana tanrıçanın sıfatlarının atfedildiği ve ay ile ve en eski totem ile yakından ilgili olan" embriyonun ruhu idi⁷⁶. Çin'de embriyo ve ay ile ilgili olan gelenek ve inançlar, nitelik bakımından Mısır'luların inançlarına oldukça benzemektedirler⁷⁷.

Çin'deki ataların ibadetlerinde dahi, eski Mısır düşüncelerinin izlerine rastlanabilir. Kral öldüğü zaman, tanrıya katılırdı. Piramit yazılarında, Kral Unis, Nil nehrini kontrol eden Osiris'e dönüşmektedir. Ülkeyi su basmasına neden olan Unis'tir". I.Pepi, benzer şekilde, tanrının yerini aldı ve aynı Kral Memere gibi, Osiris olarak anıldı- Bir Piramit yazısı⁷⁸ şöyle der "Ey Osiris, Kral Memere!"

Aynı şekilde, güneş tanrısı Ra'nın yerine de, oğlu, ölen Kral geçmişti.

Çin'li ataların, Öteki Dünya'ya geçen ruhları, evleri koruyan ilahlara katılmıştır. Öldükten sonra, imparatorlar, cenneteki imparatorlar haline geldiler ve ruhları, onların hanedanlarının kutsal koruyucularıydı. Klan ve kabile ataları, kendi klan ve kabilelerinin koruyucularıydı ve aileler, onları kuranların ruhla-

rının koruması altındaydılar. Ataların ruhlarının, nesilden nesile, bir ev üzerinde yararlı etkilere sahip olduğu inancı, Çin'de oldukça köklüdür. Bu yüzden Çin'de tanrıların aşırı derecede fazla olması ve bazen, bir atayı bir tanrıdan ve bir tanrıyı bir atadan ayırt edebilmenin çok zor olması şaşırtıcı değildir. devlet dini, milli dinden ayrı bir dindi. İmparatorlar, devletin kaderini kontrol eden tanrılara ve aileler, evlerin tanrılarına ibadet ettiler.

Yerel ve ithal edilen inançlar, birbirine karıştılar ve Çin topraklarında geliştiler ve zamanı gelip de, Budizm ortaya çıkınca, daha önceden var olan dinsel sistemlere karıştı.

Çin Budizminin, bunu sonucu olarak, aynı şekilde kültür karışımının bulunduğu ülkeler olan Tibet, Burma ve Japonya'daki Budizmlerden kendini ayırt eden yerel özelliklere sahip olduğu anlaşılmıştır.

Çin Türkistan'ındaki nehirlere toplanan yeşimtaşının, inciler ve altına karıştığı zamanlara kadar geri giden yeşimtaşı ile ilgili inançlar, benzer şekilde Çin'de gelişmişlerdi. Başlangıçta, yeşimtaşı doğuma yardımcı olmak ve hastalıkları iyileştirmek için kullanılmıştı. Aynı zamanda, Herşeyin Anası'nın etkilerini saçan bir nesne olarak şans da getirmişti. Yeşimtaşı yaşayanların hayatlarını uzatıp, gençliklerini tazelerken, etkisiyle ölüleri de çürümekten korumuştur. Bu sayfalarda daha önce de sözedildiği gibi, gelenek en sonunda yeşimtaşının yenmesi şeklini aldı. Toprak yeşimtaşı ya da yeşimtaşının saf "özü"nü sadece hayatı uzattığı değil, aynı zamanda ibadet eden kişi ile tanrılar ya da ruhlar arasında törensel bir bağlantı yarattığı da kabul ediliyordu. *Chou li*'de, "imparator, herhiz ile kendisini temizlediği vakitlerde, yeşimtaşı işlerinden sorumlu başkan, ona yemesi için yeşimtaşı hazırlandı"⁷⁹ anlatılmaktadır. Yorumcular tarafından şunlar anlatılmaktadır: "imparator, ruhlarla iletişim kurmadan önce oruç tutar ve kendini temizler; yeşimtaşının saf özünü almalıdır; onun yiyebilmesi için, bu öz eritilir. "Yeşimtaşı, ayrıca, ölüne yiyeceği olarak, prinçle toz haline getirilir. Laufer'a göre "Sonsuz bir hayat sağlayan, harika bir yeşimtaşı, *Yü ying*, 'yeşimtaşının mükemmelliği' adını almıştır." "İ.Ö.

163'te, üzerinde 'insanların hükümdarının ömrü uzasın' yazısının kazındığı bu cins bir yeşimtaşı kupa bulunmuştur." Ölüm-süzlük, yeşimtaşı kaselerden yemek yenmesi ya da daha önce de gördüğümüz gibi yeşimtaşından yapılmış bir kaseden çiy içilmesi ile elde ediliyordu⁸⁰."

Daha önce de görüldüğü gibi, Büyük Ana tanrıça, yeşimtaşını, insanoglunun faydalanması için yarattı ve "yeşimtaşının ruhu, tıpkı güzel bir kadın gibidir."⁸¹ Yeşimtaşı, ayrıca, "erkek ilkelerinin saflığının özü"⁸² idi.

Anlaşıldığı kadarıyla, Büyük Ana tanrıçanın kocası ve oğlu olan tanrı, yeşimtaşı ile ilgiliydi. Ana, hayat verici ve oğul, Osiris gibi, "her yerde bulunan, hayatın ebedi ilkesiydi"⁸³. Eğer insanlar ölürse, vücuttaki hayat tohumu, yeşimtaşı tılsımları ile korunurdu; bitkiler, yapraklarını dökebilirdi, fakat bitkilerin hayatı, yeşimtaşının ruhu tarafından devam ettirilirdi. *The Illustrated Mirror of Jade* adlı eserde, "ikinci ayda, dağlardaki bitkilerin daha parlak bir cilaya kavuştuğu, yaprakları döküldüğünde, yeşimtaşına dönüştükleri"⁸⁴ anlatılır. Söz konusu dağ bitkileri, anlaşıldığı kadarıyla, tıpkı yeşimtaşı gibi, hayat iksirini içeren şifalı otlardı ve bu bitkilerin başında, Büyük Ana tanrıçanın bir biçimi olan *ginseng* (adamotu) geliyordu. Bitkiler ya da toprak, yeşimtaşı ya da yeşimtaşı kaplardan yenen yemek ya da içilen sıvılar, gençliği tazeliyor ve ömrü uzatıyordu. Bütün tılsımlar, yeşimtaşının içinde yoğunlaşmıştı; insanlar ve bitkilerdeki yaşamsal ilke, yeşimtaşından elde edilmişti ve yeşimtaşı tarafından korunuyordu.

Su taşkınının geri çekilmesini sağlayan Çin'li Nu Kwa'nın erkek ilke *Yang* ile dolu olması sebebiyle, insanoglunu koruyan ve hayat tohumu ya da *Shen*'ini koruyarak uzun ömürlülüğü sağlayan yeşimtaşının yaratıcısı olduğunu bulmak, özellikle ilgi çekicidir. Babil'de, insanoglunun tohumu, su baskını sırasında *nig-gil-ma* tarafından korunmuştu.

Yaradılış efsanesinin Sümer sunumunda Büyük Ana Tanrıça Ninkharasagganın yardımcı olduğu üç büyük tanrı Anu, Enlil ve Enki, ilk olarak insanoglunu, daha sonra *nig-gil-ma*'yı ve en son, karada yaşayan dört bacaklı hayvanları yaratmışlar-

dır. Tufan hikayesinde, esrareniz *nig-gil-ma*'dan "insanoğlunun tohumunun koruyucusu" olarak sözedilirken, tekne ya da tahta sandık "Hayatın koruyucusu" idi. Daha sonraki bir sihirli yazıda, insanoğlunun ve hayvanların yaratılışından sonra "biri beyaz, diğeri siyah, iki küçük yaratığın" yaratılışından sözedilir. İnsanlar ve hayvanlar, tufandan kurtarılmışlar ve *nig-gil-ma* "onların hayatta kalmalarında" kendi rolünü oynamıştır.

Esrareniz *nig-gil-ma* hakkında hala var olan kanıtları toplamış olan Leonard W.King,⁸⁵ bu ismin önüne bazen tanımlayıcı 'kap', 'kavanoz' ya da 'kase' gibi bir kelimenin geldiğini ve Sami dilindeki *mashkbalu* kelimesiyle aynı olduğunu belirtmektedir. Tell-el Amarna mektuplarında, *mashkbalu* gümüşünden ve *mashkbalu* taşından sözedilir. (gümüş bir kap ve taştan bir kap). *Nig-gil-ma*, sadece bir "kavanoz" ya da bir "kase" olabilir. Mr. L.King şunları söylemektedir: "Fakat *nig-gil-ma* ile birlikte toprak, topraktan üretilmesi ve yetişmesinden de sözedilmesi, bunun bir bitki türü olduğunu düşündürmektedir; ve bu bitki, büyü ayinlerinde kullanıldığı için, adını bir kap ya da kaseye vermiş olabilir. Buna çok benzer bir bitki, Ut-napishtim⁸⁶ ile kısa bir süre oturduktan sonra, Gilgamesh tarafından bulunmuş ve kaybedilmişti; bitkinin ayrıca, güçlü bir etkisi vardı ve yaşlılığı gençliğe dönüştüren, kendine özgü meziyetini tanımlayan bir ünvan taşıyordu. "Bu nedenle, *nig-gil-ma* bir bitki, bir taş kase ya da kavanoz ya da gümüş bir kap olabilir. Eğer onu, ana tanrıçanın bir sembolü ya da biçimi olarak kabul edersek, bunlardan herhangi biri ya da hepsi olabilir.-Ana çömlek, Doğa'nın tükenmez rahmi, "ruh malzemesi"ni içeren Hayat Bitkisi, kırmızı kil, ay gümüşü ya da Çin'deki gibi, kutsal kapların yapıldığı yeşimtaşı-. Büyük Ana'nın ot biçimi *ginseng*'ti (adam otu). Mısır tufan hikayesinde bu biçim, tanrıça Hathor-Sekhmet için, uyutucu bir içki olarak hazırlanan birasına katılan kırmızı toprak *didt*'si idi; bu karışım tıpkı kırmızı şarap ve değişik bölgelerdeki kırmızı küçük meyvelerin suyu gibi, kırmızı *aqua vitae*, yani "hayat veren" içkiydi⁸⁷. Adamotu, Güney Avrupa ve Çin'in *didt*'siydi. Dr. Rendel Harris, eski Yunan büyücülerini ve doktorlarının, beyaz olan erkek adamotundan ve siyah olan

dişi adam otundan sözettiklerini göstermektedir. Siyah adamotu, siyah Aphrodite olarak kişileştirilmiştir⁸⁸.

Babil'lilere ait büyütlü bir yazıda, *nig-gil-ma*'dan "biri beyaz, diğeri siyah iki küçük yaratık olarak" sözedilmesi, bu yüzden oldukça dikkat çekicidir. Yeşimtaşı gibi, *nig-gil-ma*'nın "erkek ilkeleri" ve "güzel bir kadının ruhu"nu sembolize ettiği anlaşılmaktadır. Böylece, adamotu (*ginseng*), Hayat Bitkisi, kırmızı toprak, yeşimtaşı, inci ve çömlek, kavanoz ya da kase ve tufan teknesi ve güneş tanrısının teknesi, insanoğlunun tohumunu ve hayatın iksirini koruyan - çömlekte Hayat Bitkisini yetiştirdi ve bu bitki ve suyun yeşimtaşının "ruhu" ile dolu olmasından dolayı, bu çömlekten hayatın çiyi ve hayatın suyu içilebiliyordu- Büyük Ana'nın biçimleri, şekilleri ya da kendini göstermeleri idi. Yeşimtaşı bilimi oldukça karmaşık özelliğe sahiptir, çünkü, daha önce de gösterildiği gibi, eski Çin'li öğretmenler bu minerale, Büyük Ana tanrıça ve ona ait deniz kabukları, inciler, değerli taşlar, altın, gümüş ve bakır, otlar, ağaçlar, hububatlar, kırmızı toprak vs. ile ilgili Mısır-Babil öğretilerini bağlamışlardır. *Nig-gil-ma*'yı, Babil'lilerin, bir ot ve içinde insanoğlunun tohumunun ("ruh malzemesi"), saklandığı gümüş ya da taş bir kavanoz çömlek ya da kupa olarak kabul etmeleri, Çin'lilerin tufan efsanelerinde neden bir tekne ya da tahta sandık olmadığını açıklayabilir.

Tanrıça, bir tekne yerine, yeşimtaşını sağladı ve dünyanın tekrar bir su baskınından zarar görmemesi için yağmuru kontrol edecek ejderhaları yarattı.

Yeşimtaşının meziyetleri, daha önce de gördüğümüz gibi, geceleri parlamasıyla ünlü gergedan boynuzu tarafından pek çok bakımdan paylaşılmıştı.

Laufer, gergedanın, eski Çin'de bilinen vahşi bir hayvan olduğuna dair kanıtlar elde etmiştir⁸⁹. Chou Hanedanında, isyanları bastıran ve imparatorlukta barışı kuran bir kahraman, "ayrıca kaplanları, gergedanları, leoparları ve filleri de uzaklaştırmıştı ve bütün insanlar çok mutlu olmuşlardı"⁹⁰ Yerli bir yazara göre "Sularda yolculuk etmek ve deniz yılanları ve ejderhalardan kaçınmamak balıkçıların cesaretidir. Karada yolculuk

etmek ve gergedan ve kaplanlardan çekinmemek, avcılarının cesaredir. "Eski zamanlarda, imparatora hizmet eden lordların pek çoğu at arabalarının direksiyonunda kaplan amblemine sahipken, diğerlerinin direksiyonlarında çömelmiş gergedanlar⁹¹ bulunmaktadır. Laufer, "Chou döneminde hakim olan gergedanın süslemeli kupalara kazınmış boynuzu ve zırhlarda kullanılan değerli derisine sahip olma arzusunun, onun son neslinin tüketilmesine sebep olduğu"⁹² görüşünü ifade etmektedir. Yeşimtaşı kupalar gibi, gergedan boynuzu kupalar da en çok dini amaçlar için kullanılmıştır. Sözler verilirken, bu boynuzlardan pirinç şarabı içilirdi ve bu boynuzlardan, atalar için içkiler dökülürdü. Hayvanın derisi, sadece zırh için, sadece dayanıklılığı ve sertliği için değil, aynı zamanda gergedan uzun ömürlü bir hayvan ve uzun ömür tanrısının (shou-sing) bir biçimi olduğu içinde kullanılmıştır. Gergedan derisi, ayrıca, "Cennetin Oğlu"-nun (imparator) tabutu için kullanılmıştır. "En içteki tabut, su bufalosu ve gergedanın derisinden yapılırdı". Bu kılıf, beyaz kavak kerestesinin içine konur ve dıştaki iki adet kılıf katalpa ağacından yapılırdı."⁹³ Yeşimtaşı tabut da, aynı şekilde koruyucu bir hayat vericisiydi.

Beyaz ve siyah *nig-gil-ma* ve siyah ve beyaz tanrılar olduğu gibi, siyah ve beyaz gergedanlar ve siyah ve beyaz filler de vardı. Gautama Buda, annesinin yanına "muhteşem bir beyaz fil şeklinde" girmiştir⁹⁴.

Su gergedanının "inci gibi bir zırhı" vardı (inci bilimi ve yeşim taşı biliminin çok benzer oldukları hatırlanırsa, bu da dikkat çekici bir karşılaştırmadır), fakat dağ gergedanının böyle bir zırhı yoktu. Erkek hayvanın boynuzu, özel meziyetlere sahipti. Bu boynuzun üzerindeki işaretlerde hayvanın ay'a doğru bakma alışkanlığının bir bir sonucu olarak, kırmızı bir çizgi vardı; noktalar, yıldızlardı. Hayvan, "maddesel gökyüzü" ile ilgili olduğu için, boynuzu, Yang ilkesiyle doluydu. "Gökyüzü ile haberleşen bir boynuz", "birinci sınıf" kabul ediliyordu. Laufer şu ifadeyi aktarmaktadır: "Gökyüzüyle haberleşen gergedan boynuzu" eğer ışık saçıyorsa ve bu şekilde geceleri görülebiliyorsa, 'gece parlayan boynuz' olarak adlandırılır (*ye ming si*):

böylece ruhlarla iletişim kurabilir ve suyun içinden bir yol açabilirler." Ağzına bir parça gergedan boynuzu olarak denize dalan bir insanın önünde, suyun, nefes alınabilmesine izin verecek şekilde bir boşluk yarattığı söylenir⁹⁵. Bu nedenle, inci avcıları, kendilerini koruduğuna ve yardımcı olduğuna inandıkları için, sihirli boynuzları kullanmış olmalıdır.

T'ang Hanedanından bir imparatora, "geceleri, yüz adımlık bir bölgenin aydınlanmasını sağlayacak şekilde ışık saçan bir boynuzun sunulduğu kaydedilmiştir. Etrafına sarılan türlü türlü ipek örtüler parlak gücünü saklayamamıştı. İmparator, onun dilimler halinde kesilmesini ve bir kemere işlenmesini emretti; ve her av gezisine çıktığında, geceleri mum ışığından tasarruf etti. "Boynuzun yardımıyla, "Suda, doğa üstü canavarlar görmek"⁹⁶ mümkündü.

Tipki sıcak yeşimtaşı ve soğuk yeşimtaşı olduğu gibi, sıcak gergedan boynuzu ve soğuk gergedan boynuzu vardı. Sekizinci yüzyıla ait bir Çin çalışmasında "soğuğu gideren, altın renkli"⁹⁷ gergedan boynuzundan (*pi han si*) sözedilir. "Kış ayları boyunca, insana hoş duygular veren bir sıcaklık yayar. "Bir diğer çalışmada "sıcaklık gideren gergedan boynuzundan (*pi shu si*)" sözedilmektedir. "Yaz aylarında, yüksek sıcaklıkları soğutabilir". "Öfke gideren" boynuzdan yapılmış kemerler, insanların "öfkelerini terketmelerini" sağlıyordu; saç tokaları, taraklar vs. ise, "toz gideren" boynuzdan yapılıyordu. Gergedan boynuzu, yeşimtaşı gibi, iyileştirici özelliklere sahipti. Dördüncü yüzyılda yaşamış, Çin'li bir yazara göre "boynuz, zehiri etkisiz hale getirebilirdi. Çünkü bu hayvan, her cins zehirli bitkiyi yiyecekleri ile beraber yemekteydi. "Çin'li ilaç dükkanlarında ateş, göz iltihabı, çiçek hastalığı vs. gibi hastalıkların tedavisi için, hala gergedan boynuzu yongaları satılmaktadır"⁹⁸. S.W. Williams'a göre⁹⁹ Boynuz yongalarının kaynatılmasından elde edilen su, doğum öncesi kadınlara ve ayrıca korkutmak için çocuklara verilirdi". Gergedan derisinden de, bir ilaç hazırlanırdı. Laufer'a göre, "boynuz gibi, deri, kan ve dişler de, Kamboçya'da, özellikle kalp hastalıklarına karşı tıbbi olarak kullanılmıştı... Japonya'da gergedan boynuzu toz haline getirilir ve her cins ateşli

durumda ilaç olarak kullanılır." Çin'de, ejderha kemikleri benzer şekilde kullanılır. Gergedan boynuzunun, şifalı özellikler edindiğini, çünkü, hayvanın dikenli bitki ve ağaçlardan beslendiğini belirtmek önemlidir¹⁰⁰. Ejderha gibi, gergedan boynuzu, pek çok bitki ile yakından ilgilidir, ginseng yiyen keçi gibi, gergedan da yediği ot ve bitkilerin meziyetlerini kanında taşır. Tibet ve Çin'de, gergedan, erkek geyik, antilop ve tek boynuzlu keçi ile karıştırılmıştır. O, tek boynuzlunun prototipidir. Hindistan ve İran'da, gergedan, at ile karıştırılmıştır. Çin biliminde, bir öktüz vücuduna, bir zebunun hörgücüne, turnaklı ayaklara, bir domuzun burnuna ve önde de bir boynuzla sahip, ruhani bir gergedan (*ling si*) bulunmaktadır¹⁰¹. Eski zamanlarda, su aygırı ile ilgili bilimin, inci, değerli taş ve metal arayıcıları tarafından Çin'in "su gergedanlarına" aktarılmış olması mümkündür. Osiris'in yargı salonundaki, kötü ruhları parçalara ayıran, birleşik yaratık gibi, gergedan da Çin'deki yargılama işlemlerinde yerini almıştır. Keçi biçiminde, Kas Yas, suçlu tarafa tos vurarak ve masumu boş geçerek, adaleti verdiğinde, zor bir durumu çözüme ulaştırmıştı¹⁰².

İlkçağ Avrupa'sında, yeşimtaşına verilen önem, ilginç bir sorunu ortaya çıkarır. Yeşimtaşı sanat eserlerinin, İsviçre göl evleri ile ilgili oldukları ve Malta ve Sicilya ve Avrupa'nın diğer bölgelerinde olduğu gibi, İngiltere ve İrlanda'daki "Neolitik yerlerde" buldukları saptanmıştır. Schliemann, Truva'nın ilk şehrine ait tabakada yeşil ve beyaz yeşimtaşından baltalar bulmuştur. Zamanında, Avrupalı yeşimtaşı, sanat eserlerinin Çin sınırından ithal edilmiş olduklarına inanılıyordu ve Profesör Fischer "hayatının sona ermesinden önce onları Avrupa'ya kimlerin getirmiş olduğunu bulmanın hazinesinin ona verilmesini "arzuladığını ifade etmiştir¹⁰³. Profesör MaxMullen yeşimtaşının taşıyıcılarının, Ariler olduğuna inanmaktadır. Yazdıklarına göre "Eğer Ari yerleşimciler, dilleri gibi hantal ve ağır bir aleti yanlarında getirmiş iseler, bunu getirmiş olmalarında ve *Aere perennis*¹⁰⁴ gibi bir maddeden yapılmış olan bir bıçak ya da sistere gibi bir aleti, nesilden nesile bu kadar ustaca ve değerli bir şekilde korumuş olmalarında çok ilginç başka bir şey yoktur."

Uzun bir arayıştan sonra, Avrupa'lı bilim adamları, yeşimtaşını, Avusturya, Kuzey Almanya, İtalya ve Alp'lerin arasında bulunduğunu ortaya çıkardılar. "Bir tür yeşimtaşı işleme atölyesi, Maurach (İsviçre) yakınlarında ortaya çıkarılmıştı ve burada yeşimtaşından küçük baltalar oyuluyordu. Bu bölgede yüzellidört parça eser bulunmuştur."¹⁰⁵

Bu konuda, Laufer şunları yazmıştır: "Eğer, Avrupalı bilimadamlarının, coğrafi bakımdan yaygın olarak bilinmekte olan Orta Avrupa'daki yeşimtaşı bölgelerini keşfetmelerinin kaç sene sürdüğünü ve ne kadar zor çabalar gerektirdiğini düşünersek, ilk insanlar için bu gizli yerleri ortaya çıkarmanın çok kolay bir iş olmadığını farkına varabiliriz. Laufer, "Avrupa'da yeşimtaşı bulabilmek için yaşanan güçlüklerin aşılması sorumluluğunu üstlenmede, ilk insanın "zihninde daha önceden bulunan ve etkin halde olan bir güdü tarafından teşvik edilmiş olması gerekmektedir." der. "Onu yeşimtaşını aramaya iten güç, bir şekilde, bir yerlerden edinilmişti. Hiçbirşey, beni, Orta Avrupa'daki ilkel insanı, yeşimtaşını madenlerden çıkarıp işleme işine rastlantı eseri ve kendiliğinden girdiğine inandıramaz. Bu faaliyet için, psikolojik bir güdü gerekmektedir... Eski Dünya kültürünün genel gelişiminin görüş noktasından bakılırsa, Asya'nın bir uzantısı olarak görünen Avrupa'nın ilk çağ kültürleri içinde, özgünlükten en ufak bir eser yoktur."¹⁰⁶

Çin ve Avrupa'daki yeşimtaşı arayışları için, "psikolojik güdü", anlaşıldığı kadarıyla, Sümer dönemi boyunca Babil'e yeşimtaşının taşındığı Çin Türkistan'ındaki Khotan bölgesinden gelmiştir. Profesör Elliot Smith'in ileri sürdüğü gibi bronzun ilk olarak Asya'daki yeşimtaşı bulunan bölgelerde imal edilmiş olması ve Avrupa'ya bronz işleme bilgisini getiren insanların, ayrıca, yeşimtaşının değerlendirilmesini de tanıtmış olmaları muhtemeldir. Laufer, bu konuda şu yorumu yapmaktadır. "Özgünlük, kuşkusuz dünyadaki en nadir şeydir ve insanoğlunun tarihinde, özgün düşünceler korkunç derecede seyrek. Tarihsel tecrübeler ve gerçeklerin ışığında, Avrupa'daki ilkel ve eski toplumların, yeşimtaşı ile ilgili kendiliğinden düşüncelere sahip olduklarını düşünmek için hiçbir sebep yoktur." Yeşimtaşını ve

onunla ilgili inançları benimsedikten sonra, onu aramaya koyuldular ve Avrupa'da buldular.

Malta'da bulunan, yeşimtaşından yapılmış cilalı balta askırlarının tılsım oldukları açıktır. Yunan'lılar arasında, yeşimtaşı "böbrek taşı" idi; böbrek hastalıklarını iyileştirmiştir. İspanya'lılar, yeşimtaşını, Meksika'dan getirdiler ve ona "fileto taşı" (*piedra de hijada*) adını verdiler. Sir Walter Raleigh, yeşimtaşını İngiltere'ye getirmiş ve "yeşimtaşı" adının türetilmiş olduğu İspanyol adını kullanmıştır.

Renklerinden dolayı, kırmızı, yeşil, mavi, beyaz, gri ve siyah yeşimtaşları, Çin'de değişik tanrılar için ve memurların rütbelerini belirtmek için kullanılmıştır. "En değerli olduğu kabul edilen beyaz yeşimtaşı imparatorun en öncelikli süsüydü; dağlar gibi yeşil olan yeşimtaşı birinci ve ikinci rütbeden prensler için ayrılırdı; Su mavisi yeşimtaşı büyük valiler içindi; meşru mirasçının özel bir tür yeşimtaşı olurdu"¹⁰⁷ Granite benzeyen benekli yeşimtaşları da keza, pek çok amaç için tercih ediliyordu.

Yeşimtaşı, Çin'deki yağmur elde etme törenlerinde önemli bir oynamaştır. Balık pullarıyla süslenmiş olan ejderha yeşimtaşı sembolleri, adak olarak ve yağmuru kontrol eden birleşik yaratık ve tanrıya yalvarmak amacıyla mabetlerin en kutsal yerlerine yerleştirilmiştir. Bazen bronz ve gümüş ejderha sembolleri kullanılmıştır. Laufer'a göre "yeşimtaşı ejderha heykelleri, Han döneminde gizli kalmıştır ve daha sonraki çağlarda bunların yerini, yeşimtaşı ya da metal tabletlere yazılmış bulunan dualar almıştır. Bu eski geleneğin bir devamı, kuraklık dönemlerinde, yağmurun bereketini sağlayabilmek için, sokaklarda düzenlenen törenlerde taşınan büyük kağıt ejderhalarda görülebilir."¹⁰⁸ Bu ejderhaların önünde, bereketli suların (çiy, yağmur ve dolayısıyla dereler ve denizlere akan nehirler kaynağı olan ayı temsil eden kırmızı bir top taşınırdı.

Yeşimtaşı, dünyayı çevreleyen ve içinde, yağmurdan sonra ağzını açan ve parlak gökkuşağını dışarı çıkartan dev gibi bir istirdiyenin bulunduğu okyanuslardaki incilerle bağlantılıdır. Yunan'lı tarihçi Isidorus (İ.Ö.300), İran körfezi'ndeki¹⁰⁹ inci av-

cılığından sözederken, yağmur fırtınalarının etkilediği inci türleri hakkında bir hikaye anlatmaktadır. Ejderhayı uyandıran, yeşimtaşı tören nesnesi, böylece dolaylı olarak, inci üretiminde de pay sahibidir. Daha önce de gördüğümüz gibi, inciler de aynı şekilde, onları fırtınalar sırasında tüküren ejderhalar tarafından üretiliyorlardı. Pek çok incinin, aydan damlayan çiyden oluştuğu kabul edildiklerinden, Çin'li dev istridyenin, gökkuşuğunu ortaya çıkarmak için ağzını açtığı anda, kutsal bölgelerden dev gibi bir incinin malzemesini almaları muhtemeldir. hayat uzatan ve gençlik yenileyen "Kırmızı Bulut Otu", bir yağmur fırtınası sırasında ortaya çıkmıştır.

Daha önce de gördüğümüz gibi, Uzak Doğu inançlarına göre, yeşimtaşı, sıvıların özü kadar, sıcaklığın özünü de içeriyordu. Ayrıca, soğukluğun da - kışın soğuğu değil, sıcak havada duyulmak istenen serinlik- özünü içeriyordu¹¹⁰. Bir dokuzuncu yüzyıl Çin çalışması olan *Tu yang tsa pien*'de, Çin imparatorunun, Japonya'dan, "sıcak yeşimtaşından, oyulmuş bir "gobang levhası aldığı ve bunun üzerinde kışın, soğuktan etkilenmeden oyun oynanabildiği için, fiyatının çok yüksek olduğu" kaydedilmiştir. Bu konuda, "Japonya'nın doğusunda üç bin *li* (fersah) uzaklıkta *Tsi-mo* adası ve bu adanın üzerinde Gobang Oyuncusu Gölü bulunan Ninghia Taraçası bulunmaktadır. Bu göl oymaya gerek duyulmayan ve doğal olarak siyah ve beyaza bölünmüş olan satranç tahtaları üretmektedir. Bunlar yazın serin, kışın sıcaktır ve serin ve sıcak yeşimtaşı olarak bilinmektedir. Ayrıca, katalpa ağacı yapısında, ayna gibi parlayan¹¹¹ ve ışık saçan satranç tahtalarının oyulduğu katalpa ağacı yeşimtaşları üretmektedir.

Kısacası, yeşimtaşı bir "şans taşıdır": çocuk, sağlık, ölümsüzlük, zeka, güç, zafer, büyüme, yiyecek, giyecek vs. vericisi. Bu dünyada ve sonraki dünyada "her arzuyu gerçekleştiren mücevherdir"; ve dolayısıyla, bütün dinsel inançlarla ilgilidir. Bu arada yeşimtaşı ayrıca doğanın esrarengiz güçlerinin insanın her türlü düşünce ve faaliyet çemberine etkilerini uyguladıkları bir aracı olarak, sosyal düzenlemelerde bir sembol olarak rolünü oynamıştır.

14. BÖLÜM

YARADILIŞ MİTLERİ İLE TANRI VE TANRIÇA MEZHEPLERİ

Ruhi inançlar ilkel midir? İlkel topluluklarda ithal mumya kültür tanıklığı Çin yaratılış miti Kosmos'a dönüşen Kaos-Dünya Zanaatkarı P'an Ku Çin Dünya Devi Miti-Tibet sunumu-P'an Ku ve Mısırlı Ptah Balyoz Tanrıları P'an Ku ve İskandinavyalı Ymir-Dünya Devi Osiris-Mısır ve Babil Mitlerinin Karışımı-Çinli İsthar'lar Tufan Tanrıçası-Çinli Bakire Ana-Ejderha teknesi törenleri Çin' deki Dağ Tanrıçası - Kutsal Ana Kiang Yuan-Çin Budizminde Eski Mitler-Merhamet Tanrıçası "Poosa" Akın-tıların kontrolcüsü-Gök tanrıçasının Görtüşi Tanrıçaya İbadetin Adası Çinli Indra.

Bazı katmanlaşma kuramı yorumcularının, Çin dinine, ruhsallık düşüncelerinin gelişmemiş bir yansıması olarak bakmalarına rağmen ve esasen, ataların ibadetlerinin, çağlar boyunca dikkat çekici şekilde süregelmesinden dolayı hayalet tanrılara ve tanrılarla tanımlanan hayaletlere ibadet - genellikle "ilkel düşünce biçimi olarak anılan kavram hakkında gerçekten az bilgi vardır. "Ruhsallık" terimi altında, bir nesil öncesine ait olduğu kabul edilenlerden daha az ilkel inançlar bulunmaktadır. Örneğin, taşlarda ruhların bulunduğu ya da ölünün ruhunun megalitik bir abideye ya da mezara yerleştirilen bir heykele girdiğine dair olan inançları herşeyden önce, ilkel bir düşünce biçimine ait olamaz; bu düşüncelerin etraftan soyutlanmış ovalarda yaşayan vahşi kabileler arasında yaygın olmasından dolayı, sadece "insan aklının ilk çalışmaları" olmaları gerekmez. Vahşilerin, örneğin Batı Adaları gibi taştan heykellerin dikildiği, bu ıssız adalara ulaşmış olmaları, eski bir medeniyet merkezinden

doğrudan ya da dolaylı olarak gemi yapımı ve denizcilik bilgilerini edinmiş olduklarını açıkça ortaya koymaktadır. Bu yüzden, aynı şekilde, aynı kaynaktan, nesnelere kökenini ve ruh hakkındaki düşünceleri almış olmaları ve bunların, "ilkel" ve "basit" olmak yerine, gerçekten karmaşık karakterde olmaları ve sadece, hala özgün parlaklıklarını ve karakteristik kokularını koruyan, kitap sayfaları arasındaki çiçek yaprakları gibi korunarak, soy ağaçlarından koparıldıklarından dolayı, önüne geçilmiş bir gelişme sürecinde bulunmaları mümkündür.

Avustralya ve Okyanusya gibi geniş bölgelerde, sadece "ilkel inançlar" değil, aynı zamanda, ölüyü yakma ve hatta mumyalama da dahil olmak üzere, her yerde köklü bir geçmişe sahip, belirli gömme adetleri de bulunmuştur. Andrew Lang, Mısır, Babil, Hindistan ve Avrupa'da bulunan pek çok inancın "ilkel zekanın doğal ürünleri" olduğunu anlatırken, bir yazara, "Bütün bunlarla dolu olan çantayı, Avustralya'da bulursunuz" demiştir. Fakat mumyalama gibi bir geleneğin "bağımsız olarak" Avustralya'da ortaya çıkmış olması mümkün müdür? Örneğin, Sydney Üniversitesi'ndeki Mackay Müzesi'nde korunan, Torres Geçidinde bulunan mumyayı ele alalım. Bu mumya, Kahire'de, Hükümet Tıp Okulu'nun Anatomi Bölümü'ndeki on yıllık görevi süresinde, Gize Müzesinde saklanan mumyaların ortaya koyduğu Eski Mısır tıbbı hakkında incelemelerde bulunma fırsatı bulan, Profesör Elliot Smith tarafından incelenmiştir. Sydney'de, Papua'lı mumyayı incelediğinde, Mısır tarihinin belirli bir dönemine ait Mısır yöntemlerinin inkar edilemeyecek şekilde kullanıldığını görmüştü. Bu buluşundan, Melbourne'daki İngiliz Birliği'nin Antropoloji bölümünde, 1914 yılında sözü etti ve bir anatomist olarak, Profesör Myres'in, insanların ölümlerini korumak istemelerinin normal olduğu yorumunu yapması onu hayrete düşürdü. Profesör Elliot Smith'e göre "Eğer Profesör Myres, anatomi tarihi hakkında bir şey bilseydi, ölümlerin korunabilmesinin, sadece ilkçağ toplumları değil, modern zaman toplumları için bile son derece güç bir sorun teşkil ettiğinin farkına varırdı. Böyle bir mumyalama işleminin mümkün olabilmesinden önemli ölçüde sorumlu olan, cesedin korun-

masına yönelik girişimlerin başarılı olabilmesine yardımcı doğal şartların bulunduğu Mısır'da, Torres Geçidi mumyalarında ortaya konmuş olan yöntemleri elde etmek ve o seviyeye ulaşmak için, yedi yüzyıldan fazla tecrübe ve sabit pratik gerekmiştir"¹ Bilimsel kanıtların ışığında bakıldığında, koltuk kuramları bir sis gibi dağılmaktadır.

Benzer şekilde, Çin folklorunda ve dinsel edebiyatında, tam anlamıyla "ilkel" olarak kabul edilemeyecek yerel olarak icat edilmiş eski mitler kadar, ithal efsanelerin "mumyaları"da bulunabilir. taoizm edebiyatında bulunan bir sonraki mit, Kwang-tze'nin yazılarından daha eski olabilir.

Başlangıçta iki okyanus- biri güneyde, biri kuzeyde ve merkezde bir kara parçası vardı. Güney okyanusunun efendisi Shu (Dikkatsiz), kuzeydeki okyanusun efendisi Hu (Acelecı) ve merkezdeki kara parçasının efendisi Hwun-tun (Kaos) idi.

"Dikkatsiz" ve "Acelecı", karayı düzenli olarak ziyaret ediyorlardı ve orada karşılaşp tanışmışlardı. "Kaos" onlara nazik davrandı ve minnet duygularını ifade edecek şekilde, ona bir iyilik düşündüler. Meseleyi beraberce tartıştılar ve ne yapacaklarına karar verdiler.

Kaos şimdi, gözleri kapalı olduğu için kördü, kulakları kapalı olduğundan sağırdı ve bunun delikleri olmadığından nefes alamıyor, ağzı olmadığından yemek yiyemiyordu.

"Dikkatsiz" ve "Acelecı" hergün Merkez'deki karada buluştular ve hergün bir delik açtılar. yedinci gün, işleri bitmişti. Ancak, gözlerini ve kulaklarını açtığında ve görüp işitmeye ve bunun deliklerinden nefes almaya, ağzıyla yemek yemeye başladığında, yaşlı Kaos öldü.

Bu Çin hikayesi anlaşıldığı kadarıyla, Kainat'ın yedi günlük bir sürede "düzene sokulduğunu" ve Kaos'un Kosmos'a dönüşüğünü anlatmaktadır.

Taoizmin, "Evrım Ekolü" nün bazı yazarları tarafından "ruhsal bilimin bir çalışması" olarak kabul edilmesine rağmen, bu mit, gerçekten, felsefi zekayı gerektiren senelerin bir ürünüdür. Üç "Efendi" esasında üç dev olmalı ve hikaye, hergün İran Körfezi'nden ilk Sümer'leri nasıl medeni şekilde yaşayacaklarını

öğretmeye gelen deniz tanrısı Ea-Oannes ile ilgili Babil mitine bir şeyler borçlu olmalıdır; ancak, bir Uzak Doğulu Socrates'in deniz tanrılarına "Dikkatsiz" ve "Aceleci" isimlerini verdiği ve hikayeye Taoizmin kararsızlığını kattığı da açıktır.

Yaradılış mitleri, bazı yazarların iddia ettikleri kadar ilkel değildirler. İnsanoglu, nesnelere kökeni hakkında kuramlar üretmeye başlamadan önce, dikkate değer ilerlemeler kaydedilmişti. Kainatın ya da ilk tanrının "İlk Kaz"a ait yumurtadan çıkması hakkındaki yaygın "ilkel mit", "insan aklının eserleri" hakkında çok büyük bir güvenle düşünen bu yazarlardan bazıları tarafından iddia edilenden daha geç bir insan gelişimi devresine ait olabilir." hatta Brahman Hindistan'ındaki metafizikçiler bile, hikaye ve fabl'ler konusunda konuşmaya eğilimlidirler.

Çin'li filozoflar, öğrencilerine "başlangıçta, hiçbir şeyin olmadığı"ni öğrettiler. "Uzun yıllar geçti. daha sonra hiçbir şey, bir şey haline geldi." Bir şeyin, birliği vardı. Uzun yıllar geçti ve bir şey kendini iki parçaya- bir erkek, bir dişi parça- böldü. Bu iki bir şey, daha küçük iki bir şey daha üretti ve iki çift, beraber çalışarak, P'an-Ku adındaki ilk canlıyı oluşturdular. Mitin diğer bir sunumunda, P'an-Ku'nun, kozmik yumurtadan çıktığı anlatılır.

P'an-Ku'da bir dev tanrı ya da dünya tanrısını seçmek zor değildi. P'an Ku bir keser ya da bazı Çin yazılarında bulunduğu gibi, bir balyoz ya da bir keski ile donanmıştı. Aleti ya da aletleriyle, P'an Ku, ilkel Kaplumbağa, Anka Kuşu ve ilkel "bir şeyleri"- su, toprak ve havanın sembolleri- temsil eden ejderhaya benzer bir yaratık eşliğinde, dağlara şekil vererek ve gökyüzünü keskiyle yontarak, bir kutsal zanaatkar olarak kainatta dolaşır. Güneş, ay ve yıldızlar zaten ortaya çıkmışlardır.

P'an Ku mitinin bir diğer sunumu, onu, maddesel kainat biçimlendirilebilir diye yokedilen ilk Dünya devi olarak temsil etmiştir. Onun etinden toprak, kemiklerinden, kayalar ortaya çıkmıştır; kanı, nehirlerin ve okyanusun suyudur; saçları, bitkilerdir; rüzgar nefesi, gökgürültüsü sesi, yağmur teri, çiğ gözyaşları, gökyüzü kafatası, sağ gözü ay, sol gözü de güneştir. P'an Ku'un vücudu bit ve pire gibi haşaratla kaplıdır ve bu haşarat insanogluğunun ırklarını oluşturmuştur.

Buna benzer bir mit, Tibet'te bulunmuştur. M.Huc, bu ülkeyi ziyaret ettiğinde, yaşlı bir göçmenle konuşmuştu. Göçmen ona şunları anlattı: "Yeryüzünde üç büyük aile vardır ve biz, hepimiz, büyük Tibet ailesindeniz. Eski çağlara ait şeyleri inceleyen Lama'lardan duyduğum budur. Başlangıçta, yeryüzünde, sadece bir insan vardı; o zamanlarda kış soğuk ve yaz da sıcak olmadığından, adamın ne bir evi, ne de bir çadırı vardı; rüzgar bu kadar şiddetli esmiyordu ve ne yağmur ne de kar yağıyordu; çay, dağlarda kendiliğinden yetişiyordu ve hayvan sürüleri, vahşi hayvanlardan hiç korkmuyordu. bu adamın, onunla uzun süre yaşayan ve kendilerini süt ve meyvelerle doyuran üç çocuğu vardı. Oldukça uzun bir süre yaşadıkdan sonra bu adam öldü. Üç çocuk, babalarının cesedini ne yapacaklarını düşündüler ve bir karar veremediler; biri onu bir tabuta koymak istedi, diğeri onu yakmak istedi ve üçüncüsü, cesedi dağın tepesine bırakmanın en iyisi olduğunu düşündü. Daha sonra cesedi üç parçaya ayırmaya karar verdiler. En yaşlısı, gövdeyi ve kolları aldı; o, büyük Çin ailesinin atasıydı ve onun torunları bu yüzden sanat ve endüstride ustalaştılar ve kurnazlıkları ve savaş hileleri ile tanındılar. İkinci oğul göğüsü aldı; o, Tibet ailesinin babasıydı ve onlar, yürek ve cesaret doludurlar ve ölümden korkmazlar. Vücudun alt bölümlerini alan üçüncü oğuldan Tatar'lar türediler ve onlar da kafasız ya da kalpsiz utangaç ve basit insanlardı ve eyerleri üzerinde sağlam bir şekilde durmak dışında hiçbir şey bilmezler."²

Aletleriyle birlikte, P'an Ku, metal gökyüzünü dövmek üzere balyozunu kullanan Memphis'in tanrısı Mısır'lı Ptah ile bağlantılıdır. Ptah'ın ismi "oymak, kazımak, kakmak" anlamında "açmak" demektir; güneş ve ay, onun gözleriydi; o "metalde büyük zanaatkardı ve dünyada var olan herşeyin baş mimarı ve tasarımcısı olduğu kadar, aynı anda eriticisi, dökümcüsü ve şekillendiricisiydi." *Book of the Dead* adlı yapıtında Shu'nun Çin mitinde "Dikkatsiz" ve "Aceleci"nin, Kaos'un burun deliklerini, gözlerini, kulaklarını ve ağızını açmaları gibi, "demir bir bıçakla tanrıların ağızlarını açma törenini"³ gerçekleştirdiğinden sözedilir. Memphis'in en büyük rakibi "balyozun büyük efendi-

si" anlamına gelen *Ur Kberp hem* idi. Daha önce de gördüğümüz gibi, Çin'e çok eski zamanda ulaşmış olan Mısırlı çömlekçi tezgahı ile yakından ilgiliydi. P'tah gibi, P'an Ku, bazen, bir çüce, bazen de bir dev olarak tasvir edilir.

Diğer balyoz tanrılar arasında, dünya evini inşa eden Ari-Hint Indra, Anadolu'nun Tarku'su, Mezopotamya'lı Rammon ya da Adad, Kuzey Avrupalı Thor bulunmaktadır. Balyoz anlaşıldığı kadarıyla keser ve balta ile aynıydı ve Mısır'da balta, bir tanrının çok çok eski sembolüydü; Girit'te, çift baltanın da benzer bir anlamı vardır. İskoçya'da, balyoz, kış kraliçesi karakterinde Cailleach (Yaşlı Zevce) tarafından taşınır; onunla, dağlara şekil verir ve vurduğu zaman toprağın sertleşmesine neden olur. Balyoz tanrı, bir çok ülkede, bir gökgürültücüsüdür; modern Yunan'lılar için, şimşekler, "gökyüzü baltası"nın (*astro-péleki*) patlamalarından oluşur; İskoçya'da Gal'den, "gökgürültüsü-topu" (*peleir-tarnainach*) olarak sözedilir. Bir gökgürültüsü topu, Japon gökgürültüsü tanrısı tarafından taşınır, fakat, sıklıkla, gökgürültüsü davulu onun yerini alır.

P'an Ku, Çin mitolojisinde seçkin bir rol oynamaz; dışarıdan ithal edildiği açıktır. Bir dünya tanrısı karakterinde, benzer şekilde kainatın düzene sokulması için "Dünya Değirmeni"ni oluşturan ya da kuran; İskandinav-İzlandalı ilk dev Ymir'e benzemektedir.

Ymir'in etinden dünya oluşmuştu,
Onun kanından denizin dalgaları,
Tepeler onun kemiklerinden, ağaçlar saçlarında,
Cennet küresi kafatasından,
Onun kaşlarından, neşeli güçler
İnsanların oğulları için bahçeler yaptılar.
Ve onun beyninden,
Gökyüzünde şekillenen kızgın bulutlar çıktı⁴.

Ymir'de, P'an Ku gibi, cansız maddeden doğmuştu. Ymir, İskandinavya'lı Hothar; inek ana Audhumbla (Karanlık ve Boşluk) tarafından beslenmişti.

Fırtınalı dalgalardan, zehir damlaları saçıldı.
Ve bunlar büyüyerek Joturn (dev) biçimine büründü.
Ve ondan, bizim bütün "Kin"imiz ortaya çıktı;
Vahşi ve korkunç bu ırktandır⁵.

Ymir mitinin bir diğer surumunda, devin, kendini yaratan Ptah gibi ortaya çıktığı anlatılır:

Ymir yaşadığında en eski zamanlardı;
Sonra kum, ne deniz, ne de serinletici dalga,
Ne yeryüzü bulunmuştu, ne de yükseklerdeki cennetler.
Derinlerin Esnemeleri vardı ve hiçbir yerde çimen yoktu⁶.

İnsanların P'an Ku'nun vücudundaki parazitler olmaları gibi, siyah cüceler de Ymir'in vücudundaki parazitlerdi.

P'an Ku ya da Ymir gibi ilkel bir dev düşüncesinin, Mısır'da, İmparatorluk dönemi kadar eski zamanlarda elde edilen, Osiris'in bir dünya tanrısı olarak kabul edilmesine dayanan düşünceye dayanması mümkündür. Erman, tanrıya şöyle seslenilen bir marşı tercüme etmiştir: "Toprak senin kollarındadır, onun köşeleri, gökyüzünün dört sütunu kadar uzakta, senin üzerindedir. Sen hareket ettiğinde, yeryüzü sarsılır...⁷ Nil nehri, senin ellerinin terinden gelir. Gırtlığındaki rüzgarı, insanların burun deliklerinden içeri kusarsın ve orada insan hayatı kutsalıdır. Ağaçlar ve yeşillikleri, sazlar, bitkiler, arpa, buğday ve hayat ağacı senin burun deliklerindedir"⁸ Yeryüzünde oluşturulan herşey Osiris'in "sırtında" yatar. "Sen, insanların anası ve babasıdır, onlar senin nefesinde yaşarlar, senin vücudunun etinden beslenirler. 'ilk olan' senin adıdır"⁹

Osiris'in vücudu, Set tarafından parçalara ayrılmıştı. P'an Ku ve Ymir'in kemiklerinin taşları oluşturması gibi, Set'in kemikleri de yeryüzünde bulunan demiri oluşturmuştur, fakat Set'in vücudunun parçalanması ile ilgili hiçbir mit günümüze ulaşamamıştır. Nil nehri'nin siyah toprakları, Osiris'in vücududur ve bitkiler ondan ortaya çıkmıştır.

Bununla beraber, ilk amber, yeşimtaşı ve metal tüccarlarından, Kuzey Avrupalıların bir Ymir'i ve Çin'lilerin de bir P'an

Ku'yu duymalarının, bazı kültür merkezlerinde, Babil'lilerin, ejderha Tiamat'ın kesilişi ile ilgili mitlerinin ve Osiris'in kesilişinin karıştırılmasının bir sonucu olması da mümkündür.

Tiamat öldürüldüğünde, Marduk "onun kafatasını ezdi":
Onun kan damarlarını kesti
Kuzey Rüzgarının onu gizli yerlere götürmesini sağladı...
Onu düz bir balık gibi, iki eşit parçaya ayırdı,
Onun bir yarısını, cennetlerin bir örtüsü olarak yerleştirdi.

Tiamat'ın vücudunun diğer yarısıyla, Marduk yeryüzünü yarattı. daha sonra, tanrı Ea'nın ikametgahını derinlerde, tanrı Anu'nunkini yüksek cennette ve Enlil'inkini de havada oluşturdu¹⁰.

Hindistan'da, Çin mozaigine katkıda bulunduğu anlaşılan bir diğer mit bulunmuştur. Başlangıçta, Kainat'ın Ruhu, "bir insan biçimine girdi". Bu, Purusha idi.

Zevk almıyordu. Bu nedenle, yalnızken hiç kimse zevk almaz. Bir ikinciyi istiyordu. Karı (Patni) ve koca (Pati) ile aynı durumdaydı. ...kendini iki parçaya böldü. Ve böylece karı ve koca ortaya çıktı. Bu yüzden, bu sadece onun yarısıydı... Boşluk, kadın tarafından dolduruldu¹¹.

Hindistan ve Çin'in, tanrının parçalanması düşüncesini, böyle bir "kültür karışımının" gerçekleşmiş olduğu anlaşılan Orta Asya'da, ortak bir kaynaktan türetmiş olmaları mümkündür.

Çin'de, birbirine karışmış düşüncelerden pek çok iz bulunmaktadır. Örneğin, *Texts of Confucianism*'de, *Khien* sembolü, cenneti, *Khwan* sembolü, yeryüzünü temsil eder.

Yerli bilimsel eserlerden birinde şunlar belirtilmiştir:

Khien bir cennet; bir çember; bir efendi; bir baba; yeşimtaşı; metal; soğuk; buz; koyu kırmızı; iyi bir at; yaşlı bir at; zayıf bir at; alacalı bir at; ve ağaç meyveleri düşüncesini öne sürer.

Khwan, yeryüzü; bir anne; giyecek; bir kazan; cimrilik; dönen bir torna; genç bir düve; geniş bir vagon; türlü türlü şekil verilmiş olan şeyler; bir kalabalık; ve bir sap ve

destek düşüncesini öne sürer. Topraklar arasında siyah olanı temsil eder.¹² İşte cennetin tanrısı, kırmızı ve daire şeklinde (güneş) olan Büyük Baba; ve siyahı renkli olan, yeryüzünün tanrıçası Büyük Ana.

Gökyüzü tanrıçası, yeşimtaşı ve metal ile ilgilidir. Daha önce de gördüğümüz gibi, batı mezhebi, yeşimtaşının yaratılışını, Çin'li Iskthar'a atfetmiştir. Pekçok ülkede, değerli metaller, güneş, ay ve yıldızlarla ilgilidir. At, gökyüzü tanrılarıyla ilgili olan hayvanlardan biridir; tabii ki, boğa, erkek geyik, antilop, keçi, koç vs.den sonra geliyordu. Sıcaklık kadar soğuk da, mevsimleri kontrol eden gökyüzü tanrısı tarafından gönderilmektedir.

Ana tanrıça kazan idi- daha önce de belirtildiği gibi, eski Mısır'da, Hathor, Rhea, Aphrodite, Hera, Isthar vs. gibi tanrılarınca kişileştirilen doğanın tükenmez rahminin sembolü olan "Çömlek". "Genç düve" buna benzer bir ilişkiye sahiptir, "vagon" ise "çömlek" in bir başka biçimidir. Elbiseler, kadınlar ve erkekler tarafından dokunuyordu, fakat, eski Mısır'da ve diğer yerlerde olduğu gibi, dikiş ürünleri her zaman kadınların işiydi. Anlaşıldığı kadarıyla dönen torna dişiydi, çünkü keski erkekti; bir erkek tarafından kullanılması gerektiğinden, çömlekçi tezgahının dişi olması da mümkündür. "Bir kalabalık", Büyük Ana'nın bütün insanoğlu üzerindeki verimliliğinden söz ediyor olabilir. Belki de, tanrıça cimriydi, çünkü, senenin bir döneminde, toprak hiçbir şey vermez ve aldığı her şeyi saklar.

P'an Ku'nun içinden çıktığı yumurtanın, Çin efsanelerinde "Batı kralının annesi" Si Wang Mu olarak ve Japon efsanelerinde, dünya ağacının, dev şeftalinin ya da ay ağacı Çin tarçını'nın (10.Bölüm) koruyucusu olan Scibo olarak anılan, kutsal batı'nın Ana Tanrıçası(nun bir sembolü olduğu anlaşılmaktadır. Onunla ilgili; eski Çin yazılarında, değişik isimler altında birçok hikaye bulunmaktadır. "Bambu kitapların Yılığ"ında, ondan "Kutsal Hanımefendi Pa" olarak sözedilir. İ.Ö. 2688'de hüküm sürdüğü kabul edilen kral Hwang Ti'ye, "düşmanların neden olduğu olağanüstü yağmurları durdurarak"¹³ yardımcı olmuştur.

Burada, Tufan efsanesinden geniş ölçüde sözedildiğini gö-

rtiyoruz. Gilgamesh destanından derlendiği gibi, Babil'li Istar, tufana sebep oldukları ve insanoğullarını yokettikleri için tanrılara kızmıştır:

Sonra tanrıların Hanimefendisi yakına geldi,
Ve Anu'nun onun isteğine göre yaptığı *büyük mücevberleri kaldırdı*¹⁴ ve şöyle dedi:

"Bunlar hangi tanrılarıdır! Boynumdaki lapis lazuli mücevherini unutmuyacağım!

Bugünleri hafızama yerleştirdim, onları hiç unutmuyacağım!
Tanrılar, adağa gelsinler,
Fakat Bel adağa gelmeyecek,
Çünkü danışmayı reddetti ve tufanı yolladı,
Ve insanlarımızı yoketti."¹⁵

Tanrıların neden olduğu bir tufan sonucu insanların yok oluşunu protesto eden bir tanrıça, olasılıkla onları, insan ve iblis düşmanlarının neden olduğu "olağanüstü yağmurlardan" korumak amacındaydı.

Daha önceki bölümlerde de gördüğümüz gibi, Çin Tufan efsanesinde, şekillerinden birinde, efsanevi imparatoriçe Nu Kwa'nın hatırasına, bazen "Çin'li Adam" olarak anılan efsanevi imparator Fuh-hi'nin ablası bağlanmıştır. Üç asi, su ve ateş şeytanları ya da tanrıları ile beraber, dünyayı yoketmek için bir suikast düzenlediler ve büyük bir tufan koptu. Nu Kwa, yanık sazlari kullanarak suların geri çekilmesini sağladı. Daha sonra, asilerden biri olan bir devin kafasını kırarak devirdiği, gökyüzünün dört sütunundan birini tekrar dikmiştir.

Çin kronolojisine göre, bu dünya tufanı, İ.Ö.2943 ile İ.Ö.2868 yılları arasındaki "Patrik Dönemi"nin başlarında gerçekleşmiştir.

Ana tanrıça ile ilgili bir diğer kayıta, Profesör Giles'in yazdığına göre¹⁶ "İ.Ö.332 yılında, umutsuzluk içinde kendisini boğan ve cesedi hala, her sene yapılan Ejderha teknesi festivalinde aranan bir devlet şairi olan "Chu Yuan'ın bir şiirinde rastlanmaktadır. Söz konusu şiir, "Tanrı Soneleri" adını taşımaktadır ve bir sone şöyledir:

"Nu-Chi'nin kocası olmadığına göre, nasıl dokuz tane oğlu olabilir?"

Profesör Giles şunları eklemektedir: "Yorumcu, bize Nu Chi'nin bir "kutsal bakire" olduğunu anlatmaktadır, fakat onun hakkında daha fazla hiçbir şey bilinmemektedir. "Nu Chi'nin Mısırlı Nut gibi, kozmik suların ruhu olan bir bakire tanrıça olduğu açıktır"¹⁷. Çin inançlarına göre, kendini Ni-ro nehrinde boğduğu için kaynağı olan ejderha teknesi festivali ile ilgili şairin hatıralarını bulmak ilginçtir. Bununla beraber, festivalin başka bir kaynağı olduğu konusunda kanıtlar bulunmaktadır. Ejderha tekneleri, Çin'de, beşinci ayın beşinci günü, Su festivallerinde kullanılır. bunlar "yih" kuşunun pruvaya resmedildiği, "üzerlerine ejderha süslemelerinin oyulduğu büyük gemilerdi."¹⁸

De Visser, bu tekielerin imparatorlar tarafından eğlence gezilerinde kullanıldığını ve teknelerde müzik çalındığını söylemektedir. "Kuş resmi hızlı bir şekilde yol aldıklarını belirtmek için değil, su tanrılarını zaptetmek için yapılıyordu"¹⁹ De Groot'a göre, ejderha teknesi yarışları "her zaman ardından yoğun yağışların geldiği gerçek bir ejderha savaşına neden olacak şekilde savaşan ejderhaları temsil etmeyi amaçlıyorlardı. Sokaklarda taşınan ejderha tekneleri de, aynı zamanda vekil olarak kabul edilmelerine rağmen, yağmura neden olabiliyorlardı."²⁰

Şair'in, kendini boğduğu için, nehir ejderhası ile ilişkisi kurulur oldu. Giles'e göre "bambu içindeki pirinçler, büyük kahramanlarının ruhuna bir adak olarak, nehre atılırdı."²¹ Benzer şekilde, yağmur yağdırma törenleriyle ilgili olarak, şairin doğumundan çok önceleri, ejderhalara da adaklar sunuluyordu. Patrik Döneminin efsanevi imparatoriçesi Nu Kwa'nın, Çin'li Istar'ın yerini alması ve Istar'ın, "Anu, Enlil ve Enki" ile "Kara kafalıyı (yani insanoğlunu) yaratan"²² eski Sümer tanrıçası Ninkharasagga'nın yerini alması gibi, ejderha tanrının yerini aldığı açıktır.

Aynı Çin'li şair, "Dağın Dahisi" adlı şiirinde ana tanrıçadan

sözeder ve Profesör Giles bunu şu şekilde çevirmiştir:

"Bana öyle geliyor ki, mor salkımlara bürünmüş sarmaşıklara sarınmış, gülümseyen dudaklarıyla, kırmızı bir leoparın üzerinde, arkasında koşan vahşi kediler ile, bir arabada yaslanmış, Çin tarçını bayrakları ile, orkidelerle örtülmüş, açelyalara sarınmış, kalpte bir hatıra bırakmak için tatlı çiçeklerin kokularını toplayan bir Dağın Dahisi vardır".

Kayıp Tammuz için ağıt yakan Istar gibi, bu tanrıça da, "Prensi" için yas tutmaktadır.

Karanlık benim yaşadığım ormandır. Oraya hiçbir günışığı ulaşmaz. Oradaki patika tehlikelidir ve tırmanması zordur. Yalnız başıma tepenin²³ üzerinde duruyorum ve bu arada bulutlar ayaklarımın altında yüzüyorlar ve her yer karanlığa gömülmüş.

Bu tanrıça sadece sarmaşık, Çin tarçını ağacı vs. ile değil, aynı zamanda çam ağacı ile de ilgilidir. Şarkısında, "Geniş çam ağacının altında gölgede oturuyorum" demektedir. Şiir şöyle sonuçlanır:

Şimdi çiseleyen yağmur içinde gökgürültüsü sesi duyuluyor. Jibon maymunları etrafında gece boyunca uluyorlar. Şiddetli rüzgar devamlı olarak fısıldayan ağaçların içinde esiyor ve ben prensimi düşünüyorum, fakat boşuna; kederimi dindiremiyorum²⁴.

Tanrıça Istar'ın Tammuz için yaptığı gibi, prensi için yas tutuyor. Ana tanrıça ayrıca, "Şiirler Kitabı"nda da (*The Shib King*) bulunmuştur. Aşağıdaki şekilde başlayan şiirde, Hau-Ki'nin "Kau halkının" annesi olarak temsil edilir:

Toplumumuzun ilk doğumu, Kian Yuan'dandı. O, nasıl bizim toplumumuza hayat vermişti? Çocuksuzluğundan kurtulacak şekilde saf adaklar ve hediyeler sunmuştu. Sonra Tanrı tarafından yapılmış bir ayak izinin üzerine bastı ve geniş bir yere doğru gitti ve orada dinlendi. Orada hamile kaldı; emekli oldu; Hau-Ki adlı bir erkek çocuk doğurdu ve besledi²⁵.

Profesör Giles bu hikayeden, Chinese Literature'de "bilinen herhangi bir kocanın olmadığı durumda, partenogenez sorusu-

kwan-yin, Çin'in "Merhamet Tanrısı"

Lao Tze ve Müritleri

nu öne süren bir örnek"²⁶ olarak sözeder.

Aşağıda verilen Çin'lilerin sözettikleri diğer olağanüstü düşünceler, Çin efsanelerinde, eski ana tanrıçanın süregelen hatırasının ne kadar dayanıklı olduğunu vurgulamaktadır.

Babil ve Mısır'da da olduğu gibi, tanrı mezhebi ile tanrıça mezhebi arasındaki rakip biyolojik kuramlar, eski Çin'de birbirine karışmış ya da bölüm bölüm mevcut olmuştur.

Tanrıça mezhebi, Çin'de kabul edildiğinde bile, Budizmi etkilemişti ve yerel dini sistemlerle karışmıştı. Daha alçak sınıflar için, şans-yani başarı ve koruma getiren "Poosa" bir Buda ya da bir tanrıça olabilir. İsmi "Sanskrit terim Bodhisattwa'nın kısaltılmış bir biçimi" ve esasen "Buda'nın ilkelerinin bir sınıfının bir sıfatıydı... "Poosa", insarun düşük isteklerine karşı, Buda'nın duyduğundan daha fazla sempati duymaktadır."

Çin'de "Poosa" olarak sözedilen kutsal yaratıklardan biri, "merhamet tanrıçası" olan Kwan-Yin'dir. Dr. Joseph Edkins'e²⁷ göre "bu tanrı bazen bir erkek, başka zamanlarda bir dişi olarak tasvir edilir... Genellikle kucığında bir çocukla temsil edilir ve böylece bir çocuk vericisi olarak düşünülür. Başka yerlerde, 'Sekiz çeşit açıdan' ya da 'güney denizinden' ya da 'bin koldan' vs. 'kurtaran Kwan-yin' olarak temsil edilir. Pek çok isimle anılmasını sağlayan değişik dönüşümlerden geçer."

Budizmin ya da eski Çin inançlarının "Poosa"sı güçlü bir koruyucudur. Dr. Edkins'e göre "Çin'li ibadet edenler bazen, örneğin, afetlerin kendilerine dokunmasını önlemek üzere Poosa'nın inayetini kazanmak için arada sırada az miktarda paralar harcamaları gerektiğini söylerler." Dr. Edkins şöyle devam ediyor: "Ben bunun bir örneğini, Hangchow yakınlarında, deniz kıyısında bir kasabada gördüm. Dalgalar burada, sonbaharda çok şiddetlidir²⁸. Sular genellikle, yapılan bentlerin üzerinden aşar ve etraftaki tarla ve bahçelere zarar verir. Poosa Kwan-yin için bir tapınak inşa edilmişti ve dalgalara karşı koruma için ona dualar ediliyor ve düzenli olarak adaklar sunuluyordu."

Bu Çin'li Aphrodite İngiliz kuvvetlerinin Canton'u ele geçirmesinden iki sene önce bir kez görülmüştü. Dr. Edkins'e göre "Bu şehrin ait olduğu eyalet valisi, onun yönetimi sırasında böl-

geyi rahatsız eden büyük yağmacı gruplarını ortadan kaldırmakla uğraşıyordu. Bir keresinde İmparatora bir rapor gönderdi ve raporda yakın geçmişteki bir çarpışmada kritik bir durumda, gökyüzünde beyaz bir figürün belirip ordusuna yol gösterdiğini belirtmişti. Bu kwan-yin'di. Askerler cesaretlenmişler ve düşmana karşı kolay bir zafer kazanmışlardı".

Edkins'in belirttiğine göre "Kuan-yin'e yapılan ibadetin esas yeri, Poots odalarındadır". Orada, tanrı "Buda'nın yerini alır ve tapınaklarda başlıca yeri işgal eder." Adada keşişlerin kullanılmasına ayrılmış pek çok küçük mağara bulunmaktadır. Dr. Edkins "bir tepenin üst taraflarındaki pekçok mağarada, bir küçük Buda heykeline rastlamıştır. İşte günümüzde, Çin'deki "kültür karışımı"na çok iyi bir örnek görüyoruz.

Gökyüzünde egemen olan kişisel bir tanrı olan Shang-ti, Çin'li Budistler için, Hindu'ların gökgürültüsü ve yağmur tanrısı olan Indra ile aynıdır. Hindistan'da, Indra Vedic zamanlarda, tanrıların kralıydı, fakat Brahman döneminde, Brahma, Shinu ve Vishnu'dan daha alt seviyelere düştü. Buda, tanrıların başına yükseltildiğinde, bu büyük tanrılar küçük konumlara düşürüldüler. Çin'de Buda nilüfer çiçeğinin üzerinde otururken, onlar ulu Buda'nın dinleyicileri arasında dururlar ve Edkins'in bulduğu gibi "Poosa, Lohan vs. adlı kişilerden daha düşük konumda bulunurlar"²⁹

Gelecek bölümde bir dayanağı olmayan mitlerin Çin'deki efsanevi ve mitik kralların hatıralarına bağlandıkları ve bu efsanelerin bir çoğunun, diğer yerlerde bulunan diğer mitlere benzedikleri görülecektir.

15. BÖLÜM

MİTSEL VE EFSANEVİ KRALLAR

Kutsal Ata P'an Ku-Efsanevi Çağ- Kral Tanrılar-Çin'in Prometeus'u-Adem Fu Hi-Çin'de Dünya Çağlarının Öğretii-Babil ve Hindistan ile Bağlar-Efsanevi Krallar-Çin'li Osiris-"Sarı Tanrı"nın Hükümdarlığı-İpek Böceği Kültürünün İmparatoriçesi-Yıldız Tanrılarının Kral Oğulları-Kırmızı Ejderhanın Oğlu Yaou-Gökkuşağının Oğlu Shun-Hea Hanedanı-İmparator Yu-Yıldız Mitleri-Yu ve Nehir Tanrısı-P'an Ku olan Yu-Yu Efsanelerindeki Tufan Miti-Shang Hanedanı-Ay ve Yumurta Mitleri-Hain Wu-Nefret Edilen Bir Kraliçe-Chou Hanedanı-Çin'li Galgamış-Dindar Kral Wen-Kıplumbağa ve Çinmen ile Kehanet-İşgalci Chou'lar-Tarihi Hanedanlar-Eski İran'lı Tüccarlar-Ölüm Korkusunun Teşvik ettiği Ticaret ve Medeniyet.

İlk "insan" ya da "tanrı" P'an Ku, üç ailenin - Cennet, Yeryüzü ve insanoglunun efendileri-atasıydı. Daha önce de gördüğümüz gibi, Tibet'te ilk insanın üç oğlu vardı ve vücudunu onlar arasında paylaşmıştı; bunlar, üç insan ırkının atalarıydı. Babil'liler gibi, Çin'lilerin de çok eski krallara ait hanedan kayıtları vardır. P'an Ku'nun torunları, ilkçağ dünya imparatorluğunun dokuz bölgesine hükmettiler. Birincisi "Dokuz Başlar" (krallar), ikincisi "Beş Ejderha" olmak üzere ve bu şekilde birbirini takip eden on adet hanedan dönemi vardı. Beş ejderha kralı, beş gezegenle; Venüs, Jüpiter, Merkür, Mars ve Satürn ve bundan dolayı da beş unsurla ilişkiliydi; Venüs için Metal Yıldızı, Jüpiter için Orman Yıldızı, Merkür için Su Yıldızı, Mars için Ateş Yıldızı ve Satürn için Toprak Yıldızı. Böylece, şekline göre bir ya da daha fazla unsurlu tanımlandığında, yeryüzünün her parçası onunla ilgili metalin ve ayrıca bu gezegenlerin içinde

bulunduğu takımyıldızlarının etkisi altındaydı¹. Daha önce de gördüğümüz gibi, ejderha kılıçlarının ruhları gökyüzünde yıldız olarak görünüyordular. Ejderhalar gibi, yıldız tanrıları da bazı ünlü Çin krallarının babalarıydı.

Sona doğru "Yuvalar Edinilmesi" dönemi geldi ve bu dönemde evler inşa edildi. Daha sonra, "Çin'in Prometheus'u" olarak anılan "Ateş üreticisi" Sui-zan'ın dönemi geldi.

Yeni bir dönem, "Çin'in Adem'i" olarak anılan Fu Hsia ya da Fu Hi tarafından açılmıştı. Fu Hi, Çin efsanevi tarihinin ilk kralıdır ve İ.Ö. 2953'ten İ.Ö. 2838'e kadar hüküm sürmüş olduğu kabul edilmektedir. Bazıları onu, Shensi'de yerleşen bir koloninin lideri olarak kabul eder. Ancak o kadar çok mitsel bir kültür kahramanıdır. O, mucizevi bir düşüncenin ürünüydü ve ejderhalarla ilgiliydi. Babil'li Ea gibi, medeni bir yaşam sürdürmek için toplumlara eğitti. Fu Hi gelmeden önce, insanlar, hayvan gibi yaşıyorlardı: Annelerini tanıyorlardı, fakat babalarını bilmiyorlardı ve çiğ et yiyorlardı. Düğümlenmiş ipler vasıtasıyla kayıtlar tuttular ve Fu Hi, onları, mistik bir öneme sahip, çizgilerden düşmüş figürlerin esrarları konusunda eğitti. Bunların sayısı sekizdi. Bu sekiz kwa ya da trigram şunları temsil ediyordu: (1)gökyüzü; (2) göl ve bataklıkların suyu; (3) ateş, yıldırım ve güneş; (4) gökgürültüsü; (5) rüzgar ve orman; (6) yağmur, kaynak, nehir, bulut ve aydaki sular; (7) bir tepe; (8) toprak.

Fu Hi insanları ayrıca ruhlara ibadet etme konusunda da eğitti ve kutsal yerler inşa etti. Bir parkta altı cins hayvan barındırdı ve senede iki kez, iki gündeğümünde, insanların cennete saygı göstermeleri için, günlerin kutsal kabul edilmelerine neden olacak şekilde, adak adadı.

Taoculara göre, Fu Hi ilk birliği rahatsız etti ve insanların bozulmaya başlamasına neden oldu.

Burada Dünya Çağlarının öğretilerine ulaşıyoruz. Brahman döneminin Hint'lileri gibi, Çin'li Taocular da ilk çağın mükemmel olduğuna ve insanların yavaş yavaş bozulduğuna inandılar. Hint'lilerin Krita Çağ'ında "bütün insanlar aziz gibiydi ve dolayısıyla onların dinsel törenleri icra etmeleri gerekmiyordu... Krita çağında, tanrılar ve şeytanlar bulunmuyordu."²

Bir sonraki bölümde daha ayrıntılı olarak incelenecek olan Lao Tze şöyle der: "İnsanları, düğümlü ipleri kullanmaya geri döndürebilirim". Onun havarisi olan Kwang Tze, ilk çağların cennetvari yapısının, kanun yapıcılar tarafından bozulduğuna üzülmemektedir. Gerileme ve bozulma, "Prometheus" ve "Adam" ile birlikte başladı ve insanlar "şaşkın ve düzensiz hale gelene ve gerçek doğalarına dönecek ve özgün durumlarını geri getirecek bir yol bulamayana dek devam etti"³

Legge'ye göre "Çin tarihinin başlangıcında, Çin geleneğinin, düzen ve erdem insanları işlerine egemen olduğu bir dönem olan bir masumiyet dönemini yerleştirmiş olması dikkat çekicidir". Bu yorum, *Sbu King* (27.kitap) adlı eserde yer alan aşağıdaki alıntı ile ilgili olarak yapılmıştır: "Kral şöyle dedi 'Eski zamanların öğretilerine göre, sakın, düzenli insanların arasına ilk düzensizliği yayan Khih Yu idi ve böylece herkes hırsız ve katil ne olursa olsun kendi halinden memnun, vatan haini ve canı, kapan ve aşırın, ikiyüzlü ve gaddar insanlar haline geldi."⁴

Eski dönemlerin bazı hikayelerinde, Fu Hi'den sonra, Tufan kahramanı, Nu Kwa'nın imparatoriçesi olan kızkardeşi gelmektedir.

Bununla beraber, Fu Hi'den sonra genel olarak, tarımsal yaşam biçimini tanıtan ve insanlara şifalı otların nasıl kullanılacağını öğreten Çin'lilerin Osiris'i, Shen-nung'un (İ.Ö.2838-2698) geldiği kabul edilir. Ona, tarımın tanrısı olarak ibadet edilir. Nitekim bir şiirde şöyle denmektedir:

Tarlalarımın böylesine iyi durumda olması,
Kocam için mutluluk kaynağıdır.
Çalan ravtalar ve davullar ile birlikte,
Kocalık Tanrısına yalvaracağız
Ve tatlı yağmur için dua edeceğiz.
Mısır tarlalarımızın ürünlerini artırmak,
ve erkeklerimin ve karıların kutsanması için⁵.

Shen-nung, iki kez sunulan yıllık adaktan mutlu değildi ve "baharda, yeryüzündeki meyvelerin üzerinde bir kutsama sağlama ve sonbaharda, hasat zamanından sonra, cennetin efendisine ilk meyvelerin sunulması için" iki adak daha koymuştu.

Shen-nung öldükten sonra imparator Hwang-Ti ("Son Tanrı") tahta çıktı. Edebi anlamda, özbabası gökgürültüsü tanrısı olduğu için, "Cennet'in Oğlu" idi ve bu yüzden "ejderha gibi bir çehresi" vardı. Mısır üzerinde egemen olması ile ünlü olan Osiris'in durumunda olduğu gibi, Hwang-Ti'nin kutsal bir kral mı, yoksa insanlaştırılmış bir tanrı mı olduğunun belirlenmesi zordur. Tabii ki, Çin mitolojisindeki efsanevi "Beş Ti'ler" dönemine aittir.

Onun nereden geldiği konusundaki hikayelerde, bir gece, annesinin Büyük Ayı'da bulunan *ch'oo* yıldızının yakınlarından çıkan ve tüm ülkeyi aydınlatan parlak bir yıldırım gördüğü anlatılır. Majesteleri hamile kalır, fakat ancak yirmi beş ay sonra oğlunu doğurur. Hwang Ti doğar doğmaz konuşmaya başlar. Tahta çıktığında, ruhları, kraliyet sarayında ve Hint destanı Ramayana'nın kahramanı *Rama*'nın sahip olduğu ayılar ve dev maymunlar gibi, sahip olduğu dostları kaplanlar, panterler ve ayılar savaş alanında hazır bulunmaları için çağırma gücüne sahip olur. Hwang Ti barışsever bir kişidir ve barış dolu bir ortam oluşturduğu için, anka kuşları onun bahçesinde yuva yaparlar ya da kırlangıçlar gibi, sarayın çatısına ve terasına tünerler ve avluda şarkılar söylerler. Diğer ruh kuşları da, "Sarı Tanrı"nın evini sık sık ziyaret ederler.

Hwang Ti, kötü hava koşullarının adak sunmasına engel olmaması ve senenin herhangi bir mevsiminde diğer dini törenleri yerine getirebilmek için büyük bir tapınak inşa ettirir ve ruhlara, atalarına ve kendine karşı olan görevleri konusunda, insanları eğitir. Kutsal günler koyar ve tapınak ibadetlerinde müziğe yer verir. Karısı, ipek böceklerinin beslenmesi ve ipek üretilmesi görevini üstlenmiştir. Tapınağın kuzey tarafındaki bir arsada dut ağaçları yetiştirilmiş olduğundan, imparatoriçe ve sarayın hanımefendileri, özellikle dinsel törenlerde ihtiyaç duyulan ipek için yetiştirilen ipek böcekleri ile ilgilenirler. Kocası-

nın tanrı olması gibi majesteleri de tanrıçaydı ve bundan dolayı üremeyi ve gelişmeyi teşvik etmek zorundaydı. Bu yüzden, majesteleri, ayrıca tanrılara sunulan tahıl ve meyvelerin yetiştirildiği, tapınağın güney tarafındaki arsayı da ziyaret ediyordu.

Hwang Ti, özellikle, bir keresinde düşmanlar tarafından sebep olunan, şiddetli ve tahrip edici bir yağmuru durdurmuş olan ve "kutsal hanımefendi Pao" olarak tanınan tanrıçanın inayetini kazanmıştı.

İmparator yetmiş yedi yaşında iken, herşeyden elini eteğini çekmiş bir Hintli gibi, Jo nehrinin kıyısında sade işler yapmak üzere, dünya işlerinden çekildi. Öldüğünde yüz yaşındaydı. Bazıları, cennete yükselirken, bir deprem olduğunu anlatırlar; diğerleri ise onun hiç ölmediğini ve bir ejderhaya dönüştüğüne inanırlar. Bir ruh ya da bir ejderha olarak ölümsüzlere katılmak üzere bu dünyadan göçüp gittiğinde, onun tahtadan bir heykeli yapıldı ve prensler tarafından buna ibadet edildi.

Onun ardından, hanedanlık ünvanı Shao-Hao olan imparator Che'nin geldiği söylenir. Bu kral, bir yıldız tanrısının oğluydu. Bir gece, annesi, küçük bir adaya doğru nehirde sürüklenen ve gökkuşağına benzeyen bir yıldız gördü. Dinlenmek üzere odasına çekildiğinde rüyasında bu yıldızla sahip olduğunu gördü ve bunun sonucunda oğlunu doğurdu. Çocuk tahta çıktığı gün, sarayı anka kuşları ziyaret etti. Bu kralın batı ile olasılıkla batı tanrıçası ile esrarengiz bir ilişkisi vardır ve bir kuşlar ordusuna liderlik ettiği söylenir.

Bu kraldan sonra, imparator Chuen-Heugh (Kao-Yang) geldi. O da, bir yıldız tanrısının oğluydu. Annesinin, *Yao-Kwang* yıldızının bir gökkuşağı gibi ay'ın içinden geçtiğini tesadüfen gördü. Jo suyunun yakınlarında oğlunu doğurdu. doğduğunda başının üzerinde bir kalkan ve bir mızrak vardı ve bu, Hintli prenses Pritta'nın güneş tanrısı Surya'nın oğlu Karna'yı doğurduğunda, çocuğun tam takım silahlanmış olduğunu hatırlatıyordu.

Chuen-Heugh büyük bir bilgeydi. "İlk kez takvim hesaplamaları yaptı ve gök cisimlerinin yerlerini kaydetti" ve "Bulutlara Cevap" adlı bir müzik parçası besteledi.

Ondan sonraki kral, III.Richard gibi, doğduğunda dişleri bulunan imparator Kuh (Kao-sin) idi. Benzer şekilde, o da, bir eyalet prensi mertebesinde imparatorluk tahtına yükseldi. Yew-Kae eyaleti onun tarafından fethedilmişti. Che adlı oğlu, ona layık olamadı, bu nedenle küçük oğlu Yao, varisi olarak seçildi.

İmparator Yao, imparatorun oğlu olduğu kadar, bir kırmızı ejderhanın da oğluydu ve gebelikten ondört ay sonra doğmuştu. Tam olarak büyüdüğünde on kol boyu uzunluğunda olduğu söylenir. Her bir gözünde iki göz bebeği vardı. O, büyük bir bilgeydi ve onun hükümdarlığında büyük olaylar gerçekleşti.

Sarayın merdivenlerinde, esrarengiz bir çimen bitmişti. Ayın her günü bir kabuk taşıyordu. Kendine arkadaş ve varis olarak, konumu belirlenemeyen, bilge Shun'u seçti. Bu seçimin, ruhları Ho nehrinin adaları arasında yürüten beş adet yaşlı adam olarak görünen, beş yıldız tanrısı tarafından onaylandığı söylenir. Bir başka seferde, nehirden parlak bir ışık geldi; sonra güzel renkli buharlar yükseldi ve ağzında Shun için, pullu bir zırh taşıyan bir ejderha-at görüldü ve böylece Shun'un randevusu Cennet tarafından kesin olarak onaylanmış oluyordu. Otuz yıl sonra, sudan bir kaplumbağa çıktı ve mabedin en kutsal yerine çekildi. Sirtında, Yao'ya, Shun yardımıyla hükümdarlık etmeyi öğreten, yazılı bir emir vardı. Bu emir, uygun bir şekilde yerine getirildi.

Shun'un annesi, bir gökkuşağı gördükten sonra gebe kaldı. Daha önce de belirtildiği gibi, gökkuşağının, okyanusun ortasında bulunan bir istiridyeden ortaya çıktığına inanılıyordu. Çocuk doğduğunda, annesi ve babası ondan nefret ettiler. Çünkü, vücudu siyahtı ve gözlerinde iki gözbebeği bulunuyordu; yüzü bir ejderhaya benziyordu ve büyük bir ağzı vardı. Gençken boyu altı kol boyu uzunluğuna ulaştı ve böylece Mısır'lı Horus ve İskandinav'yalı kahraman Sigurd gibi, gerçek bir dev oldu. Ailesi birçok defa, ona gerçekleştirmesi zor görevler vererek ve haince davranarak, ölümüne sebep olmaya çalıştılar. Bir keresinde bir zahire ambarını sıvamasını istediler, ardından, O işe başlayınca binayı ateşe verdiler. Fakat Chun,

"kuşlarının iş kıyafeti"ne bürünmüştü. Bundan, onun kuş biçimine girebildiği ve oradan uçarak uzaklaştığı sonucu çıkarılmaktadır. Daha sonra ondan bir kuyu kazması istendi. İtaat ederek çalışmaya gitti ve işiyle uğraşırken kuyu aniden taşlarla dolduruldu. Fakat Shun'un "ejderha iş kıyafetleri" vardı ya da bir ejderha biçimine girebiliyordu ve kuyunun yan tarafından kaçıp kurtulmayı başardı. Hercules gibi bütün güç görevleri yerine getirdi ve yara almadan kurtuldu.

Shun'un, genellikle, Yaou tarafından varis olarak seçildiğinin söylenmesine rağmen, yaygın bir gelenek, Yaou'yu zorla tahttan indirdiğini ve onu hapsediğini anlatır. Bununla beraber, çok geçmeden genç kralın yerini aldı.

Tahta çıkarken, Shun halkın önünde, Shang Ti'nin (Cennet'in Efendisi, kişisel tanrı) ruhuna ibadet etti. İmparatorluk hükümetinin düzene sokulması ve güçlenmesi amacıyla, yeni kanunlar yürürlüğe koydu ve Mandarinleri yaratan ilk kral oldu. Shun'un, varis olarak Yu'yu seçtiğine inanılmaktadır.

İmparator Yu, Hea Hanedanı'nın ilk kralıydı. Rivayete göre, bir yıldız tanrısının oğluydu. Bir gece, annesinin kayan bir yıldız gördüğü ve hamile kaldığı anlatılır. Daha sonra bir ruhtan düşmüş olması gereken bir inci yutmuştur. Bu suretle, Yu'yu doğurmuştur.

Buna benzer bir mit, Sirona'nın (yaşlı biri ya da bir yıldız tanrıcısı) oğlu ya da torunu olan olasılıkla, eski Kelt kahramanlarından biri tarafından teslim alınan, İrlandalı Hristiyan aziz Saigir'li Ciaran'ın hatırasına adanmıştır. Dokuzuncu yüzyılda yazılmış olduğuna inanılan bir Gal şiirinde şöyle denmektedir:

Liadaine (annesi) uyuyordu

Yatağında.

Yüzünü cennete doğru döndüğünde

Ağızına bir yıldız düştü

Ondan sonra muhteşem çocuk doğdu,

Sana ilan eden Saigir'li Ciaran

ve daha sonra

Luaigne (Liadoine'nin kocası) Cieran'ın, oğlu olmadığını söyledi⁶.

İnek tanrıçanın oğlu olan Osiris, bereketli bir ışının yayıldığı ay'ın oğluydu. Mısır'lı tanrıların, yıldız biçimleri vardı. Yıldız olarak, bakır taşı göllerinden çıktılar ve Büyük Tanrıça'nın dünya ağacının dallarında, kırlangıç şeklinde tünediler. Hathor ve Isis, üzerinde alçak Nil nehrinin yükselmesine ve taşmasına neden olan çiğ damlasının ya da gözyaşının düştüğü Sirius yıldızında kişileştirilmişlerdi. Sabah yıldızı olarak, tanrıça, doğan güneşin anasıydı. Eski zamanlardan kalan toplanması gereken çok sayıda yıldız bilgisi vardır.

Yıldız tanrısının oğlu, Çin imparatoru Yu doğduğunda, bir kaplanın ağzına sahipti. "Kulaklarında üç delik bulunuyordu; kafası *Kow* ve *K'een* yıldızına benziyordu. Göğsünün üzerinde, Büyük Ayı'nın mücevherli bir resmi görünüyordu. "Büyüdüğünde dokuz kol boyu ve 15 cm'lik boya ulaştı⁷.

İrlanda kahramanı Cuchullin, aynı şekilde muhteşem bir delikanlıydı. "Her ayağında yedi parmak ve ellerinde de pekçok parmak bulunuyordu, gözleri parlaktı ve herbirinde yedi gözbebeği bulunuyordu".

Yu, olasılıkla hatırasına pekçok mit ve efsanenin adandığı, tarihsel bir karakterdi. Bir tufan kahramanı olarak temsil edilmektedir. Gençliğinde bir gece rüyasında, Ho nehrinde (sarı nehir) yıkanırken, su içtiğini gördü. Ayrıca dokuz kuyruklu beyaz bir tilki de görmüştü -iyi bir kehanet. Bu, Yu'nun hükümdarlığı sırasındaydı. Shun, onun varlığından haberdar oldu ve imparatorlukta etkili bir kişi haline gelene kadar teşvik edilmesini sağlayacak şekilde ona özel ilgi gösterdi.

Tanrılar çok memnundu, çünkü onlar tarafından seviliyordu. Birgün, Yu, Ho nehri'nin kıyısında oturup, suya bakarken, Babil'li Ea gibi, balık vücuduna sahip beyaz yüzlü ve uzun boylu bir adam şeklinde bir tanrı görüldü. Hu'ya hitaben şöyle dedi: "Ben, Ho'nun ruhuyum. Wan-ming, suları düzene sokacak."

Daha sonra, tanrı, Yu'ya, suların düzene sokulmasıyla ilgili bütün ayrıntıları gösteren bir plan verdi ve nehir sularına dalarak gözden kayboldu.

Yu'nun yapmış oldukları hakkında bir anlaşmazlık bulun-

maktadır. *Sbu King* adlı eserin "Yu'nun Hürmeti" adlı bölümünde şunlar belirtilmektedir. "Yu ülkeyi böldü, tepelerin sırasını izleyerek, ağaçları kesti. En yüksek tepeleri ve en büyük nehirleri belirledi... Hang ve Wei nehirlerinin suları uygun kanallara getirildi." Diğer nehirler, benzer şekilde kontrol edildi⁸.

Diğer bir bölümde Yu şunları söylemektedir: "Sular, uzak ve geniş bölgelere yayılarak, insanlar şaşırıp, korkudan donup kalacak şekilde, tepeleri çevreleyerek ve tümseklere dolarak, göklere çıkarıldığında, dört araçtan⁹ yararlandım ve tepelere çıkarak ağaçları yere indirdim... Daha sonra dokuz kanala yol açtıktan sonra, onları dört denize doğru yönlendirdim; hendekler ve kanallar kazdım ve onları, nehirlerle getirdim."¹⁰

Su King'in dördüncü kitabı olan "Büyük Plan"da şöyle denmektedir. "Eskiden, Khwan'ın taşan suları zaptettiğini ve böylece beş elementin düzenini bozduğunu duydum. Bunun sonucunda, tanrı sınırlendi ve dokuz bölümüyle birlikte Büyük Plan'ı ona vermedi ve böylece değişmez ilkeler (Cennet yönteminin ilkeleri) bozulmaya terk edildi."¹¹

Şiirlerden birinde, "Tufanın suları geniş bir alana yayılınca, Yu'nun, ülkenin bölgelerini düzenlediği ve böldüğü"¹² anlatılır.

Bazılarınca, Yu'nun, Sarı nehir'in, yatağını değiştirmesini engellemek amacıyla, bir set yaptığı Büyük Duvarı inşa etmekten bile daha büyük bir iştir- ve bentler oluşturduğu ve sulama kanalları açtığı ileri sürülmektedir. Ülkeyi ıslah etmek ve imparatorluk hükümetini düzenlemek için daha fazla işler yapmış olabilir. Ancak, onun zamanından beri hayatta kalan geleneklerin, Babil taşkını hakkındaki daha eski geleneklerle karışmış olabileceği konusunda, daha az şüphe vardır. Yu yalnız bir kanal açıcı değildir. Taşları yontar ve dağlar arasında büyük uçurumlar oluştururdu ve Çin'li P'talı ve Indra olan P'an Ku gibi, göllerin etrafında setler oluşturur, büyük nehirler için kanallar açar ve bataklıkları temizlerdi. Topraklar oturabilir ve tarıma elverişli bir hale getirilmiştir. Başarılan işler hakkındaki hikayelerde, Osiris efsanesinden belli belirsiz yansımalar bile bulunmaktadır.

Yu işini bitirdikten sonra, Cennet ona koyu renkli bir asa

sundu¹³. Onun kaderinde dokuz eyaletin imparatoru olmak yazılıydı, fakat onun hükümdarlığı zamanında, İmparatorluğun bu kadar geniş olduğu şüphelidir. Shun çekildikten sonra, Yu tahta çıktı.

Bitkiler ondan sonra daha bereketli hale geldiler, imparatorluğun sınırlarında yeşil ejderhalar uzanıyordu. Yu onları geçtiğinde, nehirlerden, sarı ejderhalar çıktı. Hükümdarlığı kırkbeş yıl sürdü.

Hea Hanedanı'nın altıncı imparatoru, bir diğer meşhur kişiydi. Bu kişi, Shao-K'ang idi. Babası öldürülmüştü, bu yüzden annesi uzaklara gidip, saklandı. Shan-tung'daki hükümdarlığı sırasında oğlunu doğurdu ve oğlu bir çoban oldu. Horus gibi, tahtı zorla elde eden kral tarafından aranılıyordu, bu nedenle, uzaklara gitmek zorunda kaldı ve bir aşçı oldu. Zamanı gelince, bir ordu topladı ve babasının tahtını tekrar ele geçirmesini sağlayan büyük bir zafer kazandı.

Hea Hanedanının son imparatorları, zayıf ve hafifmeşrep insanlardı. Ondördüncü K'ung-Kea'nın, birçok kötülüğün sebebi olduğu ve hükümetin çöküşüne neden olduğu anlatılır. Yaptığı korkunç işler arasında, kendisi için öldürülen ve salamura yapılan dişi bir ejderhayı yemek de vardı. Onyedinci imparator Kwei, insanların çektiği arabaları gündeme getiren ilk kişiydi, fakat onun hükümdarlığının kehanetleri, hanedanın yaklaşan kıyametini söylüyordu; onun hükümdarlığının onuncu yılında beş gezegen, yörüngelerinden ayrıldılar ve yıldızlar, yağmur gibi düştüler. Onun ardından, Shang hanedanının kurucusu T'ang geldi.

T'ang, biri "Li" olan, yedi isime sahipti. bir oğul için dua ederek yıkanmak için nehre giren imparatoriçe Keen-tieh'in soyundan geliyordu. Koyu renkli bir kırlangıç yaklaştı ve ağzından çok renkli bir yumurta düşürdü ve imparatoriçe bunu yuttu. Hamile kaldı ve See adında bir oğlan çocuğu doğurdu. See, büyüdüğünde, Eğitim Bakanı Yao ile karşılaştı ve ona Shang'ın prensliği verildi.

On üç nesil sonra, See'nin torunlarından birinin karısı, gelecek imparator olan T'ang'ı doğurdu. Ay'dan geçmekte olan

beyaz bir buhar gördükten sonra hamile kalmıştı. Çocuğun doğduğunda bıyıkları vardı ve kollarında dört adet eklem bulunuyordu. Dokuz kol boyu uzunluğa ulaştı.

T'ang'ın, imparatorluğu yönetmek için, Cennet tarafından seçildiğini kanıtlayan çok harika olaylar oldu. Yao sunağını ziyaret ettiğinde, suya bir mücevher attı. "Sarı balıklar çiftler halinde sıçradı; bir karataşuk onu izledi ve sunağın üzerinde durdu ve siyah bir mücevhere dönüştü. "Ayrıca, sırtında, T'ang'ın imparator olacağını belirten karakterler bulunan siyah bir kaplumbağa da ortaya çıkmıştı. Aynı zamanda, Pei Dağı'nda bir ruh görüldü. "Ağzında bir kanca taşıyan ve beyaz bir kurdu sürükleyen başka bir ruh, Shang'ın sarayına girdi. Metal kaynakları güçlü bir şekilde arttı, gümüş tepelerinden taşı". T'ang da rüyasında "gökyüzüne çıktığını ve onu yaladığını, bundan sonra da imparatorluğun sahibi olduğunu"¹⁴ gördü.

Shang Hanedanı çöküş dönemine girdiğinde, yöneticiler zayıf ve hovarda hale geldiler. Sadece dört sene hükümdarlık yapan (İ.Ö.1198-İ.Ö.1194) Wu-Yih'in "hiçbir doğru ilkesi olmadığı" anlatılır. "Bir insan heykeli yaptırmış ve ona 'cennetin ruhu' adını vermiştir. Sonra 'onunla oynayarak' (zar oyunu ya da satranç), bazı insanların heykel için oyun oynamalarına neden olmuştur. 'Cennetin Ruhu' başarılı olamadı, bu nedenle onun gözünden düştü. Wu-Yih kauçuk bir çanta yaptı, kanla doldurdu, sonra onu yukarıya yerleştirdi ve silahla vurdu (heykel olasılıkla çantanın içindeydi), buna da, 'cenneteki vuruş' adını verdi... Hükümdarlığının dördüncü yılında, Ho ile Wei arasında avlanırken, Wu-Yih aniden öldü. Ts'een, onun yıldırım düşmesi sonucu öldüğünü söyler; insanlar, bu olayda, hakaret ettiği cennetin, doğru ve haklı intikamını görürler"¹⁵.

Afrikalı kafirler "ilahların önünde şans oyunu oynarlardı, ve oyun onların aleyhine gelişirse, ilahlarını tekmeler ve yumruklarlardı; başarısızlıkları sürerse, onların ellerini ve ayaklarını ateşte yakarlardı, eğer kötü şans onların peşini hala bırakamazsa, ilahlarını yere atarlardı, ayakları altında ezerler, onları parçalara ayıracak denli güçle yere fırlatırlardı. Buna karşılık, heykellere daha büyük saygı gösteren bazı kişiler, bekledikleri olay ger-

çekleşene dek, onları zincire vurur ve bağlarlardı; ancak onların bekledikleri süre içinde bu olay gerçekleşmezse, onları bir ipe bağlar ve yavaş yavaş suya, hatta suyun dibine batırırlar, böylece onları uğurlu olmaya zorlarlar"¹⁶ Wu-Yih'in, tanrısını gözden düşürdüğü ve işkenceye maruz bıraktığında, böyle bir tören uygulamış olması mümkündür.

Fildişi yemek çubuklarını ilk kez kullanan bir varis hatırlanmaktadır. Ke Vikontu onu, şunları söyleyerek azarlamıştı: "Fildişi yemek çubuklarının ardından mücevher kupalar gelecek; sonra ayıların pençelerini ve leoparların rahimlerini yemek isteyeceksin ve başka aşırılıklara doğru gideceksin. Arzularına boyun eğmek, sana imparatorluğa mal olabilir". Bu, çok müsrif ve aşırı olan zalim hükümdar Chou-Sin idi. Ta-ke adında, güzel fakat hain bir kadının etkisi altına girdi ve onunla evlendi. "Onun eğlenmesi için en çapkın şarkılar bestelendi ve en iğrenç danslar gerçekleştirildi". Eğlenebilmesi için bir park yapılmıştı. "Bir şarap gölü vardı; ağaçlarda etler sallanıyordu; erkekler ve kadınlar, neredeyse çıplak şekilde birbirlerini kovalıyorlardı". İçme sıraları, sarayda ortak ve prensler isyan etmeye başlayınca, yeni ve korkunç işkenceler uygulamaya başlanıyordu. Kraliçe, tümüyle yağlanmış, bakır bir sütun inşa ettirdi. Bir mangal kömürü ateşinin üzerine yatırılmıştı ve suçlular onun üzerinde yürümeye mecbur edilmişti. Ayakları kayıp ateşin içine düştüklerinde, Take "çok mutlu oluyordu".

Shang Hanedanı, Chou Hanedanı'nın kurucusu olan Kral Wu tarafından aldedildi. Wu, daha önce de sözedilen ünlü hanımefendi Kian Yuan'ın soyundan geliyordu. Tanrı tarafından yapılan parmak izi (ya da ayak izi) üzerinde yürüdükten sonra, acı çekmeden, oğlu Hau Ki'yi doğurdu. Gilgamesh, Sargon, Romulus ve Romus, Harna ve diğer ünlü kahramanlar gibi, çocuk, doğumdan sonra terkedilmişti, çünkü, bir Çin'li yorumcuya göre, hanımın kocası, çocuğun doğmasından hiç de memnun olmamıştı. Hau Ki efsanesini anlatan *Shih King* adlı şiirde, şunlar söylenmektedir:

Dar bir yola bırakılmıştı,
Fakat koyunlar ve öküzler, onu şefkatle korudular.
Geniş bir ormana bırakılmıştı,
Orada oduncular onu gördü.
Soğuk buza bırakılmıştı,
Ve bir kuş onu korudu ve kanatlarıyla destek oldu.
Kuş uzaklara gittiğinde,
Hau Ki ağlamaya başladı.
Ağlaması uzun ve hıçkırncasındı.
Öyle ki, sesi bütün yolu doldurdu¹⁷.

Şiirin devamında Hau K'nin, büyüdüğünde çiftçiliği teşvik ettiği ve evinin kurbanlarını oluşturduğu anlatılır. Bazı Osiris-Tammuz gelenekleri onun anısına adanmıştı, fakat, Legge'nin söylediği gibi "Çiftçiliğin Babası" olarak bir ilişkisinin bulunduğu, yaşlı Shan-nung'un yerini almamıştır.

Wu, imparator olmadan önce, müttefiklerin desteğini sağlamak için, nehirden kırmızı bir adam çıktı ve anka kuşları, hükümdarlıktaki hanedanın sonunun geldiğini belirten mesajlar getirdiler. Kral Shang imparatorluktan memnun değildi. "yeryüzünün güçlü ruhları onu terkettiler; bütün ruhlar uzaklara gitti; beş gezegenin Fang'da birleşmesi, dört deniz içindeki herşeyi aydınlatır."¹⁸ Wu'nun babası olan ve bu açıklamanın yapıldığı Kral Wen, batıda bir yöneticiydi ve oğlunun hayattaki görevinin, imparatorluğun yeniden kurulması olduğunu biliyordu.

Hsia ve Shang'ın hanedanları
Hükümetleri ile Tanrıyı memnun edemediler;
Böylece değişik Eyaletler içinden,
Yönetimini yürütebileceği bir Eyalet
Aradı ve düşündü.
Tanrı, Kral Wen'e şöyle dedi:
Bu göze çarpan iyi davranışından memnunum,
Gürültüsüz ve gösterişsiz,
Sıcaklık ve değişimden uzak,
Çabanın idraki ile,
Tanrı'ya giden yolu takip eden.

Tanrı, Kral Wen'e şöyle dedi:
Düşman Eyaletlere karşı tedbir al,
Erkek kardeşlerin ile beraber,
Ts'ung'un duvarlarına saldırmak için,
Saldırı önlemini hazırla¹⁹.

Wu, imparator olduktan sonra, ataların ibadetleri teşvik edilmişti ve ejderhalar, kaplumbağalar ve anka kuşları, düzenli olarak görünürlerken, bitkiler, çiçek açtı ve pelin ağacı öyle verimli bir biçimde yetişti ki, ondan bir saray bile inşa edilebilirdi. Wu öldükten sonra, ruh kuşları ortaya çıktı ve bir tılsım olan esrarengiz bir fasulye yetişti. Taç Prensi, hala küçüktü ve yedi yıl boyunca, Chou Dükü, saltanat naipliği yaptı. Genç kralın eşliğinde, dük, Ho ve Lo'yu ziyaret etti. Kral, suya bir mücevher attı ve güneş battıktan sonra "zafer ışınları ortaya çıktı ve Ho'yu (sarı nehir) sardı, gökyüzünde yeşil bulutlar hasıl oldu. Mabe-de, yeşil bir ejderha geldi ve tekrar uzaklaştı. Aynı şeyi Lo'da da yaptılar ve aynı olaylar gerçekleşti." Bir kaplumbağa ortaya çıktı ve kabuğunda, Ts'in ve Han Hanedanlarına kadar imparatorluğun servetlerinden sözeden yazılar bulunuyordu²⁰.

Kaplumbağa kabuğu ve pekçok bitkinin sapı, uzun zaman Çin'de, dinsel amaçlar ile kullanıldı. Kaplumbağa ve bitkilerin açıkladığı şeyin, ruhların amaçları olduğuna inanıldı. Bugünlerde pek çoğu çizilmiştir ve açıklamaların batıda bir madeni paranın atılması gibi, havaya bir fasulye tanesinin atıldığında düz tarafın üste gelmesi durumunda, duanın kabul edilmeyeceğine inanılırdı.

Çin tarihine göre, Chou Hanedanı İ.Ö 1122'de kurulmuş ve İ.Ö 249 yılına kadar sürmüştü. Chouların, Shun'un bakanlarından birinin soyundan geldiklerinin ileri sürülmesine rağmen, gerçekten tamamen ya da kısmen Tatar soyundan gelen yabancılar oldukları iddia edilmektedir. Kral Wu, atalarının ruhlarına insanların kurban edilmesini başlattı ve sarayında yüksek mertebelere getirdiği büyücülere itibar gösterdi. Onun imparatorluğu, feodal eyaletlerin konfederasyonundan oluşuyordu ve gücü çok uzun süre devam etti.

Sekiz yüzyıl kadar hüküm sürdükten sonra Chou Hanedanı ve onunla beraber Feodalite Çağı sona erdi. Diğer rakip eyaletleri de içine alan Çin ya da Ts'in eyaleti öyle güçlü bir hale geldi ki, İ.Ö.221'de Shih-hwang-ti adlı kralı, Çin'in ilk imparatoru oldu. Çin'in gelecek tarihinin kendisi ile başlamasına karar verdi ve tıp, tarım ve dinle ilgili kitaplar dışında, mevcut olan bütün edebi eserlerin yakılmasını emreden bir kararname yayınladı. Onun emrine itaat etmeyen ve yasaklanan kitapları muhafaza edenler ölümle cezalandırıldılar. Bununla beraber, neyse ki, bazı bilim adamları, aksi takdirde yok olacak bir takım klasikleri, gelecek nesiller için muhafaza etmeyi başardılar. Bu olağanüstü kararname, hiç kuşkusuz büyük bir insan olan ilk imparatorun şanı üzerine bir gölge düşürdü.

Chin ya da Ts'in Hanedanının ilk yıllarında, Çin'in batısındaki ve kuzeyindeki Büyük Duvar, imparatorluğu zengin kırsal ve tarımsal bölgelere saldırmayı ve yağmalamayı alışkanlık haline getiren ve endüstriyel Çin üzerinde hakimiyet kurmaya çalışan barbarlara karşı korumak amacıyla kurulmuştu. Kropotkin'e göre "Büyük Duvarın inşa edilmesi, çok büyük sonuçları olan bir olaydı ve Roma İmparatorluğunun erken doğumuna yardımcı olduğu abartmasız biçimde söylenebilir." Çin'e boyun eğdirmeye çalışan Moğollar ve Türk halkları batıya doğru zorlanmıştı ve kabile ve ırk hareketleri savaşçı göçmen kırsal kesim halklarının Asya'dan, sonuçta Avrupa'yı istila etmeleri sonucunu doğuracak biçimde başlamıştı²¹.

Büyük Duvar'ın 1200 millik düz bir hat şeklinde, tabanda ortalama 7.5 metre genişliğinde ve ortalama 9 metre yüksekliğinde olmak üzere on yılda inşa edildiği söylenmektedir. Güçlü, "blok" kuleler, birliklerdeki askerlerin konaklaması için, duvarın içine inşa edilmişti.

Çin'in "Ts'in" ya da "Chin" kelimeleriyle ilişkili diğer isimlerin batıda kullanılmaya başlaması, bu Hanedan döneminde gerçekleşti. Ts'in ya da Chin Hanedanını (İ.Ö.221-İ.Ö.200) izleyen diğer hanedanlar aşağıdaki gibidir.

Han Hanedanı	1.Ö.20-İ.S 200
Küçük Hanedanlar	200-600
T'ang Hanedanı	600-900
Sung Hanedanı	900-1200
Moğol Hanedanı	1200-1368
Ming Hanedanı	1368-1644
Manchu Hanedanı	1644-1900

Çin arkeolojisinde bulunan katıntılar ve Çin'in dinsel inanç sembolleri ve gelenekleri, Shensi eyaletinin en eski sakinlerinin, eski medeniyetlerin Orta Asya'da kurmuş oldukları kolonilerin beraberlerinde taşıdıkları kültürlerden çok önemli ölçüde etkilendiklerini göstermektedir. Avcılıkla uğraşan ve kırsal kesimde yaşayan halklar, tarımsal yaşam biçimini ve onunla beraber ilk kez insanlar tarafından yetiştirilen hububatın bol miktarda yetiştiği bölgelerden gelen, karmaşık medeniyet unsurlarını benimsediler.

Çin'liler, karışık bir ırktır. Kuzeyde, çekik gözlü, sarı benizli unsur hakimdir. Sümer'e hakim olan ve Sümer'lerin düşünce ve yaşam biçimlerini benimseyen Samiler gibi, Moğol kabileleri de kuzey Çin'i yağmaladılar ve yerleşik bir halk haline geldiler. Önemsiz krallıklar kuruldu ve zamanla ülkelerini istila eden ve yağmalayan güruhlara karşı birleşme gereğini duydular. İstilacılar arasında Sibiryalı göçebeler, Manchu'lar, Moğol-Türk toplulukları ve batı Sibiry ve batı Rusya'nın kurgan inşa edicileriyle aynı sınıftan olduklarına inanılan, mavi gözlü Usun ya da Wusun'lar bulunmaktadır. Kuzey Çin, önemsiz kralları geniş bölgelerin amirleri yapan bu fetihlerin bir sonucu olarak birleştikten sonra, Büyük Duvarı Manchu'lara ve Moğollara karşı kurulmuştu. Han Hanedanı döneminde, güney Çin zaptedilmiş durumdaydı. Orada buğday tenli Man-tze soyu egemendi. Eski Endonezya istilaları ırksal karışım üzerinde etkilerini bırakmıştır.

Çin deniz kıyıları boyunca, deniz tacirleri etki bıraktılar ve zamanla onların yaşam biçimi, büyüyen imparatorluğun iç bölümlerindeki fakithler tarafından benimsendi. Eski Mısır'lılar, Girit'liler, İran Körfezi halkları, Hint'liler, Burma'lılar, Endonez-

ya'lılar ve Polinezyalılar tarafından kullanılan türleri, Çin kıyıları ve nehirlerinde ortak hale geldi. Daha önce de gördüğümüz tekne gibi, denizcilik atılımları, hayat iksirini ve masallardaki "Kutsal Adalar"ı arayan Uzak Doğulu Kolomb'lar tarafından hareketlendirilmişti. Mr.Kebel Chatterton'a göre "Kendi bağımsız yollarıyla, Çin'liler eski Mısır gemi modellerinden yola çıkarak gelişmişler ve doğunun Hollanda'lılarını, denizcilik eğilimlerinde uygunsuz olarak adlandırmamışlardır"²² Onların, eski dümen küreğinin yerini alan dümenin kaşifleri olduklarına inanılmaktadır.

Kıyı denizyolları üzerinden, Çin'liler, güneydeki topluluklarla ilişki kurdular ve onlarla karşılıklı ticaret yaptılar. Çin kayıtları, pazarlarda talep gören konulara ışık tuttu. Eski bir yazıya göre "Nan-cao'da²³, P'o-lo-men (Burma), Pose (malaya), Sepo(jave), P'o-ni (Borneo), K'un-lun (bir Malaya ülkesi)'dan insanlar ve pek çok diğer mutezil kabileler bulunuyordu ve bir ticaret pazarında çok sayıda inci ve değerli taş, altın ve misk ile değiş tokuş ediliyordu"²⁴ Eski deniz ve kara tacirleri, ilaç ve iksirlere, değerli taşlara ve metallere ve incilere büyük önem verdiler.

Iran üzerinden geçen kara ticaret yolları, Çin'i, Aşağı Fu-lin (Suriye) ve nihayet Büyük Fu-lin (Bizans İmparatorluğu) ile doğrudan temasa getirdi. Asma ve diğer bitkiler ile eski dini inançlar, Çin'e getirildi ve Çin şeftali ağacı, Avrupa'ya ulaştı. Şeftali ile birlikte ipek de geldi. Laufer'a göre "Bu iki hediyenin, ilk olarak İran'a (İ.Ö.ikinci ya da birinci yüzyıl) ve sonra Ermenistan, Yunanistan ve Roma'ya (İ.S.birinci yüzyılda) ipek tacirleri tarafından getirilmiş olması imkansız değildir"²⁵

Çit serçelerinin çayır incir kuşlarının ve kuyruksallayanların yuvalarında kuluçkaya yatan guguk kuşlarının galip gelmesi ve süt ailelerinin çocuklarını dışarı atmaları gibi, eski medeniyetlerin unsurlarını soğuran kuvvetli göçmen topluluklar da, galip geldiler ve "süt ailelerinin" çocuklarını dışarı attılar. Babil imparatorluğu ortadan kalktı ve onunla medeni hayat biçimlerini benimseyecek şekilde, o imparatorluktan etkilenen İran, bunun karşılığında, kuvvetli devletlerin fidanlığı haline geldi. En

son buluşları, İran topluluklarının "bir zamanlar, tüm Çin Türkistan'ına yayılarak, Çin'e doğru göç ederek, Çin ile temasa geçerek ve özellikle Türk ve Çin'li gibi diğer ırklara derin etkilerde bulunarak çok büyük alanı kapladıkları"nı gösteren kanıtlara ışık tutmuştur. İran'lılar, Hellenistik düşünce miraslarını orta ve doğu Asya'ya taşıyordu. Onların, Çin'in değerli bitki ve yiyeceklerini Akdeniz bölgesine ileterek Batı ile Doğu arasında büyük bir aracı oldukları bir gerçektir"²⁶

Daha sonra ticaret yollarında, bugünkü gibi arz ve talep kanunları uygulandı ve böylece, düzenli ticaretle uğraşan topluluklar, aldıkları şeylere karşılık değiş tokuş ettikleri bitkileri yetiştirdikten ve birçok ürünleri imal ettikten sonra birbirleriyle temasa geçtiler. Bununla beraber, bu yolların yoğun ticaret faaliyetleri ile dolmasından önce, medeniyette dikkate değer bir ilerlemenin gerçekleşmesi gerekti. Devletlerin düzen içinde olmaları gerekti ve kanunlar, mülkiyeti ve mülkiyet sahiplerinin korunmasını sağladılar.

Çin'den, ipeği elde eden İran'lılar, bu maddenin temsil ettiği kültürün sahipleri değildiler; onlar sadece ipek talebini artırdılar. Çin medeniyeti, eski maden arayıcıları ve kaşiflerin, az gelişmiş topluluklarla temas ettikleri ve yeni yaşam biçimlerini tanıttıkları zamanlara dayanmaktadır. Bu öncülerin ne tacirler tarafından tercih edilen, ne de yeşil bölgelerin arayışı içinde göç eden kabiller tarafından izlenen yolları takip etmeleri gerekiyordu. Onlar, orada burada, altın, mücevher ve otların arayışı içinde dolaştılar ve dolaşırken, her zaman iyi topraklara düşmese de, medeniyet tohumları ektiler. Fakat, tohumların köklendiği ve gelişmelerinin iyi yönde olduğu bu bölgelerde, iyi bir gıda desteği ile birlikte, düzenli topluluklar gelişmeye başladı. Bu, en sonunda "kuzey Çin'deki bütün yığını şekillendiren" "küçük cennet"in kurulu olduğu Shensi eyaletindeki durumdu. Bu, batı ile olan ticareti düzenleyen Ts'in Hanedanı altında birleşen imparatorluğun büyük ölçülere ulaşmasından sonraydı ve sağlanan korumanın altında yavaş yavaş elde edilmişti.

Otlar, mücevherler ve elbiseler kadar, mitler de tacirler tarafından değiş tokuş edilmişti. Parlak mücevherlerle beraber,

onlarla ilgili dinsel bilgiler de taşınmıştı; şifalı otlarla beraber, eski zamanlara ait pek çok hikaye de yer değiştirdi. Laufer, *The Diamond* adlı eserinde, bu mücevherle ilgili Yunan bilgilerinin nasıl Çin yazılarına sızdığını göstermiştir. Bunun sonucu olarak, Çin inanç mozaïği ve mitolojisinde benimsenen, harmanlanan ve Sarı nehir kıyılarında gelişen pekçok kültürel unsurun izine rastlamak mümkündür.

Iksirler ve tılsımlara karşı, eski medeniyetlere ait tüm merkezlerde, büyük talep vardı. Bu yüzden, eski dinsel sistemlerin arkasında olduğu gibi, eski zamanlardaki ticaretin arkasında ölüm korkusunun bulunduğu söylenebilir. Mücevherler kötülüğü uzaklaştırdılar ve onlara sahip olanlara canlılık verdiler ve şifalı otlar, sağlık vererek gençliği tazelediler. Ölümler bile onlardan yararlanıyorlardı. Böylece, bir deyişle, ilerleme, bu dünyada ve ahirette uzun ömürlülüğün arayışı içindeki etkinliği artırıyordu.

Başka yerlerde olduğu gibi, Çin'de de, dinsel sistemde ifade edildiği gibi, ölüm korkusu, sanat ve zanaatı teşvik etti, sanatçılar, oymacılar, mimarlar, inşaatçılar, mücevherler ve din yorumcuları olduğu kadar, rahipler ve tüccarlar da, insanlığın bütün korkularını temsil eden düşman, ölüm tanrısına karşı olan sonu gelmeyen mücadelede görev almışlardı. İnsanları karada ve denizde, iksirlerin arayışı içinde, tehlikeli yolculuklara girişmeye, atölyelerde ve tapınaklarda emek dolu hayatlar yaşamaya ve diğer ülkelerden, ticaret yolları boyunca sürüklenen umut tohumlarını elde etmeye çalışmaya iten içgüdü, Babil'li Gilgamesh'ı, Mashu Dağındaki karanlık tüneli bulmaya ve ölüm denizini geçmeye iten güç ile aynıydı ve dünyanın en eski destanının dokuzuncu tabletinde şu yazılar bulunmuştur:

Gilgamesh acı acı ağladı ve yere dümdüz uzandı.

Ve "Ea-bani gibi ölmeme izin verme!" diye bağırdı.

"Keder vücuduma girdi ve

*Ölümden korkuyorum..."*²⁷

16. BÖLÜM

TAOİZM MİTLERİ VE ÖĞRETİLERİ

Taoizm ve Budizm-Tao-Taoizm ve Konfüçyüsçülük-Lao Tze ve Osiris-"Yaşlı Çocuk" Miti-Lao Tze Batı'ya Gidiyor-Kwang Tze-Hayat Suyunu Bulan Prens-Taoizm'deki "Ana Tanrıça"-Taoizm ve Mısır'lı Ptahizm-Logo'ların Öğretisi-Çin'deki Hint Öğretileri-Taoizm ve Brahmanizm-Mısır ve Babil Kültürlerini taşıyan Metal Arayıcıları-Tao ve Su-"Herşeyin Anası" olan Tao-Bereketli Çiy ve Yaratıcı Gözyaşları-Tao ve Artemis-Kapı Sembolü-Tao ve İyi Emir-Taoizm'de Dünya Çağları-Achilles gibi Yaralanmaz Kılınan Taocular-Hayat İksiri olan Tao-Nefes Alma Egzersizleri-Kişisel Olmayan Tanrı-Lao Tze ve Tanrılaştırılan ve İbadet Edilen İlkeler.

Çin'de üç din ya da yerli bilim adamlarının belirttiği gibi, Taoculuk, Konfüçyüs'çülük ve Budizm adında "üç öğreti" bulunmaktadır. Lao Tze tarafından düşünüldüğü gibi, saf Taoizm, Siddhartha Gautama'nın Budizmi gördüğü gibi, metafiziksel ve efsanevidir. Benzer şekilde, geniş ve şaşırtıcı bir hayat ve kainat düşüncesi temeline dayanmaktadır; başlangıçta hiçbir şeyden her şeyin ortaya çıkmasını sağlayan bir yaratıcı ve yönetici güç olduğunu kabul eder. Bu güç, faaliyet halindeyken, Tao olarak adlandırılır. Hareket etmeye, yaratmaya ve birliğin varolmasını sağlamaya başladığı zamandan beri bu şekilde anılmaktadır. Yani Tao önceden vardı, fakat isimsizdi ve tamamen anlaşılamazdı. Bazı yazarlara göre, o, hiçbir şey yokken bile mevcuttu. Bazı başka yazarlar da, Tao'nun, hiçbir şeyin olmadığı dönemden önce mevcut olduğunu iddia etmektedirler. "Hiçbir şey"den neyin kastedildiğini anlayabiliyoruz, fakat, Tao olarak gösterilmeden önce, isimsizin ne olduğunu anlayamıyoruz.

Tao, Tanrı değildir; o, kişisel değildir. Taocular, Tao'ya sorgusuz sualsiz teslim olmalıdır ve Tao'nun birey, toplum ve geniş anlamda, dünya üzerinde mutlak hakimiyete sahip olmasına izin verilmelidir. Taoizm, Budizm gibi, körleşme, çözülme ve sonunda kimlik kaybı ve sisli Nirvana'da bilinçsizlik gibi şeyleri arzu etmez. Yine Budizm'deki gibi hayatın yaşamaya değer olmadığını öğretmez. Dahası, bu dünyada mükemmel bir mevcudiyet ve öteki dünyada uzun bir ömür tasarlar. Bütün insanlar, eğer yasaya (Tao) bir ders gibi itaat ederek, Tao'nun ne olduğunu anlamaya çabalamadan ya da anlama isteği duymadan, "yolu" (Tao), tıpkı küçük çocuklar gibi izlerlerse, mutlu bir şekilde yaşayabilirler. İtaatkar, soru sormayan bir düşünce biçimine, mantıksal hareketsizlik yoluyla ulaşılabilir. Tao, meziyet sahibi bireyleri, karanlıktan çıkarıp ışığa doğru yöneltir ve mükemmeliyete doğru sürükler. Tao'ya teslim olanlar, ahlaksal fikirler hakkında hiçbir şey bilmezler; belirlenmiş inançlara gereksinimleri yoktur. Her şey erdemli iken, erdeme ulaşmak gereksizdir; her şey mükemmelken, ayin ve törenler düzenlemenin gereği yoktur; şeytan yoksa, onu düşünmek gereksizdir. Krita'nın ya da Mükemmel Çağ'ın tanrısız ya da şeytansız olduğunu düşünen Hint'li Brahman bilgeler arasında da aynı düşünce hakimdir. Mükemmel olan insanların dine ihtiyaçları yoktur.

Konfiçyüs'çülük, metafiziksel hayaller ya da "mistisizm" teriminde özetlenen, bütün canlıların ve bütün şeylerin, "Bir" kabul edildiği bir bütünlük fikriyle ilgili değildir. Ruhani alemle ilgilenmeye ya da onun gizemleri hakkında kuramlar üretmeye ya da onları anlamaya gücümüzün yetmeyeceğini itiraf eden, agnostik ama dini inkar etmeyen bir düşünce yapısına sahiptir. Tanrıyı ve ruhların varlığını kabul eder. Konfiçyüs "Ruhlara saygı göster, fakat onlardan uzak dur..." demiştir. Ayrıca Konfiçyüs şunları söylemiştir: "Bana, bilgelik verildi. Eğer Tanrı bu bilgeliği (onun ahlak sistemi) yok ederse, o, gelecek nesillere miras kalamayacak".

Konfiçyüs'ün, Lao Tze'nin sistemini bilip bilmediği belirsizdir. Eğer biliyorsa, mutlaka ona hitap etmemiştir. Onun kendi

öğreti sistemi, gayet pratikti. Esas olarak ahlaksal ve politik düşüncelerle ilgiliydi. Hareketsizliğe inanmıyordu. Onun sistemine göre, insanoğlunun kurtuluşu, doğru yaşama ve doğru düşünme ideallerine kesin bağlılık ve bireylerin ve devletin günlük hayatında bunların katı ve güçlü bir şekilde uygulanması ile mümkün olabilirdi.

Taoizmin en ünlü kurucusu ve ilk öğretmeni, hakkında çok az şey bilinen ya da hiçbir şey bilinmeyen Lao Tze'dir. İ.Ö.604'te doğduğu ve İ.Ö.532'den az zaman sonra öldüğü kabul edilmektedir. Konfiçyüs İ.Ö.551'de doğdu ve İ.Ö.479 yılında öldü. Bu iki bilgenin en azından bir kere görüştikleri yönünde Çin inanışları bulunmaktadır, fakat bu, Batılı ya da modern yerli Çin'li bilimadamları tarafından kabul edilmemektedir. Konfiçyüs, yazılarında Lao Tze'ye doğrudan bir hitapta bulunmaz.

Libya'da, Osiris'in adının "Yaşlı Adam"¹ anlamına gelmesi gibi, Lao Tze² de "Yaşlı Çocuk" anlamına geliyordu. Bu ad ona, müritleri tarafından verilmişti, çünkü "annesini onu rahminde, yetmiş iki sene taşımıştı ve böylece, annesinden ayrıldığında, saçları zaten beyazlamıştı." Julius Caesar da, benzer şekilde doğumuyla ünlüydü; Dunbar'dan topladığımız bilgilere göre, Yaylalarda olduğu kadar, düzlüklerde de tanınan Gal kahramanı Goll Macmorna da aynı şekilde doğmuştu; şair, karakterlerinden birini şöyle konuşturur.

Babam, (...meikle Gow) Mac Morn idi,
Annesinin rahminden koparılmıştı.

Aynı efsane, Gal dilinde, "ölmüş kadının oğlu" (*mac na mna marbb*) olarak anılan- çünkü annesi doğumdan önce ölmüştü- Thomas the Rhymer'in (Kafiyeci Thomas) anısına adanmıştır. Shakespeare'nin Macduff'u "annesinin rahminden vakitsiz koparılmıştı"³

Bu yaygın doğum hikayesinin Mısır'da ortaya çıkmış olması mümkündür. Osiris ve Isis'in Esranı üzerine yazdığı bilimsel eserinde Plutarch, Set'in (bir şeytan haline gelen eski tanrı) "ne uygun zamanda, ne de doğru zamanda doğduğunu" fakat "an-

nesinde yol açtığı bir yaradan zorlayarak yolunu bulduğunu" anlatır.

Efsanenin değişik şekillerine Çin'de rastlanmıştır. Ne kadar eski oldukları kesin olarak bilinmeyen "Bambu kitaplar"da korunan geleneklere göre, imparator Yoo, annesi ona gebe kaldıktan on dört ay sonra doğmuş, imparator Yu, annesinin sırtından ve imparator Yin, annesinin göğsünden çıkmıştır. *Mābhārata*'daki hakim bir karakter olan Ari-Hint kahraman Karna, annesinin kulaklarının birinden çıkmıştı; güneş tanrısı Surya'nın oğullarından biriydi.

Taoizm bilgilerine göre (Çin'de, Budizm ve Taoizm kısmen karıştıktan sonra) Lao Tze, Çin'de ilk hanedanların döneminde, zaman zaman, değişik biçimlerde ve değişik isimler ile ortaya çıktı. Mükemmel Çağ'dan, Tao'nun etkisinin çöküşünü kişisel olarak öğrendi. Fu-hi ve diğer hükümdarların cennetin ve yer-yüzünün dengesini bozmalarından sonra "insanların davranışları, iyi ve basit olmaktan, kötü ve vasat hale geldi". O, ruhani hayat nehrini, kaynağında temizlemek için geldi ve sonunda, Uzun Ömürlülük Ağacının (Erik) altında, Büyük Ayı takımyıldızındaki bir yıldızın etkisi altında gebe kalınması sonucu, Lao Tze olarak yeniden doğdu. Li (erik ağacı) onun soyadıydı.

Lao Tze'nin, Kau Kraliyet Kütüphanesinde bir yer elde ettiği söylenir. Devletin bir çöküş dönemine girdiğini farkedince, Hintli kahramanlar Yudhish thira ve erkek kardeşleri gibi dünyayı terketmeye karar verdi. Konfiçyüs gibi "En Kutsal Olanın Batı'da bulunabileceğine" inanarak, batıya doğru gitti. Hsien-Ku geçidine girerken, bir Taoist olan Muhafız Yin Hsi, bilgeyi karşıladı ve ona bir tabak çay uzattı. Lao Tze, arkadaşıyla çay içmek için oturdu. Bu, Çin'de, konuk ve ev sahibinin çay içme geleneğinin başlangıcıydı⁴.

Muhafız şunları söyledi: "Demek, emekli olmaya gidiyosun. Senden, gitmeden önce, benim için bir kitap yazmanı diliyorum".

Lao Tze razı oldu ve iki bölümden oluşan ve 5000 in üzerinde kelime içeren *Tao Teh King*⁵ adlı eserini oluşturdu.

Yazmayı bitirdiğinde, elyazmalarını muhafıza verdi, ona

veda etti ve yola koyuldu. Nerede öldüğü bilinmemektedir.

Lao Tze'nin havarilerinden en tanınmış, İ.Ö.dördüncü yüzyılda yaşamış olan Kwan Tze'dir. En eski Çin tarihçisi olan ve, İ.Ö.85 yıllarında ölen Szema Khien, Kwan Tze'nin "Konfiçyüs'ün sistemine iftira etmek ve Lao Tze'nin sırlarını göklere çıkartmak amacıyla yazdığını" söylemektedir. Fakat çok yazmasına rağmen, "hiç kimse onun öğretisi hakkında pratik bir açıklama getirememiştir." Diğer ünlü Taoist yazarlar, İ.Ö. 233'te intihar eden Han Fei Tze ve İ.Ö. 122'de kendini haince bir komplo içinde bulunca, hayatını alan, Han Hanedanının kurucusunun torunu ve Hwai-nan'ın prensi olan Liu An'dır.

Efsanenin bir başka biçiminde, bu prens Hayat Suyu'nu bulur. Onu içer içmez, vücudu öylesine hafifler ki, gündüz vakti, kutsal bölgelere doğru yükselir ve pek çok insan da bunu görür. Yükselirken, içinden suyu içtiği kabı düşürür. Köpekleri, suyu yalayarak içerler ve onu izlerler. Sonra kümes hayvanlarda aynı kaptan su içerler ve aynı şekilde havaya yükselirler ve gözden kaybolurlar. Görünen o ki, sadece köpeklerinin orada da kendilerine eşlik etmeleri için, "eşit gökyüzü"ne alınmaları gerektiğini düşünen yoksul Hint'liler "cahil kafalara" sahip değildi.

Genel olarak, Doğulu bilim adamları, Taoizm ve Konfiçyüs'çülüğün meşhur kurucularından daha eski tarihlere dayandıklarını düşünmektedirler. Konfiçyüs "bir yapıcı değil, bir iletici" olduğu konusunda ısrar etmişti ve Lao Tze "bir eski", "bir bilgel" ve "bir yazar"dan söz etmektedir.

Lao Tze ve Kwan Tze'nin Taocu yazılarında, Tao düşüncesinin, eski zamanlarda, eski Batı mezhebi (kökeni suda olan, ana tanrıça mezhebi) ile yakından ilgili olduğuna dair kanıtlara rastlanmıştır. Rahip kuramcılar Ana Tanrıça'ya ibadet edenlere, Onun başlangıçta, bir yumurta ya da bir nilüfer çiçeği olarak dünyaya geldiğini ve bundan yaratıcı güneş tanrısının ortaya çıktığını ya da tanrıçanın, içinde su bulunan ve bütün varlıkların bu sudan ortaya çıktığı bir çömlek (Doğa'nın tükenmez rahmi ve Büyük Ana tanrıçanın sembolü olan çömlek) olduğunu öğretiler.

Fakat, onlar, kendileri, bu mitten tatmin olmamışlardı. Başlangıçta, işler halde olan bir güç- "yolu açan" bir yasa, fiziksel bir anlamı olan fakat en sonunda efsanevi bir hale dönüşen bir ifade tarzı bulunduğunu kabul ettiler. Çin Taoizminde, bu güç, kendini düzen, durağanlık ve doğrulukla gösteren Tao'dur; o, Gerçek'tir.

Piramit Yazıları dönemi (İ.Ö.2500) kadar eski zamanlarda eski Mısır'lı filozoflar, herşeyin Zeka'ya dayandığına inandılar. Kainat, "açıcı" Ptah'ın düşüncesi idi; onu "Kalbi"nde (Zeka) düşündü; düşünceyi ifade ettiğinde, Kainat var oldu.

Büyük Ptah, tanrıların zekası ve dilidir...

Zeka, bütün başarılı şeyleri ortaya çıkarandır.

Zekanın düşüncesini tekrar eden dildir:

Zeka, bütün tanrıları ortaya koyandır...

Bütün kutsal kelimeler,

Zekanın düşüncesi

Ve dilin emri ile var olduğu zaman⁶

Breasted'in ilk olarak, bu bölümün, İmparatorluk döneminden (İ.Ö.1500) kaldığını düşünmesine rağmen, Erman gibi, ortografi temelinde, Piramit Çağı'na indirgenmesi gerektiğini inanmaktadır.

Breasted şöyle sorar: "Logo'ların son Alexander öğretisinin ilk tohumu orada değil midir?"⁷

Hindistan'da, Brahma, *Upanishad*'ın yazarlarına göre, her şeyde var olan, fakat görülemeyen, "o farkedilemeyen öz", Dünya Ruhu idi. Kişisel Brahma, Prajapati gibi, başlangıçta, bu kişisel olmayan Dünya Ruhu'ndan ortaya çıkar. Bir Hint'li bilgenin belirttiği gibi "Zeka (ya da Ruh, *manas*), var olmayandan yaratılmıştı. Zeka, Prajapati'yi yarattı. Prajapati, zürriyeti yarattı. Var olan bütün her şey, zekada yatar."

Bir başka Hint'li bilge şöyle yazmıştır:

Başlangıçta, Kainat herhangi bir şey değildi. Ne gökyüzü, ne yeryüzü, ne de hava vardı. Bir var olmayan olarak, karar verdi, "Hararetili bir hale geldi. Harareten bir duman çıktı. Tekrar hararetili hale geldi. Harareten ateş

çıktı. Daha sonra, ateş 'ışın'⁸ oldu ve 'ışınlar' bir bulut olarak yoğunlaştı ve denizi oluşturdu. Sihirli bir formül (Dasahotri) yaratıldı. Projopati, Dasahotri'dir.

Rev. Dr. Chalmers of Canton, Taocu Yazıları, 1868'de⁹ İngilizce'ye çevirdiğinde, şöyle yazmıştır: "Tao kelimesini çevirmeden bırakmanın daha iyi olacağını düşündüm, çünkü hem adını, tarikata vermişti, hem de hiç bir İngilizce kelime onu tam olarak karşılamıyordu. Üç terim kullanılabilirdi- 'Yol', 'Sebepl' ve 'kelime'; fakat hepsi de söylenmek istenene bağlıydı. Etimolojik açıdan, özgünlüğe en yakın olan kelime 'Yol'du ve bir ya da iki pasajda, anlamda bir Yol düşüncesi olduğu hissedilmektedir; fakat bir çevirinin amacına hizmet etmek çok maddecidir. 'Sebepl'de, Tao'nun olduğundan daha fazla, bilinçle bir Varlık'ın bir niteliği ya da sıfatı gibi görünmektedir. Logo'ların anlamında onu, 'kelime' olarak çevirebilirdim, fakat bu, Çin'cedeki en yakın anlamı olan Yeni Vasiyetnamenin Logo'ları ile bu Tao arasında ne kadar benzerlik olduğu şeklindeki, açık bırakmak istediğim soruyu bir neticeye bağlamış olacaktır"

Logo'ların Yeni Vasiyetname öğretisi, burada aşağıdaki sunum ile benzetilmesi mümkün olan, Dr. Weymouth'un deneyimlerle dolu çevirisinden aktarılarak, benzetme yolu ile tekrar edilebilir¹⁰:

Başlangıçta, Kelime vardı ve Kelime, Tanrı ile birlikteydi ve Kelime, Tanrı idi. Başlangıçta, o, Tanrı ile birlikteydi. Bütün varlıklar, ondan var oldu ve ondan ayrı olarak var olan hiçbir şey var olmadı. Onda, Hayat vardı ve bu Hayat, insanların Işığı idi. Işık, karanlıkta parıldar ve karanlık onun üstesinden gelemedi. John adında, Tanrı'nın yolladığı bir adam vardı. Işık hakkında şahitlik etmesi amacıyla -böylece herkes ona inanabilirdi- şahit olarak geldi. O, ışık değildi, fakat, Işık hakkında şahitlik etmek amacıyla var oldu. Gerçek Işık, dünyaya gelişi ile tüm insanları aydınlatan ışıktır. O, dünyadaydı ve dünya onun sayesinde var oldu ve dünya onu tanımadı.

Max Von Brandt'a göre, "Tao" kelimesinin anlamı "hiçbir zaman açıklanmadı ya da anlaşılamadı" ve "Yunan 'logo'ları

gibi, bir zamanlar, etkili ve maddesel bir olaydı"¹¹ Profesör G.Foot Moore'a göre "Tao, edebi olarak 'yol'dur; pek çok dildeki ilgili kelimeler 'ders', 'yöntem', 'emir', 'norm'dur"¹². Başpiskapos Hardwick¹³, Taocu sisteminin "modern spekülâtorlerin 'Doğa'sına benzeyen bir güç" düşüncesinden ortaya çıktığını "öne sürme eğiliminde" idi. Tanımlanmamış bir ifade olan 'Tao' soyut bir olaya ya da ibadet edenlerin maddesizlik, sonsuzluk, sınırsızlık, görünmezlik sıfatlarını atfettikleri, hayatın ve düzenin başlangıçtaki ilkesine ad vermek için benimsenmişti".

Bu konuda, Canon Farrar şunları yazmıştır: "Uzun süre, Doğa adı altında, fiziksel dünyada gözlemlediğimiz Tanrı'nın kanunlarının toplamını düşündük; ve şimdi, belirli, yaşayan ve bağımsız bir varlık olarak, Doğa kavramı, edebiyatımızdan ve felsefe sistemimizden ayrılamaz görünmektedir"¹⁴

Dr.Legge, bu pasajda şu yorumu yapmaktadır: "Ancak, bana öyle geliyor ki, 'doğa' kelimesinin, sebep ve yönetici şeklindeki metaforik kullanımı, zekada, Tanrının bir önceki özelliğini ima etmektedir"¹⁵

Dr.Legge, Lao Tze'nin bilimsel eserinde, "Tao'nun, kainat içindeki bütün hareketlerin kendiliğinden oluşan sebep olarak görüldüğünü... Tao'nun bir olay olduğunu, olumlu bir varlık değil, bir varlık biçimi olduğunu"¹⁶ belirtmektedir.

Diğerleri Tao'yu bir "Tanrı" olarak kabul ettiler. Fakat Dr. Legge, "eski Tao'cular kişisel bir Tanrı düşüncesine sahip değildirler" demektedir.

De Groot,¹⁷ Tao'dan "Doğanın değiştirilemez notası olan 'patika'" olarak söz etmektedir ve "Doğanın esrarengiz etkilerinin saygı duyulan korkularının genellikle yabancılar tarafından şekillendirilen eski bir dini sistemin temel ilkesi olduğunu" eklemektedir.

Çin'li Tao düşüncesi, Hint'li Brahma'nınkine bir şekilde benzemektedir. Lao Tze şöyle der: "O (Tao), belirsiz ve mükemmelleştirilmişti, cennet ve yeryüzünden önce de mevcuttu. O, barış dolu idi, anlaşılamaz, yalnız ve değiştirilemez, her şeyi dolduran, her şeyin tükenmez anasıydı. Şimdi onun ismini bili-

yorum ve bu yüzden onu Tao olarak adlandırıyorum. Adından sonrasını arıyorum ve onu "Büyük" olarak adlandırıyorum. Büyüklük içinde, sonsuza kadar yol alıyor, geri çekiliyor ve dinleniyor. Bu yüzden Tao büyüktür".

"Esrarın Gösterisi" adlı bölümde, Lao Tze şunları söylüyor:

"Ona (Tao) bakıyoruz ve onu göremiyoruz ve ona 'İlimli' adını veriyoruz.

Onu dinliyoruz ve onu duyamıyoruz ve ona 'Duyulamaz' adını veriyoruz.

Onu elimizde tutmaya çalışıyoruz ve tutamıyoruz ve ona 'Kolay Farkedilemeyen' adını veriyoruz.

Bu üç özelliği ile onu tasvir etmemiz mümkün değildir; bundan dolayı, onları birbiriyle harmanlıyoruz ve "Tek'i elde ediyoruz".

Joseph Edkins ve Victor Von Strauss gibi bazı bilim adamları, Tao Tze'nin, İbrani dinindeki Jehovah'ın düşüncelerini ifade etmeye çalıştığını iddia ettiler. Diğerleri, Hint Brahman etkilerinin, çok eski bir zamanda Çin'e ulaştığına ve Lao Tze'nin bilimsel eserinde bulunan sezgi yolu ile öğretim olayını başlattığına inanma eğilimindedirler.

İlk sebep düşüncesi, Hindistan'da, Vedic Çağı'nun sona ermesinden önce, ortaya çıktı. Başlangıçta:

Ne mevcudiyet ne de yokluk,

Ne havadaki krallık, ne de ötesindeki gökyüzü vardı.

Geniş, uçsuz bucaksız derinlikleri

İçine almak ve kaplamak için ne vardı?

Orada ne ölüm, ne de ölümsüzlük vardı:

Orada gece ve gündüzü ayıran, güneş yoktu.

Orada sadece kendi içinde dinlenen "O" vardı.

Ordan ayrı olarak, hiçbir şey yoktu.

İlk olarak karanlığın içinde, saklanmış,

Bilinmeyen kaos, Her şey saklı kaldı.

Ta ki, şekilsiz boşluktan, geçit yolu ortaya çıkana dek.
Sıcaklığın büyük gücünden, tohum ortaya çıktı¹⁸.

Hint'li, *Khandogya Upanishad*'da, bilge, bir öğrencisine, bir meyveyi yarmasını söyler. Sonra sorar: "Ne görüyorsun?" ve "Hiçbir şey" cevabını alınca, "orada farkedemediğin, o gizli öz, bu büyük Nyagrodha ağacının özüdür. İnan bana oğlum, var olan her şeyin kendi içinde gizli bir öz bulunmaktadır. O, Gerçek'tir. O, kendidir; ve sen, oğlum, sen osun"¹⁹

Herşeyin tek ve bütün olduğu düşüncesi, mistisizmin temel ilkesidir.

"İşte gerçek bilgi. Öğren ki:

Bütün hayatlarda, bir değiştiremez Yaşamın,
Ve Ayrı'da, Bir Ayrılamaz'ın olduğunu gör."²⁰

Dr. Legge, *The Texts of Taoism*'indeki yorumlarında, okuyucularından, Tao'nun aşağıdaki hükümlerine dikkat etmelerini istemektedir:

"Gökyüzü ve yeryüzünün var olmasından önce, o mevcuttu. Ondan, ruhların esrarengiz mevcudiyeti ortaya çıktı; ondan, Ti'nin (Tanrı) esrarengiz mevcudiyeti çıktı. O, gökyüzünü yarattı. O, yeryüzünü yarattı."²¹

Lao Tze, büyük olasılıkla Hindistan'da hiç bulunmadı, fakat, onun yazılarındaki bu pasaj, Upanishad'sı yazan Brahman bilgilerden biri tarafından yazılmış olabilir.

Brahmanizm ve Taoizm'de, Babil ve Mısır düşünce ekollerinin etkilerinin bulunduğu şeklinde bir açıklama yapılabilir. Bu konuda doğrudan bir kanıt bulunmamaktadır. Bununla beraber, öğrencilerin, sözlü eğitimle, ve eski bilgelerin, ticaret yollarındaki ilk misyonerler olmaları mümkündür. Daha önce de gösterildiği gibi, zenginlik arayışı dinsel bir güdüydü. Bu yüzden, değerli metal ve mücevherlerin bulunduğu uzak diyarları sadece madencilerin ve tüccarların ziyaret etmiş olmaları olasılığı bulunmamaktadır. Tapınaklarda gerekli olan maddeleri temin etmek için Punt'a giden Mısır'lılarınkiler gibi, araştırma

gezileri esas olarak, dinsel gezilerdi. Altın ve mücevher ihtiyacını ortaya çıkaran yerler tapınaklardı ve her tapınak, ticaret surları ile birlikte kendi atölyesine de sahipti. Mısırlı rahipler, boyacıydı ve bildiğimiz en eski simyagerlerdi.²² Leyden papirüslerinde yazılı olan bunun gibi reçeteler, şüphesiz halk tarafından korunmuştu.

Metal arayışı ile beraber, şüphesiz rahiplere ait bir iş olan, hayat iksirinin ezeli arayışı da söz konusuydu. Daha önce de gördüğümüz gibi bitkiler olduğu kadar, metaller ve mücevherler de, sağlığı korumak ve bu dünyada ve ahirette, uzun ömürlülüğü temin etmek için gerekli olan "ruh malzemesi"ni içeriyorlardı. Şüphesiz, altın ve mücevherin yerine olan yeşimtaşına dinsel değerini ilk verenler, tüccarlar ve madenciler değil, rahip araştırmacıları.

Zenginlik arayıcıları, Hindistan ve Çin'e, Ptah'ın çömlekçi tezgahını tanıttıklarında, yukarıda anılan ve Dünya Ruhu'nun, tanrının "zekası" ve etkin ilkenin, "Kelime"yi telaffuz eden "dil" olduğunu anlatan piramit dönemi Ptah şiirinde bulunan, Logo'ların öğretisini de pekala tanıtmış olabilirler.

Eğer bu şekilde yaptılarsa -hipotez mümkün görünüyor- Budizmin, Hindistan'da Naga ile karışması ve Tibet ve Çin'e, metafizik spekülasyonlar ve ham putperest inanç ve eylemlerin bir karışımı olarak girmesi gibi, Mısır ve Babil'in rahiplik felsefeleri de, benzer şekilde, uzak ülkelerle ulaştıklarında, ilkel düşüncelerin ve törenlerin kalıntularından ibaretti. Aslında, bu kültür merkezlerinin her ikisinde de, bu karışımın bütün tarihleri boyunca korunduğu anlaşılmıştır. Ptah, rahipler için "Kelime" idi, fakat halk için binlerce sene boyunca zanaatkar tanrıgökyüzüne balyozla şekil veren ve dünyayı düzene sokan tanrıgökyüzünü yeryüzünden, Çin'de P'an Ku'nun yaptığı gibi ayıran Shu'nun bir biçimi olarak kaldı.

Eski Mısır'da olduğu gibi, hindistan ve Çin'de Logo'ların öğretisi, en eski ve en geniş biçiminde, hayatın ve kainatın başlangıçta sudaki etkin ilke ya da bu ilkenin kişileştirilmiş hali olan ana tanrıçanın rahminden ortaya çıktığı yönündeki daha eski öğreti ile ilgili idi.

Pek çok Hint yaradılış mitinden birinde, Prajapati, Mısır güneş tanrısı Horus gibi, en eski sulara yüzen Nilüfer çiçeğinden ortaya çıkmaktadır. Nilüfer çiçeği, Büyük Tanrıça'nın (Mısır'daki Hathor) çiçek şeklidir.

Bir diğer mit'te, sıcaklığın ışınların çıkmasına neden olmasından ve ışınların bir bulut oluşturmamasından ve bulutun suya dönüşmesinden sonra, kendi kendine var olan Varlık'ın (burada Büyük Baba) bir tohum yarattığı anlatılır. Tohumu suya attı ve tohum, altın bir yumurtaya dönüştü. Yumurtadan, kişisel Brahma (Prajapati) ortaya çıktı²³. Brahma sudan geldiği (Narah) ve sular onun ilk evi ya da yolu (*ayana*) olduğu için, ona Narayana adı verildi²⁴.

İşte Çin'li Tao'nun biçimlerinden biri olan "patika" ya da "yol" yine karşımıza çıkıyor.

Tao etkin hale gelince, kendini Büyük Baba olarak değil de, Büyük Ana şeklinde gösterdi. Edilgin Tao'nun ismi yoktur; etkin Tao'nun bir ismi vardır. Lao Tze'nin büyük bilimsel eseri *The Tao Teh King* şöyle başlar:

İzinden yürünebilen Tao, dayanıklı ve değişmez Tao değildir.

İsmlendirilebilen isim, dayanıklı ve değişmez isim değildir.

İsimsiz olarak; o, gökyüzü ve yeryüzünün yaratıcısıdır;

İsimli olarak; o, *her şeyin anasıdır*²⁵.

Lao Tze'nin yazılarında bulunan yaradılış mitleri, aşırı derecede geniştir.

Tao "Bir'i yarattı; "Bir", "iki"yi yarattı; "iki", "üç"ü yarattı; "üç" her şeyi yarattı. Her şey, gerisinde "Karanlık"ı bıraktı (içinden çıktıkları şeyi) ve "Parlaklık"ı (içine yayıldıkları şeyi) kucaklamak için ilerledi ve bu arada Boşluğun Nefesi tarafından düzenlendiler²⁶.

Bir başka bölümde, ilk yaratılan "Bir"in, Ana olduğu ve ondan ortaya çıkan "iki"nin yeryüzü ve gökyüzü- gökyüzü tanrıçası ve yeryüzü tanrısı- oldukları belirtilmektedir:

Gökyüzü ve yeryüzü (Tao'nun rehberliğinde) birleştiler ve insanların yönlendirilmesi olmadan her yere eşit derecede ulaşan tatlı çiy danıllarını aşağıya yolladılar²⁷.

Tıpkı Mısır'lı ve Hint tanrılarının yaratıcı gözyaşları gibi, bereketli çiy damlları, yeryüzüne, bitkilere ve yaşayan her şeye hayat verdi. Fakat Lao Tze tarafından daha fazla ayrıntıya girilmemiştir. Legge, Tao'nun Şerefli Ata" olarak Tanrı'dan önce geldiğini iddia etmektedir.

"Maddesel Biçimlerin Tamamlanması" adlı bölümde, dişi vadi ruhundan sözeder. Legge şöyle der: "Vadi, bir "boşluk" ya da "hiçlik" sembolü olarak, metaforik olarak kullanılmıştır ve "vadinin ruhu" "dişi esrar"dır- "herşeyin anası olan Tao".

Chalmers, VI.Bölüm'de şöyle yazmaktadır.

Vadinin ruhu asla ölmez. Bu ruha, ben uçurum ana diyorum. Uçurum ana'nın geçidine, gökyüzü ve yeryüzünün kökü diyorum. Hiç kesilmeksizin, dayanıyor gibi görünüyor ve çabası olarak kullanılıyor.

Dr. Legge'nin ifadeleri bir şiirdedir:

Vadinin ruhu asla ölmez;

Dişi esrar da aynı şekilde

İlk olarak içinden çıktıkları kapısı,

Gökyüzü ve yeryüzünün çıktıkları köktür.

Onun gücü uzun süre ve bozulmaz bir şekilde kalır,

Nazikçe ve acısız kullanılır²⁸.

Bu kısa bölümün sembolizmi, özellikle ilgi çekicidir ve Lao Tze tarafından felsefi soyutlamalara dönüştürülen mitlere ışık tutuyor gibi gözükmektedir. "Dişi esrar"ın ya da "uçurum ana"nın bir keresinde bir geçit ve bir "kök" olduğunu görüyoruz. Yunan tanrıçası Artemis her ikisiydi. O, hem giriş kapılarının bekçisiydi, hem de kendisi girişti (*Artemesia*); Dr.Rendel'in gösterdiği gibi pelini verendi ve kendisi de pelindi²⁹. Pelin anahtarı ile doğum tanrıçası olarak doğum kapısını açtı ve ölüm tanrıçası olarak ölüm kapısını açtı. Zenginlerin tanrısı olarak hazine evinin kapısını korudu ve temel metalleri altına dönüştüren "filozof taşının" sahibi oldu. Artemis, Mısır'lı Hathor'un bir biçimiydi. Hathor, nilüfer çiçeği ve diğer su bitkileri ile ilgiliydi ve adını Nubya nehrine veren, altın leydisi *Nub* idi;

madencilerin ve dolayısıyla Sina yarımadasının tanrıçasıydı; o, doğum ve ölümün "kapısı" idi. Mısır, Hindistan, Çin ve Japonya'daki abide şeklindeki kapıların aslında tanrıça giriş kapıları oldukları anlaşılmaktadır³⁰.

İlk madencilerin ve altın arayıcılarının tanrıçası, daha önce de belirtildiği gibi, bir su tanrıçasıydı. Lao Tze'nin yazılarında, onun dişi ve aktif Tao'u, "Her şeyin Anası", su ile yakından ilgilidir. "Sakin ve Huzurlu Doğa" adlı bölümde, su anlatılır ve Dr. Legge'nin yorumuna göre "Tao'nun yolunun bir illüstrasyonu olarak, su, Lao Tze tarafından tekrar tekrar kullanılmıştır."

En yüksek mükemmellik, suyunki gibidir. Suyun mükemmelliği ondan her şeyin yararlanmasında ortaya çıkar³¹.

Lao Tze, "Nemlilik Özelliği" ile ilgili olarak, "su"yu, "kadınlar" ile bağdaştırır:

Büyük bir durum oluşturan, onun varlığıdır (aşağı doğru akan bir nehir gibi); bütün küçük durumların gökyüzünün altında sığındıkları bir merkez haline gelir.

Bütün dişilerin durumu: -dişiler her zaman, sakinlikleri ile erkeklerin üstesinden gelirler³².

Su yumuşaktır, fakat kayaları bile devirebilir.

Dünyadaki en yumuşak şey, en sert olanı devirir ve üstesinden gelir; maddesel mevcudiyeti olmayan şey, yanık bulunmayan yere girebilir³³.

Tao, su gibi davranır ve Lao Tze'ye göre "gökyüzünün altındaki her şeyi yaratan Tao, bütün bunların anası olarak kabul edilmelidir. Anne bulunduğu vakit, çocuğunun nasıl olması gerektiğini de biliriz."³⁴

Yorumcuların kafasını karıştıran bir bölüm de şudur:

Büyük, Tao geçer. Geçerken, uzak hale gelir. Uzak hale geldikten sonra, geri döner. Bu yüzden Tao büyüktür³⁵.

Burada sözedilen, dünyayı çevreleyen su çemberi olmalıdır. Lao Tze'nin Tao'nun faaliyetlerini suyunkine çok sık benzetmesinden dolayı, kafasında böyle bir düşünce tasarlamış olması mümkündür.

"Ruh malzemesi" gibi, Tao, yaşayan ve hayata etki eden her şeyin içinde bulunmaktadır. Tao, Brahman bilgelerin belirttiği gibi görülemeyendir- ağacın meyvesindeki "o", insandaki "o". Lao Tze, "o"ndan,

"Bir" olarak sözeder.

"Yasanın Temeli" adlı bölümde, Lao Tze şunları yazar:

"Bire sahip olan eski şeyler şunlardır:

Parlaklık ve saflığını ondan alan gökyüzü;

Sağlam ve emin olan yeryüzü;

Gücünü ondan alan ruhlar; Onların boşluklarından doldurulan vadiler;

Onun sayesinde yaşayan bütün yaratıklar,

Herkese verdikleri şekli ondan alan

Prenslar ve Krallar"³⁶

Tao, her şeyi yaratabilir ve besleyebilir ve onları olgunlaştırabilir, fakat onların üzerinde bir denetim uygulamaz"³⁷

İnsan, öncelikle kendini kontrol etmelidir: kendi içindeki ışığı kullanmalıdır. Akıllı insan, kendiliğinden "hareket etme cesaretini göstermez", Bir hareketsizlik durumuna girecek şekilde hareket ettiğinde, Tao, onu bir mükemmellik durumuna götürecektir. İçindeki Tao'yu, nefesine dikkat ederek korumalıdır. Dr.Legge'ye göre "Nefesin idaresi Budizm ve Taoizm felsefelerinin esrarıdır"³⁸. Lao Tze'nin yazdıklarına göre "Bir insan, annesinin oğlu olduğunu biliyorsa ve ona ait olan anneyi korumaya çalışıyorsa, hayatının sonunda, tehlikeden uzak olacaktır. Ağzını kapalı tutmasını sağlayın ve giriş kapılarını (burun deliklerini) kapatın ve bütün hayatını emek dolu uğraşlardan muaf tutacaktır."³⁹

"Nefese (yaşamsal nefes) tam olarak dikkat ederek ve onu en yüksek esneklik derecesine ulaştırarak", insan "bir bebek gibi olabilir. (Hayal gücünün) en gizemli görüntülerini uzaklaştırdıktan sonra, kusursuz hale gelebilir."⁴⁰

Hareketsizlik öğretisi, oldukça kaderci olan, Lao Tze öğreticisine nüfuz etmiştir. Kurtuluş, bireye ve Tao'nun "özgürce akabileceği" duruma bağlıdır.

Eğer imparatorluk, Tao'ya bağlı olarak yönetilseydi, kötü ruhlara, iyi olanlar gibi ibadet edilmezdi.

Eğer kötü ruhlara, iyi olanlar gibi ibadet edilmezse, iyi olan ruhlar zarar vermez. Bilgeler de insanlara zarar vermez. Hiç kimse, bir diğerine zarar vermez ve eğer hiç kimse diğerine zarar vermezse, karşılıklı yarar sağlanacaktır.

Bu konuda, yerli bir yorumcu şunları söylemektedir:

Ruhlar, doğal olana zarar vermezler. Eğer insanlar doğal-
sa, ruhların kendilerini göstermeleri için bir araç kalmaz
ve eğer ruhlar kendilerini göstermezlerse, biz onların var-
lığından haberdar olmayız. Keza, eğer biz ruhların varlığından haberdar değilsek, ilhamlı hocaların varlığından da habersiz olmamız gerekir; ve ruhların ve ilhamlı hocaların varlığından habersiz olmak, Tao'nun gerçek özüdür⁴¹.

Bilge, bu şekilde, hiçbir şey bilmemenin, cahil olmanın, kutsal bir şey olduğu sonucuna vardı. Tao'nun çalışmaları için iyi düzen gereklidir ve iyi düzen, hareketten uzak durmak ve insanları, Tao'ya sorgusuz sualsiz ve tam olarak teslim olmuş durumlarında, huzur dolu ve çocuk gibi olacakları şekilde bir basitlik ve cahillik durumunda tutarak sağlanır. Lao Tze'ye göre, "Boşluk durumu, en üst dereceye getirilebilir...(Bitkiler dünyasında) şeyler bereketli bir şekilde yetiştiklerinde, herbirinin tekrar köklerine döndüklerini görüyoruz. Bu köke dönüş, sükünetsizlik durumu dediğimiz durumdur".⁴²

Günahlar olmasa, erdemler de olmazdı ve zenginlik olmasa, hırsızlık olmazdı. Tao'cular şunu ileri sürerler: "Bilgeliliğimizden ve zekamızdan vazgeçseydik, insanlar için yüz kat daha iyi olurdu. Eğer iyilik ve doğruluktan vazgeçseydik, insanlar tekrar çocuk gibi ve nazik hale gelirdi. Eğer kurnaz çabalarımızdan ve kazanma gayretimizi terk edebilsen, hırsızlık ve haydutluk olmazdı."⁴³

İşte, daha önce de sözedilen, Dünya Çağlarının öğretisi yine karşımızda! İnsanlar başlangıçta kusursuz idiler, çünkü Lao Tze'ye göre, "efendi olduklarını bilmiyorlardı". Kwang

Tze'nin yazdıklarına göre "Kusursuz erdem çağında, bilgeliğe hiç değer vermediler...Onlar doğru ve dürüst idiler ve bunun dürüstlük olduğunu bilmiyorlardı; bunun iyilik olduğunu bilmeden seviyorlardı; onlar dürüst ve iyi yürekli idiler ve bunun samimiyet olduğunu bilmiyorlardı; sözlerini yerine getirdiler, ama bunun dürüstlük olduğunu bilmiyorlardı; basit hareketleriyle, bir başkasına hizmet ettiler, fakat bunu bir hediye elde edeceklerini düşündükleri için yapmadılar. Bu yüzden, onların faaliyetleri iz bırakmadı ve onlarla ilgili hiçbir kayıt yoktu".

Lao Tze'nin kendini takip edenlerin dönmesini istediği konum, işte bu kusursuzluk durumuydu.

Tao düşüncesinin hayat iksirinin arayışı içinde uzaklara giden insanlar arasında doğduğu, Lao Tze tarafından "Hayata Verilen Değer" başlıklı bölümde ileri sürülmektedir. Lao Tze, "ölüm ülkesine doğru hareket eden" insanlardan sözeder ve sorar: "Neden?" cevap "Hayatı sürdürmek için aşırı derecede çaba harcamalarından dolayı" şeklindedir.

Lao Tze şöyle devam ediyor:

Ancak duyduğuma göre, kendine bir süre için tevdi edilen hayatı idare etmede yetenekli olan bir insan, yeryüzünde gergedana ve kaplara dikkat etmek zorunda kalmadan seyahat edebilmekte ve deri ceket ve keskin silahlardan kaçınmak zorunda kalmadan bir konuk evine girebilmektedir. Ne gergedan, boynuzunu sokmak için ne de silah, ucunu sokmak için, onun üzerinde hiçbir yer bulamaz. Ve neden? Çünkü onun üzerinde hiç ölüm bölgesi bulunmaz⁴⁴.

Lao Tze'nin, sadece Tao ile ilgili daha eski yazarlar değil, vücutları, ejderha kanı ya da Öteki Dünya'daki nehrin suları ile yara almaz kılınan, Achilles, Siegfried ve Diarmad'a benzeyen kahramanlarla ilgili gelenekler tarafından da tanındığı anlaşılmaktadır; ya da bu kahramanların her birinin vücudunda "bir ölüm bölgesi" olan bir nokta bulunduğu görülerek, Lao Tze'nin, El Kedir gibi "Hayat Kuyusu"na dolmuş ve ölümsüz hale gelmiş, vücutları insanlar ve hayvanlar tarafından yaralanamayan kahramanlarla ilgili gelenekler tarafından tanındığı

görülmektedir. Batı Asya ve Avrupa'nın El Kedir'leri, "Gezen Mücevherler" ya da yaralanmayan kahramanlar olarak ve Diarmad gibi "Hayat Kuyusu"nu bulan ya da kendilerini görünmez kılan ya da yaralara karşı koruyan büyülerini bilen kahramanları kapsayacak şekilde efsanelerde yerlerini almışlardır. "Kutsal Adalar"da oturanlarla ilgili Uzak Doğu hikayeleri, bu konuda tekrar ele alınabilir. "Hayat Kuyusu"nun sularını içen ve "ölümsüzlük mantarını" yiyen bu insanlar, zehirlere karşı bağışıklık kazanmış ve kendilerini yaralamanın imkansız olduğunu görmüşlerdi. Bu sebeple, Lao Tze'nin, zırhlı savaşçılardan ve vahşi hayvanlardan korkusu olmayan insanlardan sözettiğini gördüğümüzde, bunların hayat iksirini bulan ve içen ya da nefes egzersizleri yaparak ve büyülü su içerek, ya da düşüncelerini Brahma'da yoğunlaştıran Hint'liler gibi "meziyet" elde ederek, "yaşam erzağı" toplayan insanlar oldukları sonucunu çıkarmak mantıklıdır.

Tao Teh King adlı eserinin "Köke Dönüş" adlı bölümünde, Lao Tze'nin Tao'yu, ölüme karşı bir koruyucu olarak gördüğü anlaşılmaktadır. "Boşluk durumunda", ilkel basitlik ve mükemmelliğe dönenler, Tao'nun çalışmaları ile, uzun ömürlülüğü elde eder.

Tao'ya sahip olarak, uzun süre dayanır ve fiziksel hayatının sonunda, bütün çürüme tehlikelerinden muaftır⁴⁵.

Burada Tao, gençlik depolayan sihirli su gibi davranmaktadır. O, "ruh malzemesi"dir ve Idun'un elmalarına İskandinav tanrılarının ihtiyacı olması gibi, Çin'li tanrılar da ona ihtiyaç duymaktadır. Lao Tze şöyle der:

Tao'yu elde eden ölü ruhlar, kutsal olurlar: tanrılar bile kendi varlıklarını onun etkisine borçludurlar; ve ondan hem gökyüzü, hem de yeryüzü ortaya çıkmıştır⁴⁶.

Lao Tze'nin zamanında, Çin'de, yüzlerce yıl yaşayan insanlarla ilgili rivayetler vardı. Bunlardan biri, Konfiçyüs⁴⁷ tarafından "bizim yaşlı Phang" olarak sözedilen "patrik Phang" idi. "Shong Hanedanının (İ.Ö.1123) sonunda 767 yaşından daha yaşlı olduğu ve hala azalmamış bir güce sahip olduğu" anlatıl-

maktadır. Hayatı boyunca, kırkdokuz eş ve elli dört oğul kaybettiğini ve 1500 yıl kadar yaşadıkdan sonra öldüğünü ve Bohea çayını aldığımız, Wu-i ve Bu-i Tepelerine adlarını veren Wu ve I adlı iki erkek çocuk bıraktığını okuyoruz."⁴⁸

Kwang Tze, Phangdan sözeder. Fakat, hayat iksirini bulduğunu ve içtiğini anlatmak yerine, özgün hikayede yaptığı gibi, "Tao'yu elde ettiğini ve lord Yu'nun zamanından, beş şef zamanına kadar yaşadığını"⁴⁹ söylemektedir.

Tao'yu benzer şekilde elde eden diğerleri, Kwang Tze'ye göre, "gökyüzü ve yeryüzünü tanzim eden "Shih-wei, "Onunla esas meselerin doğumunun esranna nüfuz eden" Fu-hsi, "Onunla bulutlu gökyüzüne yükselen "Hwang-Ti, onu elde eden ve ölümünden sonra Milky Way'in Batı bölümüne yerleşen ve orada Akrep ve Yay'ın üzerine binerek, yıldızların arasında yerini alan Wu-ting'in (İ.Ö 1324-1264) başbakanı Fu Yueh'tir. Değişik pekçok ruh, benzer şekilde onu "içine çekmiş"tir ve güçlerini ve özelliklerini ona (Tao) borçludur⁵⁰.

Kwang Tze, bir keresinde, bir adamın, bir Tao'cu bilgeye "Görüntüşünüz bir çocuğunki gibi olmasına rağmen, siz yaşlısınız efendim. Bu nasıl oluyor?" dediğini anlatmaktadır.

Bilge "Tao ile tanıştım" şeklinde cevap vermiştir⁵¹.

Tao, hiç kuşkusuz, hayat iksiri olarak- gençliği yenileyen ve uzun ömürlülük sağlayan "ruh malzemesi"- kabul edilmektedir. Bununla beraber, yenecek ve içilecek bir şey değildi- "bir hayat bitkisi" ya da "hayat suyu"-, fakat, o, "yogi" uygulayan Brahman keşişler tarafından toplanan ruhani güç ve "meziyet" gibi, elde edilen bir etki idi. Yeni bir ruhun var olduğu doğum sırasında, yaratılış esrarının tekrar edilmesi gibi, Tao'da, kendini adayın kişi, ona ait çalışmalara tam olarak ve sorgusuz sualsiz kendini teslim etme durumuna ulaştığında, yeni hayatı yaratmaktadır.

Brahman keşişler gibi, ıssız yerlerde sığınak arayan ve Mr. Balfour'un "mistik ve derin beden eğitimi sistemi" olarak adlandırdığı sistemi benimseyerek, nefes idaresini uygulamak suretiyle uzun ömürlülüğü elde etmeye çalışan bazı Tao'cular vardı. Daha önce de gördüğümüz gibi, Lao Tze "nefes alma eg-

zersizlerinden" sözeder, fakat onun takipçilerinden çoğu, bu egzersizlerin uygulanmasına, onun öğretilerinin malzemesi ve toplamı olarak baktılar ve bunlar, Tao'cuları, Tao'ya teslim olmaları için hazırlayan düşünce biçimine ulaştırarak bir yardımcıydı. Kwang Tze, "kendini yetiştirme yolunu" izlemek yerine, patrik Phang kadar uzun yaşayabilmek amacıyla "hayat nefesini" toplamaya çalışan o "öğrenciler" in pratiklerini ayıplama gereğini duymuştur. "Kökleşmiş Düşünceler" adlı bölümde, şunları yazmaktadır:

Ağzı açık şekilde üfleterek ve nefes alarak; nefesini vererek ve içine çekerek; eski nefesi dışarı atarak ve yenisini içeri alarak; zamanlarını (uyuyan) ayı gibi geçirerek ve (boynunu) bir kuş gibi gererek ve kıvrarak; bütün bunlar sadece, uzun ömürlülük arzusunu gösterir⁵².

Gerçek sofular, "nehirlere ve denizlere başvurmadan huzur bulurlar", "(nefes) idaresi almaksızın uzun ömürlülüğü elde ederler, sukünet, kayıtsızlık, sessizlik, sakinlik, mutlak boşluk ve hareketsizlik niteliklerini geliştirerek "herşeyi unuttur, ama yine de herşeye sahip olurlar". Bu özellikler, "Tao'nun malzemesi ve onun belirgin özellikleridir."⁵³

Bununla beraber, Lao Tze'nin sisteminin, burada yargılanan pratiklerden ortaya çıktığı da su, otlar, metaller ve mücevherler de bulunan "ruh malzemesi"nin arayışında bir gerçektir. Hint'li ve Çin'li bilgelerin "meziyet" elde edebilmek amacıyla yalnızlığa çekilmeleri ve büyük mahrumiyetler içinde çabalamalarına benzer şekilde, ot, metal ve mücevher arayıcıları da, kendileri için "meziyet" olan zenginliği elde edebilmek amacıyla, uçsuz bucaksız çölleri geçtiler ve sarp dağları aştılar.

Onlar da, benzer şekilde, gerçek dinsel coşkudan ilham almışlardı.

Tao'cular, "iksir"i asla unutmamışlardır. Taoizm, gençliği tazelayan ve ölümsüzlük sağlayan ya da ölümden sonra uzun ömürlülük sağlayan, bu bulunmaz ve mistik "şey" in arayışı ile başlamıştı ve daha sonraki Tao'cular, "Hayat Kuyusu", "Hayat Bitkisi", "3.000 yıllık" ya da "10.000 yıllık şeftali", mücevher

ağaçları, altın, inciler, yeşimtaşı vs. arayışını yeniden canlandırdılar ya da sürdürdüler. Ölüm korkusu, düşüncelerinden çıkmıyordu. Bu dünyada Patrik Phang kadar uzun süre yaşamayı ya da Batı Cennetine, Bulutlar Ülkesi ya da Yıldızlar Ülkesi Cennetine ya da "Kutsal Adalar" cennetine fiziksel olarak nakledilmeyi arzuladılar. Ayrıca, Tao'ya mutlak teslim olabilmelerini sağlayacak şekilde, yeryüzündeki hayatlarının uzaması gerekiyordu. Hayatları, sükunet içinde geçmeliydi; geçmişini düşünmüyor, gelecekle ilgili endişeler duymuyorlardı. Gelecekteki ölüm korkusu, onların düşünce huzurunu bozmaya çalıştı ve bu yüzden Lethe suyu gibi, onlara endişelerini unutturacak suya ya da ilham ve güç verecek başka iksirlere ihtiyaçları vardı. Kwang Tze, zahitleri, "araçları", "sarı" ile karıştırmalarından dolayı eleştirilebilirdi, fakat sıradan insanlar her zaman törenlere ve ayinlere, gereğinden fazla önem verme eğilimindediler- yani düşüncelerini "meziyet" elde etmekten daha çok, ayin düzenlemek üzerine yoğunlaştırıyorlardı ve "meziyet" in sadece ayin düzenleyerek elde edilebileceğine inanıyorlardı.

Kwang Tze tarafından eleştirilen meselelerin açıklaması, içinde, Logo'ların belirsiz inançları ile hayat iksirine olan belirsiz inançların karıştığı, Lao Tze'nin transandantal öğretileri ve kendisinin, sadece insanlar için değil, bilim adamları için de anlaşılabilir olduğu ve Lao Tze'nin sistemini üzerine kurduğu daha eski inanç ve eylemlerin hocası olduğu mezhebin diğer taraftarlarına ait gelenek ve adetler ile sürdürüldüğü şeklindedir. Mantıksal yapılanma ya da doğa içinde olmayan ya da mistik ve metafizik eğitimi olmayan sıradan insanlar, Lao ve Kwang'ın elle tutulamayan Tao'sundan daha somut bir şeye ihtiyaç duydular; ömür uzatan otlar, mücevherler, metaller, renkli taşlar, su, temiz hava vs. nin faydasına olan inançlarına sıkı sıkıya sarıldılar. Her zaman ibadet edecek bir şeye ihtiyaç duydular ve dinsel törenler düzenleyip adaklar adadılar. Onlar, Tao gibi soyut bir şeye ibadet edemez, adak adayamazlardı. Ayrıca, Kwang Tze'nün yazılarında ifade edilen kişisel olmayan bir Tanrı düşüncesine de sarılamazlardı. Kwang Tze şöyle düşünüyordu:

"Tanrı, kendi kişiliğinin erdemlerinde var olan bir ilkedir ve kendini göstermeden kendiliğinden faaliyet gösterir".

İnsanları kişisel bir Tanrı ya da ejderha tanrılar gibi kişisel tanrılara karşı olan inançlarına sarıldılar ve atalarının inandığı tanrılar, hocaları tarafından kabul edilmediği zaman, Hintlilerin Buda ve Rishi'lere inandıkları gibi, Lao Tze ve onun ilkelerini kutsal kabul ettiler. Lao Tze, İ.Ö. ikinci yüzyılda kutsal biriydi ve onun için olağanüstü bir tapınak inşa edilmişti. Taoist inancı kabul eden imparatorlardan biri, sarayına büyük bir debdebe ve törenle bir Lao Tze heykeli yaptırdı. Çin'deki tapınaklardaki sıradan rahipler Tao'cu olarak adlandırılıyorlardı.

Budizm, İ.Ö. üçüncü yüzyıl ile İ.Ö. birinci yüzyıl arasında Çin'de etkili olmaya başladığında, Tao'cular Budistlerden, bunun karşılığında da Budistler Tao'culardan bazı şeyleri ödünç aldılar. Daha sonra da, Lao Tze'nin "batıya gitmesi" ve Hindistan'da Buda olarak yeniden doğmasını anlatan efsane ortaya çıktı. Fakat, Tao'cular ayrıca, Lao Tze'nin ölümünden sonra, Bulutlar Ülkesine çıktığı ve cennet tanrısı, üstün ve kutsal imparator Shang Ti olduğunu anlatan daha eski efsanelerine de bağlı kaldılar. Çin'in ölü imparatorlarının ruhlarını içeren bir terim olan Shang Ti olarak ona sadece tapınaklarda değil, evlerdeki kutsal bölümlerde de, bazıları Lao Tze'nin ilkeleri ile tanımlanmış olan yarı tanrılarını oluşturduğu bazı gruplar aracılığıyla tapıldı. Eski Mısır'ın güneş tanrısı Ra ve Babil'li Marduk (Merodach) gibi, Çin'li Shang Ti de, yaşayan krallığın kutsal babasıydı.

17. BÖLÜM

JAPONYA'DAKİ KÜLTÜR KARIŞIMI

Irklar ve Arkeolojik Çağlar-"Çukurlarda Oturanlar"-Ainu Mitleri ve Efsaneleri-Mumyalama-Kutsal Hayvanlar, Otlar ve Ağaçlar-Ainu Kainatın Yaradılış Hikayesi-Ainu Tufan Efsanesi-Japonya'daki İnci Bilimi-Kore, Japonya ve Çin'de Adamotu-Ruh olan, Japon "Ejderha İncisi"-Amerika ile bağlantılar-Tıbbi Otlar ve Mücevherler-"Tanrı Vücut"-Borcukların Kutsallığı-Şans Tanrılarının Mercan, Deniz Kabuğu, Madeni Para, Meyve ve Kuş Tüyleri-Japonya'da Yeşimtaşı-Çin'deki Yeşimtaşı Olmayan Gerdanlıklar-Japon İmparatorluk Alametleri Ayna, Kılıç ve Mücevher-Shinto Tapınakları ve Artemis Kapıları-Osiris Mikado-Shinto İnanç-Yomi-Ölünün Yiyeceği-Mikado ve Mısırlı Kralların Ruhları-Tanrılar, vs. olan Kami-Başlıca Noktaların Tanrıları.

Japon takım adalarında, eski zamanlarda, sadece "kültür" karışımı değil, aynı zamanda bir ırk karışımı da olmuştur. Bugünkü nüfus içinde, belirli ırk tipleri saptanabilir. Japon yazar Yei Ozaki¹'ye göre "bunların arasında aristokrat ve avam sınıfı en göze çarpıcı olanlardır. Aristokrat ya da Mongoloid ırkın zarif oval yüzü, kemerli burnu, çekik gözleri, yay şeklindeki kaşları, tomurcuk gibi ağzı, krem rengi deri ve narin görünüşleri, bin yıldır sanatçıların başat konusu olmuştur ve bu, günümüzde hala ideal güzellik olarak kabul edilmektedir. Japonya'daki halk tabakasının ise, çıkık elmacık kemikleri, çıkık çeneli ağızları, dolu, düz gözleri, bronz kadar koyu tenleri ve dik, oldukça kemikli bir vücutları vardır, ve Malaya'lı görünümüne sahiptirler. Düz suratlı, çeneli, gür saçlı ve uzun sakallı Ainu tipi de, Japonlar arasında oldukça sık rastlanan bir tiptir. İşte bunları günümüzün ırkını içine alan, değişik unsurlardır."

Çekik gözlü soylu sınıfının, Kore'den geldiği ve koridor biçiminde, höyüklerle örtülmüş abide şeklindeki mezarların ilk kez kullanılmaya başlandığı, "Demir Çağı"ndaki fetihlerin bir sonucu olarak politik nüfuz sahibi oldukları anlaşılmaktadır². Onlar, beraberlerinde, belirli cenaze gelenekleriyle birlikte nehir, okyanus, hava ve dağ, yılan ya da ejderha tanrıları ile ilgili bir Kore dinsel inanç ve efsane mirası da getirmişlerdir. Japonya'da diğer insanlarla temasa geçtikten sonra, mitolojileri daha karmaşık hale gelmiş ve yerel bir görünüm kazanmıştır. Buna, daha sonra, Çin'li ve Budist unsurlar da eklenmiştir.

Japonya'da, belirgin bir "Bronz Çağı" yaşanmamıştır. Laufer'a göre "eski bronz nesnelere, Japonya'da öylesine nadirdi ki, bunların yerli olmalarına rağmen, ne bir Bronz Çağı'nın varlığı doğrulanabilir, ne de eski kayıtlarda, bronzun kullanıldığına dair herhangi bir kayıt vardır."³ Taş aletlerin bulunmuş olmasına rağmen, orada, Batı Avrupa'daki anlamda, kesin bir "Neolitik Çağ" olup olmadığı belirsizdir. Adaların en eski şahinleri, oralara, ancak, Uzak Doğu'da gemiler kullanılmaya başlandıktan ve bundan dolayı, metal kullanan insanların kültürü, geniş bölgeler üzerinde etkisini hissettirdikten sonra ulaşabilmişlerdir.

Daha önce de gördüğümüz gibi (III.Bölüm) kuzeydeki Kamschatka bölgesindeki ve güneydeki Malaya bölgesindeki en eski gemiler, Mısır'lılarınkine benziyordu ve anlaşıldığı kadarıyla bunlar inci ve değerli taş ve metal arayan ilk maden aracıları tarafından buralara getirilmişlerdi. En eski Japon yazılarında ve sözlü rivayetlere ilişkin kayıtlarda, altın ve gümüşten, Kore'de mevcut olan "sarı" ve "beyaz" metaller olarak sözedilirken, bronz, "Çin metali" ve "Kore metali" adı verilmiştir⁴. Laufer'a göre, "eski mezarlarda bulunan bronz ve demir nesnelere, sadece ana karadan getirilmişlerdi ve çoğunlukla Çin'de imal edilmişlerdi. Bunların pek çoğu,- metal aynalar, miğferler ve diğerleri gibi- böyle tanımlanmışlardır; fakat bunlarla ilgili Çin maddeleriyle karşılaştırıldığında, aynı şey geri kalanlar için de kanıtlanabilir."⁵ Çağımızın başlangıcında, Çin'deki Han Hanedanının yıllıklarındaki kayıtlara göre, Japon'lar, Kore'den demir satın almışlar. Çin'liler ve Kore'liler, Sibirya'nın içlerinde, en

eski ve en iyi demir işleyen kişiler olan Yakut Türklerinden, demirin nasıl işleneceği bilgilerini edinmişlerdir⁶.

Eski Japonya'daki ırksal karışım tam değildi. Kore'liler, Çin'liler ve Malaya'lıların birbirleriyle evlenmelerine ve "Japon"laşmalarına rağmen, Ainu toplulukları, hiçbir zaman kimliklerini kaybetmemişler ve fatihlerden ve kendileri tarafından sindirilen akrabalarından ayrı yaşamışlardır.

Japon arkeolojisinin dikkat çekici bir özelliği, A Kültürünün, Ainu sanat eserleri tarafından temsil edilen B kültüründen daha üstün bir kültür olarak görünmesidir. A Kültürü, takım adalarda oturan ve Ainu'lar tarafından Koro-pok-guru olarak adlandırılan Ainu öncesi bir topluma aittir. Bu isim, "bunalımlı insanlar" anlamına gelmektedir ve genellikle bu insanlar Batılı yazarlar tarafından "Çukurda oturanlar" olarak anılmaktadır. Japon yazılarında Koro-pok-guru, "küçük insanlar" ve "yeryüzü örümcekleri" diye anılır.

Kış mevsiminde, Koro-pok-guru'ları, konik ve arı kovanı şeklinde çatılara sahip, çukur evlerde otururlardı. Bu toprak evlerinin derinlikleri bayırlarda çok büyük boyutlardaydı. Yaz mevsiminde, insanlar, toprak seviyesinde inşa edilen arı kovanı şeklindeki evlerde oturuyorlardı. Onların "mutfak çöplüklerinde", güzel biçimli vazolar, çakmaktaşı, doğal cam, kırmızı yeşim taşı ve silisli taştan ok başları gibi aletler bulunmuştur. Kamschatha ve Saghalin'deki "Çukurda oturanlar" gibi, Koro-pok-guru'lar da deniz gezgini ve balıkçı idiler. Evleri, nehir kıyılarında ve deniz kıyısı üzerinde kurulmuştu.

B kültüründen kalanlarda, bu gibi aletler bulunmamıştır. Ainu'lar hiçbir zaman çömlekçi olmadılar, eski zamanlarda, kaselerini ve kaşıklarını tahtadan yapıyorlardı. Kısa boylu, yuvarlak kafalı ve uzun sakallı "kıllı" Ainu'ların, genel görünümünden oldukça farklı olarak erkekleri kısa ve kalın sakallı olan kuzey kuril'in bugünkü sakinleri ile benzerlikler gösterdikleri anlaşılan Koro-pok-guru'ları yok ettikleri iddia edilmektedir. Bazı Ainu toplulukları, eski zamanlarda "uzun sakallılar" ve "kısa sakallılar" arasında gerçekleşen karışımın bir ürünü olduklarını ortaya koyan fiziksel özelliklere sahiptirler. Saf

Ainu'lar, dünyadaki en kılı insanlardır. Gür saçlı, kahverengi gözlü, siyah sakallı ve gürbüz yapıdırlar. *Tibia* ve *humerus* kemikleri oldukça düzdür. Yaşlı zamanlarında, bazıları Büyük Rusya sakinlerine benzerler.

Ainular⁷ avcı ve balıkçıdırlar. Kadınlar, mısır ve sebze yetiştirir ve dağlardan ot ve kök toplarlardı. Kendi rivayetlerine göre, "ova" anlamına gelen Sara'dan gelmişlerdir. "Kültür kahramanları", Oki kurumi, yaratıcı tarafından, Ainu dinini ve amaçlarını öğretmek üzere temsilci olarak seçilerek, cennetten, Piratoru'daki⁸ bir dağa indirilmişti. Bu kahraman cennete dönmeden önce, Turesh Machi⁹ ile evlendi ve oğlu Waaruinekuru'yu, Ainu'lara, "nasıl elbise yapılacağını, nasıl avlanılacağını, nasıl balık tutulacağını ve nasıl zehir yapılacağını" öğretmek üzere bıraktı. Okikurumi, Ainu'ların arasına ilk geldiğinde, yeryüzünün kabuğu hala inceydi ve "altındaki her şey yanıyordu". İnsanların, ayaklarını dağlamadan avlanmaya gitmeleri imkansızdı. Kutsal kahraman, karısının yiyecek dağıtmasını sağladı, fakat hiçbir insanın onun yüzüne bakmamaları şartını koydu. Kadın, hergün evden eve giderek, büyük elleriyle yiyecek dağıttı.

"Röntgenci" derecesinde meraklı bir Ainu, bu gizemli yiyecek dağıtıcısına bakarak merakını gidermeye karar verdi. Bir sabah, kadını yakaladı ve evine götürdü, orada kadın derhal kıvrılan bir yılan ejderhaya dönüştü. Aniden, korkunç bir yağmur fırtınası patladı ve "röntgenci"nin evi, bir yıldırımla harab oldu.

Bu, Coventry'nin Godiva efsanesinin¹⁰ ilginç bir Uzak Doğu sunumudur.

Tabunun çiğnenmesinden dolayı çok öfkelenen Okikurumi, kutsal bölgelere geri döndü. Onun ejderha karısı, sadece bir Godiva değil, aynı zamanda bir başka Uzak Doğu Melusi-na'sı idi.

Okikurumi'nin küpe taktığı söylenir. Bu nedenle, güneşle bir ilişkisi vardır. Güneş tanrısı Surya'nın oğlu olan ve annesi Prenses Pritha'nın bir kulağından çıkan Ari-Hint kahramanı kanma'nın da, benzer şekilde, doğduğunda küpeleri vardı. Ainu'lar en eski zamanlardan beri, herkesin küpe takmasını

çok önemli olduğunu kabul etmiştir ve erkek ve kadınların kullakları çocukken delinmiştir. Eski Peru'da da, Inka prenslerinin küpe takmaları, benzer şekilde, törensel bir eylemdi. Jacob, eşlerinin küpe takmalarını istememiş ve bu "taki" denen şeyleri Shechem'de¹¹ bir meşe ağacının altına gömmüştür. Bilezikler ve "kulak takıları"da benzer şekilde, Ainu'lar tarafından dinsel tılsım ve semboller olarak kabul edilmişlerdir.

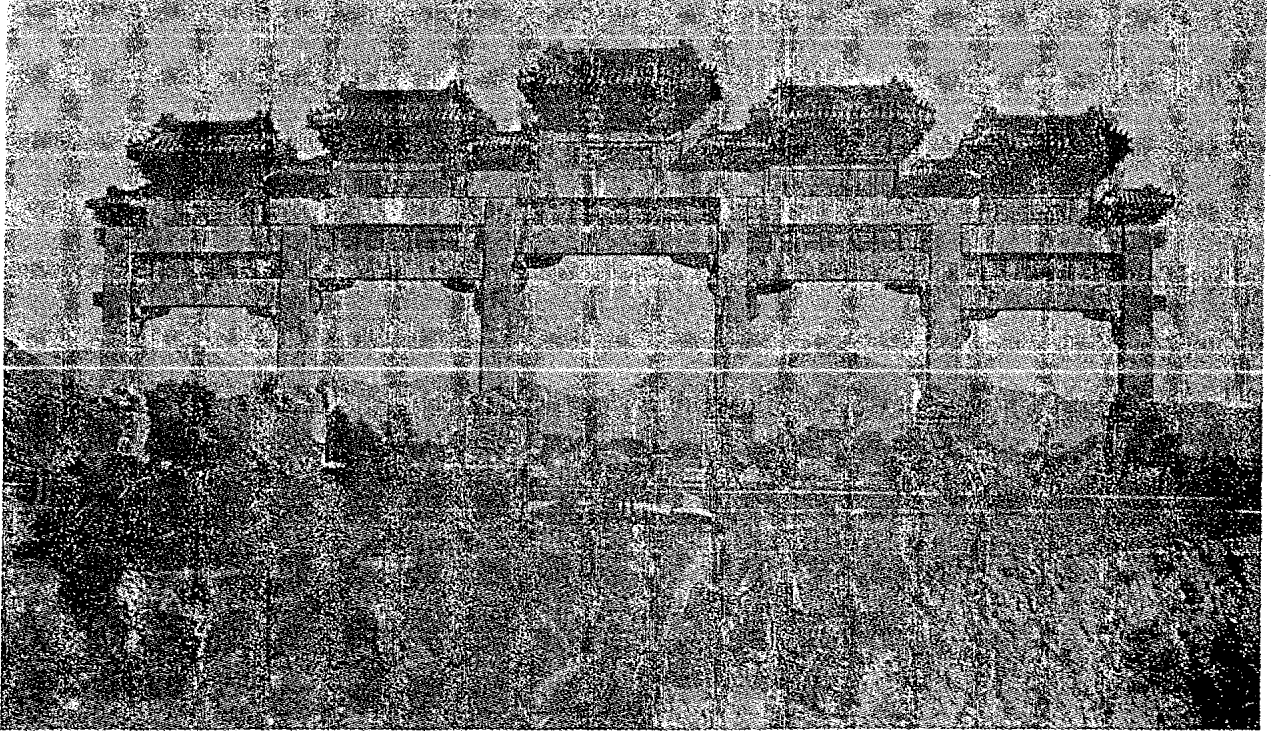
Bazı Ainu kabile ve aileleri tarafından mumyalama işleminin uygulanmış olduğunu görmek ilgi çekicidir. Bu alışkanlığı, koro-pok-guru'lardan alıp almadıkları belli değildir. Kadınlar, kollarına, alt ve üst dudaklarına ve bazen alınlarına dövme yaparlardı. Dövme ve mumyalama, benzer şekilde Aleut adalarında da yapılmıştır. Aynı garip ceset koruma yöntemlerine, Ainu, Aleut'lular ve pekçok kuzey Amerika Kızılderili kabileleri arasında rastlanmıştır¹². Eski ve Yeni Dünya arasındaki bir diğer bağlantı da Amerikan-Asya'lı kemik zırh levhasıdır¹³.

Ostiak'lar ve diğer Sibiryalı kabileler gibi, Ainu'larda ayıya tapanlar, ayı festivalleri, bolca içmek, dans etmek ve şarkı söylemek için fırsattır. Sarhoşluk onlar için "üstün bir mutluluktur."

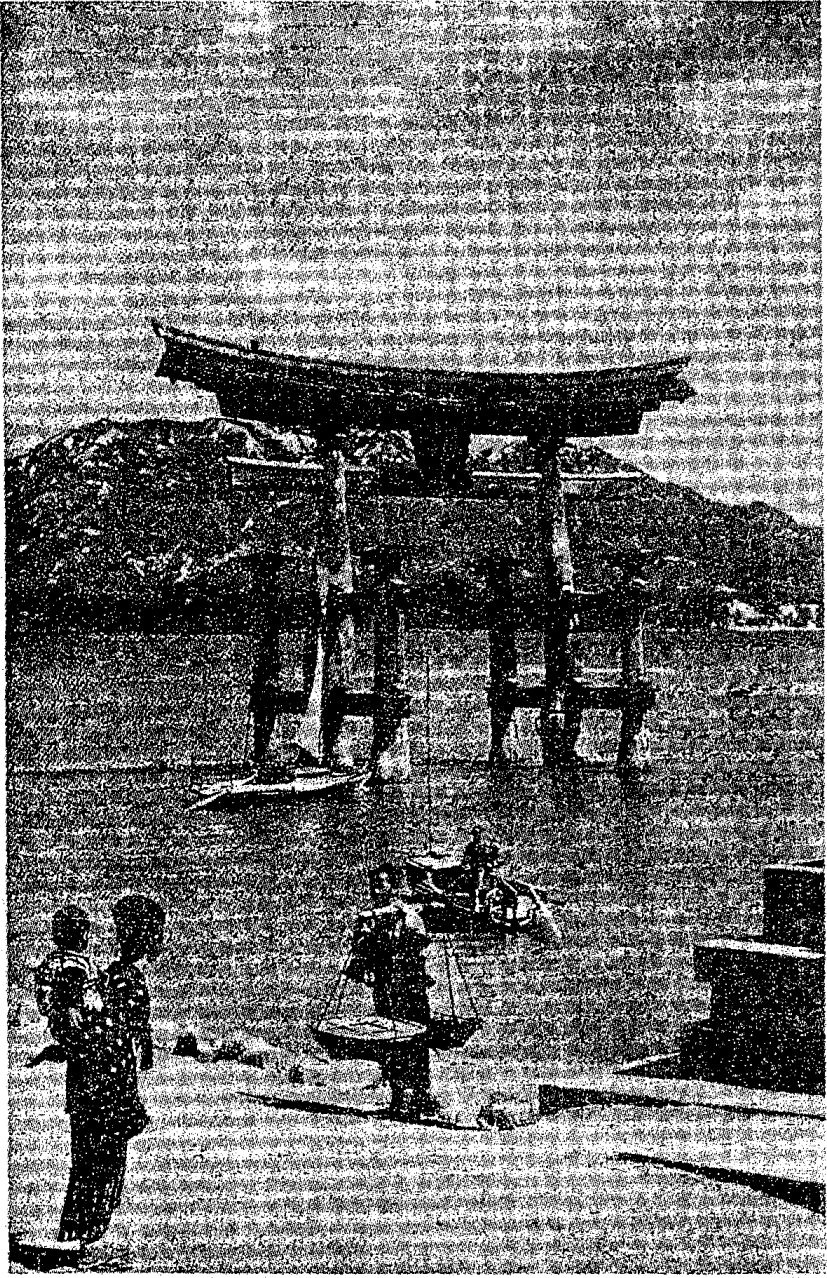
Ayı-tanrıça, ejderha tanrının karısıydı. Bir insan aştığı vardı ve onun torunları olan ayılar bu yüzden "yarı yarıya insandılar".

Somon balığı kutsaldı ve onun sembolüne tapılırdı. İskoç Gal hikayelerinde fok balıklarının yaptığı gibi, insan şekline giren somon balıkları ile ilgili halk hikayeleri anlatılmaktadır. Çin ve Japonya'da olduğu gibi, tilki, bütün hayvanların en kurnazıdır. Bir Ainu halk hikayesine göre baş tanrı olan kaplanın yerini almıştır. Denizde büyük bir kaplumbağa tanrı ve karada da bir baykuş tanrı vardır ve onların çocukları birbirleriyle evlenmişlerdir. Horoz, kutsal bir kökene sahiptir. Başlangıçta, yaratıcı tarafından, dünyanın neye benzediğini öğrenmek üzere cennetten aşağı gönderilmiş, fakat yeryüzündekilerden çok memnun kalınca, öyle uzun süre beklemiş ki, bu yüzden geri dönmesi yasaklanmış. Tavşanlar, dağ ilahlarıdır.

En yaşlı ağaçlar meşe ve çam ağaçlarıdır, bu nedenle kutsaldırlar ve en eski ve en kutsal bitki pelindir. Kamschatha'da, çam ağacı, pelin ile ilgilidir. Pelin, Artemis tarikatının¹⁴ tanrıça-

Çin'deki En Ünlü Pai-lo (Tanrıça Sembolü), Pekin Yakınlarında, Meng Mezarlarında

Ünlü Yaşlı Tori-wi (Tanrıça Sembolü), Miyajima, Japonya

sı ile ilgilidir. Söğüt ağacı da kutsaldır ve bir söğüt ağacının üzerinde yetişen bir ökçe otu, özellikle kutsal sayılırdı. Ökçeo-tu'ndan hazırlanan bir iksirin, gençliği tazelediği ve dolayısıyla hayatı uzattığı ve hastalıkları iyileştirdiği kabul edilirdi. Sibirya'lular, söğüt ağacı otuna saygı duyarlar¹⁵. Bu ottan hazırlanan içecek, insanlar, hayvanlar ve tanrılar için bir uyuşturucu idi. Anlaşıldığı kadarıyla, Uzak Doğu ilahlarına, Mısır "Tufan mitindeki Hathor-Sekhet'in insanoğlunu katletmeyi durdurması için kavanozlardan bira akıtılması gibi, ibadet edilmesi gerektiği gibi, ayrıca onların teskin edilmeleri de gerekiyordu¹⁶.

Ainu'lar dinsel törenler yaptıklarında, rende talaşları ve söğüt ağaçlarının ufalanmış parçaları kullanılarak, sarhoşluk veren likörler üretiliyordu. Tanrılar, Babil'de olduğu gibi, sarhoş ediliyorlardı¹⁷, ve daha sonra onlara ayıltıcı teskin ediciler veriliyordu. Ainu'lar söğüt dallarını kuyulara ve evlerinin etrafına yerleştirmişlerdir. Tapınakları yoktu, bu nedenle, güneşe tapıkları zaman, yontulmuş bir söğüt dalı, bir evin doğu ucuna yerleştiriliyordu.

Ay tanrısı güney tanrısından sonra gelirdi. Ateş tanrısına, hastalıkları iyileştirmesi için dua edilirdi. Belki de ateşin sert ve yumuşak tahtaların birbirine sürtülmesi ile elde edilmesinden ve bir ağaç ya da onun parazitinden elde edilen sarhoş edici bir iksirin "ateş suyu" olduğuna inanılması- "hayat suyu" nedeniyle, ateş ve ökçe otu arasında anlaşılması zor bir bağlantı vardı. Okyanus, nehir ve dağ tanrılarına adak adanırdı.

Dünyanın suyun üzerinde yüzdüğüne ve su ile kaplı olduğuna ve hareket ettiğinde yer sarsıntısına neden olan dev bir balığın omurgası üzerinde bulunduğu inanılıyordu. Biri bulutların üzerinde ve diğeri yeraltı dünyasında olmak üzere iki adet cennet vardı. Volkanların ateş kustuğu bir cehennem, günahkarlar için ayrılmıştı.

Çin'liler gibi, Ainu'lar da, cennete yapılan ziyaretlerle ilgili hikayeler anlatırlar. Karısının ruhu uzaklara gitmiş olan bir adam, meşe tanrısına başvurdu ve ondan altın bir at temin ederek, gökyüzüne doğru yol aldı. İnsanların sürekli şarkı söylediği güzel bir şehre ulaştı. İnsanlar, bir yabancısının kokusunu al-

dılar ve bu koku onları rahatsız ettiğinden, baş tanrıya başvurarak ona karısını geri vermesini istediler. Tanrı, eğer ziyaretçi derhal orayı terkederse, bunu yapacağına söz verdi. Adam razı oldu ve meşe tanrısına geri döndü ve meşe tanrısı ona karısının cehennemde olduğunu ve orasının, baş tanrının, kadının aranması için emir verdiği için çok karışık olduğunu söyledi. Az zaman sonra, kayıp kadın, kocasına geri döndü. Adama, saklaması için altın at verildi, bu nedenle, Ainu ülkesindeki bütün atlar onun soyundan gelmektedir.

Başka bir adam, bir keresinde bir dağda, bir ayıyı takip ediyordu. Hayvan bir mağaraya girdi; adam, uzun karanlık bir tünelden geçerek ayıyı izledi. Böylece güzel Yeraltı dünyası'na ulaştı. Kendini aç hissediyordu. Üzüm ve böğürtlen yedi, hemen sonra, dehşet içinde bir yılanı dönüştüğünü farketti. Mağaranın girişine kadar, o halde sürünerek geri döndü ve bir çam ağacının altında uyuyakaldı. Rüyasında, ağacın tanrıçası ortaya çıktı. Tanrıça, ona, Hades'in meyvelerinden yediği için bir yılanı dönüştüğünü ve yeniden insan haline geri dönmek istiyorsa, ağacın tepesine tırmanmasının ve kendisini aşağı atmasının gerekli olduğunu söyledi. Yılan Adam uyandığında, ağacın tanrıçasının tavsiye ettiği gibi yaptı. Ağacın tepesinden kendini attıktan sonra, ağacın altında kendini ayakta durur halde buldu, yanında ise, ortadan yarılmış büyük bir yılan vücudu bulunuyordu. Daha sonra tünelin içinden geçti ve mağaradan dışarı çıktı. Ancak daha sonra bir başka rüyasında, tanrıçanın ortaya çıkarak, Yeraltı Dünyası'na geri dönmesi gerektiğini, çünkü oradaki tanrıçalardan birinin kendisine aşık olduğunu söylediğini gördü. Kendisine söyleneni yaptı ve bir daha yeryüzünde hiç kimse onu görmedi.

Bir hikayede de, aynı Cennet'e ulaşan bir başka Ainu anlatılır. Orada, dünyadan tanıdığı pek çok insan gördü, fakat onlar adamı göremiyorlardı. Sadece köpekler onu farkedebiliyordu ve ona hırlayıp havlıyorlardı. Anne ve babasını görünce, onları kucaklamak için ileri atıldı, fakat anne ve babası, kötü bir ruhun onları sürekli ziyaret ettiğini söylediler, bu yüzden, adam onları bırakmak zorunda kaldı.

Ainu'lar, sular yükseldiğinde insanların büyük çoğunluğunun yok olduğunu anlatan bir Tufan Efsanesine sahiptir. Sadece bir kişi, bir dağın zirvesine çıkarak kurtulabilmişti¹⁸.

Ainu'ların, Koro-pok-guru'ları yok ettiklerinin iddia edilmesine rağmen, onlarla karışmış olmaları ve onlara ait bazı dinsel inanç ve mitleri almış olmaları ve bunun karşılığında Japon'ların hem Ainu, hem de Koro-pok-guru'lara ait inanç ve mitlerden etkilenmiş olmaları da mümkündür. Benzeri olmayan sütunlar ve kuyruk kısmı balık şeklinde olan dişi tanrıça (Ejderha Ana), Ainu dininde olduğu kadar Japon dininde de karşımıza çıkmaktadır. Her ilkesine, Kamschatka'da da rastlanmıştır. Dr. Rendel Harris, Kamschatdal'ların¹⁹ sütun ve balık tanrıça putları hakkındaki yorumlarında, "Yunan ve Doğu dinlerindeki değişik balık biçimlerini, Filistin'lilerin Doğan ve Der-ceto'sunu, Asur'luların²⁰ Oannes'ini, Yunan efsanelerinin Eury-nome'unu ve buna benzer örnekleri" hatırlatır. Bazen sarmaşıkla kaplı olarak gösterilen sütun, Hermes ve Dionysos sembolü ile ilişkilidir. Dr.Rendel Harris şunları eklemektedir: "Kamschatdal'lar ve diğer Sibiryalı kabileler, kendileri için dinsel bir değeri olan sarhoşluk veren ve uyuşturan içecekler imal ediyorlardı ve bu içkiler Şamanlar tarafından, kutsal ilham durumları elde etmek üzere kullanılıyorlardı". Japon'ların pirinçten imal ettikleri "sake"de aynı etkiye sahiptir ve Ainu'lar gibi Japon'lar da tanrılara likör sunmuşlardır.

Koro-pok-guru ve Ainu'ları Japonya'ya çeken ne idi? Daha önce de gördüğümüz gibi (III.Bölüm) insanları deniz yolculuklarına ve deniz ve karada maden aramaya iten ilkel güdü, inci, değerli taşlar ve metaller şeklindeki zenginliğin elde edilmesi arzusundan ibaretti. Bugün, Japon kıyılarının etrafında inciler bulunmuştur. Marco Polo'nun kayıtlarına göre, onun zamanında Japon halkı, ölünün ağzına inci yerleştirme adetini uyguluyordu. "Zipongu²¹ adasında (Japonya), penbe renkli inciler çok yaygındı ve bunlar, beyaz olanlar kadar değerliydi". Onsekizinci yüzyıl yazarlarından Kaempfer, Japon incilerinin, İran inci ıstridyesine benzeyen küçük ıstridye (*akoja*) cinslerinde ve ayrıca "sarı salyangoz kabuğu", taira gai (*Placuna*) ve *awabi* ya

da *abalone*'da (*Haliotis*) bulunduğunu belirtmiştir. Bir inci toplama yeri, Saghalin nehirlerinde adasının yakınında bulunmaktadır. En eski zamanlardan beri, Mançurya nehirlerinde Kamchatka'da ve Okhotsk Denizi'nin güney kıyılarında inci avlandığından dolayı, Japonya'daki ilk yerleşimcilerin ilk çağ inci avcıları oldukları düşünülebilir. Burada, G.A. Cooke'a göre, eski zamanlarda incilerin ve *ginseng*'in (adamotu) Mançurya ticaret malları olduklarının not edilmesi özellikle ilgi çekicidir²². Daha önce de gördüğümüz gibi, otlar ve inciler, ana tarıncanın biçimleri olarak kabul ediliyorlardı.

Kore'de, *ginseng*, hükümet denetiminde yetiştiriliyordu. Mrs. Bishop'un²³ yazdıklarına göre "*Ginseng*, Kore'nin ihraç ettiği en önemli ürünlerden biridir ve gelirinin büyük bir bölümünü teşkil eder". Bir sepet dolusu *ginseng*'in değeri 4000 sterlini bulabilir. "Fakat, Kuzey Kore'de yetişen vahşi *ginseng* çok değerlidir ve tek bir örneği 40 sterline satılmıştır! En çok Kangge dağlarında bulunur, fakat çok enderdir ve arama çalışmaları çoğunlukla başarısızlıkla sonuçlanır ve bu yüzden halk, bunu *ginseng*'in büyümlü özelliklerine bağlarlar ve sadece temiz bir hayat süren insanların onu bulabileceklerine inanırlar. "*Ginseng*'in koruyucu ruhu olan iblis...oldukça şereflidir (shf.243). Kore *ginseng*'i için, Çin'de hazır bir pazar bulunmaktadır. "*Ginseng*, pek çok Çin'lilerin içtiği Çin şarabıyla beraber devamsız ya da düzenli olarak alınan, güç verici, hararet giderici, mideye iyi gelen bir hayat iksiridir". (shf.95).

Japonya'da *ginseng* ve mantar, inci gibi, uzun ömür veren ve bazen, Joly'nün söylediğine göre, "(...phalli) gibi görünen" bitkilerdir: Babil'li kahramanlar Gilgamesh ve Etano'nun aradıkları bitkiler ve Çin'in ejderha otları gibi, "Hayat Bitkileri" ve "Doğum Bitkileridir"²⁴.

Japon'ların eski dini olan Shinto'da, incilere ve diğer değerli mücevherlere ve hatta modern anlamda sadece kişisel süsleme için kullanılmayan suni boncuklar gibi takılara önem verilmiştir; boncukların dinsel bir anlamı vardı. Kutsal bir mücevher, Japonya'da derin bir anlamı bulunan bir isim olan *tama*'dır; Çünkü *mi-tama*, bir ruh ya da hayalet ya da benzer

bir şeydir. *Mi*, genellikle bir "şeref önceki ya da bir "Şeref Sıfatı" olarak kullanılır, fakat aslında bundan daha fazla anlam içerdiği anlaşılmaktadır. De Visser'in belirttiği gibi, Japon bir yorumcu, *mi*'nin "yılan" yani yılan-ejderha anlamına gelen eski bir sözcük olduğuna yönelik başka bir konuya dikkat çekmiştir²⁵. Bundan dolayı, *mi-tama*, "ruh" ya da "benzer" olarak, "yılan-inci" ya da "ejderha inci"²⁶ ile anlatılmak istenen her şey olabilir. Daha önce de gördüğümüz gibi, kadınların doğuma yardımcı olması ve böylece hayatı çoğaltması ve uzatması için taktıkları "Isis yeşimtaşı"na benzer şekilde, inci Büyük Ana'nın kanı, "hayati unsur", "ruh malzemesi"ni içermekteydi; Çin ve Japonya'da, cesedi çürümekten koruması ve uzun ömür ya da ölümsüzlük sağlaması amacıyla, ölünün ağzına inci yerleştirilirdi. Mücevherler ve ilaçlar arasındaki ilişkiye, Orta Amerika'daki Maya'da rastlanmıştır. *Cit Boion Tun* (dokuz değerli taş) bir ilaç tanrısıydı. Tanrıça *Ix Tub Tun* ("değerli taşlar tüküren kadın") "yeşimtaşı ve mor yakut işleyenlerin tanrıçasıydı. Tlaloc'un karısıyla bağlantısı vardır.

Dr. W.G.Aston'a göre²⁷ *tama*, "vermek" anlamına gelen *tabu* fiilinin kökünü içermektedir ve daha çok uzun biçimi *tama* fiili kullanılmaktadır. "*Tama*, bir hediye anlamına gelen *tama-mono* ve bir yeni yıl armağanı olan *tosbi-dama* kelimelelerinin karşısında, özgün önemini korumaktadır. *Tama*'nın bir diğer anlamı", bir mücevher gibi değerli bir şey" dir. Sonra, mücevherler çounlukla yuvarlak şekilli olduklarından²⁸, kelime, yuvarlak olan şeyleri anlatmak için kullanılmaya başladı. Aynı zamanda, değerli niteliği sayesinde, türbesinde oturan Tanrı'dan yayılan kutsallığı ve ayrıca en kutsal şey olan insan hayatı ya da ruhunu sembolik olarak anlatmak için kullanılıyordu... *Tama* unsuru, pekçok tanrının adına girmiştir. Yiyecek tanrısı *Ukemochi no Kami* ya da *Uka no mi-tama* olarak anılır". Fallik tanrılar da, *mi-tama* olarak anılırlar. *Mi-tama*, bazen, Mısırlı *Ka* ile aynı anlamda kullanılır. Bu, bir türbede oturan ve orada bir *shintai* ("tanrı vücudu")- bir mücevher, silah, taş, ayna, yastık ya da buna benzer bazı nesnelere- sahibi olan bir tanrının ruhu ya da benzeridir.

Tanrılar ve insanlar tarafından takılan mücevherler (*tama*), sadece takı değil, aynı zamanda "ruh malzemesi"ne sahip nesnelere. Bunlardan, en eski Shinto kitaplarında sözedilmektedir. Eski Japon mezarlarında, arkeologlar, yuvarlak boncuklar (*tama*), "dikdörtgen delikli silindireler" ya da "tüp şeklinde boncuklar" (*kuda-tama*) ve "eğik" ya da "virgül şeklinde"²⁹ boncuklar" (*maga-tama*) bulmuşlardır. W.Gowland'a göre, "*maga-tama*'nın yapılmış olduğu taşlar, kaya kristali, yeşimtaşı, agat, sabuntaşı ve alaca akik ve daha nadiren krizopras ve nefrit (yeşimtaşı) taşları idi." W.Gowland, "son iki mineralin Japonya'da bulunmadığını"³⁰ belirtmektedir.

Henri L. Joly, *tama* üzerine yazdığı yazılarında,³¹ bunun ayrıca "bir uca doğru sivriltilmiş ve üzerine pek çok halka kazınmış bulunan bir inci biçiminde temsil edildiğini" belirtmiştir. "Diğer isimler arasında, *Nio-i-Hojuu*, ve daha nadiren, büyükan-nasi *Amaterasu*³² tarafından *Ninigi no Mikoto*'ya³³ bırakılan üç armağandan biri olan küre şeklindeki mücevher için kullanılan *Shinshi* isimleri vardır. Hikayelerde adı geçen, *Shinshi*'nin gerdanlığı kaybolmuştu ve onun yerinde sekiz ya da on cm. yarıçapında büyük kristal bir top, İmparatorun bir yaveri tarafından korunmuş ve taşınmıştı."

İnci (*tama*) "Japon şans tanrıları ile ilgili olan ve görünmezlik şapkası (*kakuregasa*), bir mücevherle oynayan bir aslan, mercan, madeni para vs. ile dolu bir kavanoz³⁴ (mercan dalları (*sangoju*), deniz kabuğu (*kai*), portakala benzeyen bir meyve, Tennin'lerin beş renkli kuş tüyü elbisesi, Budist cennetinin kanatlı bakireleri, bakır paralar vs.) gibi nesnelere oluşan bir koleksiyon olan Takara mono hazinelerinden biridir; Fakat, *tama*'nın Hint'li Budistlerin *mani*'si ile ilgili olabilmesine rağmen, Japonya'da Budist kökenli değildi: Budistler, sadece Japon'ların "şans mücevherli"ne eklemelerde bulundular.

Yeşimtaşı *tama*'sı, ilginç bir sorun ortaya çıkardı. Nefrit, Japonya'da bulunmuyordu. Laufer'a göre "nefrit ya da yeşimtaşının, hangi kaynaktan, nasıl ve ne zaman Japonya'ya getirilmiş olduğuna karar vermek güçtür." İlkçağ Japon mezarlarında bulunan yeşimtaşı nesnelere sözederek şunları söylemektedir.

"Mücevherler, Japonya ve Çin arasında tarihsel bağlantının henüz kurulmadığı çok eski bir döneme uzanabilmektedir; eski Çin mücevherciliğinde rastlanmayacak biçimde, açıkça belirli ve karakteristik iki tipe sahiptirler³⁵. Japon *maga-tama* ve *kuda-tama*, bilinen herhangi bir Çin'li örnekle ilişkili olsaydı, eski Japon mezarlarında yeşimtaşının bulunması konusunda makul bir gerekçe ortaya koymak mümkün olurdu; fakat böyle bir tip uygunluğu ortaya konamaz. Çin'de benzer parçaların bulunmasının mümkün olmasına rağmen, *eski ya da modern zamanlarda, gerdanlıklar orada asla kullanılmamıştır*. Dolaşısıyla, iki Japon takı taşı biçiminin, yerli buluşlar mı olduğunu, yoksa, güney-doğu Asya'daki, bizim bilmediğimiz Çin'li olmayan başka bazı bir kültürlerden ödünç mü alındığını tartışmalıyız"³⁶

Tama, Shinto dininde büyük öneme sahiptir. Dindar göçmenler tarafından uzun süre ziyaret edilen "Japonya'nın Mekke'si Ise'de, Mikadonun bir bakire kızı, Mikado'dan Mikado'ya teslim edilen üç adet imparatorluk nişanesini, ayna, kılıç ve mücevher (*tama*), koruyordu. Tapmalarda putlar yoktu. *Shintai*, dikkatli bir şekilde sarılmış ve çatısı saman kaplı, tahtadan yapılmış, süssüz, basit bir küçük tapınağın gözden uzak bir bölümünde; "kutsalların kutsal"ndaki bir kutuda saklanmıştı. Tapınağa, tavuk tüneği anlamında "kuş tüneği" anlamına gelen *tori wi* adlı bir giriş kapısından giriliyordu. Dr.Aston'a göre "Bir şeref kapısı olarak *tori-wi*, Hindistan'daki *turan*, Çin'deki *pailoo* ve Kore'deki *bong-sal-mun* ile amaçta aynı, biçimde benzer, kıtaya ait bir kurumdu³⁷. Bu Artemis sembolünün ne zaman Japonya'ya geldiği kesin bilinmemektedir. "Taş kapılar" eski Japonya'da çok kutsal sayılıyordu. Bunlardan bir tanesi Ise'de bulunmaktadır. ("Ise'nin ikiz kayaları").

Ayna, güneş tanrıçasının *shintai*'siydi (tanrı vücut); kılıç, ejderhanın *shintai*'siydi; ve mücevher (*tama*) doğanın tükenmez rahmi olan Büyük Ana'nın *shintai*'siydi. Kutsal Ise'de, tapılan başlıca ilahlar, güneş tanrıçası Ama-terasu ve yiyecek tanrısı Toyouke-hime idi³⁸ Başrahip, bir *Kami* (tanrı) olan Mikado idi ve ismi "Cennetin Torunu" idi, varisi "güneşin ağustos çocuğu"

ve malikanesi "güneşin ağustos evi" idi³⁹. Mikado tahta çıktıktan sonra, *Obonibe* (büyük yiyecek adağı) töreni yapıyordu. Aston'a göre "bu tören, Shinto dininin en ciddi ve en önemli töreniydi". Aston, modern bir Japon yazarından, aşağıdaki açıklamayı aktarmaktadır.

Eskiden Mikado Cennet Tanrılarında uğurlu tohumu aldı ve bununla halkı doyurdu. *Daijowé*'de (ya da *Obonibe*), tohum olgunlaştığında, Mikado üzerine halkı derin bir saygıyla birleştirdi ve Cennetin Tanrılarında geri gönderdi. Daha sonra onu, ulusla beraber yedi. Böylece insanlar, yedikleri tohumun, kendilerine Cennet Tanrıları tarafından bağışlanan tohumdan başka bir şey olmadığını öğrendiler.

Mikado, böylece, bir anlamda Japon Osiris'i idi.

Budizm öncesi zamanda, Shinto dini, tüm sosyal yapının dayandığı bir törenler ve kanunlar sistemiydi. Adı, "tanrıların yolu" anlamına gelen Çin'ce bir kelimedir ve bunun Japonca'daki karşılığı *Kami no michi*'dir. Ancak, tanrıların çok sayıda olmasına rağmen, beşinci yüzyıl sonrasına kadar, rahipler tarafından sözlü olarak düzenlenen ayinlerde (*norito*) bunların sadece küçük bir bölümü önemli rol oynadılar ve daha sonra, Çin'ce karakterlere dayanan yerli bir yazılı metin kullanılmaya başladı.

Eski Shinto, en çok yiyecek sağlama, çocuk edinme, sağlığın korunması ve su baskını, kuraklık, yangın ya da depremin yol açtığı felaketlere karşı korunma ile ilgiliydi. Ölümsüzlük öğretisi ile ilgili söylediği çok az şey vardı ya da hiçbir şey yoktu. Cennet ve cehennem yoktu. Tıpkı sıradan ölümlüler gibi ölen bu tanrıların bazılarının ruhları, Mikado'nun ruhunun da yaptığı gibi, Yomi ülkesine gittiler, fakat hastalık ve ölüm ruhlarının oturduğu Öteki dünya ile ilgili çok az şey anlatılmıştır. Aston'a göre⁴⁰ *Nibon-gi*'nin bir bölümünde, Yomi, açıkça bir mezar metaforundan başka bir şey değildir" Böylece, Gilgamesh'in ölü arkadaşı Ea-bani'nin⁴¹ ruhunu çağırdığı, Babillilerin Öteki Dünya ya da Yeraltı Dünya'sına benzemektedir." "Ölünün yiyeceğini" yedikten sonra hiçbir tanrının ruhu

Yomi'den kurtulamazdı. Ea'nın oğlu Babil'li tanrı Adapa, Öteki Dünya'ya çağrıldığında, babası, onu kendisine sunulan hiçbir yiyecek ve içeceği kabul etmemesi konusunda uyarılmıştı⁴². Tanrıça Istar, sevgilisi, tanrı Tammuz'u ararken, Hades'e girdiğinde, hastalığa yakalanmıştı ve "hayat suyu" ile yıkanana kadar iyileşip ayağa kalkamadı⁴³.

Tanrı olan Mikado'nun bir ruhu vardı ve Yomi'ye gönderilebilir ya da atası olan güneş tanrıçasının kutsal hükümdarlığı olan cennete yükselebilirdi. Bazı önemli insanların da buna benzer ruhları olurdu. Fakat, *Ko-ji-ki* ya da *Nihon-gi*'de, sıradan insanların ruhları olduğunun kabul edildiği ya da öldükten sonra nereye gittikleri konusunda açık ifadeler yoktur. Bazıları kuş ya da porsuk ya da tilki haline gelebilir ve bir süre bu şekilde yaşarlar ve sonra, bazı tanrıların yaptığı gibi ölürlerd. İlk Shinto kitaplarında hayaletler yoktur⁴⁴.

Mısır'lı eski krallar, Japonya'nın eski Mikado'ları gibi, ölümsüzlüğe sahiptiler. Piramit Yazıları "tümüyle kralın özel kullanımını içindi ve sadece krala hitap eden inançlarla doluydu". Bu yazılarda, "yerleri gizli olan" ölümler ve mezarda kalanlar hakkında belli belirsiz ifadeler yer almaktadır⁴⁵. Ölümlerin akibeti, güneş mezhebinin çok fazla ilgilendirmemiştir.

Japon mitlerini ele almadan önce, "Eski Shinto" müritleri için anlamı olan, genellikle "tanrılar" şeklinde tercüme edilen *kami* deyiminin ne olduğunu düşünmek gereklidir. *Kami*, ruhani yaratıklar değildi, fakat bunların pek çoğu, *shintat*'de (tanrı vücut) ikamet eden ruhlara ya da benzeri şeylere sahiptir. Dr. Aston, *kami*'nin, genel olarak tanrıyla ilgili olmasına rağmen, bazı önemli sınırlamaları olduğunu hatırlatmaktadır. *Kami*'ler, yüksek, hızlı, iyi, zengin ve canlıdır, fakat sonsuz, mutlak kudret sahibi ya da herşeyi bilen değildir. Pek çoğunun bir annesi ve babası vardır ve bazılarının öldükleri kayıtlıdır⁴⁶. Japon'ların çok sayıdaki *kami*'leri için "ruhi" deyimini kullanma ya da onlara sadece korku duyulduğu için, ibadet edildiğini ya da daha çok saygı duyulduğunu varsaymak konusunda dikkatli olmamız gerekmektedir. Bazı *kami*'lerden korkuluyordu. Fakat tanrı korkusu, el çırpılan ve mutlu kalıkahalar atılan tö-

renleri ile Shinto dininin belirgin bir özelliği değildir.

Dr. Aston, onsekizinci yüzyıl büyük Shinto din bilimcisi Motöori'den, *kami* hakkında, aşağıdaki aydınlatıcı bilgileri aktarmaktadır.

Kami deyimini, ilk olarak eski kayıtlarda adı geçen değişik gökyüzü ve yeryüzü tanrıları ve aynı zamanda kendilerine ibadet edilen türbelerde oturan ruhları (*mi-tama*) için kullanılmıştır. Daha fazlası, sadece, insanlar değil, aynı zamanda (sahip oldukalı olağanüstü ve etkili güçleri yüzünden korkulmayı ve saygı duyulmayı hakeden kuşlar, hayvanlar, bitkiler ve ağaçlar, denizler ve dağlar ve bütün diğer şeyler de *kami* olarak anılıyordu. Sadece eşsiz asilikleri ya da işe yarar olmalarından dolayı meşhur değildiler. Muzır ve esrarengiz yaratıklar da, sadece genel olarak korkulan şeyler iseler, *kami* olarak adlandırılırdı. *Kami* olan insanlar arasında, herşeyden önce, birbirini takip eden Mikado'ları anmak gerekir. sonra, hem eski hem de modern zamanlarda, genel olarak kabul edilmeseler de, tek bir köyde şehirde ya da ailede tanrı olarak kabul edilen pek çok kutsal insan olmuştur.

Eski mısır'da, hükümdarlığı elinde tutan kral, benzer şekilde, bir tanrıydı- yaşarken bir Horus ve öldükten sonra bir Osiris. Imhotep gibi bilgin, ilahlaştırılabiliyordu ve Memphis tanrısı, Ptah'ın oğlu olarak kabul edilebiliyordu. Mısır'ın da, Japonya gibi, kendi yerel tanrıları vardı; aynı Babil gibi.

Japon din bilimcisi şöyle demektedir:

*Kami*ler arasında, insan olmayanlar içinde Gökgürültüsü'nü anmak isterim (Japonca'da *Nuru kami* ya da sesli tanrı). Ayrıca Ejderha ve Yankı (Japonca'da *Ko-dama* ya da Ağaç Ruhü) ve Tilki vardır ve onlar esrarengiz ve korkunç yaratılışlarından dolayı *kami* sayılmışlardır. *Kami* deyimini, kaplan ve kurt için *Nihon-gi* ve *Manjoshü* kelimelerine de uygulanmıştır. Isanagi (Yaratıcı tanrı), şeftaliye ve boynundaki mücevherlere, onların *kami* olduklarını ima eden isimler vermiştir⁴⁷.

Burada, ejderha ve kaplanın Doğu'nun ve Batı'nın tanrıları olarak çok belirgin şekilde görüldükleri Çin'de elde edilen

inançlara benzer inançlarla karşılaşırız. Şeftalinin bir *kami* olduğu inancının, şeftalinin. Ana Tanrıça'nın bir biçimi ve olan dünya ağacı olduğu inci ve yeşimtaşından yapılan nesnelere gibi, onun "yaşam maddesi"ni içerdiği yönündeki Çin düşüncesiyle ilgili olduğu anlaşılmaktadır; fallusun bir tanrı sembolü olması gibi, şeftali de bir tanrıça sembolüdür.

Motöori şunları ekler:

Kami olarak adlandırılan pek çok deniz ve dağ vardır. *Burada kastedilen onların ruhları değildir.* Kelime, doğrudan denizlerin ve dağların çok korkunç şeyler olmasından dolayı, kendileri için kullanılmıştır⁴⁸.

Kami'nin bir yararlı ve bir de kötü cinsi vardır. Yararlı tanrılar, insanların ihtiyaç duyduğu ya da aradığı şeyleri temin eder; onlar koruyucu ve muhafaza edicidir. Dünyanın dört koruyucusunun adı "Shi Tenno"dur. Çin'li Siyah Kaplumbağa (kuzey), Kırmızı Kuş (güney) Beyaz Kaplan (batı) ve mavi ya da yeşil ejderha (doğu) gibi ana yönlere yerleştirilmişlerdir. Bununla beraber Japonların renk düzeni, Çin'lilerinki ile aynı değildir. Kuzeyde mavi tanrı Bishomon ya da Tamoten; güneyde beyaz suratlı savaşçı Zocho; batıda kitap ve fırçası ya da bir mızrakla beraber kırmızı suratlı komoku ve doğuda bazen bir iblisi ayaklarının altında ezer şekilde gösterilen yeşil suratlı Jikoku.

Hindistan'da, kuzey beyaz, güney siyahtır ve seylan'da ana yönlere ait Budist renkleri sarı (kuzey), mavi (güney), kırmızı (batı) ve beyazdır (doğu).

Japon dünyasının renkli bekçilerinin Budist kökenli kabul edilmesinin adet haline gelmiş olmasına rağmen, özgün Japon bekçilerinin yerlerini, Budistler tarafından getirilen Hindu ve Çin'li tanrıların almış olmaları da pekala mümkündür. Çin ve Japonya'nın ejderhaları, De Visser'in göstermiş olduğu gibi⁴⁹ Budizm öncesi döneme aittir, fakat onlara, özgün sıfatlarına ek olarak, Budist rahipler tarafından tanıtılan *naga* (yılan ya da ejderha) tanrıların sıfatları da verilmiştir.

18. BÖLÜM

JAPON TANRI VE EJDERHALARI

Mısır Taşkın mitinin Japon Sunumu- Bir Uzak Doğu Mero-
dach'i- Ejderha Katletme Hikayesi- Kan Nehri- Ölü bir Ejderha
Olarak Osiris- Eski Shinto Kitapları- Shinto Evrenin Yaratılış
Hikayesi- Gökyüzü ve Yeryüzünün Ayrılması- Kozmik "Kamış
Atışı" ve Nig-gil-ma- Kutsal Mücevher Mızrak- Izanagi ve Iza-
nami- İlahların ve Adaların Doğuşu- Japonya'nın Ejderhaları-
Wani- Ayı, At ve Diğer Ejderhalar- Japonya'da At Adağı- Japon
Ejderha Biliminde Buist Unsurlar- Hint Naga'ları- Çin Ejderha-
ları ve Japon Su-Yılanları.

İnsanın yaratılışı konusunda bir Shinto miti bulunmamakta-
dır; Mikadolar ve kabile şefleri tanrıların tanrılarıydı. Bütün in-
sanların yok olduğu fakat bir tek kişinin kurtulduğu Ainu tufan
efsanesi gibi bir Tufan Miti bulunmamaktadır. Japonlar tarafın-
dan Jakwa diye bilinen *Nu Kwa* hakkındaki Çin hikayesinin,
bu efsanevi kraliçenin ya da tanrıçanın, suların çekilmesini sağ-
ladıktan sonra yarattığı kabul edilen yeşimtaşı ile ilgili inançlar-
la beraber getirildiği anlaşılmaktadır, fakat eski Shinto kitapla-
rında bir yer bulamamıştır. Bununla beraber Babil'li Tiamat
ejderha katili efsanesi ile karışan Mısır Tufan hikayesinin ilginç
bir sunumu vardır. Bir Uzak Doğu Marduk'u olan Susa-no-wo¹
sekiz başlı bir ejderhayı öldürür, vücudunu parçalar ve ondan
bir ruh-kılıcı -canavarın bir biçimi- alır.

Mısır mitindeki Hathor-Sekhmet, insanaları katletmeyi dur-
durması için sarhoş edilmişti ve bu amaçla kavanozlardan bol
miktarda kan kırmızı renginde bira dökülmüştü. Susa-no-wo,
bir yeryüzü tanrısının kızı için düzenli olarak- anlaşıldığı kada-
rıyla senede bir kez- gelen ejderhayı sarhoş etmek üzere sake

(pirinç birası) sağlıyordu. Onu öldürdüğünde, Hi Nehri "bir kan nehreine dönüştü".

Piramit Yazılarında da sözü geçen, Mısır efsanesinin bir başka sunumunda, taşma döneminde "Kırmızı Nil"den, set tarafından Abidos yakınlarındaki Nedyt'te öldürülen Osiris'in kanı olarak sözedilir². Lucian, Adonis'in kanının da benzer şekilde, Lübnan'dan akan Adonis Nehri'nin sularını, her sene taşma döneminde kızılaştırdığını ve "denizin büyük bir bölümünü kırmızıya boyadığını" anlatmaktadır³. İşte, Adonis'in Babil'lilerin Osiris'i olduğunu görüyoruz. Daha önce de gördüğümüz gibi, Osiris'in bir ejderha biçimi vardı; o Nil nehrinin ve dünyayı çevreleyen okyanusun ejderhasıydı.⁴ O, ayrıca dünya deviydi, ağaçlar ve tohumlar onun vücudundan yetişirdi⁵. Sekiz başlı Japon ejderhasının vücudu yosun ve ağaçlarla kaplıydı.

Mahkum edilen bakirenin kurtarıcısı olarak Susa-na-wa, Andromeda'yı su canavarından kurtaran Perseus'la ilgilidir⁶. Her sene Nil Nehri'ne bir bakire kurban etme geleneği eski Mısır'da ortaya çıkmıştı. Babil efsanesinin Tiamat biçiminde, Marduk, ejderhanın kan damarlarını keser ve "kuzey rüzgarının onları, gizli yerlere götürmesini sağlar."⁷ Her ikisinin de kanları deniz olan, Çin'li P'an-Ku ve İskandinav Ymer, efsanenin ilginç versiyonlarıdır.

Japon ejderha-tufan miti, açıkça, bir şekilde hikaye biçiminde acemice düzenlenmiş bulunan yerel ya da yerelleştirilmiş ve ithal edilmiş hikayelerden oluşan bir mozaik olan Shinto mitolojisinde bir kahramanın yaşamıyla ilgili bir olaydır.

Bu eski Japon mitleriyle ilgili başlıca bilgi kaynaklarımız, *Ko-ji-ki* ve *Nihon-gi*⁸ adlı Shinto çalışmalarıdır. Bu çalışmalardan *Ko-ji-ki* ("Eski Meselelerin Kayıtları") en eski olanıdır; İ.S. 712 yılında Japonca olarak tamamlanmıştır; *Nihon-gi* ("Japon Tarihleri") İ.S.720 yılında Çin'ce olarak tamamlanmıştır.

Eski zamanlarda rahipler tarafından sözlü olarak nesilden nesile aktarılan efsanelerin, Japonya'da Budizmin yayılmaya başlamasından yaklaşık 200 yıl sonrasına kadar toplanıp sistemleştirilmemiş olmasına rağmen, Hint inançlarından çok etkilenmemişlerdi. Bununla beraber, ejderha bilimi öyle karmaşık bir

hale geldi ki, yerel olanı ithal olandan ayırt etmek çok güçtür.

Ko-ji-ki'nin önsözünde, derleyici Yasumaro, şunları yazar: "Şimdi kaos yoğunlaşmaya başladığında, fakat güç bir biçimde henüz ortaya çıkmadığında ve ismi olan ve yapılan bir şey yokken, onun biçimini kim bilebilirdi? Bununla beraber ilk olarak Gökyüzü ve Yeryüzü ayrıldılar ve üç tanrı, Yarılışın başlangıcını oluşturdular; daha sonra edilgin ve etken özler gelişti ve iki ruh, herşeyin atası haline geldi."

Gökyüzü ve Yeryüzünün birbirinden ayrılışı efsanesi, Mısır'da çok eski zamanlara dayanır. Atmosfer tanrısı Shu, gökyüzü tanrısı Nut'u, yeryüzü tanrısı Seb'den ayırdı. Polinezya mitolojisinde, "her şeyin temeli olan" Rangi (gökyüzü) ve Papa (Yeryüzü), "ormanların, kuşların ve böceklerin tanrısı ve babası" olan Tane-mahuta tarafından birbirinden ayrılmıştı. Fakat bu durumda, yeryüzü anne, gökyüzü ise babadır⁹.

Yasumaro'nun sözettği "Üç Tanrı" hakkında çok şey öğrenememiş bulunmaktayız. Buradaki "üç"lük fikri, Hint kökenli olabilir. Edilgin ve Etken özler, Çin'deki erkek *Yang* ve onun dişisi olan *Yin* ilkelerini hatırlatmaktadır. Bunlar *Ko-ji-ki*'de, Izanagi ("Davet Eden Erkek") ve Izanami ("Davet Eden Dişi") ile temsil edilmiştir.

Dr. Aston, *Nihon-gi'nin* başlangıç bölümünü şöyle çevirmiştir:

Eskiden, Gökyüzü ve Yeryüzü henüz birbirinden ayrılmamıştı ve *In* ve *Yo* henüz bölünmemişti. Belirsiz şekilde sınırları olan ve tohumlarla dolu, bir yumurtayı andıran karmaşık bir kütle oluşturdular. En ağır ve büyük kısım sukunet bularak Yeryüzünü oluştururken, en saf ve temiz kısım, hafifçe karıştı. En halis kısım kolayca, birleşik bir vücut haline geldi, fakat ağır ve büyük kısmın pekişmesi zor oldu. Dolayısıyla ilk önce Gökyüzü oluştu ve Yeryüzünün ortaya çıkması bunu izledi. Daha sonra bunların arasında kutsal varlıklar ortaya çıktılar.

İşte yine karşımıza, Çin'li P'an-Ku, Hint'li Brahma, Mısırlı Ra ya da Horus, ve Polinezyalı yaratıcılardan birinin içinden

çıkacağı kozmik yumurta çıkıyor. Çin'in, Japon mitinin kaynağı olduğu düşünülebilir, fakat In ve Yo ve oldukça açık bir biçimde *Yang* ve *Yin*, burada *Ko-ji-ki*'de olduğu gibi, Izanagi ve Izanami'yi değil, yeryüzü ve gökyüzü tanrılarını temsil etmektedir. Fakat mitin *Ko-ji-ki* biçimi en eski biçim olabilir ve *Nihongi*'de, daha önce Japonya'da var olan inançlar üzerine eklenen Çin inançlarına rastalayabiliriz.

Yaradılış efsanesine dönersek! *Ko-ji-ki* adlı henüz İngilizceye çevrilmeyen eski bir yerli çalışma, çevirisi yapılamayan isminde güneş ay, yeryüzü ve suların anıldığı, belirsiz bir cinsiyete sahip bir tanrıyla başlayan, yedi adet tanrı neslinden sözeder. Bu ilk tanrı ailesi, yeryüzü ve gökyüzünün çocuklarıydı. En son çift, daha sonra karı koca olan Osiris ve Isis gibi, ağabey ve kızkardeş Izanagi ve Izanami idi.

Ko-ji-ki'ye göre, ilk üç tanrı, "Yüksek Gökyüzü ovası *Takama-no-hara*'da ortaya çıkmıştır. Yalnızdılar ve daha sonra ortadan kayboldular, yani öldüler. Yazar devam ediyor: "Genç ve yüzen yağ gibi olan yeryüzü bir deniz anası gibi sürüklenirken¹⁰, bir sazlık tomurcuklanan bir şeyden doğan daha sonraki ilahların isimleri, Şirin- Kamış- Filiz- Pren- Ata/Tanrı ve Kutsal-Sonsuz- Kalıcı- Tanrı'dır. Bu iki tanrı da aynı şekilde yalnız doğdular ve kendilerini gizlediler"¹¹. Daha sonra yeryüzü ve çamur tanrıları ve ayrıca Izanami ve Izanagi'den önceki diğer tanrılar geldiler.

"Kamış filizi"nin, Japon *nig-gil-ma* (Bkz.13.Bölüm) olması mümkündür. Eski Sümer yazılarından birinde olduğu gibi, koruyucu ve devam ettirici "hayat malzemesi" ile dolu olan esrarenge bitki, Yaradılış'ın ikinci ürünüydü.

Daha önceki tanrılar, Izanagi ve Izanami'nin "bu sürüklenen dünyayı yapmak, sağlanlaştırmak ve ona hayat vermek" zorunda olduklarını söylemişlerdi. Daha sonra, *Ame no tama boko*, "Kutsal mücevher- mızrağı"nı verdiler. Mızrağın, fallik bir sembol olduğu öne sürülmektedir. Mücevher (tama), "hayat malzemesi"dir. Izanagi ve Izanami, Aston'un gökkuşağı olarak tanımladığı ya da bazı Japon bilginlerinin "Kutsal Taş Tekne" ya da "Kutsal Merdivenler" olarak belirttiği gibi "Cennetin Yü-

zen Köprüsü"nün üzerinde durdular ve *tama-boko*'yu kullanarak okyanusu aradılar. *Ko-ji-ki*'ye göre, "tuzlu suyu, Chamberlain'in iddia ettiği gibi "kalın ve yapışkan hale gelene, yoğunlaşana (*koworo-koworo*) kadar karıştırdılar". Diğerleri, bu bölümün, tuzlu suyun "yoğun bir ses" verdiği şeklinde tercüme edilebileceğini düşünmektedirler. İlk sular ve yağlı çamur "yoğunlaşmaya" ya da "pişmeye" başladığında, ilahlar mızrağı çektiler. Mızrağın ucundan, birkaç damla "lapa" düştü ve *Onogoro* adlı ("kendiliğinden yoğunlaşan") bir ada oluşturdular. İlahlar cennetten indiler ve adanın üzerinde ortasında bir sütun bulunan, sekiz kulaç boyunda bir ev inşa ettiler¹² Burada yine, Kamchatka dinindeki ("üzerinde büst olan kısa kolon"), Ani-Hint Tanrısı Indra tarafından inşa edilen Vedic dünya evinin sütunu, İskandinavya dinindeki ("branstock"), Mikena'nın "Aslan Kapısı" olan benzetmesiz sütunla karşılaşıyoruz; sütun, Hindistan'daki Meru Dağı gibi, dünyanın belkemiğidir¹³. Dr. Aston'a göre "bir evin orta direği, günümüzde, pekçok diğer ülkede olduğu gibi, Japonya'da da bir şeref nesnesidir. Shinto tapınaklarında, *Nagago no mibashira* ('orta ağustos direği') ve sıradan evlerde *Daikoku bashira* adını alır."¹⁴

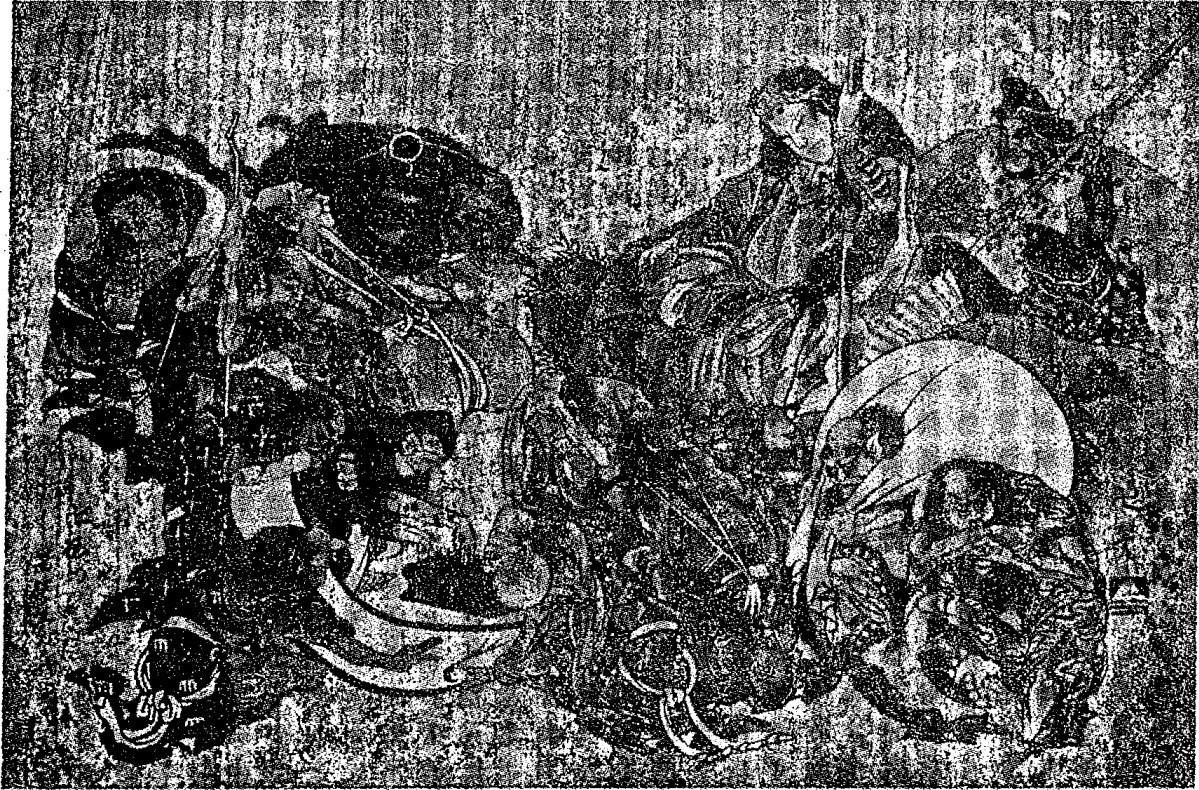
Izanagi ve Izanami, merkez sütunun etrafında dönme seremonisi yaparak ve birbirleriyle yüzyüze gelerek karı koca oldular. İlk çocukları Hiruko'dur (sülük çocuk). Üç yaşında hala ayakta duramıyordu ve bunun sonucunda sazdan bir tekneye konarak, okyanusa bırakıldı.

Burada Hz.Musa'nın hikayesinin bir başka sunumunu görüyoruz. Aynı şekilde denize bırakılan Hint'li Karna, güneş tanrısı Surya'nın oğluydu. Mısırlı Horis, doğduktan sonra, bir odaya terkedilmişti ve esasında yıldız biçiminde bir güneş tanrısıydı¹⁵. Mısır Güneş tanrısı Ra, cennetler arasında, kendisine bir tekne verilmeden önce, sazdan bir sal ile geziyordu. Öldükten sonra, Osiris bir sandıkta sürüklenmişti. Mısırlılar, takım yıldızlarına tarihlerinin ilk dönemlerindeki daha fazla dikkat etmeye başladıklarında, Argo takım yıldızına, bir sandık ya da bir teknedeki Osiris'i de yerleştirdiler. Yunan döneminde, Argo takım yıldızının en önemli yıldızı olan Canopus, teknesi-

Japon Hazine Gemisi

Hasta Ruhlarla Bir Sözleşme Yapan Susa-no-wo

nin içindeki Horus'un çocukluğudur. Horus, Osiris'in yeniden hayata dönmüş haliydi. Bir balıkadama dönüşen Babil'li Ea, Eridu'ya bir tekneyle gelmişti. Bir tanrı işaretinin bir yıldız olmasından dolayı, Ea'nın, bir yıldızdan geldiğine inanıldığı anlaşılmaktadır. Lockyer, "Canopus'a doğru yönelmiş olan"¹⁶ Mısır ve Babil tapınaklarından sözeder. Güneş tanrıları, ana yıldızın çocuklarıydı ya da geceleri, onların kendi ruhları yıldızdı. Aston'a göre "gerçekte, hiruko sadece, güneş dışı Hirume'nin bir erkek biçimidir"¹⁷. Bununla beraber, güneş ve ay o, akıntıya terkedildiğinde ortaya çıkmadı ve bir "stülük-çocuk" olarak, bir yıldız olması mümkündür. Zamanla, balıkçıların tanrısı ve şans tanrılarında biri olan Ebisu (ya da Yebisu) ile tanımlanır hale geldi.

Izanagi ve Izanami, birbiri ardına sekiz çocuk sahibi oldular ve bu çocuklar Japonya'nın sekiz adası idi ve daha sonra diğer adaların ortaya çıkmasına rağmen, Japonya "Sekiz-Büyük-Ada-Ülkesi" (*obo-ya-shima-kuni*) adını almıştı. *Ko-ji-ki*'ye göre "Izanami ve Izanagi ülkelerle hayat vermeye son verdikten sonra, yeniden tanrılara (*kami*) hayat vermeye başladılar "Bunlar arasında" kutsal- Üfleyen Erkek", "Rüzgarın Gençliği", deniz tanrısı (*kami*), "Büyük okyanus- sahibi", "Köpük Sakinliği", "Köpük dalgaları", "kutsal- su-bölücüsü" ya da "Su-Dağıtıcısı" (*Ame-no-mi-kumari-no-kami*) ve dağların, geçitlerin ve vadilerin tanrıları vardı.

Ni-bon-gi'ye göre, Izanagi ve Izanami'nin hayat verdikleri deniz tanrılarının adı "deniz çocuk" ya da Florenz'm tercüme ettiği gibi "denizin Efendisi" anlamına gelen *Wata tsumi* idi. *Wata*, "deniz için kullanılan eski bir kelimedir". De Visser'in söylediği gibi "eski Japon deniz-tanrılarının yılan ya da ejderha olmaları"¹⁸ muhtemeldir.

Ko-ji-ki'de, sekiz tanrının oluşturduğu iki gruptan sonra, "İlah Kuş'un- Taş Kafur Ağaç Teknesi" adlı tanrı geldi, bu *kami*'nin bir diğer adı da "Kutsal Kuş-Teknesi" idi. Daha sonraki tanrı, yiyecek tanrısı "Büyük Yiyecek Kutsal Prensesi" idi. Ardından ateş tanrısı *kagu-tsuchi* geldi. Bu tanrı, doğum sırasında annesi Izanami'yi öyle şiddetli yaktı ki, kadın hasta oldu ve

"öldü". Izanami ölmeden önce, "kutsal Kuş-Teknesi"nden, "Bereketli Yiyecek Prensesi" adlı sonuncuya kadar, sekiz tanrıdan oluşan ilginç bir grup var oldu. Kusmuğundan, "Metal-Dağ Prensi" ve metal Dağ Prensesi" ortaya çıktı; dışkisından "Kil Prensi" ve "Kil Prensesi"; (toprak tanrıları) ve idrarından, Japon yorumcuların "Dişi Su Yılanı" ya da "Suyu üreten kadın" olarak tanımladıkları *mitsu-ba-no-me* ortaya çıktılar. İlk yapılan tercümede *ba*, "yılan" (ejderha) ve ikincisinde "üretmek" anlamında kabul edildi. Ne Florenz, ne de De Visser, hangisinin doğru olduğuna karar veremediler¹⁹. Ejderha, tabii ki, Ari-Hint kahraman Indra tarafından öldürülen "kuraklık iblisi" ve kanı suların yükseldiği zamanda nehri kırmızıya boyayan, Nil nehrinin su hapsedicisi gibi, suları serbest bırakmaya zorlanan, su-üreticisi ya da su-kontrolcüsü ya da bir "su hapsedicisi" idi.

Izanami ölünce, Izanagi'nin kalbi öfke ve kederle doldu. *Ko-ji-ki*'ye göre, büyük süvari kılıcını çekerek, ateş-tanrısının kafasını kesti; ya da *Nibon-gi*'de anlatıldığı gibi onu üç parçaya ayırdı ve her bir parça bir tanrı haline dönüştü. Diğer tanrılar, parçalardan, taşlara bulunan kan damlalarından, süvari kılıcının üst tarafına yapışan kandan ve Izanagi'nin parmaklarının arasına akan kandan ortaya çıktı.

Nibon-gi'ye göre, kılıcın üst tarafından damlayan kandan, *Kura-okami*, *Kura-yama-tsumi* ve *Kura-mitsu-ba* adlı tanrılar ortaya çıktı. *Kura*'nın anlamı "karanlık"tır ve Profesör Florenz bunu "uçurum, vadi, yarık"²⁰ olarak açıklar *okami*'nin "yağmur" ve "ejderha" anlamına geldiğini belirtir. De Visser'e göre, *Kura-okami*, yağmur ve kanı kontrol eden bir ejderha ya da yılan tanrıdır ve "bütün eyaletlerde" Shinto tapınaklarına sahiptir. *Nibon-gi*'deki bir başka bölümde, ateş tanrısının vücudunun parçalarından ortaya çıkan üç tanrıdan birinin, Japon bir yorumcuya göre, adı "dağlarda oturan ejderha" anlamına gelen *Taka-okami* olduğu anlatılır ve *Kura-okami* de "vadilerin ejderha-tanrısı"²¹ anlamına gelmektedir. Kılıcın üst bölümündeki kan damlalarından doğan ikinci tanrı *Kura-yama-tsumi* "Karanlık dağların Efendisi" ve Dağ Yılanı" ve üçüncü tanrı *Kura-mitsu-ba* ise "Karanlık-su-yılanı" ya da "Vadi-su-yılanı" anlamı-

na gelmektedir. *Ko-ji-ki*'ye göre, *Kura-okami* ve *Kura-mitsu-ha*, Izanagi'nin parmaklarının arasından sızan kandan ortaya çıkmışlardır.

Burada, Izanami ve Izanagi'nin hayat verdikleri diğer tanrıların, "boynuzlu tanrılar", "dört bacaklı ejderhalar" ya da "büyük su yılanları" olarak sözedilen *mizuchi* ya da "su babaları"nın içerdiklerini belirtmek ilginç olacaktır. Dr. Aston'un belirttiği gibi²² bu "su babaları"nın kişisel isimleri yoktur; kuraklık zamanlarında, bunlara, yağmur yağdırmaları için dua edilirdi. Büyük çiftin bir diğer deniz-ejderhası çocuğu, timsah ve köpekbalığının bir birleşimi olduğu anlaşılan *wani*'dir. Aston, *wani*'nin bir Kore kelimesi olduğuna inanmaktadır. Diğer tarafta, De Visser, *wani*'nin, eski Japon ejderha-tanrısı ya da deniz-tanrısı olduğunu ve melusine gibi bir insan aşığı olan ve kendini insan şeklinden bir wani (*Ko-ji-ki*) ya da ejderha (*Nihon-gi*) biçimine dönüştüren Bereketli İnci Prensesi (*Toyo-tama-bime*) hakkındaki efsanenin, aslında, "daha sonraki nesiller tarafından bir Hint'li kıyafete büründürülen" bir Japon yılan- ejderha olduğu düşüncesine sahiptir²³. Alman Doğu bilimcisi Florenz, efsanenin Çin kökenli olduğunu düşünmektedir, fakat bunun bir benzeri, Endonezya'da bulunmuştur. De Visser'e göre, "*Wani*, Endonezya dilinde bir kelime olabilir", ve onun öne sürdüğüne göre, "eski çağlarda Japonya'yı fetheden yabancı işgalcilerin, Endonezya'dan gelmiş ve efsaneyi de beraberlerinde getirmiş olmaları muhtemeldir."²⁴

Nihon-gi'de (I.Bölüm), "sekiz kulaç uzunluğunda bir ayı-wani'den" sözedilir ve burada "ayı"nın, "güçlü"²⁵ anlamına geldiği öne sürülmüştür. Bununla beraber, daha önce de gördüğümüz gibi, (17.Bölüm), Ainu'lar, ayı ve ejderha tanrıları birleştirmiştir; ayı-tanrıça, ejderha-tanrının karısıydı ve bu tanrıça, Bereketli İnci Prensesi gibi bir insan aşığı sahipti. Dolayısıyla "ayı-wani" bir ayı-ejderha olabilir. Havada uçan ve suya ayak bastığında batmayan²⁶ "uzun boyunlu ve yanlarında kanatları olan" bir at-ejderha vardı ve Japon inek-ejderhalar, kara kurbağası ejderhalar, balık ejderhalar ve kertenkele-ejderhalar da bulunuyordu.

Ainu'lar arasında ayının oynadığı rol gibi, at da, Japon yağmur yağdırma ve yağmuru durdurma törenlerinde önemli bir rol oynamıştır. Beyaz, siyah ya da kızıl atlar, yağmur yağdırmak için adanırdı, fakat yağmuru durdurmak için sadece kızıl atlar kurban edilirdi. Sibirya'lı Bunatlar ve vedic dönemin Ari-Hintlileri gibi, Japon'lar, kendi tarihlerinin doğuşunda evcil atları kullandılar. Bu geleneğin Kore'den edinilmiş olduğuna şüphe yoktur. Çok eski bir zamanda, insanların Japon nehir, göl ve havuz ejderha tanrılarına kurban edildikleri bilinmektedir. mezarlardaki insan adaklardan da sözedilmektedir. *Nihon-gi*'de, İ.Ö.2 yılında, bir Mikado öldüğünde, onun kişisel müritlerinin, onun mezarına dik bir konumda canlı bir şekilde gömüldükleri anlatılır²⁷.

M.W.De Visser²⁸, ejderha üzerine yazdığı önemli eserinde Çin'lilerin, dört ayaklı ejderhalar ve Hint'li Budistlerin *naga*'lar hakkındaki inançlarının Japonya'ya ulaştığını ve orada bulunan yılan biçimli su tanrıları hakkındaki yerel inançlarla karıştığını göstermektedir. Daha önce de belirtildiği gibi, eski Japon efsanelerine eklenen yabancı unsurlar, bunların özgün biçimlerini belirsizleştirmiştir. Bununla beraber, Japonya'daki ejderha isimli yerlerde, daha çok yılan biçimli eski Shinto tanrılarının yerleştiklerini görmek mümkündür. Japon ejderhası için eski bir isim *Tatsu*'dur. De Visser, *Tatsu no Kuchi*'nin ("Ejderha ağzı") yaygın bir yer ismi olduğunu belirtmektedir. Nomi bölgesinde, bir sıcak su kaynağına, kojimachi bölgesinde bir şelaleye, kamakura bölgesinde suçluların ölüme terkedildikleri bir tepeye, dağlara vs. verilen bir isimdir. *Tatsu ga hana* ("Ejderha burnu") Taiga bölgesindedir, *Tatsu kushi* ("Ejderha Şişi") bölgesinde bir hayvanın ismidir; ve bunun gibi Çin ve Hint ejderhaları, Japon yer isimlerinde "ryu" ya da "ryo" dur. bunlar arasında, Higo'daki *Ryo-ga-mine* ("Ejderha tepesi"); Ise'deki *Ryu-ga-take* ("Ejderha tepesi"); Tokyo'daki *Ryu-kan-gawa* ("Ejderhanın dinlenme nehri") vs. bulunmaktadır.

Japonya'daki Su Babaları ya da Ejderhalarına ibadet etmek, yiyecek elde etmek için gerekliydi.

19. BÖLÜM

HAYATIN VE ÖLÜMÜN, GÜNEŞ IŞIĞI VE FIRTINA TANRILARININ REKABETİ

Izanagi Hades'i Ziyaret Ediyor-Gökgürtültüsü Tanrılarının Orijini-Hades'ten Uçuş-"Uzaklara Giden Hikaye"nin Japon Versiyonu-Kutsal Şeftali Ağacı-Ölüm Tanrıçası Izanami-Izanagi'nin Gözlelerinden Güneş ve Ayın Doğuşu-Güneş Tanrısının Kolyesi-"Coşkun Erkek Tanrı" Susa-no-wo-Tayfun ve Yağmur ile Bağlandı-Bir Japon Indra-Tanrılarının Diriltici ve Mahvedici Gözyaşları-Mücevher ve Kılıçtan Doğan Tanrılar-Cennet'in Eziyeti-Güneş Tanrıçasının Uçuşu-Işık nasıl eski durumuna Getirildi?-Kutsal Ayna-Susa-no-wo'nun Sürgünü.

Izanagi, ateş tanrısı oğlunu öldürdükten ve ejderhalar dahil yeni canlılar yarattıktan sonra, Izanami'yi bir kez daha görebilmenin özlemini duydu. Dolayısıyla, Yeraltı Dünyası'nın Karanlık Hades'i olan Yomi'de ("Sarı Nehir") onu bulmak için yola koyuldu. Chamberlain'e göre "Yomi" gece anlamına gelen "yoru"dan türetilmiştir ve Yomo-tsu-kuni, "Karanlık Ülkesi" şeklinde tercüme edilebilir". Bir başka yönden ise, "Yomi", Ari-Hint ölüm tanrısı¹ "Yama"nın yanlış telaffuz edilmiş biçimidir.

Izanagi, kızkardeşinin oturduğu karanlık yere ulaştıca, kapıyı açıp kızkardeşine şöyle seslendi. "Ey muhteşem, sevgili genç kardeşim! Senin ve benim yaptığımız ülkeler henüz bitmedi; öyleyse geri dön" Kardeşi, karanlıkların içinden cevap verdi." Buraya daha önce gelmemiş olman çok üzücü, çünkü Yomi'nin yiyeceklerinden yedim. Yine de, geri dönmeyi ben de istiyorum. Bu yüzden Yomi'nin kami'leri ile konuşacağım"² Sonra kardeşini uyardı, "Bana bakma!"

Izanami, daha sonra, geldiği yere geri döndü. Orada öylesi

ne çok kaldı ki, Izanagi sabırsızlanmaya başladı. Artık daha fazla bekleyemeyeceğini hissetti ve "erkek sütun" adındaki tarağının son dişini kırdı ve böylece bir ışık yaktı ve içeri girdi³. Orada kızkardeşini buldu. Kardeşinin vücudu çürüyordu ve üzerinde kurtlar dolaşıyordu. Ko-ji-ki şöyle devam ediyor:

Kafasında, Büyük Gökgürültüsü, göğsünde Ateş Gökgürültüsü, göbeğinde Siyah Gökgürültüsü, özel bölgelerinde Yarıcı Gökgürültüsü, sol elinde Genç Gökgürültüsü, sağ elinde Toprak Gökgürültüsü, sol ayağında gümbürtülü gökgürültüsü, sağ ayağında Yatık Durumdaki Gökgürültüsü oturdu; sekiz gökgürültüsü tanrısı hep birlikte doğdular ve orada oturdular.

Gördüklerinden dehşete kapılan Izanagi aniden geri çekildi; bunun üzerine kızkardeşi "Beni utandırdın! diye bağırdı" ve çok öfkeleni.

Burada, Izanagi, ejderha bakire, Bereketli İnci Tanrıçası ile evlenen genç Japon ve Fransız efsanesinde Melusine'nin kocasının yaptığı gibi, bir tabuyu kırmıştır. "Doğumevleri" inşa etmek, Japonya'da eski bir gelenektir. Bunlar, kadınların gözlerden uzak, çocuk doğurmak üzere çekildikleri tek odalı barakalardı. Ernest Satow, Hachijo adalarında, yakın bir geçmiş kadar, "doğuma yaklaşan anne adaylarının, dağlardaki barakalara götürüldüğünü ve yerli yazarların yazdıklarına göre, kendi başlarına bırakıldığını ve bunun sonucunda, çoğunlukla yeni doğan çocukların öldüğünü"⁴, anlatır.

Kendisini utandırdığı için Izanagi'ye öfkelenen Izanami, Yomi'nin Çirkin Kadınlarına, onu izlemelerini ve öldürmelerini emretti.

Bu noktada, efsanevi hikayede, düşmanından ve düşmanlarından kaçan ve uçuşu sırasında, yere, kendini takip edenleri durdurup, onlarda yeme arzusu uyandıran şeylere dönüşen maddeler fırlatan genç adam hakkındaki hikayenin bir sunumu başlar⁵.

Izanagi'nin fırlattığı ilk madde, hemen tüzüme dönüşen, onun çelengi ya da başlığıydı. Bu, Ko-ji-ki'ye göre böyledir; Nihon-gi'de ise başlık, ikinci engel olarak anlatılır. Ko-ji-hi'ye

göre takipçisi, Nihon-gi'ye göre takipçileri, üzümle yiyerek takipten vazgeçerler. Sonra, kaçarken Izanagi, tarağını kırar ve yere atar; birdenbire tarak, bambu filizlerine döndürür. Bunlar toplanıp yenirken, o uçmaya devam eder.

Ko-ji-ki (fakat Nihon-gi değil) burada, başka takipçilerden sözeder. Erkek kardeşinin Çirkin Kadınlardan. (ya da kadından) daha kurnaz davrandığını öğrenen Izanami, "onu izlemeleri için sekiz Gökürültüsü tanrısını, binbeşyüz Hades savaşçısıyla birlikte gönderir. Izanagi, üzerindeki muhteşem süvari kılıcını çekerek ve arkasında savurarak uzaklara kaçır; ve iblisler hala kendini takip ettiklerinden, hades'in Çift Geçidi"⁶ne ulaştığında, orada yetişmiş olan üç şeftaliyi alır ve bekler; ve takipçilerin geri kaçması için şiddetli bir darbe indirir".⁷ Böylece kendisini takip edenlerden kurtulan Izanagi, şeftalilere şöyle seslenir: "Bana yardım ettiğinize göre, sıkıntıya düştüklerinde ve dertleri" olduğunda, Sazlık Ovalar Ülkesinde yaşayan herkese yardım etmelisiniz."

Burada, sadece Japonca'ya uyarlanan bir Çin yerli ismini ("Sazlık Ovalar Ülkesi") değil, ayrıca, Batının ölümsüzler Kraliçesi (Si Wang Fu) olan Büyük Ana'nın bir sembolü olan, kutsal Çin Şeftalisini de görüyoruz. Bir kahramanın Yeraltı Dünyasından uçuşu ile ilgili bir hikaye, eğer orada var olduysa, Çin'de varlığını sürdürmemiştir. Bununla beraber, böyle bir hikayeye İskandinavya efsanelerinde rastlanmıştır.

Nihon-gi'de (Aston), şeftali olgusuna yorum yapılmıştır: "Bu, şeftaliler aracılığıyla kötü ruh çıkarma geleneğinin kökeniydi".

Fasulye gibi, şeftali de, Japonya'da, tıpkı Mısır'da ve Yunanistan'da deniz kabuğunun olduğu gibi, ana tanrıçanın bir sembolüydü.

Izanami'nin kendisi, Izanagi'yi takip edecek son kişiydi. Onun geldiğini görünce, Izanagi belki bir kişinin ancak kaldırılabileceği kadar büyük bir kaya parçası ile Yomi Geçidi'ni kapattı ve kendisi kayanın bir tarafında ve Izanami de öteki tarafında Ko-jiki'ye göre "veda etmek", Nihon-gi'ye göre ise boşanma sözleşmesini konuşmak üzere durdular.

Ko-ji-ki'de, Izanami, yaşayanlar ülkesinde oturanlardan birini katletmekle tehdit eder, fakat Izanagi, binbeşyüz kişiye hayat vereceğini ve doğanların sayısının, ölmesi gerekenlerden fazla olacağını söyleyerek sert bir karşılık verir.

Bunun üzerine, Izanami, Yomo-tsu-oho-kami (Yomi'nin Büyük Tanrısı)⁸ olur. Yomi Geçidi'ni kapatan kaya "Geri Dönüş Yolu'nun Büyük ilahı" haline gelir.

Nihon-gi'de (Aston'un çevirisi), Izanagi'nin, Babil mitolojisinde, Istar'ın Erish-ki-gol'in (Persephone) korkunç ikametgahına girerken elbiselerini ve takılarını atması gibi, Hades'i terkederken birçok değişik maddeyi attığı anlatılır.

Konuşulan boşanma sözleşmesi şöyleydi:

Ayrıca 'Daha fazla yaklaşma' dedi ve Funando-no-komi (geçisi olmayan yerin tanrısı) ya da Kunado no-kami (geçisi olmayan yerin tanrısı) adındaki değneğini yere attı. Dahası, Wadzurahi-no-komi (hastalık tanrısı) adındaki elbisesinin üst kısmını yere attı. Dahası, Aki-guhi-no-kami adındaki pantolonunu çıkardı. Dahası, Chi-shiki-no-komi adındaki ayakkabılarını yere attı.

Yaşayanlar ülkesine dönerken Izanagi haykırdı: "İğrenç ve kirli bir yerden geldim. Bu yüzden, muhteşem vücudumu temizleyeceğim".

Güneşin karşısındaki bir portakal ağacı korusunun yanında, çalı yoncaları ile kaplı bir düzlükteki bir nehrin ağzına yıkanmaya gitti, Ko-ji-ki'ye göre, değneğini ve tanrılara dönüşen değişik kıyafetlerini attığı yer burasıdır. Suya girdiğinde üzerinden düşen Hades'in pisliğinden iki kötü tanrı doğdu. Suya dalınca, üç deniz tanrısı ortaya çıktı. Sol gözünü yıkayınca, Amaterasu-oho-mi-kami ("kutsal-Parıldayan-Büyük-Muhteşem-Tanrı") adındaki, güneş tanrıçasına hayat verdi. Sağ gözünü yıkadı ve Tsuki-yomi-no-kami (Ay-Gece Sahibi) adındaki ay tanrısı var oldu. Burnunu yıkadı ve buradan Take-haya-susa-nuwu-no-mikoto⁹ (Onun- Cesur- Hızlı- Coşkun- Erkek- Muhteşemliği) doğdu.

Izanagi, mücevher ve boncuklardan(tama) oluşan kolyesi-i çıkardı ve kolyeyi, boncuklar şıkırdayacak şekilde sallaya-

rak, güneş kami'si ya da tanrıçası Ama-tenasu'ya bahşetti ve "Yüksek Cennet Ovası"nı yönetme emrini verdi.

Chamberlain'in söylediği gibi "Bu noktada, hikaye bütünlüğünü kaybediyor. Ay tanrıçasından artık sözedilmez ve güneş tanrıçasıyla ilgili rivayetler, mitolojinin geri kalanında uyumsuzluklar ortaya çıkaracak şekilde, "Coşkun-erkek-Tanrı" ile ilgili olanlardan uzaklaşır"¹⁰.

Chamberlain, Susa-no-wo'yu, adını, "coşkun olmak" anlamına gelen "susame" ile ilgi kurarak "Coşkun Erkek Tanrı" olarak çevirir. Fakat, Aston'un dikkat çektiği gibi, susa "coşkunluk" ismi yoktur. Bununla beraber, Idzumo'da¹¹ tanrı ile ilgili efsanelerin özellikle ilişkili olduğu bölgede, Susa adında bir şehir vardır. Bu yüzden, Suso-no-wo, sadece "Susa'nın tanrısı" olabilir. Chicago'dan Dr. Buckley'i takip eden Aston, onu, yağmur fırtınasının kişileştirilmiş bir hali olarak kabul eder. Diğer yanda, Japon yazarlar onun, Hint'li bir Hades tanrısı olan, Godzu Tenno ve ay tanrısı ile ilgili olduğunu düşünmüşler ya da bir savaş tanrısı olarak kabul etmişlerdir. Bu arada Avrupalı bilimadamları, ondan "yol gösterici-gökyüzü tanrısı" olarak söz ederler. Izanagi'nin burundan doğmuş olduğundan, Susa-no-wo'nun, yağmur ve deniz ile olduğu kadar, rüzgar ve "hayat havası" ile de ilgili olduğunu düşünebiliriz. Bu konuda, Aston'un söylediği gibi¹², "Japonya'nın her sene büyük karanlık ve korkunç bir yağmur ile beraber tahrip edici tayfunlar tarafından yoklandığını" belirtmek özellikle dikkat çekici olacaktır. Susa-no-wo "devamlı olarak, ağlar, figan eder ve öfkeyle dolar" ve "tahrip etmeyi çok sever" ve insanlara karşı kötülükler yapan tanrıların oturduğu yer olan Yomi ile ilgilidir. Susa-no-wo, yağmur getiren, Japon Indra'sı olabilir. Japon rüzgar tanrıları, rüzgar kadar, yağmur da getirirlerdi¹³. Indra gibi, Susa-no-wo da bir ejderha katiliydi. "Onun şerefine, Bingo'daki Onomochi'de kutlanan bir festival", bir Japon yazar tarafından, şu cümlelerle tasvir edilmişti.¹⁴.

Resmi geçit, bir hız ve güç tecrübesidir. Güçlü erkeklerden oluşan gruplar, kutsal arabalarla, denize kadar yansır, göğüs derinliğindeki suya dalarak ve ellerindeki

yükü yukarıda tutarak, son hızla, tapınağa geri dönerler. Orada gereken eklemeler yapılır ve sonra yarış tekrar başlar ve amaç, geniş bir düzlükte bulunan birçok bayrak arasında, ortada bulunan bayrağa ulaşmaktır. Ayakları, çılginca bağırarak bir koroya tempo tutar ve engellere ve çarpışmalara hiç aldırılmadan tozu dumana katarlar.

Indra, ateş tanrısı Agni ile birlikte, tanrıların yarışının galibiydi; rüzgar tanrısı Vayu ya da Vata ile ilgisi vardır ve okyanus iblisleri¹⁵ olan Danava'lara karşı savaşa girişmiştir.

Çin'de, ejderha teknesi yarışları, yağmur yağdırmak için düzenlenirdi. Maket tekneler aynı şekilde, sokaklar boyunca deniz kıyısına kadar taşınır ve orada, kötü etkileri uzaklaştırmak amacıyla yakılırlardı. Tekneler, savaşan ejderhaları temsil ediyordu ve bunlar yağmur getiren etkiye sahipti. Japonlar, bu Çin geleneklerini, ancak onbirinci yüzyıldan sonra taklit ettiler¹⁶.

Tanrılar arasında bir dolandırıcı olarak, Susa-no-wo, İskandinavlı Loki ile bazı benzerlikler taşımaktadır; bu tanrı gibi, o da karanlık ve yokedici güçlerin bir müttefikidir ve benzer şekilde kutsal ülkeden sürülmüştür. Ayrıca susa-no-wo Hades'i fetheden ve "ölüm yayan" olarak anılan Babil savaş tanrısı Nengal'i de hatırlatır.

Güneş ve ay tanrıları, Izanagi tarafından emredildiği gibi gündüz ve geceyi yönetmeye başladılar, fakat Susa-no-wo, kendisine vaat edilen okyanusu elde edemedi, bunun yerine, ağladı ve sakalları göbek çukuruna kadar ulaşana dek gözyaşı döktü. Kö-ji-ki'ye göre:

Onun gözyaşı dökmesi sanki bütün nehirleri ve denizleri kurutacak gibi görünüyordu. Bu yüzden kötü tanrıların sesi, beşinci ayda, sineklerin kaynadıklarında çıkardıkları sese benziyordu ve her şeyde şer alametleri ortaya çıktı.

Yeşil dağların çanaklaşmasına ve suların kurummasına yol açan, tanrının gözyaşlarından sözedilmesi, Japon yorumcuların kafasını oldukça karıştırmıştır. Ancak Asya ve Amerika mitolojilerinde, bitkilere zarar verecek şekilde, hasta ya da insanogluna karşı kötü eğilimleri olan ejderhalar tarafından "kötü" ya da

"zehirli yağmur" dağıtılmasıyla ilgili ifadeler bulunmaktadır. De Visser, büyük bir ağacı koruyan ve onun dallarından birini alan herkesi öldüren zehirli bir Naga hakkındaki bir Budist efsanesinden söz eder; öfkeli olduğunda gökgürtütüsü ve yağmur göndermektedir¹⁷.

Eski Mısır'da, tanrılar, hayat veren gözyaşları dökerlerdi Ra'nın gözyaşları, tanrılara ve insanlara hayat verdi, tanrı Shu ve tanrıça Tefnut'un gözyaşları esans taşıyan ağaçlara dönüştüler. Osiris ve Isis'in gözyaşları hayat veren otların gelişmesine neden oldu, fakat kötü Set ve yandaşlarının dünya üzerine döktükleri gözyaşları, zehirli bitkileri ortaya çıkardılar. Tanrılar öfkeli oldukları zaman, tükürükleri, terleri ve kanları, toprağa değdiklerinde zehirli bitkilerin, akrep ve yılanların vs.¹⁸ tohumlarını atar ve ortaya çıkarırdı.

Çin'li Budistler, tek bir su damlası vasıtasıyla, Naga'nın, bir ya da iki krallığa yağmur verebileceğine ve hatta denizi kurutmaktan koruyacağına¹⁹ inanırlardı. Benzer şekilde Isis-Hathor'dan Sirius yıldızı gibi, "Damlama Gecesi"nde düşen tek bir gözyaşı, Nil nehrinin sularının kabarmasına neden olmuştu.

Susa-no-wo'nun, kavurucu ve denizleri kurutucu gözyaşları, açıkça bir şeytan ya da kızgın bir tanrının ya da üzüntüden hasta olmuş bir tanrının gözyaşlarıydı.

Izanagi, okyanus efendisini ağlarken görünce, ona niçin ağlayıp, gözyaşı döktüğünü sordu.

Susa-no-Wo cevap verdi: "Ağlıyorum, çünkü, ölmüş anemin (Izanami) Alttaki-Uzak Ülke'deki (Yomi, yani Hades) yerine gitmek istiyorum."

Izanagi son derece öfkeliydi ve şöyle dedi: "Eğer öyleyse, okyanus ülkesinde durmamalısın". Sonra, Susa-no-wo'yu, Afumi'ye sürdü²⁰.

Susa-no-wo, ilk olarak, kızkardeşi, güneş tanrıçası Amaterasu'yu terk edebileceği cevabını verdi. Tıpkı gökgürtütüsü getiren bir ejderha gibi, havaya yükseldi. Ko-ji-ki şöyle diyor:

(Bu sözlerle) derhal Cennet'e yükseldi, bunun üzerine bütün dağlar sallandı ve bütün ülkeler ve şehirler sarsıldı.

Böylece Ama-terasu, sestem telaşa kapılarak şöyle dedi:

'Büyük ağabeyimin²¹ oraya yükselişinin nedeni, mutlaka iyi bir niyet taşımıyor, sadece ülkemi benden alarak zaptetmeyi istiyor²².

Tarıça, saçlarını açtı, demetler halinde kıvrırdı, beşyüz kıvrık mücevherden oluşan kolyesini taktı (maga-tama, yani pençe biçimli)²³ ve ok ve yay ile silahlandı. "Tıpkı güçlü bir erkek gibi cesur bir şekilde" durdu ve ağabeyine niye göğe yükseldiğini sordu. Susa-no-wo, kötü bir niyeti olmadığını ifade etti ve Ama-terasu, ondan samimiyetini ve iyiniyetini ispatlamasını istedi. Susa-no-wo iyi niyetlerinin teminatını vermeyi ve çocuk doğurmayı teklif etti. Bunun üzerine Ama-terasu razı oldu ve "Cennet'in Sakin Nehri'nin karşılıklı kıyılardan birbirlerine yemin ettiler"²⁴.

Ama-terasu, Susa-no-wo'dan, kılıcını istedi. O da, kılıcını ona verdi ve tarıça kılıcı üç parçaya ayırdı. Sonra, mücevherleriyle, şingirtı sesleri çıkardı, onları salladı ve Cennet'in Gerçek-Havuz-Kuyu'sunda²⁵ yıkadı ve "kıtır kıtır çiğnedi. Sonra (nefesinin) buharından, Şiddetli-Sis-Prencesi, Sevgili-Ada-Prencesi ve Sel-Prencesi doğdu.

Sonra, Suso-no-wo, Ama-terasu'dan, saçlarının sol salkımında bulunan, beşyüz kıvrık mücevherden oluşan kolyesini²⁶ istedi ve aldı. Mücevherleri şingirdattı, Havuz'da yıkadı ve onları ezerek, "uzağa doğru üfledi". Onun nefesinden tanrı, "Gerçek-Fatih-Ben-Fethetmek Fethet-Hızlı-Kutsal-Büyük-Büyük-Kulaklar", tanrı Ame-no-hohi²⁷, tanrı "Cennet'in Prens Efendisi", tanrı "Hayatın Prens Efendisi" ve Kumano tanrısı doğdu. Tam sekiz ilah-üç tarıça ve beş tanrı- doğmuştu.

Bu tanrılardan, Japon soylu ailelerin geldiği iddia edilir. Mikado'ların, Büyük Kulaklı Fatih Tanrının (Masaya-a-katsukachi-haya-hi-ama-no-oshi-ho-mi-mi) soyundan geldikleri kabul edilir. Bir başka efsanede, Mikado'nun, bir anlamda Japon Osiris'i olan güneş tarıçası Taka-mi-musubi'nin (Yüce, muhteşem Doğum ve Gelişme Tanrısı) torunu olduğu anlatılır. Hindu tanrısı Shira'ya benzetilir. Aston, "musubi"nin "kişileştirilmiş soyut gelişme süreci"²⁸ olduğunu söyler. Breasted, ben-

Mağarasından Dışarı Çıkan Güneş Tanrıçası Amaterasu

Refakatçisiyle Birlikte Seiobo (Çinli Si Wang Mu) ve Rishi Ağacı

zer şekilde, Osiris'i "her yerde bulunan ve hiç kaybolmayan hayat ilkesi"²⁹ olarak kabul eder. Shiva, "meyve veren ilke" olarak, fallus ile temsil edilmiştir. Bu sembolün, Musubi'nin "Shintai"si (tanrı vücut) olduğuna inanılmaktadır³⁰.

Üç tanrıça ve beş tanrısının ortaya çıkmasından sonra, Susa-no-wo "Hiç kuşkusuz, zaferi elde ettiğini" ilan etti. Daha sonra, kutsal bölgeleri yakıp yıkmaya devam etti. Pirinç tarlalarını mahvetti, hendekleri doldurdu ve tanrıçanın yiyecek aldığı sarayı dışkı ve idrar ile kirletti. Eskisinden daha da zalim oldu. Ama terasu'nun, ilahların elbiselerinin dokunmasını denetlediği kutsal evde bir delik açarak, içine, arkası şiddetle kamçılanmış, alaca renkli kutsal bir at düşürdü. Kutsal dokumacı kadınlar dehşete düşmüşlerdi.

Susa-no-wo'nun yaptıklarından telaşa kapılarak güneş tanrıçası, Kutsal Kaya Evi³¹ adındaki mağarasına girdi, kapıyı kapattı ve sıkıca bağladı. Bütün ülke karanlığa büründü.

Daha sonra sekiz yüz adet tanrı, Cennet Nehri'nin yatağında oturarak, gizlendiği yerde güneş tanrıçasını nasıl ayartacaklarını planlamak üzere toplandılar. Horozları ("ebedi gecenin uzun öten kuşları") yüksek sesle öttürdüler, Kutsal Demirci'ye, Kutsal Metal-Dağlarından (madenler), demir (gerçek metal) bir ayna yaptırdılar ve mücevher-Ata'ya (Tama-noya-no-mikato) beşyüz kıvrık mücevherden oluşan bir kolye yapma görevini verdiler. Daha sonra, Kutsal Kagu³² Dağı'ndan bir ağaç getirildi ve üzerine ayna, mücevher, kiraz kabuğu ve diğer armağanlar asıldı. Ayin yapıldı ve daha sonra Ama-no-Uzume (Korkunç Kutsal Dişi), üzerinde metal başlık (altın ve gümüş çiçekler), kutsal dağdan toplanan yosunlardan yapılmış bir kuşak ile beraber ve ellerinde bir buket bambu otu tutarak, küçük bir fıçının³³ içinde, sekiz yüz tanrı gülüne dek dansetti. Keder dolu sesler yerine, coşku ve mutluluk dolu sesleri duyarak meraklanan güneş tanrıçası, mağarasının kapısını biraz araladı ve herkesin neden güldüğünü sordu. Kendisine, tanrıların neşe içinde oldukları çünkü aralarında kendisinden daha muhteşem bir tanrıça olduğunu söylediler.

Daha sonra tanrılardan biri aynayı tuttu ve güneş tanrıçası,

bunun kendisinin görüntüsü olduğunu bilmeden, parlak bir tanrı görmekten hayrete düştü ve kendi güzelliği ve parlaklığından büyülenmiş bir şekilde, yavaş yavaş yaklaştı. Güçlü bir ilah, onun elini tuttu ve onu dışarı çekti, bu arada, Büyük Mücevher adlı bir diğer tanrı, onun geri çekilmesini engellemek üzere arkasına samandan bir ip bağladı³⁴. Bu şekilde, güneş tanrıçası, geri dönmek ve dünyayı aydınlatmak üzere ikna edildi.

Susa-no-wo, ikinci defa kovuldu. Büyük miktarda cezaya çarptırıldı, sakalları kırıldı ve el ve ayak parmaklarının tırnakları çekildi.

Ko-ji-ki'ye göre, yiyecek tanrıçasına, yiyecek için yalvardı. Tanrıça, vücudunun değişik bölümlerinden nefis yiyecekler aldı, fakat o bunları pislik olarak gördü ve onu öldürdü. Sonra, onun kafasından "ipek böcekleri, iki gözünde pirinç tohumları, iki kulağında darı, burnunda küçük fasulyeler, özel bölgelerinde arpa, kıçında, büyük fasulyeler ortaya çıktı". Bunlar tohum olarak kullanıldı. Ni-hon-gi'ye göre "küçük tarlalara ve Cennet'in geniş tarlalarına" ekildiler.

İse türbesinde, ayna ve mücevherlerin (tama) saklanması ve orada güneş tanrıçasına ve yiyecek tanrıçasına ibadet edilmesinin nedeni, böylece Shinto mitolojisinde açıklanmıştır. Bakire rahibeler, tıpkı fıçı yumruklayan tanrıça gibi dinsel törenlerde dansettiler ve adaklar, kutsal bölgelerdeki gibi, ağaçlara asıldı; bu arada saman ip, iblisleri geride tutmak ve güneş tanrıçasının geri çekilmesini önleyerek, güneşin doğuşunu sağlamak için kullanılıyordu.

Ejderha kılıcının bulunması, bir sonraki mitik hikayede ele alınmıştır.

20. BÖLÜM

EJDERHA KATİLİ VE ONUN RAKİBİ

Sekiz Başlı Ejderha-Bakirelerin Adakları-Ejderha Nasıl Sarhoş Edildi ve Nasıl Öldürüldü- Ejderha Kılıcının Bulunuşu-Düğün Evi-Ohon Amichi'nin Maceraları-Kıskanç Kardeşler-Ohonamichi'nin Hades'e Uçuşu-Hades'in Dev Tanrısı Susa-no-wo- Şımanlı Prenses-Jack ve Fasulye Sapı Hikayesinin Uzak Doğu Sunumu-Hayat Kılıcı, Hayat Yayı ve Oku vs. Ohonamichi'nin Japonya'yı Fethi-Bir Japon Odin-Bir Başka Yaratılış Miti-Kuş Derilerinde Muzip Tanrı-Parıldayan bir Deniz-Tanrısı.

Susa-no-wo, cennetten sürüldükten sonra, Idzumo eyaletindeki Hi nehrinin yanındaki Tori-kami'ye indi. Nehirde sürüklenmekte olan Çin'lilerin yemek yerken kullandıkları çöplerden birini görünce, yakınlarda insanların oturduğunu anladı ve onları aramaya koyuldu. Az sonra, acı acı ağlayan yaşlı bir adam ve yaşlı bir kadın gördü; onların arasında şirin bir bakire yürüyordu.

Susa-no-wo "Kimsin sen" diye sordu.

Yaşlı adam cevap verdi: "Ben bir toprak tanrısıyım, bir dağ tanrısının oğluyum ve adım Ashi-na-dzu-chi ('ayak vurucusu'); bu kadın benim karım ve onun adı Te-na-dzu-chi ('el vurucusu'); bakire, benim kızım Kush-inada-hime ('Harikulade-pirinçtarlası-güneşi-bakiresi')'dir".

Susa-no-wo "Neden ağlıyorsunuz?" diye sordu.

Yaşlı adam şöyle konuştu: "Sekiz kızım vardı, fakat her sene Koshi'nin sekiz çatalı yılanı (ejderha) geldi ve birer birer kızlarımı yedi. Şimdi ağlıyorum, çünkü Kush-inada-hime'yi yılanına verme zamanı geldi."

"Yılan neye benziyor?"

"Gözleri, kış vişnesi gibi kırmızı¹; sekiz başlı ve sekiz kuyruklu bir vücudu var ve vücudunun üzerinde yosunlar ve ağaçlar yetişiyor. Öylesine uzun ki, sekiz vadinin ve sekiz tepenin üzerini örtebiliyor. Göbeği sürekli kanlı ve irinlidir"² Susa-no-wo, "Eğer bu bakire, senin kızın ise, onu bana verir misin?" dedi.

Yaşlı adam şöyle cevap verdi: "Beni şerefendiriyorsun, fakat senin ismini bilmiyorum". "Ben, güneş tanrıçasının sevgili erkek kardeşiyim ve cennetten henüz indim".

Yaşlı adam saygıyla "En itaatkar şekilde, kızımı sana sunuyorum".

Sonra Susa-no-wo, kızı bir tarağa dönüştürerek saçına yerleştirdi. Bunu yaptıktan sonra, yaşlı çiftten, pirinç binası (sake) hazırlamalarını istedi. Ona itaat ettiler ve Susa-no-wo onlardan, sekiz kapılı ve sekiz sıralı bir çit yapmalarını ve her sıraya birayla dolu bir fiçi yerleştirmelerini istedi.

Zamanı gelince, sekiz çatalı yılan yaklaştı. Sekiz başından her birini, sekiz fiçimin herbirine soktu ve sake'yi içti, sarhoş oldu ve sonra uzandı ve uyudu. Susa-no-wo iki kabzalı kılıcını³ çekti ve yılanı parçalara ayırdı. Hi Nehri, kandan kıpkırmızı oldu.

Susa-no-wo, orta kuyruğu kestiğinde, kılıcı kırıldı. O, buna şaşırды. Kılıcın ucunu eline alarak, kuyruğu kesti, ayırdı ve içine baktı ve bu kuyruğun içinde çok keskin bir bıçak buldu. Onu dışarı çıkardı ve kızkardeşi, güneş tanrıçası Ama-terasu'ya gönderdi. Bu kılıç, Kusa-nagi-no-tachi'dir ("ötları bastıran" ejderha kılıcı")

Daha sonra, Susa-no-wo, Idzuma ülkesinde, Suga adındaki bir yerde bir ev inşa etti. Bu yerden, bulutlar yükseldi. Susa-no-wo, kan hocanını eve çekilmeleri için, sekiz bulutun oluşturduğu sekiz katlı bir çitle ilgili bir şiir yazdı. Sonra bakirenin babasını evin koruyucusu ya da reisi olarak tayin etti.

Doğumevinde, Susa-no-wo ve ejderhadan kurtardığı genç kadının çocukları doğdu. Bu çocuklar, Oho-toshi-no-komi (Büyük Ekin Tanrısı), Uka-no-mitama (Muhteşem Yiyecek

Ruhtu) ve istediğinde yılan ve insan biçimine girebilen, Idzumonun tanrısı⁴, Ohonamichi ("Büyük İsim Sahibi") idi.

Ohonamichi ve seksen erkek kardeşi, Inaba'daki Yakami Prensesi ile evlenmek istediler. Oraya giderken seksen erkek kardeş bir tavşanı tuzağa düşürdüler ve tavşan aldığı yarıdan çok ızdırıp çekerken, Ohonamachi, onu tedavi etti. Şimdi "Tavşan Tanrı" adını alan Inabo'nun tavşanı minnetle doldu ve ağabeylerinin çantasını taşıyarak onlara hizmetçilik yapan Ohonamichi'ye, prensesi onun eşi yapmak için söz verdi.

Daha sonra, prenses, Ohonamichi'yi seçtiğini söyleyerek, seksen erkek kardeşin herbirini reddetti. Bunun üzerine öfkelenen erkek kardeşler kendi aralarında toplandılar ve Ohonamichi'ye şöyle dediler: "Hataki ülkesinde, bu dağın üzerinde, Tema adında kırmızı renkli bir erkek domuz var. Biz onu aşağı doğru sürdürdüğümüzde, sen onu yakalamalısın. Eğer onu yakalayamazsan, seni mutlaka öldürürüz."⁵

Böyle konuştuktan sonra, seksen tanrı, bir ateş yaktılar, içinde büyük bir kaya parçasını ısıtıp, bir erkek domuz şekli verdiler. Kayayı, dağdan aşağıya doğru yuvarladılar. Ohonamichi onu yakaladığında öyle feci şekilde yandı ki, oracıkta öldü.

Sonra annesi ağladı ve dövündü ve gökyüzüne çıkarak, yaşlı tanrılardan biri olan⁶ ve Kisa-gahi-hime (Tarak kabuğu Prensesi)⁷ ve Umugi-hime'yi (Midye Prensesi) ölü tanrıya hayat vermeleri için gönderen Kami-musu-bi-no-kami'ye (Muhteşem Tanrıları Ortaya Çıkaran İlah) başvurdu. Kisagahi-hime "kabuğunu iyice ezip ufaladı ve kavurdu" ve Umugi-hime "su getirdi ve anne sütüymüş gibi ona sürdürdü."⁸ Bunun üzerine Ohonamichi güzel genç bir erkek olarak hayat buldu ve tekrar yürüdü

Seksen ilah, Ohonamichi'yi yeniden aldattılar. Onu dağlara götürdüler. Orada, bir ağaç kestiler, yarıdılar, içine bir kama yerleştirdiler. Daha sonra onu ortada durmasını sağlayarak, kama'yı çıkardılar ve böylece onu öldürdüler.

Ohonamichi'nin annesi yine ağladı ve yas tuttu. Ağacı kesti ve onu dışarı çıkararak, bir kez daha hayata geri döndürdü. Sonra Ohonamichi, yaylarına oklarını yerleştiren takipçilerinden, bir ağacın çatalına dalıp gözden kaybolarak kurtuldu⁹ ve

Ağaçlar Ülkesine kaçtı.

Ohonamichi'ye, Susa-no-wo'nun kaldığı Uzak-Aşağı Ülke'ye(Hades) sığınması tavsiye edilmişti. Şımarık Prenses onu gördü ve birbirlerine şöyle bir baktılar ve evlendiler. Sonra Prenses, babası Susa-no-wo'ya, çok güzel bir tanrının geldiğini haber verdi. Fakat Susa-no-wo öfkeliydi ve genç tanrı "Sazlık Düzlüğün Çirkin Erkek Tanrı"sını çağırdı ve ona yılan evinde uyumasını emretti. Şımarık Prenses, Ohonamichi'ye bir yılan atkısı vererek, yılanlar onu sokmaya kalkıştıkları zaman, onu üç kez sallamasını tembih etti. O da bunu yaparak kendini korudu. Bir sonraki gece, Susa-no-wo, genç tanrıyı, çıyanlar ve yaban arıları evine yerleştirdi, fakat prenses, onu saldırılardan koruyan başka bir atkı verdi. Sonraki gün Susa-no-wo, fundalık boş bir arazinin ortasına "vızıldayan bir ok"¹⁰ fırlattı ve Ohonamichi'nin onu geri getirmesini istedi. Fakat genç tanrı, fundalık araziye gittiğinde, susa-no-mo-wo, her yeri ateşe verdi. Ohonamichi, çıkış yolu bulamadı. Orada dururken, bir fındık faresi¹¹ geldi ve ona barınabileceği oyuk bir yer gösterdi. Ohonamichi hemen deliğe sığındı ve yangın sönene dek orada gizlendi. Sonra fare, vızıldayan oku bularak, Ohonamichi'ye getirdi. "Okların tüyleri, farenin bütün yavrularının ağzında taşınmıştı" (Ko-ji-ki, shf.73¹²).

Şımarık Prenses, kocası için yas tuttu ve Susa-no-wo, onun öldüğünü sandı. Fakat Prenses Ohonamichi'yi buldu ve eve getirdi. Ohonamichi, oku Susa-no-wo'ya geri verdi. Bu tanrının, saçlarında birçok çıyan vardı ve gençten bunları çıkarmasını istedi. Ohonamichi, öyle yaparmış gibi yaptı ve Susa-no-wo uyuya kaldı.

Sonra Ohonamichi, Susa-no-wo'nun saçlarını çatı kirişlerine bağladı, kapıya karşı büyük bir kaya parçası yerleştirdi ve arkasında Şımarık Prenses ile uzaklara kaçtı. Beraberinde Susa-no-wo'nun hayat kılıcı ve hayat oku ve yayını ve kutsal sesler çıkaran udunu¹³ da götürdü.

Ohonamichi kaçarken, ud, bir ağaca değdi ve yeryüzü, onun sesiyle yankılandı. Susa-no-wo bu sesle uyandı. Evden çıkmak üzere kalktı, fakat saçlarını, çatı kirişinden çözmekle

öyle zaman kaybetti ki, Yomi (Hodes) Geçidi'ne ulaşana kadar, Ohonomichi'nin izine rastlayamadı¹⁴.

Susa-no-wo, Ohonomichi'ye bağırarak, hayat kılıcı ve hayat okları ve yayı ile şahsen erkek kardeşini, nehrin en akıntılı yerine kadar takip etmesini tavsiye etti.

"Sonra, alçak adam, Oho-kuni-nushi ("ülkenin Büyük Efendi Tanrısı") ol ve Şımarık Prenses de zevcen olsun. Tapınak sütunlarını, taş temeller üzerine, Uka Dağı'nın eteklerine kur ve kirişleri Yüksek Cennet Düzlüğüne doğru yükselt. Orada otur, seni alçak."

Ohonomichi, seksen tanrıyı takip etti ve ortadan kaldırdı. "Sonra, ülkesini kurmaya başladı".

Burada, bir başka Yaradılış mitiyle karşılaşıyoruz.

Ohonomichi ve Şımarık Prenses'in iki çocuğu oldu: Bunlar, Ki-no-mata-no-kami (üç-çatal-tanrı) ve mi-wi-no-kami (Muhteşem Kuyuların Tanrısı) idi.

Odin gibi, Ohonomichi de kariyeri için, birden fazla tanrıçaya kur yaptı. Bunlardan biri olan prenses Nuna-kaha (sığ göl nehri), ona şöyle şarkı söylemiştir:

"Pekçok adada, burunlara sahip bir erkek olarak, her sahil burnunda genç otlar gibi bir eş aryorsun. Ama ne yazık benim gibi bir kadın için, senden başka erkeğim yok"¹⁵

Ohonomichi'ye "ülkeyi oluşturmasında ve sağlamlaştırmasında" yardımcı olmak üzere, okyanustan, peri gibi bir tanrı gelir. İsmi, Sukuna-bikona'dır (Küçük prens tanrı) kuş derilerine bürünmüş şekilde¹⁶, küçük tanrı, kutsal Kagama'nın¹⁷ teknesinde yolculuk etmiştir.

Küçük Prens, bir süre için ülkenin desteklenmesine yardımcı olduktan sonra, Toko-yo-no-kuni'ye (Ebedi ülke) geçti.

Daha sonra ülkeyi sağlamlaştırmak için yardımcı olmak üzere, denizi aydınlatan bir tanrı geldi. Mimona Dağı'nda bir tapınak sordu ve daha sonra orada ibadet etti. O da hayatın portakal ağacının yetiştiği Ebedi Ülke'ye geçti¹⁸. Orada, Küçük Prensi ortaya çıkaran tanrı, Ufalayan Prens'tir; ayakları yürümez, ancak, Gökyüzü altındaki her şeyi bilir¹⁹.

21. BÖLÜM

ESKİ MİKADOLAR VE KAHRAMANLAR

Susa-no-wo Hanedanı'nın Sonu-Güneş Tanrıçasının hanedanı-Japonya'nın İlk İmparatoru-Deniz Tanrısı "Bereketli İnci Prensi"nin Torunu olan Mikado-Bir Japon Gilgamesh- Hayatın Portakal Ağacını Arayış-"Ebedi Ülke"-Polinezya Cenneti ve Hayat Ağacı-Japonya'nın Ulusal Kahramanı Yamato-Take- Tanrılar ve Asilerin Savaşı-Kahramanın Cazibesi ve Ölümü-Kuş Ruh-İmparatoriçe Jingo-Savaş Tanrısı olarak ilahlaştırılan Mikado-Shinto Dini ve Doğa İbadeti-Japonya'da Tanrıça Mezhebi-Mücevherlerde, Ağaçlarda, Otlardaki Hayat İlkesine Duyulan Hayranlık-Budizm-Saf Shinto'nun Canlandırılması-Çin ve Japonya'da Kültür Karışımı-"Bir Ulus Olmayan" Çin.

Ohonamichi'nin pekçok çocuğu oldu, fakat ilahlar, Susa-no-wo'nun Hanedanı'nı tanımadılar ve güneş tanrıçasının muhteşem torunu Ninigi'nin Japonya'yı yönetebileceğine karar verdiler. Ohonamichi azledildi ve seçilen kral adına, ülkenin sakinleştirilmesi için cennetten birçok tanrı yeryüzüne gönderildi.

Ninigi'nin karısının ismi Konohana-sakuyatime ve çocuklarından ikisi avcı Hohodemi ve balıkçı Hö-no-Susari idi.

"Bereketli İnci Prensesi"ne kur yapan ve onunla evlenerek bir süre okyanusun dibindeki ülkede yaşayan Hohodemi idi. Prenses çocuğunu dünyaya getirdikten sonra, çok sıkı bir şekilde korunarak kendi ülkesine doğru yola çıktı, çünkü, kocası onu, deniz kıyısında inşa ettiği doğumevinde ejderha (wani) biçiminde görmüştü.

Çocuk Japonya'nın ilk imparatoru Jimmu Tenno'nun¹ babasıydı. Dolayısıyla, Mikado'lar, güneş tanrıçası Ama-terasu ile "Bereketli İnci Prensi", Okyanus'un Ejderha Kralı'nın torunlarıydı.

Ülkeyi sakinleştirmekle meşgulken, Jimmu, ona rehberlik etmek üzere cennetten yeryüzüne gönderilen dev bir kargayı² izledi. Kendisine deniz aşırı bir seyahatte eşlik eden iki erkek kardeşi, bir fırtına sırasında, dalgaların yatışması için, geminin güvertesinden denize atlamışlardı. Bunun sonucunda, bu kişilere, tanrı olarak ibadet edildi.

Idzumo'nun daha önceki önemini kaybetmesi üzerine, Yamato, öykünün odağı haline gelir.

Jimmu Tenno, 127 yaşına kadar hükümdarlık yapar ve Japon tarihine göre İ.Ö.585'te ölür. Onu Suisei Tenno takip eder. Bundan sonraki 500 yıllık dönemde, bazıları 120 yıllık yaşlara ulaşan, pek çoğu uzun hayatlar süren hükümdarların adları geçer.

Hristiyan Çağının başlangıcında, Mikado, 141 yaşında ölen Sui-nin idi. Bu kral, kahraman Tajima-mori'yi "Zamanı Olmayan (Ya da Ebedi) Hoş Kokulu Ağacın" meyvesini getirmesi amacıyla Ebedi Ülkeye gönderdi. Japon Gilgamesh, atılımında başarılı oldu. Ko-ji-ki'ye göre:

Sonunda Tajima-Mori bu ülkeye ulaştı ve ağacın meyvesini kopardı; fakat bu arada Kutsal Hükümdar öldü. Sonra Tajima-Mori meyveyi dörde ayırdı ve Büyük İmparatoriçe'ye sundu ve yine bir parçasını Kutsal Hükümdarın muhteşem mezarının kapısına bir hediye olarak getirdi ve meyveyi havaya kaldırarak ağladı, yas tuttu ve şöyle dedi: 'Ebedi Hoş Kokulu Ağacın Meyvesini getirerek, sana hizmet etmeye geldim'. Sonunda, ölene dek, kendi kendine ağladı ve yas tuttu. Bu Ebedi Hoş Kokulu Ağaç, şimdi portakal olarak adlandırdığımız meyvenin ağacıdır.

Ebedi Ülke'nin bulunduğu yer, yerli bilimadamlarının aklını oldukça karıştırmıştır. Bazıları, buranın Kore'nin bir bölümü olduğunu, diğerleri ise Güney Çin'de ya da Loocho Adaları'nda olduğunu öne sürmekteydiler. Nihon-gi'ye göre, Tajima-Mori, Ebedi Ülkede tanrıların ve cücelerin oturduğunu gördü. Japonya'nın batısında uzanıp gittiği için, Çin inançlarına göre, "Kraliyet Ana" ve "Ölümsüzlerin Kraliçesi" olan Si Wang Mu (Japon Seiobo) tarafından yönetilen Batı Cenneti ile aynı olduğu anla-

şılmaktadır. Çin'lilerin, Hayatın Şeftali Ağacı yerine, Japon'lar, kendi Batı Cennet'lerinde Hayatın Portakal Ağacına sahiptiler. Bununla beraber, portakal sekizinci yüzyıldan evvel Japonya'ya ulaşamadı³. Çin Cennetinde Çin tarçını ağacının şeftali ağacının yerini alması gibi, Japon cennetinde de portakalın, daha önceki bir ağacın yerini alıp almadığı şu anda belirsizdir. Batı Cenneti düşüncesinin Budistler tarafından ortaya atılmış olması da olasıdır. Aynı zamanda, Hayatın Şeftali Ağacı'nun, Izanagi tarafından ziyaret edilen Yomi'de yetişmiş olduğu da hatırlatılmaktadır.

Buna benzer bir cennet bahçesi, Polinezya'lılar ve özellikle de Tahiti'liler tarafından da bilinmekteydi. Bu bahçenin adı Rohutu noanoa ("Parfümlü ya da Hoş Kokulu Rohutu") idi. Orada, ölümlerin ruhları, tanrı Uru tae tae tarafından yönetilirdi. Ellis'in yazdığına göre⁴ bu cennetin "yüksek ve muhteşem Raiatea dağının yakınlarında, Hamaniino limanının yakınlarında bulunduğu ve Temehani unauna ('muhteşem ve görkemli Temehani') adında olduğu kabul edilmektedir". Bununla beraber, bu cennet, "reva" da ya da havadaki bölgelerde olduğundan, ölümlülerin gözlerine görünmüyordu. Ülkenin en güzel ve en büyüklü görünümüne sahip olduğu, her biçim ve renkten çiçeklerle süslü olduğu ve her tür güzel kokunun duyulabildiği tarif ediliyordu. Hava, her türlü zararlı gazlardan arınmış, saf ve temiz ve çok sağlıklı bir haldeydi. Orada sık sık yapılan debdebeli törenlerde, zengin et çeşitleri ve birbirinden güzel meyvelerin, bolca tüketildiğine inanılıyordu. Burası yakışıklı erkekler ve güzel kadınlar, "purotu anae" ile doluydu.

Pulotu adındaki bir başka Polinezya Cenneti, "güzel yiyeceklerden ve başka ayrıcalıklardan yararlanan" liderler için ayrılmıştı. Buranın yöneticisi Saveasiuleo bir insan başına sahipti. Vücudunun üst tarafı "ölü liderlerin ruhlarının eşliğinde" büyük bir evin içinde boylu boyunca uzanmışken, "vücudunun diğer kısımlarının, denizin içinde, bir su yılanı şeklinde uzandığı söylenirdi"⁵.

Böylece, Japonlar, Polinezya'lılar gibi, bir cennet bahçesine ve bir deniz ejderha kralı cennetine sahiptiler. Bu Öteki dünya-

larla ilgili inanç ve hikayelerin, kıyıları etrafında inci avcılığı yapan topluluklar oluşturan eski deniz gezginleri tarafından ortaya atılmış olması da mümkündür. Ainu'lar, Pokna moshiri'de (aşağı dünya) Cennet ve Cehenemin toprağın altında olduğuna inanırlar, fakat dürüstlük ve iyiliğin mükafatının ne olduğu hakkında bir fikirleri yoktur⁶ Koro-pok-guru olarak anılan, eski ve daha yüksek medeniyet seviyesine sahip insanların inançları hakkında hiçbir şey kesin olarak bilinmemektedir.

Mikado Sui-nin'in ardından, İ.S.130 yılında, 143 yaşında ölen Mikado Kei-ko geldi. Oğullarından biri olan Yamato-Take, Japonya'nın ünlü bir efsane kahramanıdır. Haydut ve asilere karşı mücadele ederken pekçok kahramanca iş yapmıştır. İsa'da, halası, rahibe Yamato-hime'den, meşhur Kusanagi kılıcını ve sadece ölüm tehlikesinde olduğu zaman açması gereken bir çanta aldı. Daha sonra, bütün vahşi ve asi insanları sakinleştirmek ve boyun eğdirmek için yola koyuldu. Sagami'nin efendisi, Yamato'nun, bir "zalim Tanrı" yı aramak üzere gördüğü fundalık bir araziye ateşe verdi. Kendini tehlike içinde bulan Yamato, çantayı açtı ve içinde bir çakmak buldu. Ejderha kılıcı ile otları biçti ve çakmağı kullanarak, bir karşı ateş yaktı ve bu ateş diğer ateşi geri püskürttü. Kusanagi kılıcı (ot bastıran) adını, bu olaydan alır. Daha sonra, Yamato bu ülkenin hain yöneticilerini öldürdü.

Ayrıca, kendisini Ashigana Geçidi'nde gören bir erkek geyik biçimindeki bir tanrıyı da öldürdü. Pusuya yattı ve bir nevi sarımsak⁷ parçasıyla geyiği gözünden vurdu ve böylece onu öldürdü. Sonra üç kez "Adzuma ha ya" (Ah, karım!) diye bağırdı. Bundan sonra ülkenin adı Adzuma oldu.

Sonra kahramanın ölümü hakkındaki esrarengiz hikaye gelmektedir. Yamato, Ohonamichi'nin, Japonya, güneş tanrıçasının seçtiği yönetici tarafından boyunduruk altına alındığında sığındığı ve takip edildiği ve ölümle tehdit edildiğinde, görevini terkettiği ve bir tapınakta oturmaya başladığı Shinono ülkesine gitti. Ülke adını, İhlamur'a³ benzeyen bir ağaç olan "shina" ve "fundalık düzlük" anlamına gelen "nu" ya da "no" dan almıştır. Yamato-Take, bu ülkeye, Shinono ve Mino eyaletleri arasın-

daki Shinonu Geçidi'nden (Shinonu no saka) girdi. Geçidin tanrısının üstesinden geldi ve Prenses Miyazu'nun hoş kokulu ve narin kolların evinde oturmaya gitti. Prenses onu sevgiyle karşıladı. Prensesin evinde, Kusanogi kılıcını bıraktı ve Ibuki Dağı'nın kötü nefes (ya da etki) tanrısına karşı mücadele etmeye gitti. Dağa tırmanırken, bir boğa kadar büyük, bir erkek domuz, gördü. Onun, tanrının bir elçisi olduğuna inandı ve onu döndüğünde öldürebileceğine yemin ederek, dağa tırmanmaya devam etti. Fakat erkek domuz bir elçi değildi; tanrının bir şeklinin ta kendisiydi ve çok yoğun bir buz yağmuru⁹ gönderdi. Yağmura yakalanan ve şaşırın kahraman, böylece tanı tarafından aldatılmış oldu.

Dağdan inerken Yamato-Take, Tama-kura-be ("Mücevherbolluk-kabilesi") adındaki genç kaynağa ulaştı. Bu kaynağın suyundan içti ve bu şekilde canlandı. Bundan sonra bu kaynak "Wi-Same" ("uyanış kuyusu" ya da "dinlenme kuyusu") olarak anıldı.

Sonra Yamato-Take yola çıktı ve vücudunun gücünü kaybettiği için ağlayarak Tagi¹⁰ fundalığına ulaştı. Oradan Ise'deki Wotsu Burnu'na geçti ve orada bir çam ağacında bıraktığı bir kılıcı buldu ve şöyle şarkı söyledi:

"Ey çam ağacı, kardeşim benim,
Eğer sen bir insan olsaydın,
Kılıcımı ve elbiselerimi
Sana verirdim".

Bu şarkıyı söyledikten sonra, yoluna devam etti, doğduğu ülke olan şahane Yamato'nun özlemini duyarak, Awagaki Dağı'nın arkasına yerleşti. Bir sonraki şarkısı bir aşk ve pişmanlık şarkısıydı.

"Gökler ne kadar tatlıdır.
Evim, Yamato'da
Beyaz bulutları yükselir mi
Beyaz bulutlarının hepsi gelir mi?"

Hastalığı ve yorgunluğu nedeniyle, kendini giderek daha da zayıf hissetti ve bu ıstırap içinde şu şarkıyı söyledi:

"Ey! keskin kılıcım
Prenses Miyazu'nun
Yatağının yanında bıraktığım
Keskin kılıcım"¹¹

Yamato-Take, bu şarkıyı bitirir bitirmez çöktü ve öldü. Zamanla, karıları geldi ve onun için bir kabir inşa ettiler ve bu arada Yamato onları duyup cevap veremediği için ağladılar ve yas tuttular. Sonra, Yamato-take, havada çok yükseklerle uçan ve kıyıya doğru uzaklaşan beyaz bir kuşa¹² dönüştü. Kadınlar, kuşu ağıtlara izlediler ve denize girdiler. Kuşun sahile doğru uçtuğunu gördüler ve onu izlediler. Bir süre için, kuş, bir kayanın üzerine tünedi. Sonra Ise'den Kafuchi ülkesinde bulunan Shiki'ye uçtu ve orada dinlenmesi için bir mozole inşa edildi¹³ Fakat beyaz kuş tekrar havalandı ve uzaklaştı. Daha sonra hiç gözükmedi.

Yamato-Take'nin babası Mikado Kei-ko'dan sonra, Sei-mu, 108 yaşına kadar hükümdarlık yaptı. Ondan sonra Mikado Chiu-ai geldi. Başkenti, güney batıda, Kyushu adasındaydı. Tanrıçadan, Kutsal İmparatoriçe Jingo'ya, "göz kamaştırıcı birçok hazineye sahip altın ve gümüşü bol, batıda bir ülke olan" Kore'yi vaat eden bir mesaj geldi.

Mikado, batıda bir ülke olduğuna inanmayı reddetti ve tanrıların yanlış konuştuklarını iddia etti. Bundan kısa süre sonra, kutsal hükümdar öldü.

Şimdi İmparatoriçe Jingo hamileydi. Oğlu için Kore'yi fethetmek üzere ilahlardan bilgi aldıktan sonra, bir taş aldı ve çocuğunun doğumunu, bu taşı beline iplerle bağlayarak geciktirdi. daha önceki bir bölümde de belirtildiği gibi, İmparatoriçenin "Med ve Cezir Mücevherlerini" kullanması ile Kore zapt edildi. Çocuğunu, Japonya'ya döndükten sonra doğurdu.

İmparatoriçe Jingo'nun, Japon İmparatorluğunu zapt ettiği ve birleştirdiği ve yine merkezi gücü Yamato'da oluşturduğuna inanılmaktadır. 100 yaşına kadar yaşamıştır.

İmparatoriçenin bir ejderha kuyruğuna sahip olan oğlu Ojin Tenno¹⁴, 110 yaşına kadar yaşadı ve İ.S.310 yılında öldü. Ölümünden sonra ona bir savaş tanrısı ve Minamoto kabilesinin başkanı olarak ibadet edilmmişti. onu takip eden Nin-toku, 110 yaşında öldü ve efsanevi kralların ya da olağanüstü işleri yaptıkları anlatılan kralların souncusuydu. Japon tarihinin başlangıcı ve efsanenin sonu, Hristiyan çağının beşinci yüzyılının başlangıcına denk gelir.

Hachiman (Ojin Tenno) mezhebi, dokuzuncu yüzyılda, Minamoto ailesinin yükselişi ile yaygınlaştı; özgün çıkış noktası, Buzen eyaletindeki Usa idi. Hachiman'ın Shintai'si ("tanrı vücut") beyaz bir taş ya da bir sineklik ya da bir yastık ya da bir kol dayanağı idi.

Jimmu Tenno, İmparatoriçe Jingo ve Yamato Jake, benzer şekilde tanrılaştırılmışlardı ve onlara benzer şekilde ibadet ediliyordu. Bir dokuzunun yüzyıl bilgini olan Suga hana Michizane, bilginlerin tanrısı olan Temmangü gibi tanrılaştırılmıştı. Mikadolar, yaşarken oldukları gibi öldükten sonra da kami (tanrı) idiler. Yei Ozaki¹⁵'nin yazdığına göre "Savaşta ölen bütün askerlerin ruhlarına, Tokyo'daki Kudon tapınağında ilahlaştırılmış kahramanlar gibi ibadet edilirdi."

Japonya'da insan atalara yapılan ibadet, Çin etkilerinden kaynaklanmıştır ve altıncı yüzyıldan önceki eski Shinto'da yeri yoktur. Ko-ji-ki ve Nihon-gi'de Mikado'ların ve yönetici sınıfın ataları, tanrılar ve onların girdikleri şekillerdir. Daha önce de gördüğümüz gibi Mikado'ların, güneş tanrıçasından ve bir Japon Melusina'sı olan, "Bereketli İnci Prensesi" adındaki Okyanusun Ejderha Kralı'nın kızının soyundan geldiklerine inanılmaktaydı.

Dolayısıyla, daha önce de yapıldığı gibi, Shinto dininden "doğa tanrılarına ve atalara ibaret" olarak sözedilmesi, doğru olmaktan uzaktır. Hatta, "doğa-ibadet" deyimini aldatıcıdır. Mitama tapınaklarında ("muhteşem mücevher" ya da "Ejderha İncisi" ya da "ruhu") bir tanrıya tapılması "Doğa'ya ibadet" değil, "her yerde bulunan, hayatın yok olmayan ilkesi"ne ibadettir. Japonya'nın mekke'si olan Ise'de, tanrıça mezhebi hakimdir.

Hem güneş-tanrıçası, hem de yiyecek tanrıçası; "hayat malzemesi"ni içeren inci, deniz kabuğu, değerli mücevherler, güneş aynası, kılıç, baş yastığı, dikey tektaş, kutsal ağaç, şifalı ot, bereketli yağmur vs.nin kişileştirilmiş olan Uzak Doğu'nun Hathor'unun biçimleridir. Mikado, Osiris'in bir biçimi olan, yaşayan Horus idi; öldükten sonra Horus, Ra gibi, kutsal bölgelere doğru yükseldi ya da Osiris gibi, Ölümlerin Yeraltı Dünyasına doğru yola çıktı. Japonya'nın Mikado'su, Mısır'ın Kralları gibi, Cennet'in bir oğluydu.

Altıncı yüzyılda Budizm, Japonya'ya girdikten sonra, Shinto ile karışmıştı. Shinto tanrıları, Ryobu-Shinto mezhebinde, Buda'nın girdiği biçimlerdi. Hatta Mikadolar bile, Budizmin bü-yüsüne kapıldılar.

Onsekizinci yüzyılda, "Saf Shinto'nun Yeniden Canlanması" olarak bilinen hareket başladı. En başta Motöori ve müridi Hirata tarafından teşvik edilmişti. Zamanla, bu hareket ulu rahip ve güneş tanrıçasının temsilcisi, Japonya'nın Mikado'suna, üstün politik gücünü kazandıran devrime neden oldu. Shinto, modern Japonya'nın resmi dinidir; fakat, Shinto unsurlarıyla dolu olan Budizm, kitlelerin dinidir. Bununla beraber, "Saf Shinto", Motöori ve Hirato'nın öğrettikleri anlamta "saf" değildi. Hiç şüphesiz, eski zamanlardaki kültür karışımının bir ürünüydü. Laufer'in söylediği gibi, "Ko-ji-ki ve Nihon-gi, hakiki Japon düşüncesinin saf bir kaynağını temsil etmiyordu, fakat bunlar, büyük ölçüde Çin ve Kore etkilerinin altında yazılmış Asya kıtasına ve Malaya-Polinezya'ya ait geleneklerin şaşırtıcı bir karışımını yansıtan, geçmişe ait kayıtlardır."¹⁶ Çin, Kore, Polinezya vs. gibi ülkelerde, benzer bir kültür karışımına rastlamak mümkündür. Buda ve Hz. Muhammed, Uzak Doğunun dinsel sistemleri üzerinde etkilerini bırakan, en eski dinlerin kurucuları değildiler. Geniş bölgeler, eski Mısır ve babil kültürlerinden etkilenmişlerdir.

Uygarlık tarihi, aynı mit ve dini uygulamaların, birbirinden çok uzak ülkelerde aynı anda ortaya çıktığı hipotezini desteklememektedir. Kültür karışimleri, biyolojik evrim ilkelerinin uygulanması ile açıklanamaz. Bu sayfalarda daha önce de göste-

ıldığı gibi, Çin ve Japonya'da pekçok kültür karışımı ve daha eski medeniyetlerle pekçok bağlantı bulunmaktadır.

Laufer, Çin'deki kültür karışımına değinirken, şunları yazmıştır:

"Gümünüzdeki genel kanının tersine Çin medeniyetinin şimdi gözüktüğü gibi, Çin'lilerin bir birimi ve özel bir ürünü değil, çok çeşitli kabilelerin çok geniş bir anlamda birleşmesine ait kültürel çabaların nihai bir sonucu ve türlü türlü bölgelerden toplanan ve zamanda ve mekanda geniş ölçüde farklılaşmış düşüncelerin bir bileşimi olduğunu, güçlü bir şekilde vurgulamak mümkün değildir; kısaca belirtmek gerekirse, Çin bir millet değil, bir imparatorluk, etnik değil, politik bir birimdir. dolayısıyla, herhangi bir kültürel düşünceyi, ilk anda sadece Çin İmparatorluğunun sınırları içinde göze çarptığından dolayı, Çin'lilere mal etmek kadar büyük bir hata yapılamaz."¹⁷

NOTLAR

1. Bölüm

- 1 *Myths of Crete and Pre, Hellenic Europe*, s.26
- 2 a.g.e., s.20
- 3 Profesör Cherry, *The Origin of Agriculture* (Mem.and Proc. Manchester Lit.and Phil.Soc., 1920)
- 4 Babil efsanelerinde uygarlığı İran Körfezi'nden gelen tanrı Ea getirmiştir.
- 5 Osiris'e, Libyalı menşeyini yakıştıranlar, adının "Yaşlı Olan", ya da "Yaşlı Adam" anlamına geldiğine inanmaktadırlar
- 6 *The Ancient Egyptians*, ss. 41-42.
- 7 Breasted'in, *Religion and Thought in Egypt*, s. 18.
- 8 S.Squire, *Plutarch's Treatise of Isis and Osiris* (Cambridge, 1744).
- 9 Mısır'da, bu, "Palaeolitik Çağ" olarak adlandırılan Zamanın Sohutrean dönemi idi.
- 10 Mısır'da "Neolitik Çağ" gerçekleşmedi.
- 11 *The Scope of Socua' Anthropology* (Londra, 1908), ss. 12-13.
- 12 *Primitive Man* (İngiliz Akademi Raporları, Cilt VII.), s.50.

2. Bölüm

- 1 *The Yakut* (Rusça), Cilt 1., s. 378.
- 2 *The Evolution of the Dragon*, G. Elliot Smith (Londra 1919), s. 178.
- 3 O.T.Mason, *Origins of Invention*, s. 166; ve *Woman's Share in Primitive Culture*, s. 91.
- 4 *The Beginnings of Porcelain in China*, Berthold Laufer ve H.W.Nichols (Field Museum of Natural History yayını, 192, Antropoloji dizisi, Cilt XII.,No.2, Chicago 1917)
- 5 a.g.e., ss. 153-154.
- 6 *The Journal of Egyptian Archeology*, Nisan 1914, s. 14.
- 7 "Aboriginal Pottery of the Eastern United States", s. 50. (Yirminci Yıl Raporları, Amerikan Etnoloji Bürosu, Washington, 1903).
- 8 *The Khasis*, s. 61.
- 9 *Tao Shuo*, Bölüm ii, s. 2. (Yeni baskı, 1912).
- 10 *The Beginning of Porcelain in China*, ss. 154-5. Kültür karışımı, eski bölgesel dinsel inançları yokermemiştir.
- 11 Chavannes, *Mémoires historiques de Se-ma Ts'ien*, Cilt I., ss. 72-4.
- 12 *The Beginning of Porcelain in China*, s. 160.
- 13 *Antiquities of India*, L.D.Barnett, s. 176.
- 14 *Madras Government Museum Catalogue of Prehistoric Antiquities*, s. 111.
- 15 *Vedic Index of Names and Subjects*, Mac Donnell ve Keith, Cilt I, ss. 31-32.

3. Bölüm

- 1 Kitap I. Bölüm 194.
- 2 Breasted, *Religion and Thought in Egypt*, ss. 108, 158.
- 3 "Early Modes of Navigation", *Journal of the Anthropological Institute*, IV. Cilt. s. 402.
- 4 Holmes'in *Ancient and Modern Ships*, E.K. Chatterton'un *Sailing Ships and their Story*, Cecil Torr'un *Ancient Ships*, Warrington Smith'in *Mast and Sail in Europe and Asia*, Elliot Smith'in *Ships as Evidence of the Migrations of Early Culture*, ve Pâris ve Assmann ve Pitt Rivers'in çalışmaları.
- 5 *Sailing Ships and their Story*, ss. 25-26.
- 6 *Ships as Evidence*, ss. 5-6.
- 7 *Myths of Crete and Pre-Hellenic Europe*, ss. 146 ve 191.
- 8 Breasted'in *A History of Egypt*, ss. 114-5.
- 9 *Sailing Ships and their Story*, ss. 31-32.
- 10 Maspero, *The Dawn of Civilization* adlı eserinde bu görüşe karşı çıkmaktadır.
- 11 *Egyptian Myth and Legend*, s. 372.
- 12 M. Huc'un *Recollections* adlı yapıtının İngilizce çevirisi (London 18582) s. 21.
- 13 E.Kebel Chatterton'un *Sailing Ships and their Story*, s. 7 ve 31.
- 14 *Sailing Ships and their Story*, ss. 32-33.
- 15 *Polynesian Researches*, İlk Baskı, 1829, Cilt I, s. 169.
- 16 *Ancient Ships*, s.78.
- 17 *Polynesian Researches*, İlk Baskı, 1829, Cilt I, ss, 181-182. Yarım ay şeklindeki tekne, özellikleri bakımından Mısırlılarınkine benzer.
- 18 a.g.e., Cilt II. ss. 50-51.
- 19 "Kitap II", s. 67.
- 20 *Kings*, X, 22

4. Bölüm

- 1 *Kings*, IX, ss. 26-28.
- 2 *Kings*, X, s. 2.
- 3 Breasted'in, *A History of Egypt*, s. 274.
- 4 Breasted'in, *Religion and Thought in Ancient Egypt*, s, 279.
- 5 Dr. W.M.W de Visser'in *The Dragon in China* adlı eserinde, bir Çin çalışmasından aktarılmıştır, (Amsterdam, 1913)
- 6 Muir'in *Sanskrit Texts*, Cilt I., s. 516 (1890).
- 7 Dr. W.M.W. de visser, *The Dragon in China and Japan*, ss. 6-9.
- 8 a.g.e., s. 223.

- 9 "Shi i ki", bölüm ii.
- 10 *Religion System of China*, V.Cilt, s. 867.
- 11 Bu Hint'li Naga kralının ismidir.
- 12 *The Dragon in China and Japan*, s, 139.
- 13 Çince-İngilizce Sözlük, s.1092.
- 14 *China Ancienne*, s. 94.
- 15 Ellist Smith, *The Evolution of the Dragon*, s. 216.

5. Bölüm

- 1 De Visser, *The Dragon in Chine and Japan*, s. 109.
- 2 Prof. G. Elliot tarafından, *The Evolution of the Dragon* adlı eserinde aktarılmıştır, s. 160.
- 3 Ellis, *Polynesian Researches*, , İlk Baskı, I.Cilt. s. 178.
- 4 George Turner, *Nineteen Years in Polynesia*, (1861) ss. 238-9. Kabuklu balıktan doğan tanrı Meksida bulunmuştur. Jackson'ın *Shells as Evidence of the Migrations of Early Culture*, s. 52.
- 5 De Visser, *The Dragon in China and Japan*, s. 88.
- 6 *Myths of Crete and Pre-Hellenic Europe*, s. 306-7. Delinmiş balık omurgası, Malta, İtalya, İspanya'nın güney doğusu ve Troy'da bulunmuştur. Bkz.: *Malta and the Mediterranean Race*, R.N. Bradley (London, 1912), s. 136.
- 7 *Manuel d'Archéologie Américaine*, Fig. 21, s. 114.
- 8 a.g.e., s. 169.
- 9 a.g.e., s. 169.
- 10 Bu memeli, manatilerin de dahil olduğu Sirenia sınıfındandır. Hint denizlerinde yaşarlar. Bir cinsi de Kızıl Deniz'de bulunmuştur.
- 11 *Legends of Gods and Ghosts (Hawaiian Mythology)*, 1915, s. 255-6.
- 12 Ana-tanrıçanın bir şekli
- 13 *The Religious System of China*, 3.Cilt, s. 1143.
- 14 *Hibbert Lectures*, s. 280-84.
- 15 *Legends of Babylonia and Egypt*, Leonard W.King, ss. 116-7 (1918).
- 16 Breasted, *Religion and Thoughts in Ancient Egypt*, s.20.
- 17 a.g.e., s. 26.
- 18 *The Voice of Africa*, 2.Cilt. s. 467.
- 19 *The Evolution of the Dragon*, s. 130.
- 20 Maspero, *The Dawn of Civilization*, s. 39.
- 21 Breasted, aynı adlı eseri, s. 38.
- 22 Bir kiao-lung, balık pullarına sahip bir ejderhaydı.
- 23 Boynuzlu bir ejderha.

- 24 Kanatlı bir ejderha.
- 25 De Visser, *The Dragon in China and Japan*, s. 72.
- 26 Dr. Gardiner'in israr ettiği gibi, Hayattayken Horus, öldükten sonra Osiris.
- 27 *The Dragon in China and Japan*, s. 42.
- 28 Nehemiah, ii, 13.
- 29 Aeschylus, *Promethus Vincit*, ss. 351-72.
- 30 *The Dragon in China and Japan*, s. 46.
- 31 *Carmina Gadlica*, Dr.A.Carmichael, Cilt.I., s. 169.
- 32 *The Dragon in China and Japan*, s. 89.
- 33 Breasted, *Religion and Thought in Ancient Egypt*, s. 99.
- 34 *The Religion System of China*, VI.Cilt, s. 1087.
- 35 Walter Gorn Old'un İngilizce tercümesine bakınız (Londra, 1904)
- 36 *The Religion System of China*, IV.Cilt, s. 26.
- 37 De Visser, *The Dragon in China and Japan*, s. 62.
- 38 Breasted, *Religion and Thought in Ancient Egypt*, s. 21.
- 39 *The Dragon in China and Japan*, s. 67.
- 40 De Groot, *The Religious System of China*, I.Cilt, s. 369.
- 41 *Chats on Oriental China*, (London, 1918)
- 42 De Visser, *The Dragon in China and Japan*, s. 79.
- 43 *The Dragon in China and Japan*, s. 112.
- 44 Konfüçyüs'ün doğumunda bir ejderha görünmüştür.
- 45 De Visser, *The Dragon in China and Japan*, s. 145.

6. Bölüm

- 1 *Legends of Gods and Ghosts* (Hawaiian Mythology, 1915) s. 258.
- 2 *Melanesians and Polynesians* (London, 1910), ss. 334-5.
- 3 a.g.e., s. 364.
- 4 *Indo-China and in Primitive People*, London (çev.), s.192.
- 5 *Hawaiian Mitology*, s. 257.
- 6 *Buddhist India*, ss. 222-3.
- 7 *Manual of Indian Buddhism*, s. 593.
- 8 *Iliad*, XII.Kitap, (Lang'ın, Leaf'ın, and Dyer'in çevirisi) s. 236.
- 9 *The Natural History of Animals* (Gresham, London), III. Cilt. ss. 176 ve 46.
- 10 Budge, *The Gods of the Egyptians*, I.Cilt. s. 481.
- 11 Chavanne, *Contes et Apologues*
- 12 *Indian Myth and Legend*, ss. 314-5.
- 13 Laufers, *The Diamond: a study in Chinese and Hellenistic Folk-lore*, s. 7 (Chicago,1915).
- 14 *Açıvamedha Parva*, XC.bölüm, sloka 5.

- 15 Budge, *Gods of the Egyptians*, II.Cilt, s. 107.
- 16 *Myths of Babylonia and Assyria*, s. 120.
- 17 a.g.e., s. 62.
- 18 *The Evolution of the Dragon*, G.Elliot Smith, s. 83.
- 19 De Visser, *The Dragon in China and Japan*, s. 130.
- 20 Westervelt'in, *Legens of Gods and Ghosts*, s. 258.
- 21 *Buddhist India*, ss. 224-5.

7. Bölüm

- 1 *Teutonic Myth and Legend*, s. 174.
- 2 *Teutonic Myth and Legend*, s. 286.
- 3 İrlandalıların kullandıkları, set'in eski biçimi olan sed ("shade" diye yazılır) sözcüğü, bir sığırı, bir değer ölçtisti birimini, arazi ölçtüstünü ve "bir inci, bir kıymetli taş ya da her türlü cevheri işaret eder. Joyce, *Irish Names of Places*, s. 355 (Dublin, 1875)
- 4 Breasted, *A History of Egypt*, s. 357.
- 5 *Egyptian Myth and Legend*, ss. 341, 342.
- 6 *Seven Tablets of Creations*.
- 7 Burada, kedilerin dokuz canlı olduklarına, ya da bir yılının ikiye bölündükten sonra tekrar hayata dönebileceğine olan inançlardan söz edilebilir. Bir Çin ejderhası parçalandıktan ve gömüldükten sonra tekrar yaşayabilir. Japonya'da, bir yılan-ejderhayı öldüren, onu parçalara ayırıp gömen, fakat onüç yıl sonra, ejderhayı öldürdüğünün yıldönümünde, "Su içtim" diye bağırın ve şok geçirerek ölen bir adamın hikayesi anlatılır. Adamın ölümlüne, öldürdüğü ejderha neden olmuştur. (de Visser, *The Dragon in China and Japan*, s. 195). "Ölümsüz Yılan", eski bir Mısır hikayesinde, parçalara ayrılmış halde, ayrı yerlere gömüldükten sonra tekrar hayata döner.
- 8 *Legends of Gods and Ghosts Hawaiian Mythology*, s.256-7.
- 9 *The Dragon in China and Japan*, s. 127. Ayrıca bak: Mısır Bata hikayesi, *Egyptian Myth and Legend*, ss. 49-56.
- 10 *Egyptian Myth and Legend*, s.55.
- 11 Ejderha'nın Kupua'ları
- 12 Otun kokusu, ejderhanın vücudunun kokusuydu. Bir Mısır'lı mumyayla beraber gömüldüğü zaman tütsülerin yaptığı gibi, canlılığı tekrar sağlamaktadır. Benzer şekilde tütsülerin sunulmasıyla tanrılar "beslenirlerdi". Babilli Noah tütsüleri yaktı ve tanrılar tatlı kokuyu duydular. Tanrılar, sinekler gibi onun etrafına toplandılar- King, *Babylonian Religion*, s. 136.
- 13 De Visser, *The Dragon in China and Japan*, s. 63. Kuan Chung, İ.Ö. 645'te öldü.

- 14 *Polynesian Mythology*, Sir George Grey, s. 33.
- 15 De Vissa, *The Dragon in China and Japan*, s. 174.
- 16 May adındaki verimli bir tedavi etmek için şifalı otlar arayan bir Gallo-way kökçüsü, denizde yükselen bir deniz kızı gördü. Halk hikayesine göre deniz kızı şu şarkıyı söyleyerek tedavi için Mugwort'ı (güneyin ağacı) tavsiye etti:
Tatlı May'ın ellerinde ölmesine ve ülkede mugwort'un çiçek açmasına izin verir miydin?
- 17 Saz modeliy'e süslenmiş yeşim taşı diskler, Çin'de, Cennetin görüntüleri ve rütbe nişanı sayılırdı. İnsan şeklindeki yağmur ejderhası, sağ elinde mavi renkli sazlar taşırdı. Saz, gökyüzünün üstündeki ve altındaki sularla ilgiliydi. Kamışlarda, benzer şekilde, ilahlarla ilgiliydi. Babil'de rahipler kırmızı renkli barakalarda görünür ve ölümler, kamış hasırlara yatırırdı. Kamış ve nehir çamuru, Marduk tarafından, insanları yaratırken kullanılmıştır. Anlaşıldığı kadarıyla, kamış, su tanrısının bir görüntüsüydü: "ruh malzemesini" içeriyordu. Ketenden yapılan bezler kutsal ve vericiydi. Handedan öncesi Mısır'da hayvan derileri yerine ölümlerin etrafına keten bezi sarılıyordu. "Peygamber mantosu" giyen kişiye, olayları önceden haber verebilme gücü veriyordu.
- 18 S. Baring-Gould'un *Curious Myth of the Middle Ages*, s. 471.
- 19 Doğa üstü yaratıklarla ilgili benzer bir inanç, Hindistan'da yaygındır. "Hint mit ve efsanelerin"de Nala'nın hikayesine bakınız.
- 20 Ejderha tanrıyla, dört kölenin (dört mevsimin tanrıları) görünmesi, yaklaşan fırtınanın çok şiddetli olacağına işaret ediyordu.
- 21 Bir halk hikayesinde derin uykudaki bir insanın genellikle "bir büyü yaptı" düşünüldü. Hikayeden de anlaşılacağı gibi, çocuk, bilgisini ve göcünü büyükannesinden almıştır. İskandinav Vala ve Endor Cadısına benzerdir.
- 22 İskandinav Vala, Odin tarafından uyandırılınca benzer bir şikayette bulunur. Sanki bu Çin hikayesi, mezarında uyuyan "bilge bir kadının" ruhuna danışmak hakkındaki bir hikayeye dayanmaktadır.
- 23 Renk sembolizmi ve sihir arasındaki bağlantı ile ilgili ilginç bir ayrıntı. Sarı bir ejderhadan yardım dilendiği için herşey sarı renkli
- 24 Bu uyku, büyükannenin uykusu kadar gerekli gözüküyor.
- 25 En son sihir işe yaramıştı ve babasının daha fazla uyumasına gerek yoktu.

8. Bölüm

- 1 Hintli peri kızı.
- 2 *Indian Fairy Stories*, (London, 1915), s. 47.
- 3 *Egyptian Tales*, W.H. Flinders Petrie, (London, 1899), s. 81.
- 4 *Folk Lore Journal*, Sayı V, s. 257,
- 5 *Myths of Babylonia and Assyria*, s. 177.
- 6 L.W. King, *Legends of Babylonia and Egypt*, (London, 1918), s. 146.
- 7 Bkz.: *Myths of Babylonia and Assyria*'daki göndermeler. s. 184.
- 8 *Indian Myths and Legend*, ss. 256 ve 381.
- 9 Kitap III.
- 10 Tennyson'un *The Passing of Arbur*.
- 11 Naga'nın üzerinde uyuyakalan Hint tanrısı Vishnu gibi. Bu uyku, büyütülerinki gibi, büyüğü işleten ya da güç biriktirilen bir uykudur.
- 12 Aynen, içinde büyülerin saklı olduğu kutuyu koruyan nehir yılanını öldüren Mısırlı kahraman gibi Sigurd, Siegfried ve diğer ejderha öldüren kahramanlar, bu Uzak Doğulu kahramanlara benzetilir.
- 13 De Visser, "Çin ve Japonya'da Ejderha".

9. Bölüm

- 1 *Jade: A study in Chinese Archeology and Religion*, Berthold Laufer (Chicago, 1912), ss. 209-10.
- 2 Breasted, *Religion and Thought in Egypt*, ss. 133-7.
- 3 Breasted, *Religion and Thought in Egypt*, s. 102.
- 4 *Myths of Babylonia and Assyria*, ss. 181-3.
- 5 *Mémoires Historiques de Se-ma Ti'ien*, (1895-1905).
- 6 İ.Ö.4.üncü yy.da doğmuş olan Kwang-Tze'nin yazılarındaki bir karakter olarak karşımıza çıkar.
- 7 Breasted, *Religion and Thoughts in Ancient Egypt*, s. 145.
- 8 Dr.J. Legge, *Chinese Classics*, II.Cilt, I.Bölüm, s. 240 ve II.Bölüm. s. 554.
- 9 İskoç dev biliminde, devler benzer şekilde, dağların tepelerine oturur ve alta olarak ağaçları kullanarak balina avlardı.
- 10 *Transactions of the Asiatic Society of Japan*.
- 11 *Genesis*, ii, 8.
- 12 Navarrette, *Coll.de Documents*, I, s. 244. *Curious Myths of the Middle Ages*'den alıntılanmıştır. s. 525.
- 13 William Ellis, *Polynesian Researches* (1st edition, Baskı, London, 1829), II.Cilt, s. 47.
- 14 Campbell, *Popular Tales of the West Highland*, III. cilt, Hikaye LXXXVI.
- 15 *Legends of Gods and Ghosts*, 3, 246.

- 16 *Nineteen Years in Polynesia*, s. 353.
- 17 *Svargaro-banika Parva*, III.Bölüm (Roy'un tercümesi), s. 9. Baş tanrı Yudhishthira'ya şöyle der: "İşte kutsal nehir... Onun içine dalınca, kendine ait bölgelere gideceksin (cennet)". Yıkandıktan sonra, kahraman "insan vücudunu bırakır" ve "kutsal bir biçime bürünür."
- 18 *Odyssey*, XV (Butcher ve Lang'ın çevirisi), s. 253.
- 19 S.H. O'Grady, *Silva Gadelica*, II.Cilt, s. 393-4.
- 20 a.g.e., II.Cilt, s. 113.
- 21 The Voyage of Bran.
- 22 *Ancient Irish Poetry*, s. 8.
- 23 *The Life and Explain of Alexander the Great*, E.Walter Budge'nin Çevirisi, ss. 11 ve 167.
- 24 *Mababharata*'nın "Vana Parva"sı ve *Indian Myth and Legend*, ss. 105-9.
- 25 Mutluluk Ülkesi, Sukhavati'nin tasviri, *Buddhist Mabayama Texts*'de, (*Sacred Books of the East*, 49.cilt) ss. 16,17.
- 26 a.g.e., s. 35.
- 27 a.g.e., s. 56.
- 28 a.g.e., s. 174.
- 29 a.g.e., s. 180.
- 30 a.g.e., s. 50.
- 31 B.Laufer, *The Diamond (A Study in Chinese and Hellenistic Folk-lore)* (Chicago, 1915).

10. Bölüm

- 1 L.W.King. *Babylonian Religion* (London, 1913), s. 171.
- 2 L.W.King., *Legends of Babylon and Egypt*, (London, 1918) s. 136.
- 3 *Religion and Thought in Ancient Egypt*, s. 130.
- 4 *Myths of Bablonia and Assyria*, s. 7.
- 5 Westervelt, *Legends of Gods and Ghosts*, (Hawavi Mitolojisi), s. 245.
- 6 Breasted, *Religion and Thought in Ancient Egypt*, s. 120.
- 7 a.g.e., s. 134.
- 8 G.Elliot Smith, *The Evolution of the Dragon*, s. 23.
- 9 Farnell, *Cults of the Greek States*, III.Cilt, ss. 14-30; Cook., *Zeus*, I. Cilt, s. 537.
- 10 Westervelt, *Legends of Old Honolulu*, s. 29.
- 11 *Teutonic Myth and Legend*, ss. 424-32.
- 12 *Westminster Review*, Kasım 1892, s. 523.
- 13 Birkaç yıl önce, bir kiracı, Hebreddian adalarına bir eşek götürdüğünde, bu hayvanı ilk kez gören bir yerli, "Bu bütün tavşanların babasıdır" diye bağırmişti.

- 14 Dr. Joseph Edkins, *Religion in China*, s. 151.
- 15 *Myths of Babylonia and Assyria*, s. 185.
- 16 Laufer, *Sino-Iranica*, (Chicago, 1919), s. 539.
- 17 Laufer, *Sino-Iranica*, s. 543.
- 18 *Transactions Am. Phil. Association*, XXIII.Cilt, 1892. s. 115.
- 19 *Sino-Iranica*, s. 542-3.
- 20 G. Elliot Smith, *The Evolution of the Dragon*, s. 36.
- 21 *Religion System of China*, IV.Cilt, ss. 272-6; ve Elliot Smith, *The Evolution of the Dragon*, ss. 38-9.
- 22 Çocuk tekerlemesindeki Jack ve Jill.
- 23 *Teutonic Myth and Legend*, s. 22.
- 24 *Curious Myths of the Middle Ages*, s. 190.
- 25 Budge, *Gods of the Egyptians*, II.Cilt, s. 104.
- 26 *Babylonian Myth and Legend*, ss. 126-7.
- 27 *Indian Myth and Legend*, ss. 173 ve 192-4.
- 28 *Indian Myth and Legend*, s. 19.
- 29 *Teutonic Myth and Legend*, ss. 352, 376, 383, 389, 391, 446.
- 30 İnciler ve deniz kabukları hakkındaki inançlar için, Bkz.: *Shells as Evidence of the Migrations of Early Culture*, I.Wilfrid Jackson (Londra, 1917).

11. Bölüm

- 1 Bazı gökgürültüsü kuşları, gökgürültüsü bulutları gibi koyu renklidir.
- 2 De Visser, *The Dragon in China and Japan*, s. 63.
- 3 G. A. Reisner, "Early Dynastic Cemeteries of Naga-ad-Dêr", I. Cilt, 1908, *Plates 5 ve 7*; ve *Shells as Evidence of the Migrations of Early Culture*, 1917, s. xxi.
- 4 Jade, s. 1.
- 5 İskandinav tanrıları, Tanrıça Jokun tarafından korunan elmalar çalınca, yaşlanmaya başladılar, elmaları geri aldıktan sonra, onları yediler ve tekrar gençliklerine kavuştular. *Teutonic Myth and Legend*, s. 57.
- 6 De Groot, *The Religious System of China*, I.Cilt, s. 300.
- 7 a.g.e., I.Cilt, s. 295.
- 8 Topraktan koparılmıca, adam otu gibi feryat eder- *Romeo and Juliet*, IV,3.
İçmem için adamotu ver bana...
Bütün zaman boşluğu boyunca uyuyabilmem için.
Anthony'im uzaklarda. - *Anthony and Cleopatra*.
- 9 *The Ascent of Olympus*, s. 107.
- 10 Elliot Smith, *The Evolution of the Dragon*, s. 184; Rendel Harris, *The Ascent of Olympus*, s. 73.

- 11 *The Ascent of Olympus*, s. 126.
- 12 Doğum tanrısı olan Artemis, kendisi de, aşk ve doğum, ya da hazine tanrısı olan Büyük Ana'nın özel bir şekliydi.
- 13 *The Ascent of Olympus*, s. 87.
- 14 a.g.e., s. 86.
- 15 Joly, *Legend in Japanese Art*, s. 165.
- 16 Elliot Smith, *The Evolution of the Dragon*, ss. 183, 199.
- 17 *The Ascent of Olympus*, s. 79-80.
- 18 *The Chinese Traveller* (London, 1772), I. Cilt, s. 247.
- 19 *The Ascent of Olympus*, s. 82.
- 20 *The Chinese Traveller*, I. Cilt, s. 239.
- 21 *The Chinese Traveller*, I. Cilt, s. 237.
- 22 *Genesis*, xlix, II.
- 23 *The Ascent of Olympus*, s. 96.
- 24 *Sino-Iranica* (Chicago, 1919), s. 385.
- 25 a.g.e., s. 386.
- 26 *Indian Myth and Legend*, s. 100.
- 27 *Sino-Iranica*, s. 339-42.
- 28 *Myths of Babylonia and Assyria*, ss. 234-5.
- 29 Perry, *Megalithic Culture of Indonesia*, s. 68.
- 30 *Megalithic Culture of Indonesia*, s. 92.
- 31 *Legend in Japanese Art*, s. 195.
- 32 *Religious of Ancient China*, ss. 24-5.
- 33 a.g.e., ss. 38-9.
- 34 XIII. Bölümüne bakınız. (tekrar parlayan mücevherleri yeşim taşı, mercanlar, vs.)
- 35 *The Dragon in China and Japan*, ss. 39 ve 64.
- 36 Laufer, *Sino-Iranica*, s. 568.
- 37 Elliot Smith, *The Migration of Early Culture* (Londra, 1915); ve *The Evolutions of the Dragon* (London, 1919)

12. Bölüm

- 1 Diğer isimler, Jata-rupa, Su-varna, Harita ve Hirenya'dır.
- 2 MacDonnell ve Keith, *Vedic Index of Names and Subjects*, (London, 1912), II. Cilt, s. 504.
- 3 *Life and Voyages of Christopher Columbus*, (London, 1703 Baskısı), s. 243
- 4 *History of Sumer and Akkad*, s. 326-7.
- 5 Breasted, *A History of Egypt*, s. 48.
- 6 a.g.e., s. 190.

- 7 a.g.e., s. 48.
- 8 L.W.King, *A History of Sumer and Akkad*, ss. 74-75.
- 9 *British Museum Guide to the Antiquities of the Bronze Age*, s. 10.
- 10 a.g.e., s. 9.
- 11 *British Museum Guide to the Antiquities of the Bronze Age*, s. 9.
- 12 *A History of the Babylonians and Assyrians*, s. 74.
- 13 Tell-el Amarna'nın mektuplarında, Batı Asyalı kralların, Mısır'dan altın istekleri açıktır. Bunların birinde, Babil Kralı "daha fazla altın ister" ve en son desteğin az olduğundan ve "eritme sırasında çok fazla kayıp gerçekleştiğinden şikayet etmektedir.
- 14 *Siono-franica: Chinese Contributions to the History of Civilization in Ancient Iran*, Chicago, 1919.
- 15 a.g.e., s. 185.
- 16 *The Relationship between the Geographical Distribution of Megalithic Monuments and Ancient Times*, Manchester, 1915.
- 17 Mrs. Hawes, *Gourmia*, s. 33.
- 18 *The Dawn of Mediterranean Civilization*, s. 62-3.
- 19 Elliot Smith, *The Ancient Egyptians*, s. 41.
- 20 Sulamanın, Mısır deltaları ve Sümerya gibi bölgelerde değil, Orta Asya'da ortaya çıktığını iddia etmek saçmadır.
- 21 *British Museum Guide to the Babylonian and Assyrian Antiquities*, s. 157.
- 22 Peter, *Nippur II*, s. 134.
- 23 *Scythians and Greeks* (1913), s. 230.
- 24 5. Bölüm.
- 25 *Religion in China* (London 1878), s. 38.
- 26 *British Museum Guide to the Babylonian and Assyrian Antiquities*, s. 107.
- 27 *Archeologia*, s. 276.
- 28 *Journal of the Royal Anthropological Institute*, XLII. Cilt , s. 279.
- 29 *Religion in China*, s. 6.

13. Bölüm

- 1 Eski yazılarda, yeşimtaşı ve diğer taşlardan yapılan aynalardan söz edilir. Şüphesiz bunlar dini sembollerdir. Hiçbiri varlığını sürdürmemektedir. Yeşimtaşı ayakkabılardan da söz edilmektedir, fakat günümüzde bunların örneklerine rastlanmamaktadır. İrlanda'da eski zamanlarda bronz ayakkabılar giyiliyordu- belki de dini törenlerle ilgili olarak. Meksika'da doğal cam aynalar, dini amaçlarla kullanılmıştı ve Peru'da taş aynalar vardı.

- 2 *Jade: A Study in Chinese Archeology and Religion*, Berthold Laufer (X.Cilt, Chicago, 1913, s. 23.)
- 3 Laufer, yu'nun nefrit, yadeit, bovenit ve bazen "Yılantaşı, agalmatolit ve mermerin güzel cinslerini" içerdiğini de ekler. - *Jade*, s. 22.
- 4 a.g.e., s. 29.
- 5 De Groot, *The Religion System of China*, I.Kitap, s. 275.
- 6 *Jade*, s. 299.
- 7 *The Religious System of China*, I.Kitap, s. 274.
- 8 "Muk'ara" diye telaffuz ediliyor.
- 9 Profesör Elliot Smith'in *The Evolution of the Dragon* adlı eserindeki temsili resimlere bakınız, ss. 88-89.
- 10 Kuzey Kore'deki Kang-ge dağlarında bulunan ginseng gibi. (17.Bölüme bakınız).
- 11 De Groot, *Religion System of China*, I.Kitap, I.Cilt, ss. 272-3.
- 12 *The Diamond*, ss. 55, 56.
- 13 Mısır kralının kutsal çömlekçi olması gibi, o da kutsal Yün eğiricisidir.
- 14 *The Syrian Goddess*, Strong ve Garstang (Londra, 1913), s. 71-72.
- 15 Chicago, 1915, s. 58.
- 16 *The Diamond*, s. 7. Küçük Futin, Suriye, Büyük Fu-lin ise Bizans İmparatorluğu idi.
- 17 a.g.e., ss. 55, 56.
- 18 *The Religion System of China*, I.Kitap, I.Cilt, ss. 277-8.
- 19 Laufer, *The Diamond*, s. 22 ve No.3, s. 69 ve not.
- 20 a.g.e., ss 68-9.
- 21 Laufer, *Chinese Clay Figures*, ss. 138, 151.
- 22 *The Diamond*, s. 71.
- 23 Elliot Smith, *The Evolution of the Dragon*, s. 157. Laufer, *Sino-Ironica*, ss. 520 ve 525.
- 24 *The Religion System of China*, II.Kitap, IV. Cilt, s. 331.
- 25 *Religion System of China*, I.kitap, s. 278-9.
- 26 *Legend in Japanese Art*, s. 354, 355.
- 27 a.g.e., s. 355-6.
- 28 a.g.e., s. 355.
- 29 *Jade*, s. 21, no 4.
- 30 Breasted, *A History of Egypt*, s. 357.
- 31 Laufer, *Jade*, s. 299.
- 32 Budge, *The Gods of the Egyptian*, I.Cilt. ss. 357-8.
- 33 *Jade*, s. 301, no 1.
- 34 a.g.e., s. 310.
- 35 *Jade*, s. 306-7.

- 36 *The Religious System of China*, I.Kitap, s. 284.
- 37 *The Religious System of China*, I.Kitap, s. 284.
- 38 *Myths of Babylonia and Assyria*, s. 332.
- 39 Legge, *Shih King*, s. 395.
- 40 a.g.e., s. 338.
- 41 Joly, *Legend in Japanese Art*, s. 297.
- 42 Breasted, *Religion and Thought in Ancient Egypt*, s. 100.
- 43 *The Religious System of China*, I.kitap. III.Cilt, s. 962.
- 44 De Groot, op.cit. I.Kitap, III.Cilt, s. 983.
- 45 Legge, *The Yi King*, ss. 43-44.
- 46 *The Religious System of China*, I.Kitap, s. 327.
- 47 Op.cit., s. 327.
- 48 De Groot, op.cit. s, 317.
- 49 Legge, *Texts of Taoism*, II.cilt, s. 265.
- 50 Legge, *The Shu King*, ss. 38-39.
- 51 *Teutonic Myth and Legend*, s. 5.
- 52 *Myths of Babylonia and Assyria*, ss. 330,331.
- 53 *Religion in China*, (London, 1878), s,109.
- 54 *Religion in China*, s. 107.
- 55 De Groot tarafından aktarılmıştır, *The Religious System of China*, I.kitap. III.Cilt, s. 983.
- 56 Çin'de mavi ve yeşilin yeri değiştirilebilir.
- 57 Biot, I.cilt, s. 434, 435, Laufer tarafından, *Jade*'dan aktarılmıştır. s. 120.
- 58 *The Religious System of China*, I.kitap, III.Bölüm, s. 935.
- 59 a.g.e., I.kitap, III.cilt, s. 949.
- 60 İskoçya'da, güneye akan suların, özellikle iyi ve etkili oldukları kabul edilir.
- 61 *The Religious System of China*, I.Kitap, III.Cilt, ss. 949, 950.
- 62 *Jade*, ss. 182-3.
- 63 *Journal of Hellenic Studies*, XXI.Cilt, ss. 128-9.
- 64 Bkz.: *Egyptian Myth and Legend, Myth of Babylonia and Assyria, Myth of Crete and Pre-Hellenic Europe, ve Indian Myth and Legend*.
- 65 Breasted, *Religion and Thought in Ancient Egypt*, s.130.
- 66 Schliemann, *Troy and its Remains*, (Smith'in çevirisi, London, 1875), s. 232.
- 67 Laufer, *Jade*, ss. 180-4
- 68 De Groot, *Religion System in China*, I.Cilt, I.kitap, ss. 94 ve 110. II.kitap, s. 5
- 69 De Groot, *Religion System in China*, I.kitap, I.cilt, s. 226.
- 70 a.g.e., I.Kitap. I.Cilt, s. 226.
- 71 De Groot, op.cit., I.kitap, s. 72

- 72 *Religion System in China*, I.kitap. I.cilt, s. 241.
- 73 *Myths of Babylonia and Assyria*'daki göndermelere bakınız., ss. 69-70.
- 74 Mrs. Bishop, *Korea and Her Neighbours*, II.Cilt, ss. 84-5.
- 75 *The Evolution of the Dragon*, s. 50.
- 76 a.g.e., ss. 51-2.
- 77 De Groot, op.cit, s. 396 ve Elliot Smith, op.cit., s. 48.
- 78 Breasted, *Religion and Thought in Ancient Egypt*, s.19.
- 79 Biot, I.Cilt, s. 125.
- 80 Laufer, *Jade*, s. 296.
- 81 a.g.e., s. 1
- 82 a.g.e., s, 296.
- 83 Breasted, *Religion and Thought in Ancient Egypt*, s.23.
- 84 Laufer, *Jade*, s.1.
- 85 *Legends of Babylonia and Egypt in Relation to Hebrew Tradition*, London, 1918, ss. 56 ve 88.
- 86 Ölümsüzlüğü elde eden ve Hayat bitkisinin ya da Hayat Kuyusunun bulunduğu adanın yakınında bir "kutsal adada" yaşayan Babil'li Noah.
- 87 Elliot Smith, *The Evolution of the Dragon*, s. 205.
- 88 *The Ascent of Olympus*, ss. 120-1.
- 89 *History of the Rhinoceros in Chinese Clay Figures*, Chicago 1914, s. 73.
- 90 Legge, *The Chinese Classics*, II cilt, s. 281.
- 91 Laufer, op.cit. ss. 160-1.
- 92 Op.cit., s. 161.
- 93 Legge, *Sacred Books of the East*, 27.cilt, s. 158; ve Laufer, *Chinese Clay Images*, s. 172.
- 94 Rhys David, *Buddhism*, (London, 1903), s. 183.
- 95 Laufer, op.cit., s. 138.
- 96 *Chinese Clay Images*, s. 150.
- 97 "Altın güneş" gibi.
- 98 *Chinese Clay Images*, ss, 152-3.
- 99 *The Chinese Commercial Guide*, s, 95. (Hong Kong, 1863).
- 100 *Chinese Clay Images*, s. 139.
- 101 a.g.e., s. 108.
- 102 Wang Ch'ung tarafından *Lun heng* adlı eserinde sözedilir.
- 103 Schliemann, *Ilios*, ss. 242.
- 104 Times'a mektup, 18 Aralık 1879.
- 105 Laufer, *Jade*, s. 2.
- 106 *Jade*, s. 4-5.
- 107 Laufer, *Jade*, s. 196.
- 108 a.g.e., s. 186-9.

- 109 *Atheniens Deipnos*, III.Kitap., 46.Bölüm; ve Jackson, *Shells as Evidence of the Migrations of Early Culture*, s.77.
- 110 Gergedan boynuzu gibi.
- 111 Heber R.Bishop, *Investigations and Studies in Jade*, (New York, 1906), I.Cilt, S.47; ve A.Wylie, *Notes on Chinese Literature*, (Shanghai, 1901), s, 194.

14. Bölüm

- 1 *The Migration of Early Culture: A Study of the Significance of the Geographical Distribution of the Practice of Mummification*, s. 20.
- 2 *Recollections of a Journey through Tartary, Tibet, and China*, M.Huc (İngilizce çeviri, London, 1852), s, 219-20.
- 3 Budge, *Gods of the Egyptians*, I.Cilt, s. 500.
- 4 *The Elder Edda*, O.Bray'ın Çevirisi, s. 19.
- 5 a.g.e., s, 51.
- 6 a.g.e., s. 277.
- 7 İskandinav mitolojisinde, yeryüzü, Loki hareket ettiğinde sarsılır.
- 8 'Ruh malzemesi' olan 'nefes'.
- 9 Breasted, *Religion and Thought in Ancient Egypt*, ss. 21-2.
- 10 *Babylonian Myth and Legend*, ss. 146-7.
- 11 *Indian Myth and Legend*, s, 95.
- 12 James Legge, *Texts of Confucianism*, II.Bölüm, s. 430 (*Sacred Books of the East*)
- 13 Legge, *The Chinese Classics*, III.Cilt, I.Bölüm, s. 108.
- 14 Kişisel takılarla ilgili bu bölüm, çok dikkat çekicidir.
- 15 King, *Babylonian Religion*, s. 136.
- 16 *Religious of Ancient China*, ss. 43-44
- 17 Bu konuda "İlk Biyolojik Teoriler" konusunda bir tartışma için, Profesör G.Elliot Smith'in, *The Evolution of the Dragon* adlı eserine bakınız, ss, 26 ve 178.
- 18 Wells Williams, *Chinese-English Dictionary*, s, 1092.
- 19 *The Dragon in China and Japan*, ss, 83-4.
- 20 De Groot, *The Religious System of China*, ve De Visser, *The Dragon in China and Japan*, s. 85.
- 21 *Chinese Literature*, s, 52.
- 22 King, *Legends of Babylonia and Egypt* (1916), s. 56.
- 23 Girit'in dağ tanrıçası gibi.
- 24 *Chinese Literature*, ss, 52-53.
- 25 Legge. *Sbu King, Shih King, Hsiao King (Sacred Books of the East)* III. cilt, ss, 396-7.

- 26 *Religious of Ancient China*, ss. 21-3.
- 27 *Religion in China* (London, 1878, ikinci baskı), s. 99.
- 28 Batı'nın Beyaz Kaplanı tarafından kontrol edilen mevsimi
- 29 *Religion in China*, s. 104.

15. Bölüm

- 1 *The Religious System of China*, I.Kitap, s. 959.
- 2 *Indian Myth and Legend*, s. 107.
- 3 Legge, *The Texts of Taoism*, I.Cilt, s. 370-1.
- 4 Legge, *The Shu King* (Sacred Books of the East), III.cilt, s. 255.
- 5 Giles, *Religious of Ancient China*, s. 22.
- 6 *Three Irish Glossaries*, Whitley Stokes (London, 1862), s.73.
- 7 Legge, *The Chinese Classics*, III Cilt, I.Bölüm, s. 117.
- 8 Legge, *The Shu King*, (Sacred Books of the East), s. 64.
- 9 Tekneler, kızaklar, arabalar ve çivili botlar.
- 10 W.G.Old. *The Shu King* (London, 1904), s. 36-7.
- 11 Legge, *The Shu King*, s. 139.
- 12 Legge, a.g.e., s. 309.
- 13 Gökyüzü "karanlık küre"dir ve asa da böylece bir gökyüzü asasıdır.
- 14 Legge, *The Annals of the Bamboo Book*, ss. 128, 129. (The Chinese Classics, III.Cilt, I.Bölüm)
- 15 Legge, *The Shu King*, s. 269 (*The Chinese Classics*, III.Cilt, S. I). Herodot, Mısırlı firavun Rhampsinitus'un, Hades'e indiğini ve "bazen kazanarak, bazen de yenilgiye uğrayarak" Ceres (Isis) ile zar oyunu oynadığını anlatır. Garip bir festival ile bu olay kutlanır.
- 16 Pinkerton, *A General Collection of the Best and Most Interesting Voyages and Travels* (London, 1814), s. 696.
- 17 Legge, *The Shu King*, s. 397.
- 18 Legge, *The Annals of the Bamboo Books*, s. 143.
- 19 Giles, *Religious of Ancient China*, s. 20.
- 20 *The Annals of the Bamboo Books*, s. 147.
- 21 *Geographical Journal*, XXII, 1904, ss. 24, 176, 331, 772.
- 22 *Sailing Ships and their Story*, s. 310.
- 23 Yun-nan'da.
- 24 *Sino-iranica*, s. 469.
- 25 Pliny, XV, 11,13 ve *Sino-Iranica*, s. 539.
- 26 *Sino-Iranica*, s. 185.
- 27 King, *Babylonian Religion*, s. 165.

16. Bölüm

- 1 *Journal of Egyptian Archeology*.
- 2 Hayatı boyunca onun adlarından biri Li Pa-Yang idi, öldükten sonra Li Tan oldu.
- 3 *Macbeth*, 5. Perde, 7. Sahne.
- 4 Daha önce de belirtildiği gibi, çay bir iksirdi.
- 5 "King", "klasik" anlamına gelmektedir.
- 6 Breasted, *A History of Egypt*, s. 357.
- 7 *Religion and Thought in Egypt*, ss. 46-7.
- 8 Mısır'da, "ışınlar", güneş tanrısının yaratıcı gözyaşlarıdır.
- 9 *The Speculations in Metaphysics, Polity, and Morality of "The Old Philosopher"*.
- 10 *The Modern Speech New Testament* (London, 1913), John, bölüm i, şiir 1.
- 11 *The Ancient Faiths of China*, s. 49.
- 12 *History of Religions* (Edinburgh, 1914), s. 49.
- 13 *Christ and Other Masters*, II.Cilt, s. 67.
- 14 *Language and Languages*, ss. 134-85.
- 15 *The Texts of Taoism*, s. 13 (Sacred Books of the East)
- 16 a.g.e., s. 15.
- 17 *The Religious System of China*, 1.Kitap, s. 936.
- 18 *Rigveda*, X, s. 129.
- 19 *Indian Myth and Legend*, ss. 97-9.
- 20 *Blagavad-Gita*, 18. kitap.
- 21 *The Texts of Taoism*, s. 19.
- 22 Simyanın başlangıcı, eski Mısır'daki ilk hanedan döneminde görülebilir.
- 23 Mısır'lı tanrılar Ra ve Ptah, benzer şekilde kozmik yumurtalardan çıkmışlardır.
- 24 *Indian Myth and Legend*, ss. 100-2.
- 25 Dr.Legge, *Taoist Texts*, s. 47.
- 26 a.g.e., s. 85.
- 27 a.g.e., s. 74-75.
- 28 Dr. Legge, *Taoist Texts*, s. 51.
- 29 *Ascent of Olympus*, s. 73.
- 30 Bu kapılar hakkında bilgi için Bkz.: Elliot Smith, *Journal of the Manchester and Oriental Society* (1916) ve *The Evolution of the Dragon*, ss. 184,185.
- 31 Dr. Legge, *Taoist Texts*, s. 52.
- 32 a.g.e., s. 104.
- 33 a.g.e., s. 87.
- 34 a.g.e., ss. 94, 95.

- 35 a.g.e., ss. 67-9.
- 36 a.g.e., s. 82.
- 37 a.g.e., s. 94.
- 38 a.g.e., s. 96.
- 39 a.g.e., s. 95.
- 40 a.g.e., ss. 53-54.
- 41 Herbert A. Giles, *Religions of Ancient China*, s. 47.
- 42 *The Texts of Taoism*, s. 59.
- 43 "Giles, *Chuang Tzu, Mystic, Moralist, and Social Reformer*.
- 44 *The Texts of Taoism*, ss. 92-93.
- 45 *The Texts of Taoism*, s. 60.
- 46 *Kwang Tze*, VI.Kitap.
- 47 *Analects*, VII.
- 48 *The Texts of Taoism*, s. 167.
- 49 a.g.e., (Kwang Tze'nin Yazıları), s. 245.
- 50 *The Texts of Taoism*, s. 244.
- 51 a.g.e., s. 245.
- 52 *The Texts of Taoism*, s. 364.
- 53 a.g.e., ss. 364-5.

17. Bölüm

- 1 Customs of the World, s. 380.
- 2 Japon İmparatorluğunun basamaklı höyük mezarları, eski mezarların devamı olarak görünmektedir. Kore'de gerçek dolmen'lerin bulunmuş olmasına rağmen, bilindiği kadıyla, bunlara Japonya'da rastlanmamıştır. (*Journal Antrop. Inst.*, xxiv, s. 330 ve 1907, s. 10.)
- 3 *Chinese Clay Figures*, s. 265.
- 4 *Transactions of the Asiatic Society of Japan*, 10.cilt, s. xxxvi.
- 5 *Chinese Clay Figures*, (Chicago, 1914), s. 265.
- 6 a.g.e., s. 271 ve no.3, s. 272 ve no.1.
- 7 Onların dilinde Ainu-utana: "utana" çoğul ekidir. Japonya'daki adları "Yemishi"dir. Çin'liler onları ilk kez İ.S. 659'da tanıdılar ve onlara "Hia-i" dediler. Daha sonraki Çin'ce isim "Ku-hi"dir.
- 8 Pira "kayalık"; toru, "kalmak için"
- 9 Turesh, "genç kızkardeş"; machi "zevce".
- 10 Diğer sunumlar için bkz.: Hartland, *The Science of Fairy Tales* (London, 1891) s. 71.
- 11 *Genesis*, XXXV. Bölüm. 4.
- 12 Elliot Smith, *Distribution of Mummification: Manchester Memories*, LIX.Cilt (1915).

- 13 Laufer, *Chinese Clay Figures*, s. 269.
- 14 Rendel Harris, *The Ancent of Olympus*, s. 56.
- 15 "Rendel Harris", s. 101-2.
- 16 *Egyptian Myth and Legend*, s. 6.
- 17 *Myths of Babylonia and Assyria*, s. 143-4.
- 18 Batchelor, *The Ainu and their Follk-lore*, Batchelor, *Notes on the Ainu*, (*Transactions of the Asiatic Society of Japan*), X.Cilt, s. 206; Milne, *Notes on the Koro-pok-guru*, (*Transactions of the Asiatic Society of Japan*), X.Cilt, s. 187; Chamberlain, *Ainu Folk-tales*, (*Folk-lore Society's Publication*), XXII.Cilt,1888).
- 19 *The Ancent of Olympus*'da, *Note on Ivy and Mugwort in Siberia*. s. 99-100.
- 20 Sümero Babililerin tanrısı Ea.
- 21 Zipongu ve Cipangu, Çin'cedeki Jih-pen ("güneşin geldiği yer") ve Kuo, "ülke" kelimelerinden oluşmuştur. Japonca'daki Nippon ya da Nihon ve Japon adları, Japonya'da İ.S.yedinci yüzyılda Çin'de ilk kez resmi olarak kullanılan isimden gelmektedir. Diğer Japon isimler arasında Yamato ve O-mi-kuni "büyük ejderha (mi) ülkesi" vs. bulunmaktadır.
- 22 Yule, *The Book of Ser Marco Polo*, (III.Kitap, iii Bölüm), III.cilt, s. 200; Kunz, *Folk-lore of Precious Stones*, (*Memoirs Internat. Congr. Antrop.*, Chicago, 1894), s. 147; G.A.Cooke, *System of Universal Geography*, I.Cilt (1801), s. 574; J.W.Jackson, *Shells as Evidence of the Migrations of Early Culture*, (London, 1917), s. 106.
- 23 *Korea and her Neighbours*, (London, 1918), II.Cilt, s. 95.
- 24 Çin ejderhası, K'ih-lung. hai-lü adlı bir deniz bitkisinden ortaya çıkmıştır. De Visser, *The Dragon in China and Japan*, s. 72.
- 25 *The Dragon in China and Japan*, s. 137.
- 26 Meksika'lı ejderha ya da yağmur tanrısı Tlaloc'un tapınağı "inci yılan" ya da "yılan inci" anlamına gelen "Ep-coatl" adındaydı. Genç çocuklar, yine "Epi-coatl" adındaki Meksika gölündeki girdaba atılarak, Tlaloc'a kurban edilirdi. Bu adak, Meksika yılının ilk ayındaki su festivalinde gerçekleşirdi. Küçük çocuk ve bebekler, bazıları Tlaloc'un karısı, mücevher tanrıcısı Chalchihuitlicue'ye adanmış olan "Pelin yeri gibi kutsal tepelerde kesilerek kurban edilirdi. Fakat sadece göle atılan çocuklara "Ep-coatl" denirdi.
- 27 *Shinto*, (London, 1905), s. 27.
- 28 Bu, yuvarlak olan nesnelere kutsallığının sebebi olarak gözükmemektedir.
- 29 Ya da kaplan ya da ayı dişi şeklinde.
- 30 *Archeologia*, 1897 "The Dolmens and Burial Mound in Japan", s. 478.
- 31 *Legend in Japanese Art*, ss. 354-6.

- 32 Güneş Tanrıçası
- 33 Mikado'nun atası.
- 34 *Legend in Japanese Art*, ss. 350-1.
- 35 Maga-tama ve Kuda-tama.
- 36 *Jade*, ss. 353-4.
- 37 *Shinto* (1905), ss. 231-2.
- 38 Güneş tanrıçasının tapınağı Naiku ve yiyecek tanrıçasının tapınağı Geku adını taşıyordu. Bu tapınaklar ahşap ve saz damlıdır. Her yirmi sene de bir, binalarda tadılar yapılır.
- 39 *Shinto*, s. 38.
- 40 *Shinto* (1907), ss. 15-6.
- 41 King, *Babylonian Religion nad Mythology*, ss. 35 ve 174.
- 42 *Myth of Babylonia and Assyria*, ss. 72-3.
- 43 a.g.e., s. 95.
- 44 Aston, *Shinto* (1907), s. 14.
- 45 Breasted, *Religion and Thought in Ancient Egypt*, s. 99.
- 46 *Shinto*, (1907), shf.6.
- 47 İşte, mücevherlerin ve "takıların" ne derece kutsal olduklarını, yine açık bir şekilde görüyoruz.
- 48 Aston, *Shinto* (1907), ss. 6-7.
- 49 *The Dragon in China and Japan*.

18. Bölüm

- 1 Bkz.: XX. Bölüm.
- 2 Breasted, *Religion and Thought in Ancient Egypt*, s. 26. "Ağabeyi Set, onu Nedyt'te yere indirdi. Osiris yeni suyunda boğulmuştu (suların yükselmesi)
- 3 *De Dea Syria*, VIII.Bölüm.
- 4 Breasted, s. 20. Osiris'e şöyle hitap ediliyordu: "Sen büyüksün, sen yeşilsin, adın Büyük Yeşil (Deniz)dir; Sen, Büyük Çember (Okyanus) gibi yuvarlaksın; sen dönersin, sen Hanebu'yu (Ege) çevreleyen çember gibi yuvarlaksın".
- 5 a.g.e., ss. 22-3.
- 6 Bu efsanenin değişik sunumları için bkz.: Hartland, *Legend of Perseus*.
- 7 King, *Babylonian Religion*, s. 77.
- 8 Ko-ji-ki'nin Prof.B.H.Chambarlain tarafından yazılan bir çevirisi, *Transactions of the Asiatic Society of Japan*, (1893) adlı eserin X.cildinin eki olarak basılmıştı. *Nihon-gi*, İngilizce'ye Dr.Aston tarafından çevrildi ve *Transactions of the Japan Society* (1896) içinde basıldı.

- 9 Grey, *Polynesian Mythology*, s. 1.
- 10 Tıpkı Yüzen Ada ya da Kutsal Adalar gibi.
- 11 "Kendilerini gizlediler", bazı yorumculara göre, "öldüler" anlamına gelmektedir. Fakat pek çok Mısır tanrısı "gizli" idi, etkileri kaldı; Japon gizli tanrısının bir "mi-tama"sı (ruhu) vardı.
- 12 Japonya'da "sekiz" kutsal bir rakamdır.
- 13 Bkz.: *Myths of Crete and pre-Hellenic Europe*, ss. 305-9.
- 14 *Shinto* (1905), s. 90.
- 15 Piramit Yazılarında, Sabah Yıldızı'nın yeşil şahinidir.
- 16 *The Dawn of Astronomy* (London, 1894) s. 383.
- 17 *Shinto* (1905), s. 132.
- 18 *The Dragon in China and Japan*, s. 137.
- 19 De Visser, *The Dragon in China and Japan*, ss. 136-7; ve Florenz, *Japanische Mythologie*, III. Bölüm, s. 33.
- 20 *Japanische Mythologie*, s. 46.
- 21 De Visser, ss. 135-6.
- 22 *Shinto* (1905), s. 73.
- 23 *The Dragon in China and Japan*, s. 140.
- 24 a. g. e., ss. 141-2.
- 25 De Visser, ss. 139-40.
- 26 De Visser, s. 147.
- 27 Aston, *Shinto* (1905), s. 56 ve ss. 219-20.
- 28 *The Dragon in China and Japan*, s. 231.

19. Bölüm

- 1 Transactions of the Asiatic Society of Japan, 10. Cilt. (ek), s. 34.
- 2 Hastalık, çürüme, tahrip etme ve karanlık ruhları
- 3 Bu fallik sembol, anlaşıldığı kadarıyla yeşimtaşı gibi karanlıkta ışık saçıyordu.
- 4 *Transactions of the Asiatic Society of Japan*, 6. Cilt, II. Bölüm, ss. 455-6.
- 5 Değişik ülkelerdeki benzer sunumlar için, bkz.: Andrew Long'ın *Custom and Myth*, adlı eseri, s. 87.
- 6 Ya da "Hades'in düz Tepesi", ölümler ülkesi ve yaşayanlar ülkesi arasındaki sınır çizgisi.
- 7 Yeraltı Dünyasını ziyaret eden ve bir yılanı döndüren adam hakkındaki Ainu hikayesinde, bir tanrıçanın üzerinde oturduğu bir çam ağacı, Japon efsanesinde şeftali ağacının yetiştiği yerdedir.
- 8 Japon Persephone.
- 9 Kısaca "susa-no-wo".

- 10 *Things Japanese*, s. 145.
- 11 *Shinto* (1905), s. 141.
- 12 *Shinto* (1905), s. 137.
- 13 De Visser, *The Dragon in China and Japan*, ss. 153-4.
- 14 *Shinto* (1905), s. 140.
- 15 *Indian Myth and Legend*, ss. 14, 15, 24, 64, 65.
- 16 De Visser, *The Dragon in China and Japan*, s. 83.
- 17 *The Dragon in China and Japan*, s. 121.
- 18 Maspero, *Dawn of Civilization*, s. 156.
- 19 De Visser, *The Dragon in China and Japan*, s. 13.
- 20 Modern Omi, Afumi (Aha-humi), "Taze Sulu Göl": Chamberlain, *Transactions of the Asiatic Society of Japan*, 10.Cilt (ek), s. 45.
- 21 Yani, ailesinin büyük ağabeyi. Gerçekte kendisinden daha gençti.
- 22 Babil'li, Nergal'in, Eresh-ki-gal'den (Persephone), Hades'i zaptetmesi gibi.
- 23 Bu, "Virgül biçimli" boncukları, kaplan ve ayıların pençelerini, ya da kesik deniz kabuğunu temsil ediyorlardı.
- 24 "Milky Way"de geceleri, "Sekiz akıntının Kutsal Nehri" adındadır.
- 25 Eski Mısır'daki, Tanrıların Kutsal Havuzu.
- 26 Her bir mücevher, 2.5 metre uzunluğundaydı.
- 27 "Cennet'in hohi'si", "hohi", bulmaca demektir.
- 28 *Shinto*, (1905), s. 172.
- 29 *Religion and Thought in Ancient Egypt*, s. 23.
- 30 *Shinto* (1905), shf.174. Profesör Benoy K. Sarkor, Shiva'yı, Osiris ile karşılaştırır. Bkz. *The Folk-Element in Hindu Culture*, (London, 1917), s. 7.
- 31 Eski Mısır'da, şafakta güneş ışın yaymaya başladığında parçalanmış dağ.
- 32 Shinto türbelerinin yanına dikilen Sakaki ağacı.
- 33 Kaba ve biraz açık bir dansı.
- 34 Bu ip, (shime-naha) Shinto türbelerinin etrafındaki ağaçların çevresine bağlanır. Ise'de, bu ip, şafakta güneşin hayranlıkla izlendiği derin bir uçurumun üzerine gerilir. Samanlar, köklerinden çekilir.

20. Bölüm

- 1 Modern hohodzuki (Physalis Alkekengi).
- 2 De Groot, bir havuzda yaşayan "saygıdeğer" bir Çin ejderhasından söz eder; dokuz başı ve ondokuz kuyruğu vardır ve "Sıtma iblislerinden başka hiçbir şey yemez." Bir başka ejderha 1000 mil uzunluğundadır; nefesi, rüzgara neden olur; gözlerini açtığında gündüz, kapadığında gecedir. De Visser, *The Dragon in China and Japan*, s. 62.
- 3 Nihon-gi'de, bu kılıcın adı Ama-no-hawe-giri'dir (kutsal sinek kesici).

- 4 Idzumo, Ise'deki en kutsal ikinci yerdir. Tanrının, Oho-kuni-nushi ("Büyük Ülke Efendisi") gibi başlıca isimleri de vardır.
- 5 İskoç ve İrlanda Gal hikayelerindeki Diarmid hikayesini hatırlatan bir olay.
- 6 Gökyüzü ve Yeryüzü'nün çocukları olan, ilk üç tanrıdan biri.
- 7 *Arca inflata*.
- 8 Ka-ji-ki çevirisinde Chamberlain (shf 70) şunları söyler: "Burada ufalanmış ve yakılarak kül haline getirilmiş deniz kabuğunun su ile karıştırılması ile yapılan sütü andıran bir macun kastedilmektedir." Anne, "hemşire" olarak da telaffuz edilebilir. Dr. Alexander Carmichael'in dul eşi İskoç halk bilimcisi Mrs. Carmichael, İbrani kadınların tarak kabuklarını yakıp toz haline getirerek, nazik çocuklar için bir "kireç suyu" yaptıklarını söylemiştir. Midye de benzer şekilde kullanılmıştır. Eski Japon'lar ve eski İbraniiler bu halk ilacını, metal ve deniz kabuğu arayan eski deniz gezginlerinden almış olabilirler.
- 9 Bu sihirli bir hareketti. Kendini görünmez kılmıştı.
- 10 Üzerinde kemikten yapılmış ıslık çalan bir parça bulunan "ses çıkaran ok. Bu ok, Çin'de Tang Hanedanı döneminde biliniyordu ve avcılar tarafından kuşları havalandırmak ve askerler tarafından düşmanı korkutmak amacıyla kullanılıyordu. Lauser, Japon ses çıkaran oklarının Çin orjinli olduğunu düşünmektedir.- *Chinese Clay Figures*, s. 224.
- 11 Ya da bir sıçan.
- 12 İşte burada hastalık okları fırlatan, Apollo faresi ya da Homer Apollo'sunun faresi görülüyor. Okların tüylerini soyan fareler, hastalığı durdurabilir. Fare ilaçları, Mısır'da çok eskiye dayanır.
- 13 Chamberlain "Ud çalan insan aracılığıyla kutsal mesajlar taşıyordu." Ud'un dili, böylece "kuşların dili" gibiydi.
- 14 Bu, Jack ve Fasulye Sapı Hikayesinin bir Uzak Doğu sunumudur.
- 15 *Transaction of the Asiatic Society of Japan*, 10. Cilt. (ek). s. 81.
- 16 Yerli yorumcular bunun "kaz" ya da "çit kuşu" olduğunu söylerler; bazılarına göre, yazıcılardan birinin hatası ile "böcek", kuş olarak yazılmıştır ve okunmuş, "güve", "ipek böceği güvesi" ya da "ateş böceği" şeklinde olabilir.
- 17 Bazıları, bu bitkinin, üç ya da dört inç uzunluğunda bir meyve taşıdığını ve teknenin, içi boşaltılmış bir meyve olduğunu düşünmektedirler.
- 18 Bu Yomi değildir, fakat ya Çin'lilerin Batı Cenneti ya da Budistlerin Cenneti'dir.
- 19 Eskiden Çin dünyasını ya da imparatorluğunu ifade eden Çin'ce bir cümle "Ufalayan Tanrı" "sülük çocuk" ya da bir Japon mezhebinin ibadet ettiği tırtıl olabilir.

21. Bölüm

- 1 Bu, onun ölümünden sonraki adıydı. Hayatı boyunca, ismi Kamu-Yamato-Iware-Biko idi.
- 2 Güneşin altın kargasının üç bacağı vardı. Mücevherli tavşan aydaydı.
- 3 Chamberlain, *Things Japanese*, s. 57.
- 4 *Polynesian Researches*, (Birinci Baskı, 1829), s. 327.
- 5 Turner, *Nineteen Years in Polynesia* (1861), s. 237.
- 6 Batchelor, *Notes on the Amu (Transaction of the Asiatic Society of Japan, 10.Cilt)*, s. 218.
- 7 Nira, *Allium odorum*.
- 8 *Tilia cordata*. Bkz.: Chamberlain *Ko-ji-ki*, ss. 102 ve 205.
- 9 Tıpkı kızgın ya da hasta ve tahrip edici bir ejderha tarafından gönderilen kötü bir yağmur gibi zarar veren şeytani bir yağmur.
- 10 Mino'daki Yara Nehri'nden şelalenin fundalık düzlüğü.
- 11 Anlaşıldığı kadarıyla, kılıç, onu, Ibuki Dağı'nın domuz tanrısı tarafından yapılan büyüye karşı korumuştur.
- 12 Chidori, bir yağmur kuşu ya da çulluk.
- 13 Tıpkı bir tanrının "mi-tama"sının, ibadet edilmek üzere bir tapınakta dinlendiği gibi.
- 14 Ölümünden sonraki ünvanı. Yaşamı boyunca Hachiman olarak anılmıştı.
- 15 *Customs of the World (Japan)*, s. 380.
- 16 *Chinese Clay Figures*, I.Bölüm, Chicago 1914, s. 272.
- 17 *Jade*, s. 57.